

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1976

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

18051

ΔΩΡΕΑΝ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Αρ. Εισ. 14840

Γραβιέρα

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1976

ΗΤΕΙΑ

ΥΟΤ

ΥΟΤΙΑΟΠ

ΥΟΤΙΑΟΠ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γνωστό ότι τα πρώτα πρόσωπα που γνωρίζουμε με τον έρχομό μας στον κόσμο είναι τα πρόσωπα της οικογενείας μας (γονείς, αδέρφια κλπ.), τα οποία αποτελούν μια ξεχωριστή ομάδα, την οικογένεια. Μετά διαπιστώνουμε ότι πολλές οικογένειες κατοικούν στο ίδιο μέρος και σχηματίζουν άλλες ομάδες, τους συνοικισμούς, που τους λέμε Κοινότητες ή Δήμους. Στη συνέχεια μαθαίνουμε ότι πολύ μεγαλύτερες ομάδες ανθρώπων αποτελούν τα Κράτη και τα Έθνη. Τέλος μās είναι γνωστό σήμερα ότι τα Κράτη για λόγους οικονομικούς, πολιτικούς, άμυντικούς κλπ. δημιουργούν ευρύτερα σύνολα, τις διεθνείς ενώσεις (ΕΟΚ, Συμβούλιον της Ευρώπης, ΟΗΕ, ΝΑΤΟ κλπ.).

Όλες οι παραπάνω ανθρώπινες ομάδες, από την οικογένεια μέχρι τα Ήνωμένα Έθνη, που κάθε μία χωριστά αποτελεί μια ιδιαίτερη κοινωνία, δεν είναι αποτέλεσμα μόνον της πολιτιστικής εξέλιξης του ανθρώπου. Οι βασικότερες και σταθερότερες από αυτές και συγκεκριμένα οι κοινωνίες της οικογενείας, του συνοικισμού (χωριού ή πόλεως) και του Έθνους οφείλονται σε μια φυσική ανάγκη που οδηγεί τον άνθρωπο στο να ζή μαζί με τους συνανθρώπους του. Αυτή τη φυσική ανάγκη του ανθρώπου για κοινωνική ζωή ήθελε να εκφράσει ο φιλόσοφος Άριστοτέλης, όταν έλεγε πως ο άνθρωπος είναι «όν κοινωνικόν».

Μια ανθρώπινη κοινωνία όμως για να μπορέσει να σταθῇ και να εκπληρώσει την αποστολή της πρέπει να είναι οργανωμένη. Η οργάνωση αυτή στηρίζεται πάντοτε σε κανόνες δικαίου. Στις μικρές κοινωνίες και μάλιστα στην οικογένεια οι κανόνες αυτοί είναι άγραφοι, ενώ στις μεγάλες είναι γραμμένοι και λέγονται Νόμοι ή όροι Διεθνών Συνθηκών.

Δεν χρειάζεται πολύ σκέψη για να καταλάβει κανείς ότι πρέπει να εφαρμόζονται πιστά οι κανόνες που ισχύουν σε μια κοινωνία και από εκείνους που έχουν την εξουσία και από τα μέλη της. Για να συμβαίνει αυτό πρέπει να γνωρίζει ο καθένας καλά ποιά είναι η θέση του μέσα στην κοινωνία που ζῇ, ποιες είναι οι υποχρεώσεις του και ποιά είναι τα δικαιώματά

του. Αυτό ακριβώς είναι το έργο του μαθήματος της Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτου. Σκοπός του δηλαδή είναι νά γνωρίση στο μαθητή τήν ὀργάνωση τοῦ Κοινωνικοῦ συνόλου καί κυρίως τοῦ Κράτους στο ὁποῖο ζῇ καί νά βοηθήσῃ στήν ἀνάπτυξη μιᾶς συνειδήσεως, πού θά τόν κάνῃ ἄξιο καί χρήσιμο μέλος του.

Ἀπό τὸ σκοπὸ πού ἐπιδιώκεται μὲ τὴ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτου καταλαβαίνουμε καί τὴν ἀξία του. Θὰ καταλάβουμε ὁμῶς καλύτερα τὴν ἀξία τοῦ μαθήματος ἂν σκεφθοῦμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖο θέλει νά ἀναδείξῃ σὲ ἄξιο καί χρήσιμο μέλος τῆς κοινωνίας, ἔχει μέσα στὴν κοινωνία τὴ θέση πού ἔχει τὸ κύτταρο στο σῶμα. Ὅπως, ὅταν πάσχει τὸ κύτταρο, πάσχει καί τὸ σῶμα, ἔτσι ὅταν ὑστερῇ ὁ ἄνθρωπος σὰν μέλος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, ὑποφέρει καί καθυστερεῖ τὸ κοινωνικὸ σύνολο.

Μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ γίνεται ἀντιληπτὴ ἡ χρησιμότητα τοῦ μαθήματος. Μὲ τὴ διδασκαλία τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτου στο Σχολεῖο ὁ σημερινὸς μαθητὴς καί αὐριανὸς ὑπεύθυνος πολίτης τοῦ Κράτους καί κάθε ἄλλου ὀργανωμένου κοινωνικοῦ συνόλου μαθαίνει πῶς εἶναι ὀργανωμένο τὸ καθενα καί ποιά ἀποστολὴ ἔχει. Ἐπειτα πληροφορεῖται τίς ὑποχρεώσεις καί τὰ δικαιώματα πού ἔχει σὰν μέλος αὐτοῦ, τέλος δὲ συνειδητοποιεῖ τὴν ἀνάγκη νά γίνῃ ἐνεργὸ καί ὑπεύθυνο πρόσωπο μέσα στο ὀργανωμένο κοινωνικὸ σύνολο καί νά προσφέρῃ θετικὲς ὑπηρεσίες σ' αὐτό.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ

Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ

1. Ἡ Κοινότητα ἢ ὁ Δῆμος μας

Όλοι μας πρέπει νά γνωρίζουμε καλά τήν Κοινότητα ἢ τὸ Δῆμο πού ζοῦμε. Γι' αὐτὸ στὸ πρῶτο μάθημα τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτου θὰ μελετήσουμε, ὅσο μπορούμε πιὸ καλά, τὸν τόπο μας. Γιὰ νὰ τὸ κατορθώσουμε αὐτό, πρέπει νὰ χρησιμοποιήσουμε τίς γνώσεις πού μᾶς δίνουν τὰ μαθήματα τῆς Γεωγραφίας καὶ τῆς Ἱστορίας καὶ νὰ ἐξετάσουμε τὸν τόπο μας **Γεωγραφικά, δημογραφικά καὶ ἱστορικά.**

α) Γεωγραφικά.

Στὴ γεωγραφικὴ μελέτη τῆς Κοινότητάς ἢ τοῦ Δήμου μας θ' ἀναφέρουμε ποιὸ ὄνομα ἔχει, σὲ ποιὸ Νομὸ ἀνήκει καὶ σὲ ποιὸ σημεῖο τοῦ Νομοῦ βρίσκεται. Στὴ συνέχεια θὰ καθορίσουμε τὰ σύνορα καὶ θὰ σημειώσουμε τίς Κοινότητες ἢ τοὺς Δήμους πού βρίσκονται γύρω γύρω. Ἐπειτα θὰ ἐξετάσουμε ποιά ἔκταση ἔχει καὶ ποιὸ εἶναι τὸ ὑψόμετρο ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας. Μετὰ θὰ μελετήσουμε τὴ μορφή τοῦ ἐδάφους καὶ θ' ἀναφέρουμε τὰ ὀνόματα πού ἔχουν τὰ βουνά, οἱ κάμποι, τὰ ποτάμια κλπ. τῆς περιφερείας τῆς Κοινότητάς ἢ τοῦ Δήμου μας. Τέλος, ἀφοῦ ἐξετάσουμε τὸ κλίμα, τίς καλλιέργειες πού γίνονται, τὴν ἐμπορικὴ, βιοτεχνικὴ καὶ βιομηχανικὴ κίνηση, τίς

άσכולίες τών κατοίκων καί τή συγκοινωνία, θά ἔχουμε μιὰ καλή γεωγραφική γνώση τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου πού ζοῦμε.

β) Δημογραφικά.

Κατά τή δημογραφική μελέτη τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου μας θ' ἀσχοληθοῦμε ἀποκλειστικά μέ τήν ἐξέταση τών κατοίκων. Ἀπό τήν τελευταία ἀπογραφή τοῦ 1971 θά πληροφορηθοῦμε τόν πληθυσμό καί μέ μιὰ σύγκριση πρὸς τόν προηγούμενο ἢ τὸ σημερινὸ πραγματικὸ πληθυσμὸ θά ἰδοῦμε ἂν αὐξήθηκε ἢ ἔμεινε στάσιμος ἢ ἐλαττώθηκε. Κατόπιν θά ἐξετάσουμε τοὺς λόγους τῆς μεταβολῆς ἢ στασιμότητας τοῦ πληθυσμοῦ. Ἄν διαπιστώσουμε ἐλάττωση ἢ καί στασιμότητα τοῦ πληθυσμοῦ, αὐτὸ θά σημαίνει ὅτι ἓνα μέρος του φεύγει, διότι φυσιολογικά ὁ πληθυσμὸς πρέπει νὰ αὐξάνη. Ἔτσι θά προχωρήσουμε νὰ βροῦμε τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους ἐγκαταλείπουν τὸν τόπο μας οἱ κάτοικοι καί τὸν τόπο πού πηγαίνουν· ἂν δηλαδὴ πηγαίνουν στὶς μεγάλες πόλεις (ἀστυφιλία) ἢ φεύγουν γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ (μετανάστευση). Ἄν διαπιστώσουμε ὅτι ὁ πληθυσμὸς αὐξήθηκε καί μάλιστα πολὺ (ὅπως π.χ. συμβαίνει στὴν Ἀθήνα, τὸν Πειραιά κλπ.), αὐτὸ θά σημαίνει ὅτι ἔρχονται πολλοὶ καί ἀπὸ ἄλλα μέρη τῆς Πατρίδας μας. Γι' αὐτὸ θά ἐξετάσουμε τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους προτιμοῦν νὰ ἔρχονται στὸν τόπο μας γιὰ μόνιμη ἐγκατάσταση.

Ἀκόμη, γιὰ νὰ κάνουμε μιὰ καλὴ δημογραφικὴ μελέτη τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου μας, θά ὑπολογίσουμε πόσοι κάτοικοι ἀναλογοῦν σὲ κάθε τετραγωνικὸ χιλιόμετρο. Τοῦτο θά μᾶς τὸ δώσει μιὰ διαίρεση στὴν ὁποία διαιρετέος θά εἶναι ὁ ἀριθμὸς τών κατοίκων καί διαιρέτης ἡ ἔκταση τῆς περιοχῆς τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου μας. Ἔτσι θά διαπιστώσουμε ἂν ἡ περιοχή μας εἶναι πυκνοκατοικημένη ἢ ἀραιοκατοικημένη καί ἂν ὑπάρχουν δυνατότητες αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἢ ὄχι καί γιατί.

Τέλος, στὴ δημογραφικὴ μελέτη τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου μας θά ἐξετάσουμε τὴν οἰκογενειακὴ κατάσταση, τὴ μόρφωση, τὴ θρησκευτικὴ κατάσταση, τὴν ἐπαγγελματικὴ τακτοποίηση καί τὴν οικονομικὴ δυνατότητα τών κατοίκων καί σύμφωνα μέ ὅλες τὶς παραπάνω δημογραφικὲς παρατηρήσεις μας θά βγάλουμε τὸ συμπέρασμα ποῖα κατὰ τὴ γνώμη μας οἰκονομικὰ καί κοινωνικὰ μέτρα πρέπει νὰ ληφθοῦν γιὰ νὰ καλυτερεύσῃ ἡ ζωὴ τών κατοίκων τῆς περιοχῆς μας.

γ) Ίστορικά.

Η ιστορική μελέτη της Κοινότητας ή του Δήμου που ζούμε πρέπει ν' αναφέρεται πρώτα στο πότε εμφανίστηκε σαν συνοικισμός και μάλιστα σε ποιά περίοδο της ιστορίας μας. Έπειτα θα εξετάσουμε αν αναφέρεται ή όχι στα μεγάλα γεγονότα της φυλής μας και ποιά σπουδαία πρόσωπα ανέδειξε. Μετά από αυτά θα έλθουμε στη νεώτερη ιστορία της Κοινότητας ή του Δήμου μας και θ' αναφέρουμε πότε έγινε Κοινότητα ή Δήμος και σε ποιά διοικητική κατάσταση βρισκόταν προηγουμένως. Κατόπιν θα εξετάσουμε τί προσέφερε στους τελευταίους αγώνες της Πατρίδας μας και ποιά θέση παίρνει στη σύγχρονη ιστορία της. Θ' αναφέρουμε τέλος τα ονόματα των σπουδαιότερων προσώπων που τυχόν ξεκίνησαν από τον τόπο μας και έτσι θα κλείσουμε και την ιστορική μελέτη της Κοινότητας ή του Δήμου μας με τη βεβαιότητα ότι ή γεωγραφική, δημογραφική και ιστορική μελέτη του τόπου μας μάς έφερε πιο κοντά σ' αυτόν.

2. Διοικητική οργάνωση της Κοινότητας ή του Δήμου.

Στο θέμα τουτο θα εξετάσουμε τί λέμε Κοινότητα και τί Δήμο, ποιά είναι τα στοιχεία τους, ποιές προϋποθέσεις χρειάζονται για την αναγνώρισή τους, πώς αναγνωρίζονται, ποιά είναι τα διοικητικά τους όργανα, πώς εκλέγονται και ποιές είναι οι αρμοδιότητές τους.

α) Όρισμός και στοιχεία της Κοινότητας και του Δήμου.

Κοινότητα ή Δήμο λέμε τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων που κατοικοῦν σὲ ὀρισμένη ἐδαφικὴ περιφέρεια τῆς χώρας μας καὶ ἔχουν ὀργανωθῇ γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν τοπικῶν τους ἀναγκῶν.

Σύμφωνα μ' αὐτὰ τὰ στοιχεία κάθε Κοινότητας ἢ Δήμου εἶναι δύο, τὰ ἐξῆς: 1) ἡ **ἐδαφικὴ περιφέρεια** καὶ 2) οἱ **μόνιμοι κάτοικοί** της. Ἐτσι ἐδαφικὴ περιφέρεια χωρὶς κατοίκους ἢ μετακινούμενες ὁμάδες ἀνθρώπων δὲν μποροῦν ν' ἀποτελέσουν Κοινότητα ἢ Δήμο.

Ὅλη ἡ χώρα μας εἶναι χωρισμένη σὲ Κοινότητες καὶ Δήμους καὶ κάθε κομμάτι της ἀνήκει σὲ κάποια Κοινότητα ἢ Δήμο. Ἡ ἐδαφικὴ περιφέρεια κάθε Κοινότητας ἢ Δήμου εἶναι ὀρισμένη καὶ τὰ σύνορά της κανονίζονται ἀπὸ μιὰ ἐπιτροπὴ που κάνει ὁ Νομάρχης.

Οί μόνιμοι κάτοικοι κάθε Κοινότητας ή Δήμου λέγονται **δημότες** αὐτῶν καί ἔχουν δικαιώματα καί ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν Κοινότητα ἢ τὸ Δῆμο τους. Ἡ ιδιότητα ὅτι εἶναι ἓνας δημότης κάποιας Κοινότητας ἢ Δήμου φαίνεται ἀπὸ τὸ **δημοτολόγιο**, τὸ βιβλίο δηλαδὴ στὸ ὁποῖο γράφονται οἱ δημότες κατὰ οἰκογένειες. Γιὰ τοὺς ἄνδρες ἡ ιδιότητα αὕτη φαίνεται καί ἀπὸ τὸ **μητρώο ἁρρένων**, τὸ βιβλίο δηλαδὴ στὸ ὁποῖο γράφονται κατὰ χρονολογία γεννήσεως.

(Τὴν ιδιότητα τοῦ δημότη μιᾶς Κοινότητας ἢ Δήμου ἀποκτᾷ κανεὶς α) ἂν γεννηθῇ ἀπὸ δημότες τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου, β) ἂν τὸ ζητήσῃ μὲ αἴτηση ὕστερα ἀπὸ μόνιμη ἐγκατάσταση δυὸ ἐτῶν σὲ μιὰ Κοινότητα ἢ Δῆμο, ὁπότε χάνει τὴν ιδιότητα τοῦ δημότη ποὺ εἶχε προηγουμένως, καί γ) μὲ τὸ γάμο της ἢ γυναῖκα, ἂν τὸ ζητήσῃ μὲ αἴτησή της. Στὶς δυὸ τελευταῖες περιπτώσεις πρόκειται γιὰ **μεταδημοτέυση**. Πάντως κάθε Ἑλληνας πολίτης εἶναι δημότης κάποιας Κοινότητας ἢ Δήμου καὶ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι δημότης δύο ἢ περισσότερων Κοινοτήτων ἢ Δήμων, διότι τοῦτο ἀπαγορεύεται ἀπὸ τὸ Νόμο.

β) Προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἀναγνώριση Κοινότητας ἢ Δήμου.

Γιὰ ν' ἀναγνωρισθῇ μιὰ **Κοινότητα**, πρέπει νὰ ὑπάρχουν οἱ ἑξῆς προϋποθέσεις:

1) Νὰ εἶναι ἀνεξάρτητος συνοικισμὸς μὲ δικό του ὄνομα (τοπωνύμιο).

2) Νὰ ἔχῃ πληθυσμὸ πάνω ἀπὸ 500 κατοίκους.

3) Νὰ ἔχῃ δημοτικὸ σχολεῖο.

4) Νὰ ἔχῃ οἰκονομικὴ δυνατότητα γιὰ τὶς ἀνάγκες της.

5) Νὰ τὸ ζητήσουν τὰ 3/4 τῶν ψηφοφόρων κατοίκων της μὲ αἴτησή τους.

Ἡ αἴτηση ὑποβάλλεται διὰ τῆς Νομαρχίας στὸ Ἑντεροεργεῖο Ἑσωτερικῶν. Τότε ὁ Ἑντεροεργεῖος προτείνει τὴν ἔκδοση Προεδρικοῦ Διατάγματος, τὸ ὁποῖο ἀναγνωρίζει τὴν Κοινότητα καὶ καθορίζει ποιά θὰ εἶναι ἡ ἔδρα της καὶ ποιὸ τὸ ὄνομά της.

Γιὰ νὰ γίνῃ μιὰ πόλη (Κοινότητα) Δῆμος πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μιὰ ἀπὸ τὶς ἑξῆς δύο προϋποθέσεις:

1) Νὰ ἔχῃ πληθυσμὸ πάνω ἀπὸ 10.000 κατοίκους.

2) Να είναι πρωτεύουσα Νομού, όποτε γίνεται Δήμος ανεξάρτητα από τον πληθυσμό που έχει.

Η αναγνώριση του Δήμου γίνεται με Προεδρικό Διάταγμα, το οποίο πρέπει να έκδοθι μέσα σε δυο μήνες από τότε που δημοσιεύονται τα αποτελέσματα της απογραφής και αποδεικνύεται έτσι ότι μια πόλη έχει πληθυσμό πάνω από 10.000 κατοίκους, ή από τότε που όρίζεται μια πόλη ως πρωτεύουσα Νομού.

Μερικές πόλεις, όπως τα Μέθανα, το Λουτράκι, ή Αϊδηψός, ή Πύλος κ. ά. έγιναν Δήμοι χωρίς να έχουν πληθυσμό πάνω από 10.000 κατοίκους ή να είναι πρωτεύουσες Νομών. Στην περίπτωση αυτή η αναγνώριση έγινε για λόγους τουριστικούς, ιστορικούς κλπ.

γ) Διοικητικά όργανα της Κοινότητας ή του Δήμου.

Η Κοινότητα διοικείται:

1) Από το **Κοινοτικό Συμβούλιο** το οποίο αποτελείται:

από 5 μέλη σε Κοινότητες με πληθυσμό μέχρι 1.000 κατοίκους,

από 7 μέλη σε Κοινότητες με πληθυσμό από 1.001 - 2.000 κατοίκους,

από 9 μέλη σε Κοινότητες με πληθυσμό από 2.001 - 4.000 κατοίκους,

από 11 μέλη σε Κοινότητες με πληθυσμό από 4.001 - 7.000 κατοίκους και

από 15 μέλη σε Κοινότητες με πληθυσμό από 7.001 και άνω κατοίκους.

2) Από τον **Πρόεδρο**.

Ο Δήμος διοικείται:

1) Από το **Δημοτικό Συμβούλιο**, το οποίο αποτελείται:

από 9 μέλη σε Δήμους μέχρι 4.000 κατοίκους,

από 11 μέλη σε Δήμους από 4.001 - 7.000 κατοίκους,

από 15 μέλη σε Δήμους από 7.001 - 20.000 κατοίκους,

από 19 μέλη σε Δήμους από 20.001 - 30.000 κατοίκους,

από 25 μέλη σε Δήμους από 30.001 - 100.000 κατοίκους και

από 31 μέλη σε Δήμους από 100.001 και άνω κατοίκους.

2) Από τη **Δημαρχιακή Έπιτροπή**, ή οποία αποτελείται από το Δήμαρχο, ως πρόεδρο, και από δύο μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου σε Δήμους που έχουν μέχρι δεκαεννέα Συμβούλους ή από τέσσερα μέλη στους λοιπούς.

3) Από το **Δήμαρχο**.

δ) Έκλογή των διοικητικών και των άλλων οργάνων της Κοινότητας ή του Δήμου.

1. Το Κοινοτικό και το Δημοτικό Συμβούλιο εκλέγονται κάθε τέσσερα χρόνια με γενικές εκλογές, που λέγονται δημοτικές και κοινοτικές εκλογές. Οί δημότες κάθε Κοινότητας ή Δήμου, οί όποιοι έχουν συμπληρώσει τὸ 21ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους, εἶναι γραμμένοι στοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους, ἔχουν ἐκλογικὸ βιβλιάριο, καὶ δὲν τοὺς ἔχουν ἀφαιρεθῇ μὲ δικαστικὴ ἀπόφαση τὰ πολιτικά τους δικαιώματα, ἐκλέγουν κατὰ τὶς δημοτικὲς καὶ κοινοτικὲς ἐκλογές τοὺς Κοινοτικούς καὶ Δημοτικούς ἄρχοντες.

Δικαίωμα νὰ βάλουν ὑποψηφιότητα γιὰ κοινοτικοὶ ἢ δημοτικοὶ Σύμβουλοι ἔχουν ὅλοι οἱ δημότες τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου, ἂν ἔχουν συμπληρώσει τὸ 25ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους, ἂν δὲν τοὺς ἀφαιρέθηκαν τὰ πολιτικά δικαιώματα καὶ ἂν δὲν εἶναι ὑπάλληλοι. Γιὰ τὴν ἐκθεση ὑποψηφιότητας γίνονται ἀπαραίτητα συνδυασμοί. Σὲ κάθε συνδυασμὸ πρέπει νὰ περιέχεται ἀριθμὸς ὑποψηφίων ἴσος μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν Συμβούλων πού θὰ ἐκλεγοῦν ἢ τὸ πολὺ διπλάσιος. Ἔτσι π.χ. σὲ μιὰ Κοινότητα πού ἐκλέγει 7 Συμβούλους κάθε συνδυασμὸς μπορεῖ νὰ ἔχη τὸ λιγότερο 7 καὶ τὸ περισσότερο 14 ὑποψηφίους.

2. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου ἐκλέγεται γιὰ ὅλη τὴν κοινοτικὴ περίοδο, δηλαδὴ γιὰ τέσσερα χρόνια, εἶναι δὲ ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ὁ συνδυασμὸς ἐπῆρε τὴν πλειοψηφία τῶν Συμβούλων.

Ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου ἐκλέγεται πάντοτε ἀπὸ τὸ Κοινοτικὸ Συμβούλιο γιὰ τέσσερα χρόνια μὲ μυστικὴ ψηφοφορία.

3. Ὁ Δήμαρχος ἐκλέγεται ἐπίσης κατὰ τὶς ἐκλογές, εἶναι δὲ αὐτὸς τοῦ ὁποίου ὁ συνδυασμὸς ἐπλειοψήφησε κατὰ τὶς ἀρχικὲς ἢ τὶς ἐπαναληπτικὲς ἐκλογές. Ὁ Δήμαρχος ἐκλέγεται γιὰ ὅλη τὴ δημοτικὴ περίοδο, δηλαδὴ γιὰ τέσσερα χρόνια.

Ὁ ἀναπληρωτὴς τοῦ Δημάρχου δὲν ἐκλέγεται, ἀλλὰ εἶναι πάντοτε, σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, ὁ Σύμβουλος τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ Δημάρχου πού πῆρε τοὺς περισσότερους σταυροὺς προτιμήσεως στὶς ἐκλογές. Καὶ αὐτὸς ὀρίζεται γιὰ τέσσερα χρόνια.

4. Ἡ Δημορχιακὴ Ἐπιτροπὴ ἐκλέγεται κατὰ τὴ συνεδρίαση τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου τῆς πρώτης Κυριακῆς τοῦ Ἰανουαρίου κάθε ἔτους γιὰ ἓνα χρόνο.

5. Τέλος ο Πρόεδρος, ο Αντιπρόεδρος και ο Γραμματέας του Δημοτικού Συμβουλίου εκλέγονται για ένα χρόνο την πρώτη Κυριακή του Ιανουαρίου κάθε έτους από το Δημοτικό Συμβούλιο και δεν μπορούν να είναι μέλη της Δημοκρατικής Έπιτροπής.

6. **Κοινοτική και δημοτική περίοδος.** Την τετραετία για την οποία εκλέγονται τα Κοινοτικά και Δημοτικά Συμβούλια τη λέμε ανάλογα κοινοτική ή δημοτική περίοδο. Η κοινοτική και δημοτική περίοδος αρχίζει την 1η Ιανουαρίου και λήγει την 31η Δεκεμβρίου μετά από τέσσερα χρόνια.

Οι κοινοτικές και δημοτικές εκλογές γίνονται κάθε τέσσερα χρόνια, την πρώτη Κυριακή μετά τις 10 Οκτωβρίου. Μόνο αν μεσολάβηση άλλο γεγονός είναι δυνατό να αναβληθούν. Αυτό έγινε στις προτελευταίες κοινοτικές και δημοτικές εκλογές, οι οποίες, αντί να γίνουν τον Οκτώβριο του 1963, έγιναν τον Ιούλιο του 1964, επειδή μεσολάβησαν οι βουλευτικές εκλογές του Νοεμβρίου 1963 και του Φεβρουαρίου του 1964, και στις τελευταίες, οι οποίες εξ αιτίας της δικτατορίας (1967 - 1974) έγιναν στις 30 Μαρτίου 1975.

Η ανάληψη των καθηκόντων των εκλεγμένων Συμβούλων λέγεται εγκατάσταση των Δημοτικών και Κοινοτικών Αρχών. Η εγκατάστασή τους, όταν οι εκλογές γίνονται κανονικά, γίνεται την 1η Ιανουαρίου, όποτε και αρχίζει η κοινοτική και δημοτική περίοδος.

ε) **Άρμοδιότητες των κοινοτικών και δημοτικών οργάνων.**

“Όταν κάνουμε λόγο για **άρμοδιότητες** των διοικητικών και των άλλων οργάνων της Κοινότητας ή του Δήμου, εννοούμε τις εξουσίες που τους δίνει ο νόμος στη διοίκηση της Κοινότητας ή του Δήμου. Διότι άλλες αρμοδιότητες δίνει ο νόμος στα Συμβούλια (Κοινοτικά ή Δημοτικά), άλλες στον Πρόεδρο της Κοινότητας και το Δήμαρχο, άλλες στη Δημοκρατική Έπιτροπή και άλλες στα άλλα όργανα.

α) **Τα Κοινοτικά και Δημοτικά Συμβούλια** έχουν τις εξής κοινές αρμοδιότητες. Συζητούν και αποφασίζουν:

1) Για τον προϋπολογισμό και τον απολογισμό της Κοινότητας ή του Δήμου και των ιδρυμάτων τους.

2) Για τη φορολογία και τα τέλη καθαριότητας, φωτισμού κλπ., που βάνουν στους δημότες τους.

3) Για τή διαχείριση τῆς ἀκίνητης περιουσίας τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου.

4) Για τήν ἐνοικίαση καί ἀγορά ἀκινήτων καί γιά τή σύναψη δανείων ἀπό τήν Κοινότητα ἢ τὸ Δήμο.

5) Για τίς κληρονομίες, κληροδοσίες καί δωρεές, πού γίνονται πρὸς τήν Κοινότητα ἢ τὸ Δήμο.

6) Για τὸν προγραμματισμὸ καί τήν ἐκτέλεση τῶν ἔργων τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου.

7) Για τήν ἵδρυση ἐπιχειρήσεων καί τή συμμετοχὴ τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου σ' αὐτές.

8) Για τὸ συμβιβασμὸ καί τήν παύση μιᾶς δίκης πού ἔχει ἀρχίσει μεταξύ τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου καί κάποιου ἄλλου.

9) Τέλος, γιά κάθε ἄλλο θέμα, γιά τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι ἀρμόδιος ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητας ἢ ὁ Δήμαρχος καί ἡ Δημοκρατικὴ Ἐπιτροπὴ.

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὲς τίς κοινὲς ἀρμοδιότητες, τὸ **Κοινοτικὸ Συμβούλιο** ἀποφασίζει ἀκόμη:

1) γιά τίς δημοπρασίες τῆς Κοινότητας,

2) γιά τὰ ζητήματα τῶν ὑπαλλήλων της καί

3) γιά τήν πρόσληψη πληρεξουσίου δικηγόρου καί τή δικαστικὴ ἐπιδίωξη τῶν συμφερόντων τῆς Κοινότητας.

Ἀντίστοιχα τὸ **Δημοτικὸ Συμβούλιο** ἀποφασίζει γιά τὸν κανονισμὸ τῶν ἐργασιῶν του καί τὸν κανονισμὸ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Δήμου.

β) Ὁ **Πρόεδρος** τῆς Κοινότητας καί ὁ **Δήμαρχος** ἔχουν τίς ἐξῆς κοινὲς ἀρμοδιότητες:

1) Ἐκτελοῦν τίς ἀποφάσεις τῶν Συμβουλίων τους.

2) Εἶναι ἐκπρόσωποι τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου στὶς διάφορες ἀρχές.

3) Εἶναι προϊστάμενοι τῶν ὑπαλλήλων τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου.

4) Κάνουν τίς πληρωμές καί φροντίζουν γιά τὴν εἴσπραξη τῶν ἐσόδων τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου.

Στὶς συνεδριάσεις τοῦ Κοινοτικοῦ ἢ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητας, σὰν μέλος τοῦ Συμβουλίου του, διευθύνει αὐτὲς καί ψηφίζει, ἐνῶ ὁ Δήμαρχος καλεῖται στὶς συνεδριάσεις χωρὶς

νά ἔχη δικαίωμα νά ψηφίση, ἐπειδὴ δὲν εἶναι μέλος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου.

γ) Ἡ **Δημαρχιακὴ Ἐπιτροπὴ** ἔχει ὡς ἔργο:

1) Νά προετοιμάξῃ τὸν προϋπολογισμό καὶ τὸν ἀπολογισμό τοῦ Δήμου, τὶς δημοπρασίες του καὶ τὴ σύναψη δανείων.

2) Νά ἀποφασίσῃ γιὰ τὰ ἀπρόβλεπτα ἐξοδα τοῦ Δήμου, τὸ κλείσιμο τῶν δημοπρασιῶν καὶ τὴν ἐπιδίωξη στὸ δικαστήριο τῶν συμπερόντων τοῦ Δήμου.

δ) Ὁ **Ἀντιπρόεδρος** τῆς Κοινότητος καὶ ὁ **Ἀναπληρωτὴς** τοῦ Δημάρχου ἀναπληρῶνουν τὸν Πρόεδρο τῆς Κοινότητος ἢ τὸν Δήμαρχο.

ε) Ὅλα τὰ κοινοτικά ἢ δημοτικά ἀξιώματα εἶναι **τιμητικά**. Κανεὶς δὲν δικαιούται νά παίρῃ μισθό. Μόνο ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος καὶ ὁ Δήμαρχος παίρνουν ἐξοδα παραστάσεως, τὰ ὅποια εἶναι ἀνάλογα μὲ τὴν οἰκονομικὴ δυνατότητα τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου.

3. Κοινοτικὲς ἢ δημοτικὲς ὑπηρεσίαι.

Στὶς Κοινότητες καὶ τοὺς Δήμους ὁ νόμος δίνει τὸ δικαίωμα νά φροντίζουν γιὰ τὶς τοπικὲς τοὺς ἀνάγκες μὲ τὰ ὄργανα ποὺ ἐκλέγουν οἱ δημότες τους. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ διαθέτουν τὰ ἐσοδα ποὺ ἔχουν ἀπὸ τοὺς φόρους, τὰ τέλη φωτισμοῦ, καθαριότητος κλπ., τὶς δωρεὲς καὶ τὶς ἐνισχύσεις ποὺ τοὺς δίνει τὸ Κράτος. Ἐπίσης μποροῦν ἀκόμη νά κάνουν δάνειο ἢ καὶ νά βάλουν στὶς μικρὲς Κοινότητες προσωπικὴ ἐργασία στοὺς δημότες. Ἐτσι ἀποκτοῦν τὴ δυνατότητα καὶ ἔχουν τὴν ὑποχρέωση νά ἱκανοποιήσουν τὶς διαφορὲς ἀνάγκες τῶν κατοίκων τους. Τὰ κυριότερα ἔργα ποὺ ἔχουν τὸ δικαίωμα νά κάνουν οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι γιὰ τοὺς δημότες τους εἶναι τὰ ἑξῆς:

α) Ἡ ὕδρευση.

Οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι ἔχουν τὴν ὑποχρέωση νά ἐξασφαλίσουν στοὺς δημότες τους τὸ ἀπαραίτητο στοιχεῖο τῆς ζωῆς, τὸ νερό. Γι' αὐτὸ ὁ νόμος τοὺς δίνει τὸ ἀποκλειστικὸ δικαίωμα γιὰ τὴν κατασκευὴ, συντήρηση καὶ λειτουργία συστημάτων ὕδρευσεως. Ἐτσι ἔχουν τὸ δικαίωμα καὶ τὴν ὑποχρέωση νά κάνουν ὕδραγωγεῖα ἢ σωληνώσεις γιὰ νά μεταφέρουν καὶ νά διανέμουν τὸ νερό στοὺς δημότες

τους. Όπου είναι δυνατή η ύδρευση πολλών Κοινοτήτων ή Δήμων από την ίδια πηγή, ή κατασκευή, συντήρηση και λειτουργία των συστημάτων ύδρευσώς τους μπορεί να πάρη και τη μορφή επιχειρήσεως με απόφαση βέβαια των Συμβουλίων και έγκριση του Νομάρχη. Οί δημότες μπορεί να υποχρεωθούν να πληρώνουν για την αντιμετώπιση των εξόδων της ύδρευσώς τους.

Η ύδρευση Κοινότητας ή Δήμου μπορεί ν' ανατεθῇ με απόφαση του Συμβουλίου και με την έγκριση του Νομάρχη σὲ ξένη πρὸς τὴν Κοινότητα ἢ τὸ Δήμο ἐπιχείρηση. Αυτό συμβαίνει π.χ. με τὸ Δήμο Ἀθηναίων και τοὺς γύρω Δήμους ἢ Κοινότητες, πού ἔχουν παραχωρήσει τὸ δικαίωμα μονοπωλιακά για τὴν ὕδρευση στήν Ἑταιρεία Ἐκμεταλλεύσεως Ὑδάτων (ΟΥΛΕΝ). Στὴν περίπτωση αὐτὴ οἱ δημότες πληρώνουν για τὸ νερὸ πὺ καταναλώνουν.

β) Ἡ προστασία τῆς υγείας.

Στὴν ἀρμοδιότητα τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου εἶναι καὶ ἡ φροντίδα για τὴν προστασία τῆς υγείας τῶν δημοτῶν τους. Ἐτσι ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ κάνουν, ἐὰν ἔχουν οἰκονομικὴ δυνατότητα, ἰατρεία, κέντρα υγείας, νοσοκομεῖα, σανατόρια καὶ ἄλλα ἰδρύματα, για νὰ μποροῦν οἱ δημότες τους νὰ καταφεύγουν σ' αὐτὰ για τὴ θεραπεία τους.

Ἐπειδὴ ὁμως ἡ ἴδρυση ἰατρείων, κέντρων υγείας, νοσοκομείων κλπ. δὲν εἶναι δυνατὴ πάντοτε, γι' αὐτὸ περισσότερο οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι πρέπει νὰ κάνουν ἔργα για νὰ προφυλάσσουν τὴν υγεία τῶν πολιτῶν τους. Ἀλλωστε ἡ προφύλαξη τῆς υγείας εἶναι καὶ εὐκολώτερη καὶ φθηνότερη ἀπὸ τὴν θεραπεία. Γι' αὐτὸ ὁ νόμος δίνει στίς Κοινότητες καὶ τοὺς Δήμους τὸ δικαίωμα νὰ κάνουν τὰ ἐξῆς ἔργα, με τὰ ὁποῖα προφυλάσσουν τοὺς δημότες τους ἀπὸ τίς διάφορες ἀσθένειες:

α) Νὰ κάνουν ὑπονόμους καὶ ἔργα ἀποχετεύσεως, για νὰ ἀπομακρύνουν τὰ ἀκάθαρτα καὶ τὰ στάσιμα νερά.

β) Νὰ καθαρίζουν τοὺς δρόμους καὶ νὰ συγκεντρώνουν τ' ἀπορρίμματα (σκουπίδια).

γ) Νὰ κάνουν λουτρά, ἀποχωρητήρια καὶ ἄλλα ἐξυγιαντικὰ ἔργα.

γ) Οἱ Δρόμοι.

Ἡ κατασκευή καὶ συντήρηση κοινοτικῶν ἢ δημοτικῶν δρόμων, ἡ διαμόρφωση πλατειῶν καὶ ἡ κατασκευή γεφυρῶν για τὴν ἐξυπηρέ-

τηση τῶν δημοτῶν εἶναι δικαίωμα τῶν Κοινοτήτων ἢ τῶν Δήμων. Οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν ἔχουν τὴν ὑποχρέωση, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεως, νὰ κατασκευάζουν καὶ ἀγροτικοὺς δρόμους γιὰ τὶς γεωργικὲς ἀνάγκες τῶν κατοίκων τους.

δ) Ἄλλα κοινοτικά ἢ δημοτικά ἔργα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ὕδρευση, τὴν προστασία τῆς υγείας καὶ τὴν κατασκευή δρόμων, στὴν ἀρμοδιότητα τῶν Κοινοτήτων καὶ τῶν Δήμων ἀνήκει καὶ ἡ κατασκευή ἔργων αὐξήσεως τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς (ἀρδεύσεις, ἐγγειοβελτιωτικά κλπ.), ἀναψυχῆς (πάρκα, παιδικὲς χαρὲς κλπ.) καὶ ἄλλων, καθὼς καὶ ἡ συντήρηση τῶν νεκροταφείων.

ε) Κοινοτικὲς ἢ δημοτικὲς ἐπιχειρήσεις.

Γιὰ τὴν καλύτερη ἐξυπηρέτηση τῶν δημοτῶν τους οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι μποροῦν σὲ ὁρισμένες ὑπηρεσίες τους νὰ δίνουν τὴ μορφή ἐπιχειρήσεως. Ἐπιχείρηση π.χ. μποροῦν νὰ κάνουν γιὰ τὴν ὕδρευση, τὸ φωτισμὸ μὲ ἀέριο, τὶς συγκοινωνίες κλπ. Οἱ ἐπιχειρήσεις αὐτὲς δὲν ἔχουν σκοπὸ τὸ κέρδος, ἀλλὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν δημοτῶν. Οἱ δημότες, γιὰ τὶς ὑπηρεσίες ποὺ δέχονται ἀπὸ τὶς κοινοτικὲς ἢ δημοτικὲς ἐπιχειρήσεις, ὑποχρεώνονται νὰ πληρώνουν. Κάθε τέτοια ἐπιχείρηση τὴ διοικεῖ μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ 5 μέλη μὲ πρόεδρο τὸν Πρόεδρο τῆς Κοινότητος ἢ τὸν Δήμαρχο.

στ) Κοινοτικά καὶ δημοτικά ἱδρύματα.

Οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι μποροῦν νὰ συστήσουν μὲ ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου τους ἱδρυμα (νοσοκομεῖο, σανατόριο, βρεφοκομεῖο, γηροκομεῖο κλπ.). Ἡ ἀπόφαση τοῦ Κοινοτικοῦ ἢ Δημοτικοῦ Συμβουλίου στὴν περίπτωση αὐτὴ πρέπει νὰ ἐγκριθῇ μὲ Προεδρικὸ Διάταγμα, τὸ ὁποῖο ὀρίζει καὶ τὸ σκοπὸ καὶ τὰ εἰσοδήματα τοῦ ἱδρύματος. Κάθε ἱδρυμα τὸ διοικεῖ μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ 7 μέλη μὲ πρόεδρο τὸν Πρόεδρο τῆς Κοινότητος ἢ τὸν Δήμαρχο καὶ λέγεται **ἀδελφάτο**.

4. Σύγκριση μεταξὺ Κοινότητος καὶ Δήμου.

Μεταξὺ τῆς Κοινότητος καὶ τοῦ Δήμου δὲν ὑπάρχουν σπουδαῖες

διαφορές. Θα μπορούσαμε να είπουμε ότι η μοναδική τους διαφορά είναι ότι έχουν διαφορετικό όνομα. Κατά τα άλλα και η Κοινότητα και ο Δήμος έχουν την ίδια θέση και την ίδια ανεξαρτησία στην τοπική αυτοδιοίκηση, αφού και στους δύο οργανισμούς, την Κοινότητα και το Δήμο, δίνει ο νόμος την ανεξαρτησία και το δικαίωμα να φροντίζουν για τις τοπικές τους υποθέσεις με όργανα τα οποία εκλέγουν οι δημότες τους με γενικές εκλογές.

Η διάκριση Κοινότητας και Δήμου δεν υπήρχε στη χώρα μας μέχρι το 1912. Μέχρι τότε επικρατούσε το δημοτικό σύστημα, που καθιέρωσε το 1833 η αντιβασιλεία των Βαυαρών, και είχαμε μόνο Δήμους. Η διάκριση σε Κοινότητες και Δήμους έγινε με το νόμο ΔΝΖ/1912, που καθιέρωσε το δημοτικό και κοινοτικό σύστημα στη χώρα μας.

Ο χωρισμός των οργανισμών της τοπικής αυτοδιοικήσεως σε Κοινότητες και Δήμους έγινε για το λόγο ότι οι μεγάλες πόλεις είχαν ανάγκη διαφορετικής οργάνωσης της διοικήσεως των τοπικών τους υποθέσεων, λόγω του μεγαλύτερου πληθυσμού και των σοβαρότερων προβλημάτων τους. Στο σημείο ακριβώς αυτό, στην οργάνωση δηλαδή της διοικήσεως της Κοινότητας και του Δήμου, βρίσκουμε και τις μοναδικές διαφορές μεταξύ τους, που είναι οι εξής:

α) Το Κοινοτικό Συμβούλιο έχει ως Πρόεδρό του τον Πρόεδρο της Κοινότητας, ενώ το Δημοτικό Συμβούλιο εκλέγει από τους Συμβούλους του Πρόεδρο, Αντιπρόεδρο και Γραμματέα.

β) Ο Πρόεδρος της Κοινότητας είναι μέλος του Κοινοτικού Συμβουλίου, ενώ ο Δήμαρχος με την εκλογή του χάνει την ιδιότητα του μέλους του Δημοτικού Συμβουλίου και στη θέση του εκλέγεται άλλος Σύμβουλος.

γ) Το Δήμο τον διοικεί, εκτός από το Δημοτικό Συμβούλιο, και άλλο με πολλά μέλη όργανο, η Δημορχιακή Έπιτροπή, ενώ η Κοινότητα έχει μόνο το Κοινοτικό Συμβούλιο, ως πολυμελές διοικητικό όργανο.

δ) Οι υπηρεσίες του Δήμου είναι περισσότερες και διαφορετικά οργανωμένες, ενώ η υπηρεσία της Κοινότητας είναι απλή και στις περισσότερες αποτελείται μόνο από ένα Γραμματέα.

5. **Ἡ σημασία τῆς Κοινότητας στὴν πολιτικὴ καὶ διοικητικὴ ὁργάνωση τῆς χώρας μας.**

Ναι

Ἡ Κοινότητα, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴ μικρότερη διοικητικὴ περιφέρεια τῆς χώρας μας καὶ διοικεῖται ἀπὸ δικούς της ἄρχοντες (Κοινοτικό Συμβούλιο), πού ἐκλέγουν οἱ κάτοικοί της, ἔχει μεγάλη σημασία στὴν πολιτικὴ καὶ διοικητικὴ ὁργάνωση τῆς χώρας.

Στὴν πολιτικὴ ὁργάνωση τῆς χώρας μας ἔχει μεγάλη σημασία ἡ Κοινότητα, διότι μὲ τὴν αὐτοδιοίκηση, πού τῆς ἀναγνωρίζει ὁ νόμος, πραγματοποιεῖται μιὰ ἀπὸ τὶς βάσεις τῆς δημοκρατίας. Ὁ μικρὸς λαὸς τῆς Κοινότητας (οἱ δημότες της) ἔχει ἀπὸ τὸ νόμο τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγῃ τοὺς ἄρχοντές του (τὸ Κοινοτικό Συμβούλιο) γιὰ τὴ διοίκηση τῶν τοπικῶν του ὑποθέσεων. Ἐτσι οἱ τοπικὲς ὑποθέσεις τῆς Κοινότητας βρίσκονται στὰ χέρια τῶν ἐκλεκτῶν της, οἱ ὅποιοι γνωρίζουν καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο τὶς συνθήκες κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες ζοῦν οἱ συγχωριανοί τους, μποροῦν νὰ διαπιστώσουν εὐκολώτερα τὶς ἀνάγκες τους καὶ ἔχουν ἀπὸ τὸ νόμο τὸ ἀπεριόριστο δικαίωμα νὰ ἐνεργήσουν, ὅπως νομίζουν καλύτερα, γιὰ τὴν ἱκανοποίησή τους. Ἐξάλλου τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἄρχοντες ἐκλέγονται γιὰ ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα (γιὰ μιὰ τετραετία) ἀπὸ τοὺς δημότες τῆς Κοινότητας κάνει τοὺς κοινοτικούς ἄρχοντες νὰ ἐργάζονται μὲ ἐνδιαφέρον καὶ ἀγάπη, γιὰ νὰ φανοῦν ἄξιοι τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν δημοτῶν τους.

Ἀκόμη ἔχει μεγάλη σημασία στὴν πολιτικὴ ὁργάνωση τῆς χώρας μας ἡ Κοινότητα, διότι μὲ τὴν αὐτοδιοίκησή της γίνεται γιὰ τοὺς κατοίκους τῶν χωριῶν τὸ σχολεῖο στὸ ὁποῖο μαθαίνουν νὰ ἐνδιαφέρονται πρῶτα γιὰ τὴν ἐκλογὴ τῶν καλυτέρων δημοτῶν τους· γιὰ τὴ διοίκηση τῶν τοπικῶν τους ὑποθέσεων καὶ ἔπειτα γιὰ τὴν ἐκλογὴ τῶν καλυτέρων πολιτικῶν γιὰ τὴν κυβέρνησις τοῦ Κράτους.

Στὴ διοικητικὴ ὁργάνωση τῆς χώρας μας ἡ Κοινότητα ἔχει ἐπίσης μεγάλη σημασία, διότι ἀποτελεῖ τὸ μικρότερο ὄργανισμὸ στὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἀποκεντρώσεως στὴ διοίκηση τοῦ Κράτους. Μὲ τὴν ἐκτέλεση δημοσίων ὑπηρεσιῶν, τὶς ὁποῖες ὁ νόμος ἐπιβάλλει στὸν Πρόεδρό της, συντελεῖ ἡ Κοινότητα στὴν καλύτερη λειτουργία τῆς διοικητικῆς μηχανῆς τοῦ Κράτους.

Πράγματι, ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, εἶναι ταυτόχρονα καὶ ἐκπρόσωπος τῆς κρατικῆς διοικήσεως στὴ μικρότερη

αυτή διοικητική περιφέρεια της χώρας μας. Ἀπὸ τὸ νόμο τοῦ ἔχουν δοθῇ τὰ ἐξῆς διοικητικὰ δικαιώματα γιὰ τὴν περιφέρειά του:

α) Εἶναι ἀρμόδιος νὰ φροντίζη γιὰ τὴν τάξη καὶ τὴν ἀσφάλεια τῶν δημοτῶν τῆς Κοινότητάς του.

β) Εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κάνη γνωστοὺς τοὺς νόμους καὶ τὰ διατάγματα στοὺς δημότες του καὶ νὰ φροντίζη γιὰ τὴν ἐφαρμογή τους.

γ) Ὅφειλει ν' ἀνακοινώσῃ στοὺς κατοίκους τῆς περιφέρειάς του τὶς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως καὶ νὰ πληροφορῇ τὴν Κυβέρνηση γιὰ ὅ,τι συμβαίνει στὸν τόπο του.

δ) Τέλος εἶναι ὁ μόνος ἀρμόδιος νὰ ἐκδίδῃ πιστοποιητικὰ οἰκονομικῆς καταστάσεως στοὺς δημότες του.

Θὰ πρέπη ἐξάλλου νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψη μας ὅτι, ἰδιαίτερα γιὰ τὴν Πατρίδα μας, ἡ σημασία τῆς Κοινότητος στὴν πολιτικὴ καὶ διοικητικὴ ὀργάνωση τῆς χώρας εἶναι μεγάλη καὶ γιὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ κατοικεῖ σὲ μικρὰ καὶ ἀπομακρυσμένα ἀπὸ τὸ κέντρο χωριά. Ἄν δὲν ὑπῆρχε ὁ ὀργανισμὸς τῆς Κοινότητος, τότε ὁ πληθυσμὸς τοὺς δὲν θὰ ἔπαιρνε μέρος στὴν πολιτικὴ ὀργάνωση τῆς χώρας μας καὶ δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἐξυπηρετηθῇ, ἀλλὰ θὰ βρισκόταν σὲ μιὰ διαρκὴ ταλαιπωρία.

Ἑρωτήσεις.

1. Καθόρισε τὴ θέση τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου σου στὸ Νομό.
2. Ποιὰ κίνηση παρουσιάζει ὁ πληθυσμὸς τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου σου;
3. Ποιὰ ἱστορικὰ πρόσωπα ἀνέδειξε ὁ τόπος σου;
4. Πῶς ἀποκτᾶται ἡ ιδιότητα τοῦ δημότη;
5. Τί χρειάζεται γιὰ ν' ἀναγνωρισθῇ μιὰ Κοινότητα καὶ τί ἓνας Δήμος;
6. Ποιὰ ὄργανα διοικοῦν τὴν Κοινότητα καὶ ποιὰ τὸν Δήμο;
7. Ποιοὶ ἔχουν δικαίωμα νὰ βάλουν ὑποψηφιότητα γιὰ Σύμβουλοι τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου καὶ ποιοὶ ψηφίζουν;
8. Πῶς ἐκλέγονται ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος καὶ ὁ Δήμαρχος;

9. Ποιές κοινές αρμοδιότητες έχουν ο Πρόεδρος της Κοινότητας και ο Δήμαρχος;
10. Παίρνουν μισθό τα όργανα της Κοινότητας και του Δήμου;
11. Πώς γίνεται η ύδρευση των κατοίκων στις Κοινότητες και τους Δήμους;
12. Ποιά αρμοδιότητα έχουν οί Κοινότητες και οί Δήμοι για την υγεία των δημοτών τους;
13. Τί είναι κοινοτικά ιδρύματα και πώς διοικούνται;
14. Ποιά διαφορά υπάρχει μεταξύ Κοινότητας και Δήμου;
15. Ποιά είναι ή σημασία της Κοινότητας στην πολιτική οργάνωση της χώρας μας;
16. Ποιές αρμοδιότητες της κρατικής διοικήσεως έχει ο Πρόεδρος της Κοινότητας;
17. Τί λέμε κοινοτική και δημοτική περίοδο; Πότε αρχίζει και πότε τελειώνει;

Ο ΝΟΜΟΣ

6x1

1. Ο Νομός και η γεωγραφική περιφέρεια όπου ζούμε.

Μια καλή γνωριμία με το Νομό μας και το γεωγραφικό διαμέρισμα στο οποίο ανήκει ο Νομός μας είναι απαραίτητη για να μπορέσουμε κατόπιν να εξετάσουμε το Νομό σαν διοικητική περιφέρεια της χώρας μας. Η γεωγραφική τοποθέτηση και εξέταση του Νομού και του γεωγραφικού διαμερίσματος που ζούμε, ή μελέτη της καταστάσεως και των προβλημάτων του πληθυσμού και ή έρευνα του ρόλου που έπαιξαν στο πέρασμα της ιστορίας μας είναι ο δρόμος που πρέπει ν' ακολουθήσουμε για να μπορέσουμε να γνωρίσουμε καλύτερα το Νομό και το γεωγραφικό διαμέρισμά μας. Και εδώ λοιπόν, όπως και στην Κοινότητα και το Δήμο, θα μελετήσουμε το Νομό μας και το γεωγραφικό διαμέρισμα, που ανήκει **γεωγραφικά, δημογραφικά και ιστορικά**. Αν ζούμε π.χ. στην Καλαμάτα, θα μελετήσουμε γεωγραφικά, δημογραφικά και ιστορικά το Νομό Μεσσηνίας και την Πελοπόννησο, ή όποια είναι το γεωγραφικό διαμέρισμα της χώρας μας, στο οποίο ανήκει ο Νομός Μεσσηνίας.

α) Γεωγραφικά.

Πρώτη μας ενέργεια είναι να ορίσουμε ποιός είναι ο Νομός και σε ποιό γεωγραφικό διαμέρισμα της χώρας μας ανήκει. Έπειτα θα καθορίσουμε τη θέση, τα σύνορα, την έκταση και τη μορφολογία του εδάφους του Νομού και του γεωγραφικού μας διαμερίσματος και θ' αναφέρουμε τα κυριότερα όρη, τις πεδιάδες, τα όροπέδια, τους ποταμούς και τις λίμνες του καθενός.

Κατόπιν θα εξετάσουμε το κλίμα, θ' αναφέρουμε τις ασχολίες των κατοίκων και θ' ασχοληθούμε με τη βλάστηση, την κτηνοτροφία, τα όρυκτά, τα κυριότερα προϊόντα και την ανάπτυξη της συγκοινωνίας και της βιομηχανίας. Τέλος θ' αναφέρουμε τη διαίρεσή τους (του Νομού σε Έπαρχιες και του γεωγραφικού διαμερίσματος σε Νομούς), τις πόλεις (πρωτεύουσες των Έπαρχιών και των Νομών) και τον πληθυσμό της κάθε πόλεως. Έτσι θα έχουμε μια σύντομη και καλή γεωγρα-

φικὴ γνώση τοῦ Νομοῦ καὶ τοῦ γεωγραφικοῦ διαμερίσματος ποὺ ζοῦμε.

β) Δημογραφικά.

Ἡ δημογραφικὴ μελέτη, ἡ ὁποία ἀναφέρεται, ὅπως εἶδαμε κατὰ τὴ δημογραφικὴ ἐξέταση τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου, στὴν κατάστασιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὰ προβλήματα του, ἔχει μεγαλύτερη σημασία καὶ ἐνδιαφέρον, ὅταν ἀναφέρεται στὸ Νομό, καὶ ἀκόμη μεγαλύτερη, ὅταν ἀναφέρεται σὲ ὁλόκληρο διαμέρισμα τῆς χώρας μας, διότι ὁ πληθυσμὸς ἐδῶ εἶναι μεγαλύτερος καὶ τὰ προβλήματα του περισσότερα.

Μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἀπογραφῶν ποὺ ἔχουν γίνῃ θὰ πληροφορηθοῦμε πόσος εἶναι ὁ πληθυσμὸς τοῦ Νομοῦ καὶ τοῦ γεωγραφικοῦ διαμερίσματός μας, ποιά εἶναι ἡ πυκνότητά του, πόσοι δηλαδὴ κάτοικοι ἀναλογοῦν σὲ κάθε τετραγωνικὸ χιλιόμετρο, ποιά εἶναι ἡ σύνθεσίς του, ἂν δηλαδὴ εἶναι ἀγροτικὸς ἢ ἀστικὸς, σὲ ποιά οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάσταση βρίσκεται καὶ τί κίνησις παρουσιάζει (ἀστυφιλία, μετανάστευσις).

Ὅλες αὐτὲς οἱ πληροφορίες θὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ διαπιστώσουμε μερικὲς ἀπὸ τὶς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Νομοῦ καὶ τοῦ γεωγραφικοῦ διαμερίσματός μας καὶ νὰ καταλήξουμε σὲ συμπεράσματα γιὰ τὰ οἰκονομικὰ καὶ τὰ κοινωνικὰ μέτρα ποὺ πρέπει νὰ ἐφαρμοστοῦν γιὰ νὰ καλυτερεῦσῃ ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων τους.

γ) Ἱστορικά.

Ἡ ἱστορικὴ μελέτη τοῦ Νομοῦ καὶ τοῦ γεωγραφικοῦ διαμερίσματος θὰ πρέπει ν' ἀναφέρεται στὸ ρόλο ποὺ ἐπαιξαν κατὰ τὰ διάφορα στάδια τῆς ἱστορίας μας. Γι' αὐτὸ ἀρχικὰ θὰ ἐξετάσουμε, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ μαθήματος τῆς Ἱστορίας, ποιά ἦταν ἡ παρουσία τους στὴν ἀρχαία, στὴ μεσαιωνικὴ ἢ βυζαντινὴ καὶ στὴ νεώτερη περίοδο τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας.

Εἰδικότερα θὰ ἐξετάσουμε τὴ συμμετοχὴ τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ καὶ τοῦ γεωγραφικοῦ διαμερίσματός μας στὴν ἐξέλιξιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ στοὺς μεγάλους ἀγῶνες τῆς φυλῆς μας, θ' ἀναφερθοῦμε περισσότερο στὰ σπουδαιότερα γεγονότα ποὺ συνέβησαν κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἀγῶνα μας γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς χώρας μας ἀπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγὸ καὶ θὰ ὀνομάσουμε τὰ ἀρχαιολογικὰ καὶ ἱστορικὰ μέρη.

Τέλος, για τη συμπλήρωση της σύντομης ιστορικής μελέτης μας, θ' αναφέρουμε τις μεγάλες προσωπικότητες (ἐπιστήμονες, πολιτικούς, λογοτέχνες κλπ.) καὶ κυρίως τοὺς ἥρωες τῶν διαφόρων ἀγώνων τοῦ Ἑθνους μας, πού ἀνέδειξαν ὁ Νομὸς καὶ τὸ γεωγραφικὸ διαμέρισμά μας.

2. Διοικητικὴ ὁργάνωση τοῦ Νομοῦ.

α) Ἐννοια τοῦ Νομοῦ.

Ἡ χώρα μας σύμφωνα καὶ μὲ τὴ διαμόρφωση τοῦ ἐδάφους της χωρίζεται σὲ μεγάλα γεωγραφικὰ διαμερίσματα, π.χ. τὴν Πελοπόννησο, τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, τὴ Θεσσαλία, τὴν Ἥπειρο κλπ. Κάθε γεωγραφικὸ διαμέρισμα εἶναι χωρισμένο σὲ Νομούς, ὅπως π.χ. ἡ Πελοπόννησος στοὺς Νομούς Κορινθίας, Ἀργολίδας, Ἀρκαδίας, Λακωνίας, Μεσσηνίας, Ἠλείας καὶ Ἀχαΐας, καὶ κάθε Νομὸς σὲ Ἐπαρχίες, ὅπως π.χ. ὁ Νομὸς Μεσσηνίας στὶς Ἐπαρχίες Καλαμάτας, Μεσσήνης, Πυλίας καὶ Τριφυλίας.

Παλαιότερα τὰ γεωγραφικὰ διαμερίσματα τῆς χώρας μας, οἱ Νομοὶ καὶ οἱ Ἐπαρχίες τῶν Νομῶν, ἀποτελοῦσαν διοικητικὲς περιφέρειες καὶ ἐπικεφαλῆς τους ἦσαν οἱ Γενικοὶ Διοικητὲς στὰ γεωγραφικὰ διαμερίσματα, οἱ Νομάρχες στοὺς Νομούς καὶ οἱ Ἐπαρχοὶ στὶς Ἐπαρχίες. Σήμερα ἔχουν καταργηθῇ οἱ Γενικοὶ Διοικητὲς καὶ οἱ Ἐπαρχοὶ καὶ ὑπάρχει μόνον ὁ θεσμὸς τῶν Νομαρχῶν ὡς διοικητικῶν ὁργάνων τῶν Νομῶν.

Σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω **Νομὸς** εἶναι διοικητικὴ περιφέρεια τοῦ Κράτους μας, ἡ ὁποία ἔχει ὀρισμένη ἔκταση καὶ διοικεῖται ἀπὸ τὸ Νομάρχη. Ἡ ἔκταση, ἡ πρωτεύουσα καὶ τὸ ὄνομα κάθε Νομοῦ ἔχουν ὀριστῇ μὲ νόμο. Σήμερα οἱ Νομοὶ τῆς χώρας μας εἶναι 51. Ὁ Νομὸς Ἀττικῆς, πού ἔχει πολὺ μεγάλο πληθυσμὸ, ἔχει χωριστῇ σὲ 4 Διαμερίσματα (Ἀθηνῶν, Πειραιᾶ, Ἀνατολικῆς Ἀττικῆς καὶ Δυτικῆς Ἀττικῆς).

β) Ὁ Νομάρχης.

Ἐπικεφαλῆς κάθε Νομοῦ βρίσκεται ὁ Νομάρχης, στὰ δὲ Νομαρχιακὰ Διαμερίσματα ὁ Ἀναπληρωτὴς Νομάρχης. Ὁ Νομάρχης εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς ὑπαλλήλους

του Νομού. Είναι αντιπρόσωπος της Κυβερνήσεως στο Νομό και έχει τη διοίκησή του. Σαν αντιπρόσωπος της Κυβερνήσεως και διοικητής του Νομού ο Νομάρχης πρέπει να περιοδεύη στις Κοινότητες και τους Δήμους του Νομού του και να μελετά από κοντά και με ενδιαφέρον τα προβλήματα και τις ανάγκες τους.

Ἀκόμη ο Νομάρχης έχει από το νόμο και τις εξής αρμοδιότητες:

1) Φροντίζει να εκτελούνται στο Νομό του οι νόμοι του Κράτους, τα προεδρικά Διατάγματα και οι υπουργικές αποφάσεις.

2) Ἐνδιαφέρεται για την τάξη και την ασφάλεια του Νομού του. Για το σκοπό αυτό μπορεί να δίνει διαταγές στις αστυνομικές αρχές και να εγκρίνη τις αστυνομικές διατάξεις για την τήρηση της τάξεως στο Νομό του.

3) Είναι προϊστάμενος όλων των δημοσίων υπαλλήλων του Νομού του, **πλὴν τῶν δικαστικῶν**, και έχει το δικαίωμα να διορίζει το προσωπικό της τρίτης κατηγορίας (κλητῆρες, καθαρίστριες κλπ.) στις δημόσιες υπηρεσίες της περιφέρειάς του.

4) Ἔχει στο Νομό του τις υπουργικές αρμοδιότητες που του δίνει ο νόμος. Στο Νομό του δηλαδή του δίνει ο νόμος το δικαίωμα να **ἐνεργῇ** σὲ ὁρισμένα θέματα ἀντὶ τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν.

5) Παρακολουθεῖ τις Κοινότητες και τους Δήμους του Νομού του και ἐλέγχει ἂν οἱ πράξεις τῶν ἀρχόντων τους εἶναι σύμφωνα με τὸ νόμο.

6) Τέλος ἐλέγχει ὅλα τὰ σωματεῖα του Νομού του, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐπαγγελματικά. Καὶ ἐδῶ ὁ ἐλεγχος τοῦ Νομάρχῃ γίνεται γιὰ τὴ νομιμότητα τῶν πράξεων τῶν σωματείων.

Ἡ ἀνάθεση τόσο μεγάλου ἔργου, ὅπως εἶναι τὸ ἔργο τοῦ Νομάρχῃ, πρέπει νὰ γίνεται σὲ πρόσωπα που συγκεντρώνουν πολλές ικανότητες. Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο, γιὰ νὰ διοριστῇ κανεὶς Νομάρχῃς, πρέπει:

α) νὰ ἔχη ἀνάλογη πρὸς τις ἀπαιτήσεις τῆς θέσεως ἡλικία, β) νὰ ἔχη πτυχίον Ἀνωτάτης Σχολῆς ἢ μιᾶς ἀπ' τις Σχολές Εὐελπίδων, Δοκίμων ἢ Ἰκάρων καὶ γ) νὰ εἶναι ὑγιής. Ἀκόμη ὁ Νομάρχῃς πρέπει νὰ ἔχη ἥθος, δημόσια καὶ ἐθνικὴ δράση, ἡγετικὰ προσόντα, διοικητικὲς ικανότητες κλπ. Ὁ διορισμὸς τοῦ Νομάρχῃ γίνεται με Προεδρικὸ Διάταγμα κατόπιν προτάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐσωτερικῶν, δὲν εἶναι δὲ μόνιμος ὑπάλληλος, ἀλλὰ μετακλητός.

γ) Τὸ Νομαρχιακὸ Συμβούλιο.

Σὲ κάθε Νομὸ ὑπάρχει ἓνα Συμβούλιο πὺ λέγεται **Νομαρχιακὸ Συμβούλιο**, τοῦ ὁποίου Πρόεδρος εἶναι ὁ Νομάρχης καὶ μέλη οἱ Προϊστάμενοι τῶν Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν τοῦ Νομοῦ.

Τὰ θέματα μὲ τὰ ὁποῖα ἀσχολεῖται τὸ Νομαρχιακὸ Συμβούλιο εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) Τὰ ἔργα πὺ πρόκειται νὰ γίνουιν στὸ Νομὸ. Κυρίως στὸ θέμα αὐτὸ τὸ Νομαρχιακὸ Συμβούλιο ἐκφέρει τὴ γνώμη τοῦ γιὰ τὸν προϋπολογισμό τῆς δαπάνης, τὸν προγραμματισμό, τὴν προτεραιότητα καὶ τὴν ἔκταση τῶν ἔργων τοῦ Νομοῦ.

2) Ἡ λειτουργία τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν Κοινοτήτων καὶ τῶν Δήμων καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν νομικῶν προσώπων (Ἰδρυμάτων, Σωματείων κλπ.).

3) Οἱ παραγωγικὲς δυνατότητες τοῦ Νομοῦ καὶ ἡ μελλοντικὴ ἀξιοποίησή τους.

4) Οἱ κοινωνικὲς συνθήκες τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ. Κυρίως τὸ Νομαρχιακὸ Συμβούλιο διατυπώνει τὴ γνώμη τοῦ γιὰ τὰ θέματα πὺ ἀναφέρονται στὴν ἐργασία, στὴν κοινωνικὴ πρόνοια, στὴν ὑγιεινὴ κατάσταση τοῦ πληθυσμοῦ κλπ.

5) Ἡ τουριστικὴ ἀξιοποίηση τοῦ Νομοῦ.

6) Τέλος δὲ κάθε ἄλλο ζήτημα πὺ ἐνδιαφέρει τὸ Νομὸ.

3. Διοικητικὲς ὑπηρεσίες τοῦ Νομοῦ.

Γιὰ τὴν καλύτερη λειτουργία τῆς διοικήσεως καὶ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν πολιτῶν σὲ κάθε Νομὸ λειτουργοῦν διάφορες διοικητικὲς ὑπηρεσίες πὺ ὑπάγονται στὰ διάφορα Ὑπουργεῖα. Οἱ κυριότερες διοικητικὲς ὑπηρεσίες τοῦ Νομοῦ κατὰ Ὑπουργεῖα εἶναι οἱ ἐπόμενες:

α) Ἐκπαιδευτικὲς.

Στὴν περιφέρεια τοῦ Νομοῦ λειτουργοῦν Σχολεῖα Μέσης, Δημοτικῆς καὶ Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαίδεψεως. Ἐπικεφαλῆς τῶν Σχολείων αὐτῶν βρίσκονται ἀντίστοιχες Γενικὲς Ἐπιθεωρήσεις. Ἡ γεωγραφικὴ περιοχὴ στὴν ὁποία ἐκτείνεται ἡ ἀρμοδιότητα κάθε Γενι-

κῆς Ἐπιθεωρήσεως Μέσης, Δημοτικῆς καὶ Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαίδευσως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν Σχολείων καὶ τῶν Ἐκπαιδευτικῶν ποῦ ὑπηρετοῦν σ' αὐτά. Στὴ Δημοτικὴ ἐκπαίδευση, ἐπειδὴ τὰ Σχολεῖα εἶναι πολλὰ, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς Γενικὲς Ἐπιθεωρήσεις ἔχουμε καὶ τὶς Ἐπιθεωρήσεις Δημοτικῆς Ἐκπαίδευσως, συνήθως ἀπὸ μία σὲ κάθε ἐπαρχία.

β) Γεωργικές.

Στὴν πρωτεύουσα κάθε Νομοῦ ἔχει ἰδρυθῇ **Διεύθυνση Γεωργίας**, στὴν ὁποία ὑπάρχουν ὅλες οἱ κατὰ τόπους τοῦ Νομοῦ ὑπηρεσίες τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας καὶ ἡ ὁποία ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀπαλλοτριώση καὶ διανομὴ κτημάτων σὲ ἀκτήμονες γεωργούς, μὲ τὶς ἀρδεύσεις (ποτίσματα), μὲ τὶς καλλιέργειες, μὲ τὶς γεωργικὲς ἐρευνες, μὲ τὴν κτηνοτροφία, μὲ τὶς δασικὲς ὑποθέσεις καὶ τὸ κυνήγι στὸ Νομό. Γιὰ τὴν καλύτερη διεξαγωγὴ τοῦ ἔργου τῆς Διευθύνσεως Γεωργίας σὲ κάθε Νομὸ ἔχουν διοριστῇ πολλοὶ γεωπόνοι, κτηνίατροι καὶ δασονόμοι. Ἐπικεφαλῆς τῶν κτηνιάτρων στὸ Νομὸ εἶναι ὁ Νομοκτηνίατρος καὶ τῶν δασονόμων ὁ Δασάρχης.

γ) Οἰκονομικές.

Οἱ οἰκονομικὲς δημόσιες ὑπηρεσίες τοῦ Νομοῦ διακρίνονται: 1) σὲ ἐκεῖνες ποῦ ὑπάρχουν στὸ Ὑπουργεῖο Οἰκονομικῶν καὶ 2) σ' ἐκεῖνες ποῦ ὑπάρχουν στὸ Γενικὸ Λογιστήριον τοῦ Κράτους.

Στὸ Ὑπουργεῖο Οἰκονομικῶν ὑπάρχουν οἱ Οἰκονομικὲς Ἐφορίες, οἱ Ἐφορίες Καπνοῦ καὶ τὰ Τελωνεῖα. Στὸ Γενικὸ Λογιστήριον ὑπάρχουν τὰ Δημόσια Ταμεῖα τοῦ Νομοῦ. Οἱ Οἰκονομικὲς Ἐφορίες ἔχουν ὥς ἔργο νὰ καθορίζουν τὸ ποσὸ τοῦ φόρου ποῦ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ πληρώνη κάθε Ἑλληνας πολίτης ἀνάλογα μὲ τὰ εἰσοδήματά του, οἱ Ἐφορίες καπνοῦ ἀσχολοῦνται μὲ τὴ φορολογία τοῦ καπνοῦ, τὰ Τελωνεῖα παρακολουθοῦν τὶς εἰσαγωγὰς καὶ τὶς ἐξαγωγὰς, καθορίζουν τοὺς δασμοὺς καὶ ἀγρυπνοῦν γιὰ τὴν ἀποφυγὴ τοῦ λαθρεμπορίου, ἐνῶ τὰ Δημόσια Ταμεῖα διαχειρίζονται τὸ δημόσιο χρήμα, κάνουν δηλαδὴ τὶς πληρωμὰς καὶ εἰσπράττουν τὶς ὀφειλὰς πρὸς τὸ Δημόσιο. Γιὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς διαχειρίσεως τοῦ δημοσίου χρήματος σὲ κάθε Νομὸ λειτουργεῖ στὰ γραφεῖα τῆς Νομαρχίας ἡ Ὑπηρεσία Δημοσίου Λογιστικοῦ.

δ) **Υπηρεσίες δημοσίων έργων.**

Για την εκτέλεση των δημοσίων έργων σε κάθε Νομό έχει ιδρυθῆ ἓνα νομικὸ πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου ποὺ λέγεται «**Νομαρχιακὸ Ταμεῖο**» καὶ ὑπάγεται στὸ Ὑπουργεῖο Ἑσωτερικῶν. Τὸ Νομαρχιακὸ Ταμεῖο διοικεῖται ἀπὸ Συμβούλιο, στὸ ὁποῖο προεδρεύει ὁ Νομάρχης, καὶ ἔχει ὡς ἔργο νὰ κατασκευάζη καὶ νὰ συντηρῇ ἔργα παραγωγικά, ὁδοποιίας, δημοσίας ὑγείας, κοινωνικῆς προνοίας, παιδείας, ἀθλητισμοῦ καὶ τουρισμοῦ. Ἔτσι π.χ. κατασκευάζει δρόμους, γέφυρες, παιδικοὺς κήπους, σχολικὰ κτίρια, γήπεδα, λουτρά κλπ. Ἀκόμη ἔχει ὡς ἔργο νὰ κατασκευάζη καὶ νὰ συντηρῇ δημόσια κτίρια γιὰ τὴν ἐγκατάσταση τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ὡς καὶ νὰ συντηρῇ τὰ χρησιμοποιούμενα ἀπὸ τὶς δημόσιες ὑπηρεσίες κτίρια.

ε) **Υπηρεσίες ἀπασχολήσεως.**

Σὲ κάθε Νομὸ λειτουργεῖ **Ἐπιθεώρηση Ἑργασίας** ἢ **Ἐποπτεία Ἑργασίας**, ἡ ὁποία ἀνήκει στὸ Ὑπουργεῖο Ἀπασχολήσεως καὶ τῆς ὁποίας ἔργο εἶναι ἡ παρακολούθηση τῶν ἐργαζομένων τάξεων τοῦ Νομοῦ. Μελετᾷ δηλαδὴ τὶς συνθήκες ἐργασίας τους, φροντίζει, μὲ τὸ Γραφεῖο Εὐρέσεως Ἑργασίας, νὰ τοὺς ἐξασφαλίζη ἐργασία, χορηγεῖ σ' αὐτοὺς ἐπιδόματα στὸν καιρὸ τῆς ἀνεργίας καὶ γενικὰ προσέχει τὶς ἐργαζόμενες τάξεις τοῦ Νομοῦ.

ς) **Ἄλλες διοικητικὲς ὑπηρεσίες.**

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ὑπηρεσίες ποὺ ἀναφέραμε, σὲ κάθε Νομὸ ὑπάρχουν καὶ οἱ ἑξῆς διοικητικὲς ὑπηρεσίες:

1) **Διοίκηση Χωροφυλακῆς** γιὰ τὶς ἀστυνομικὲς ὑπηρεσίες τοῦ Νομοῦ. Σ' αὐτὴν ὑπάγονται οἱ Ὑποδιοικήσεις, τὰ Ἀστυνομικὰ Τμήματα καὶ οἱ Ἀστυνομικοὶ Σταθμοὶ τοῦ Νομοῦ.

2) **Διοίκηση Ἀγροτικῆς Ἀσφαλείας** γιὰ τὴν ἀγροτικὴ ἀσφάλεια τοῦ Νομοῦ. Σ' αὐτὴν ὑπάγονται τὰ Ἀγρονομεῖα τοῦ Νομοῦ.

3) **Υπηρεσία Ἐμπορίου ἢ Ἐποπτεία Ἐμπορίου** γιὰ τὴν παρακολούθηση τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως τοῦ Νομοῦ.

4) **Στρατολογικὸ Γραφεῖο** γιὰ τὴν παρακολούθηση τῆς στρατολογικῆς καταστάσεως τῶν ἀνδρῶν τοῦ Νομοῦ.

5) **Κέντρο Κοινωνικῆς Προνοίας** γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς στὸ Νομό.

6) **Υγειονομικό Κέντρο** για την παρακολούθηση της δημοσίας υγιεινής στο Νομό κ.ά.

4. **Η νομική κατάσταση του Νομού, της Κοινότητας και του Δήμου.**

Τη μέθοδο της διοικήσεως ενός Κράτους τη λέμε **διοικητικό σύστημα**. "Αν η διοίκηση βρίσκεται στα χέρια των κεντρικών υπαλλήλων των Υπουργείων, τότε το διοικητικό σύστημα το λέμε **συγκεντρωτικό**. "Αν όμως ένα Κράτος είναι χωρισμένο σε περιφέρειες και οι τοπικές υποθέσεις κάθε περιφέρειας βρίσκονται στα χέρια τοπικών διοικητικών οργάνων, τότε το διοικητικό σύστημα το λέμε **άποκεντρωτικό**. "Αν πάλι τα τοπικά διοικητικά όργανα είναι υπάλληλοι του Κράτους, το άποκεντρωτικό σύστημα δεν είναι άποκεντρωτικό, αλλά **άποσυγκεντρωτικό**, διότι σ' αυτή την περίπτωση η Κυβέρνηση με τα τοπικά όργανα που διορίζει, κάνει άπλως άποσυγκέντρωση των υπηρεσιών της. "Αν όμως τα τοπικά διοικητικά όργανα τα εκλέγει ο λαός, τότε το διοικητικό σύστημα είναι καθαρά άποκεντρωτικό και λέγεται και **τοπική αυτοδιοίκηση**.

Στη χώρα μας σύμφωνα με το Σύνταγμα, η διοίκηση στηρίζεται στην άποκέντρωση και την τοπική αυτοδιοίκηση. Πραγματοποίηση της άποκεντρώσεως αποτελεί ο Νομός και της τοπικής αυτοδιοικήσεως ή Κοινότητα και ο Δήμος.

Ο Νομός στη χώρα μας είναι μία τοπική διοικητική αρχή, ή οποία αποτελεί και το δεύτερο βαθμό στην τοπική αυτοδιοίκηση, ενώ η Κοινότητα ή ο Δήμος αποτελούν τον πρώτο βαθμό στην τοπική αυτοδιοίκηση και είναι νομικά πρόσωπα, έχουν δηλαδή ως οργανισμοί δικαιώματα και υποχρεώσεις που τους αναγνωρίζει ο νόμος. **Διότι νομικό πρόσωπο** δεν είναι τίποτε άλλο παρά κάτι που δεν είναι στην πραγματικότητα πρόσωπο, αλλά του δίνει ο νόμος δικαιώματα και υποχρεώσεις σαν να είναι πρόσωπο. Το λέμε νομικό πρόσωπο, διότι δεν είναι φυσικό πρόσωπο, αλλά αναγνωρίζεται ως πρόσωπο από το νόμο. **Πρόσωπα φυσικά** είναι μόνον οι άνθρωποι. Για να γίνη ένα νομικό πρόσωπο, χρειάζεται να ένωθῃ μιὰ ομάδα ανθρώπων ή μιὰ ομάδα περιουσίας για την επιδίωξη κάποιου σκοπού. Έτσι μετά την ένωση των ανθρώπων ή της περιουσίας σε ομάδα τα δικαιώματα και οι

υποχρεώσεις δεν ανήκουν στους ανθρώπους ή στην περιουσία που αποτελούν την ομάδα, αλλά στην ομάδα. Μετά την ίδρυση π.χ. της Κοινότητας αυτή ή ίδια ή Κοινότητα έχει δικαιώματα και υποχρεώσεις ή μετά την ίδρυση ενός αθλητικού σωματείου αυτό το ίδιο το σωματείο έχει δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Οι Κοινότητες και οι Δήμοι είναι νομικά πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου. Υπάρχουν και νομικά πρόσωπα Ίδιωτικού Δικαίου. Νομικά πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) λέμε εκείνα που σκοπός τους είναι ή εξυπηρέτηση δημοσίων συμφερόντων, ενώ νομικά πρόσωπα Ίδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ) λέμε εκείνα που επιδιώκουν ιδιωτικούς σκοπούς. Η Κοινότητα π.χ. σκοπό έχει να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα των δημοτών της και γι' αυτό είναι νομικό πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου. Το ίδιο και ο Δήμος. Μιά εταιρεία όμως γίνεται για να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα εκείνων που την αποτελούν ιδιωτικά δηλαδή συμφέροντα, και γι' αυτό είναι νομικό πρόσωπο Ίδιωτικού Δικαίου.

Ο Νομός δεν είναι νομικό πρόσωπο, αλλά μία άπλη διοικητική περιφέρεια, ή οποία, όπως είπαμε, αποτελεί και το δεύτερο βαθμό στην τοπική αυτοδιοίκηση.

Ο Νομός σαν τοπική διοικητική αρχή έγινε για τη διευκόλυνση της διοικήσεως της χώρας μας. Σαν δεύτερος βαθμός στην τοπική αυτοδιοίκηση έγινε για τους εξής λόγους: α) Διότι υπάρχουν υποθέσεις και συμφέροντα κοινά στις διάφορες περιοχές της χώρας μας. β) Διότι υποστηρίζονται καλύτερα τα τοπικά συμφέροντα απ' ό,τι θα υποστηρίζονταν από τις Κοινότητες ή τους Δήμους χωριστά. γ) Διότι όρισμένα έργα είναι κοινά σε ευρύτερες περιοχές της χώρας μας.

Τα διοικητικά όργανα των Κοινοτήτων και των Δήμων διοικούν τις υποθέσεις του τόπου τους και το διοικητικό όργανο του Νομού, ο Νομάρχης, διοικεί το Νομό και ελέγχει αν οι πράξεις των οργάνων των Κοινοτήτων και των Δήμων είναι σύμφωνες με το νόμο.

Οι Κοινότητες και οι Δήμοι σαν νομικά πρόσωπα μπορούν να ένθουν μεταξύ τους για την υποστήριξη των συμφερόντων τους. Σε κάθε Νομό υπάρχει ή Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων, στην οποία ανήκουν υποχρεωτικά όλες οι Κοινότητες και οι Δήμοι του Νομού. Όλες οι τοπικές ενώσεις αποτελούν την Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων της Ελλάδος.

Ἑρωτήσεις.

1. Καθόρισε τὰ ὅρια τοῦ Νομοῦ σου καὶ τὸ γεωγραφικὸ διαμέρισμα ποὺ ἀνήκει.
2. Ποιὰ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ μέτρα πρέπει νὰ ληφθοῦν στὸ Νομὸ σου, γιὰ νὰ καλυτερεύσῃ ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων;
3. Ποιὰ εἶναι τὰ ἱστορικὰ τοπία τοῦ Νομοῦ σου;
4. Τί ὀνομάζουμε Νομὸ καὶ πόσοι εἶναι οἱ Νομοὶ τῆς χώρας μας;
5. Ποιὲς ἀρμοδιότητες ἔχει ὁ Νομάρχης;
6. Ποιὰ προσόντα πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ Νομάρχης;
7. Πῶς διορίζεται ὁ Νομάρχης;
8. Μὲ ποιὰ θέματα ἀσχολεῖται τὸ Νομαρχιακὸ Συμβούλιο;
9. Ποιὲς ἐκπαιδευτικὲς ὑπηρεσίες ὑπάρχουν στὸ Νομὸ σου;
10. Ποιὲς εἶναι οἱ οἰκονομικὲς ὑπηρεσίες κάθε Νομοῦ;
11. Τί εἶναι Νομαρχιακὸ Ταμεῖο;
12. Ποιὸ διοικητικὸ σύστημα λέμε ἀποκεντρωτικὸ;
13. Ποῦ στηρίζεται ἡ διοίκηση τῆς χώρας μας;
14. Τί εἶναι νομικὸ πρόσωπο;
15. Τί νομικὰ πρόσωπα εἶναι οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι;
16. Ὁ Νομὸς εἶναι νομικὸ πρόσωπο;
17. Πῶς εἶναι ἐνωμένες μεταξὺ τους οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι;

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

77
07

1. Οί κυριότερες ιδιωτικές, συνεταιριστικές καὶ δημόσιες επιχειρήσεις.

Ἡ παραγωγή καὶ ἡ κατανάλωση τῶν ἀγαθῶν τῶν μέσων δηλαδὴ πού εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἀναλαμβάνονται εἴτε ἀπὸ ἰδιῶτες (μεμονωμένα ἄτομα ἢ ὁμάδες ἀτόμων), ὁπότε κάνουμε λόγο γιὰ ἰδιωτικές ἐπιχειρήσεις, εἴτε ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων ἐνὸς τόπου πού ἔχουν τὸ ἴδιο ἐπάγγελμα, ὁπότε κάνουμε λόγο γιὰ συνεταιριστικές ἐπιχειρήσεις, εἴτε τέλος ἀπὸ τὸ Δημόσιο, ὁπότε κάνουμε λόγο γιὰ δημόσιες ἐπιχειρήσεις. Σκοπὸς σὲ κάθε ἰδιωτικὴ ἐπιχείρηση εἶναι τὸ κέρδος, σὲ κάθε συνεταιριστικὴ ἢ ἐξυπηρετήση τῶν συνεταίρων καὶ σὲ κάθε δημόσια ἢ ἐξυπηρετήση τοῦ συνόλου. Γιὰ κάθε ἐπιχείρηση χρειάζεται κεφάλαιο, δηλαδὴ χρήματα, τὰ ὁποῖα διαθέτουν στὶς ἰδιωτικές οἱ ἰδιῶτες, στὶς συνεταιριστικές οἱ συνεταῖροι καὶ στὶς δημόσιες τὸ Δημόσιο.

α) Κυριότερες ἰδιωτικές ἐπιχειρήσεις εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) Οἱ γεωργικὲς ἐπιχειρήσεις, οἱ ὁποῖες ἔχουν σκοπὸ τὴν ἐκμετάλλευση τῆς γῆς.

2) Οἱ κτηνοτροφικὲς, πτηνοτροφικὲς, μελισσοκομικὲς καὶ σιρο-τροφικὲς ἐπιχειρήσεις, οἱ ὁποῖες ἔχουν σκοπὸ τὴν ἐκτροφή καὶ ἐκμετάλλευση τῶν κτηνῶν, πτηνῶν, μελισσῶν καὶ τοῦ μεταξοσκώληκα.

3) Οἱ ἀλιευτικὲς ἐπιχειρήσεις, οἱ ὁποῖες ἔχουν σκοπὸ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν προϊόντων τῆς θάλασσας.

4) Οἱ ἐμπορικὲς ἐπιχειρήσεις, οἱ ὁποῖες ἔχουν σκοπὸ τὴν διοχέτευση τῶν διαφόρων ἀγαθῶν ἀπὸ τὴν παραγωγή στὴν κατανάλωση.

5) Οἱ βιομηχανικὲς ἐπιχειρήσεις, οἱ ὁποῖες ἔχουν σκοπὸ τὴ μεταποίηση τῶν πρώτων ὑλῶν μὲ μηχανήματα σὲ χρήσιμα ἀγαθὰ γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

6) **Οί τεχνικές επιχειρήσεις**, οί όποίες έχουν σκοπό την άνάληψη κατασκευής τεχνικών έργων.

7) **Οί τραπεζικές επιχειρήσεις**, οί όποίες έχουν σκοπό τó έμποριο του χρήματος.

8) **Οί επιχειρήσεις μεταφορών**, οί όποίες έχουν σκοπό τή μεταφορά άνθρώπων (συγκοινωνία) καί τή μεταφορά τών άγαθών (μεταφορές).

9) **Οί άσφαλιστικές επιχειρήσεις**, οί όποίες έχουν σκοπό τήν άσφάλιση τής ζωής καί τής περιουσίας του άνθρώπου μέ τήν πληρωμή τών άσφαλίσεων.

10) **Οί τουριστικές επιχειρήσεις** κλπ.

"Όταν οί ιδιωτικές επιχειρήσεις γίνονται άπό πολλά άτομα μαζί, λέγονται έταιρείες καί διακρίνονται σέ **όμόρρυθμες, έτερόρρυθμες, άνώνυμες, περιορισμένης εϋθύνης καί άφανείς**. Τό είδος τής έταιρείας δηλώνουν τά γράμματα Ο.Ε., Ε.Ε., Α.Ε. καί Ε.Π.Ε., πού βλέπουμε πολλές φορές νά συνοδεύουν τήν έπωνυμία μιās επιχειρήσεως. Οί έταιρείες είναι καί νομικά πρόσωπα Ίδιωτικού Δικαίου.

β) **Κυριότερες συνεταιριστικές επιχειρήσεις είναι οί έξής:**

1) **Οί Πιστωτικοί συνεταιρισμοί**, οί όποιοί έχουν σκοπό τήν οικονομική βοήθεια τών μελών τους μέ δάνεια μικρού έπιτοκίου. Τέτοιοι είναι κυρίως οί **γεωργικοί πιστωτικοί συνεταιρισμοί** στή χώρα μας.

2) **Οί παραγωγικοί συνεταιρισμοί**, οί όποιοί έχουν σκοπό τήν καλύτερη όργάνωση τής παραγωγής. Τέτοιοι είναι οί έλαιουργικοί, οί σταφιδοπαραγωγικοί, οί γαλακτοκομικοί, οί τυροκομικοί, οί άλιευτικοί κλπ. συνεταιρισμοί.

3) **Οί προμηθευτικοί καί καταναλωτικοί συνεταιρισμοί**, οί όποιοί έχουν σκοπό τήν εξασφάλιση στα μέλη τους τών διαφόρων ειδών σέ χαμηλές τιμές μέ τήν άποφυγή τής μεσολαβήσεως του έμπορίου. Οί συνεταιρισμοί του είδους αϋτου άναλαμβάνουν καί τήν πώληση τών προϊόντων τών μελών τους χωρίς τή μεσολάβηση του έμπορίου, γιά νά έχουν μεγαλύτερο κέρδος.

4) Τέλος οί **οικοδομικοί συνεταιρισμοί**, οί όποιοί έχουν σκοπό τήν εξασφάλιση στέγης στα μέλη τους.

γ) **Κυριότερες δημόσιες επιχειρήσεις είναι οί έξής:**

1) Οί κοινοτικές καί δημοτικές επιχειρήσεις, οί όποίες ιδρύονται

ἀπὸ τὶς Κοινότητες ἢ τοὺς Δήμους καὶ προσφέρουν τὶς ὑπηρεσίες τοὺς στοὺς κατοίκους τοὺς. Τέτοιες ἐπιχειρήσεις εἶναι οἱ ἐπιχειρήσεις φωτισμοῦ μὲ ἀέριο, συγκοινωνιῶν, ὑδρεύσεως κλπ.

2) Οἱ κυρίως δημόσιες ἐπιχειρήσεις, οἱ ὁποῖες ἰδρύονται ἀπὸ τὸ Κράτος καὶ προσφέρουν τὶς ὑπηρεσίες τοὺς σ' ὅλους τοὺς πολίτες. Τέτοιες ἐπιχειρήσεις εἶναι ἡ Δημοσία Ἐπιχείρηση Ἡλεκτρισμοῦ (ΔΕΗ), ὁ Ὁργανισμὸς Σιδηροδρόμων Ἑλλάδος (ΟΣΕ) τὰ μονοπώλια κ.ἄ.

Στὶς δημόσιες ἐπιχειρήσεις θὰ μπορούσαμε ν' ἀναφέρουμε καὶ ὀρισμένους ὀργανισμοὺς, οἱ ὁποῖοι ἐγίναν μὲ τὴ φροντίδα τοῦ Κράτους καὶ ἔχουν ὡς ἔργο τὴ συγκέντρωση καὶ διάθεση στὸ ἐσωτερικὸ ἢ στὶς ἀγορὲς τοῦ ἐξωτερικοῦ ὀρισμένων προϊόντων. Τέτοιοι ὀργανισμοὶ εἶναι π.χ. ὁ Αὐτόνομος Σταφιδικὸς Ὁργανισμὸς (ΑΣΟ) γιὰ τὴ σταφίδα, ἡ Κεντρικὴ Ὑπηρεσία Διαχειρίσεως Ἐγχωρίων Προϊόντων (ΚΥΔΕΠ) γιὰ τὸ σιτάρι καὶ τὸ μπαμπάκι, ἡ Συνεταιριστικὴ Ἐνωση Καπνοπαραγωγῶν Ἑλλάδος (ΣΕΚΕ) γιὰ τὸν καπνὸ κλπ.

Ἀκόμη στὶς δημόσιες ἐπιχειρήσεις θὰ μπορούσαμε ν' ἀναφέρουμε καὶ τὸν Ἑλληνικὸ Ὁργανισμὸ Τουρισμοῦ (ΕΟΤ), ὁ ὁποῖος ἔχει σκοπὸ τὴν τουριστικὴ ἀξιοποίηση τῆς χώρας μας, τὸν Ὁργανισμὸ Τηλεπικοινωνιῶν Ἑλλάδος (ΟΤΕ), ὁ ὁποῖος ἔχει σκοπὸ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν τηλεπικοινωνιῶν, καὶ τοὺς λοιποὺς ὀργανισμοὺς ποὺ ἰδρύθηκαν ἀπὸ τὸ Κράτος ἢ ἐπιβλέπονται ἀπὸ τὸ Κράτος.

2. Μέσα συγκοινωνίας καὶ μεταφορῶν.

Ἡ μετάβαση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος στὸ ἄλλο καὶ ἡ μεταφορὰ τῶν διαφόρων ἀγαθῶν μὲ τὶς δικές του δυνάμεις ἀπαιτοῦν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο δύναμη καὶ χρόνον. Στὶς πλείστες ὁμῶς περιπτώσεις ὁ ἄνθρωπος δὲν διαθέτει οὔτε τὴ δύναμη οὔτε καὶ τὸν χρόνον γιὰ τὴ μετακίνησίν του ἢ γιὰ τὴ μεταφορὰ τῶν ἀγαθῶν. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς τὸν ἄνθρωπο ἐξυπηρετοῦν τὰ μηχανοκίνητα μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα κατορθώνει νὰ μετακινῆται (συγκοινωνία) καὶ νὰ μεταφέρῃ τὰ ἀγαθὰ του (μεταφορές).

Ἡ συγκοινωνία στὴ χώρα μας γίνεται μὲ τὰ μηχανοκίνητα μέσα τῆς ξηρᾶς, τῆς θάλασσας καὶ τοῦ ἀέρος καὶ διακρίνεται α) στὴν **ἀστική συγκοινωνία**, ἡ ὁποία ἐξυπηρετεῖ τὴ μετακίνησιν τῶν κατοίκων ἐντὸς τῶν μεγάλων πόλεων, καὶ β) στὴν **ὑπεραστική συγκοινωνία**, ἡ ὁποία

έξυπηρετεί τή μετακίνηση τοῦ πληθυσμοῦ ἀπό τὸ ἓνα μέρος στοῦ ἄλλο τῆς Πατρίδας μας.

Μέσα τῆς **ἀστικῆς συγκοινωνίας** εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) Τὰ **ἐπιβατικά αὐτοκίνητα δημοσίας χρήσεως**. Αὐτά, ἀνάλογα με τὸν τύπο τους καὶ τὸν τρόπο με τὸν ὁποῖο παίρνουν μέρος στὴν ἐξυπηρέτηση τῆς ἀστικῆς συγκοινωνίας, διακρίνονται: α) Στὰ μικρά ἐπιβατικά αὐτοκίνητα δημοσίας χρήσεως (**ταξί**). Τὰ ταξί ἀνήκουν σὲ ἰδιῶτες καὶ ἔχουν ἄδεια δημοσίας χρήσεως, ἡ ὁποία τοὺς δίνει τὸ ἀποκλειστικὸ δικαίωμα νὰ μεταφέρουν ἐπιβάτες σὲ ὁποιοδήποτε μέρος τῆς πόλεως γιὰ τὴν ὁποία ἔχουν τὴν ἄδεια με πληρωμὴ κατὰ χιλιόμετρο. Ἡ χιλιομετρικὴ ἀποζημίωση στὰ ταξί εἶναι ὀρισμένη καὶ ἀναγράφεται σ' ἓνα μηχανήμα, πού λέγεται μετρητῆς ἢ ταξίμετρο (κοντέρ). Γιὰ τὰ ταξί τῶν μεγάλων πόλεων τὸ ταξίμετρο εἶναι ἀπαραίτητο, ἐνῶ στὰ ταξί τῶν μικρῶν πόλεων δὲν εἶναι, διότι οἱ ἀποστάσεις εἶναι γνωστές. Στὰ ταξί ἀπαγορεύεται νὰ μεταφέρουν ἐπιβάτες με εἰσιτήριο. β) Στὰ μεγάλα ἐπιβατικά αὐτοκίνητα δημοσίας χρήσεως (**ἀστικά λεωφορεῖα**). Καὶ αὐτά ἀνήκουν σὲ ἰδιῶτες καὶ ἔχουν ἄδεια δημοσίας χρήσεως, ἡ ὁποία τοὺς ἐπιτρέπει νὰ μεταφέρουν ἐπιβάτες σὲ καθορισμένες γραμμὲς καὶ με ὀρισμένο γιὰ κάθε γραμμὴ εἰσιτήριο. Τὰ λεωφορεῖα εἶναι ὀργανωμένα σὲ κοινὰ ταμεῖα, πού λέγονται Ἑνοποιημένα Κοινὰ Ταμεῖα Εἰσπράξεων Λεωφορείων (ΕΚΤΕΛ) καὶ ρυθμίζουν τὴν κίνησή τους. Τὰ ἀστικά λεωφορεῖα μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἡμικρατικά, ὅπως π.χ. τὰ λεωφορεῖα τῆς ΑΣΠΑ (Ἀστικὴ Συγκοινωνία Πειραιῶς-Ἀθηνῶν) ἢ ν' ἀνήκουν σὲ ἐταιρεῖες, ὅπως π.χ. τὰ λεωφορεῖα τῆς Ἑταιρείας Ἡλεκτρικῶν Συγκοινωνιῶν (ΕΗΣ) τῆς γραμμῆς Ἀθηνῶν-Πειραιᾶ. γ) Τὰ **τουριστικά λεωφορεῖα** (πούλμαν), τὰ ὁποία δὲν μποροῦν βέβαια νὰ μεταφέρουν ἐπιβάτες με εἰσιτήριο, μποροῦν ὅμως νὰ μεταφέρουν ἐντὸς τῆς πόλεως μαθητὲς ἰδιωτικῶν σχολείων, τουρίστες κλπ.

2) Τὰ **ἠλεκτροκίνητα ὁχήματα** (**τρόλλεϋ**) στὴν Ἀθήνα καὶ τὸν Πειραιᾶ. Αὐτὰ κινοῦνται σὲ ὀρισμένες γραμμὲς καὶ με ὀρισμένο εἰσιτήριο.

3) Ὁ **ἠλεκτρικὸς σιδηρόδρομος** γιὰ τὴν Ἀθήνα, Πειραιᾶ καὶ Περίχωρα, πού κινεῖται στὴ γραμμὴ Πειραιᾶ-Κηφισιάς.

4) Τὰ **ἐπιβατικά αὐτοκίνητα ἰδιωτικῆς χρήσεως** (ΙΧ), τὰ ὁποία ἐξυπηρετοῦν μόνο τοὺς κατόχους τους.

Μέσα της υπεραστικής συγκοινωνίας είναι τα εξής:

1) Τα **επιβατικά αυτοκίνητα δημοσίας χρήσεως**, τα οποία και εδώ διακρίνονται: α) Στα μικρά επιβατικά αυτοκίνητα (**ταξί**), που αναφέραμε παραπάνω και που μπορούν να μεταφέρουν επιβάτες με πληρωμή κατά χιλιόμετρο και εκτός των πόλεων. Η μεταφορά επιβατών με εισιτήριο απαγορεύεται. β) Τα μεγάλα επιβατικά αυτοκίνητα (**υπεραστικά λεωφορεία**), τα οποία ανήκουν σε ιδιώτες, είναι οργανωμένα σε Κοινά Ταμεία Εισπράξεων Υπεραστικών Λεωφορείων (ΚΤΕΥΛ) κατά περιφέρειες (π.χ. 1ον ΚΤΕΥΛ Πελοποννήσου). γ) Τα λεωφορεία του οργανισμού Σιδηροδρόμων Ελλάδος (ΟΣΕ), τα οποία εξυπηρετούν τη συγκοινωνία όρισμένων πόλεων με την πρωτεύουσα του Κράτους, την Αθήνα. δ) Τα **τουριστικά λεωφορεία** (πούλμαν), τα οποία εξυπηρετούν τους εκδρομείς, τους τουρίστες κλπ.

2) **Οί συρμοί του Οργανισμού Σιδηροδρόμων Ελλάδος (ΟΣΕ)**, οι οποίοι κινούνται σε μήκος σιδηροδρομικών γραμμών 2.600 χιλιομέτρων περίπου σ' όλη τη χώρα.

3) Τα **πλοία**, τα οποία αποτελούν ιδιωτικές επιχειρήσεις με δικαίωμα να εξυπηρετούν συγκοινωνιακά τα νησιά και τις παράλιες πόλεις της χώρας μας.

4) Τα **αεροπλάνα**, τα οποία εξυπηρετούν τις πόλεις που υπάρχουν αεροδρόμια. Αυτά ανήκουν στην Ολυμπιακή Αεροπορία.

5) Τα **επιβατικά αυτοκίνητα ιδιωτικής χρήσεως (ΙΧ)**, τα οποία εξυπηρετούν μόνο τους κατόχους τους.

Εκτός από την ανάγκη της μετακίνησης των ανθρώπων από τόπο σε τόπο είναι απαραίτητη και η μεταφορά των προϊόντων και των άλλων αγαθών. Αυτή γίνεται με τα μεταφορικά μέσα:

Μεταφορικά μέσα στη χώρα μας είναι τα εξής:

1) Τα **φορτηγά αυτοκίνητα δημοσίας χρήσεως**, τα οποία ανήκουν σε ιδιώτες και εξυπηρετούν το κοινό. Αυτά είναι οργανωμένα σε **κοινοπραξίες** και **πρακτορεία μεταφορών**.

2) Τα **φορτηγά πλοία**, που εξυπηρετούν τα νησιά και τα λιμάνια των παραλιακών πόλεων της χώρας μας.

3) Οί **άμαξοστοιχίες** (τραίνα) του Οργανισμού Σιδηροδρόμων Ελλάδος (ΟΣΕ).

4) Τα **φορτηγά αυτοκίνητα ιδιωτικής χρήσεως**, τα οποία εξυπηρετούν τις μεταφορές των κατόχων τους.

3. Δημοσία υγιεινή καὶ κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις. *ν2*

Τὸ πολυτιμότερο καὶ περιζήτητο ἀγαθὸ στὸν ἄνθρωπο εἶναι ἡ υἰεία, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξαρτᾶται πολὺ καὶ ἡ δύναμη, ὥς καὶ ἡ πρόοδος τοῦ Κράτους. Γι' αὐτὸ ἡ φροντίδα γιὰ τὴν υἰεία τῶν ἀνθρώπων εἶναι μεγάλη τόσο ἀπὸ τοὺς ἰδιῶτες, ὅσο καὶ ἀπὸ τὸ Κράτος. Ἔτσι γιὰ τὴν προστασία τῆς υἰείας τῶν πολιτῶν ὑπάρχουν τὰ ἰδιωτικὰ ἱατρεῖα καὶ οἱ ἰδιωτικὲς κλινικὲς, ὅπου μπορεῖ νὰ καταφεύγῃ ὁ ἀσθενὴς γιὰ τὴν θεραπεία του, παράλληλα δὲ μὲ τὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ ἡ φροντίδα τοῦ Κράτους. Τὴ φροντίδα τοῦ Κράτους τὴ λέμε δημοσία υἰεινὴ καὶ τὶς ὑπηρεσίες τοῦ ὑπηρεσίες δημοσίας υἰεινῆς. Ἡ λειτουργία τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς δημοσίας υἰεινῆς εἶναι ἀπαραίτητη, διότι ἡ υἰεία εἶναι κάτι ποὺ δὲν ἐνδιαφέρει μόνο τὸ ἄτομο, ἀλλὰ καὶ τὸ σύνολο καὶ διότι δὲν ἔχουν ὅλοι τὴν οἰκονομικὴ δυνατότητα νὰ προστατεύσουν τὴν υἰεία τους μὲ δικά τους ἐξοδα.

Ἀπαραίτητο ἐπίσης εἶναι νὰ λειτουργοῦν καὶ οἱ κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις. Λέγοντας **κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις** ἐννοοῦμε τὰ μέτρα ποὺ λαμβάνονται γιὰ τὴν προστασία τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸ χρόνο ποὺ δὲν θὰ μπορῇ νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ ἐξασφαλίζῃ τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὴ ζωὴ του (ἀνεργία, ἀναπηρία, γηρατειὰ κλπ.).

Στὴ χώρα μας ὑπάρχουν καὶ συνεχῶς ἀναπτύσσονται καὶ οἱ ὑπηρεσίες δημοσίας υἰεινῆς καὶ οἱ κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις.

α) Οἱ ὑπηρεσίες **δημοσίας υἰεινῆς** ἐργάζονται ὡς ἑξῆς:

1) Παρακολουθοῦν τὴν υἰειονομικὴ κατάσταση τῶν πολιτῶν μὲ τὰ κατὰ τόπους υἰειονομικὰ κέντρα καὶ τοὺς υἰειονομικοὺς σταθμούς.

2) Παίρνουν προφυλακτικὰ μέτρα γιὰ τὴν υἰεία τῶν πολιτῶν μὲ τοὺς ἐμβολιασμούς, τοὺς ψεκασμούς (ραντίσματα) γιὰ τὴν ἐξολόθρευση τῶν βλαβερῶν ἐντόμων, τὶς ἀπολυμάνσεις καὶ τὴν ἐξέταση τῶν πωλουμένων τροφίμων ἀπὸ τοὺς ἀστυάτρους.

3) Παρέχουν νοσοκομειακὴ, ἱατρικὴ καὶ φαρμακευτικὴ περίθαλψη στοὺς ἀπόρους ἀσθενεῖς μὲ τὰ κατὰ τόπους δημόσια νοσοκομεῖα καὶ ἱατρεῖα.

4) Παρέχουν τὶς πρώτες βοήθειες μὲ τὸ Σταθμὸ Πρώτων Βοηθειῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ (ΕΕΣ) καὶ τοῦ Ἰδρύματος Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων (ΙΚΑ).

5) Παρέχουν πλήρη ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη στους δημοσίους υπαλλήλους και τους υπαλλήλους των άλλων δημοσίων ιδρυμάτων.

Υπηρεσίες δημοσίας υγιεινής στη χώρα μας είναι τα Ύγειονομικά Κέντρα, οι Ύγειονομικοί Σταθμοί, τα Κοινοτικά Ίατρεία, τα Γενικά Κρατικά Νοσοκομεία και τα Ειδικά Νοσοκομεία, που υπάρχουν σε όλες τις μεγάλες πόλεις και υπάρχουν στο Ύπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών.

β) Οί Κοινωνικές ασφαλίσσεις στη χώρα μας είναι διάφορες για τις διάφορες τάξεις των εργαζομένων. Για την ασφάλιση των δημοσίων πολιτικών και στρατιωτικών υπαλλήλων μεριμνά το Κράτος, για την ασφάλιση των εργαζομένων τάξεων το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ), για την ασφάλιση των αγροτών ο Όργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΟΓΑ), για την ασφάλιση των επαγγελματιών και βιοτεχνών το Ταμείο Επαγγελματιών και Βιοτεχνών Ελλάδος (ΤΕΒΕ), για την ασφάλιση των δικηγόρων, συμβολαιογράφων κ.ά. το Ταμείο Συντάξεως Νομικών, για την ασφάλιση των κληρικών και ιεροψαλτών το Ταμείο Ασφαλίσεως Κλήρου Ελλάδος (ΤΑΚΕ) κλπ.

Γενικά θα μπορούσαμε να ειπούμε ότι όλες οι τάξεις των εργαζομένων είναι ασφαλισμένες σε κάποιον ασφαλιστικό οργανισμό. Έτσι υπάρχουν ασφαλιστικοί οργανισμοί (Ταμεία) και για τους υπαλλήλους των νομικών προσώπων (π.χ. κοινοτικούς και δημοτικούς υπαλλήλους), για τους υπαλλήλους των διαφόρων οργανισμών (π.χ. υπαλλήλους ΟΤΕ), για τους επιχειρηματίες (π.χ. εμπόρους, εργολάβους, αυτοκινητιστές κλπ.) και για τους ελεύθερους επαγγελματίες (π.χ. ιατρούς, δικηγόρους, ηθοποιούς κλπ.).

Η ασφάλιση των εργαζομένων στον οργανισμό που ασφαλίζει την τάξη τους δεν εξαρτάται από τη θέλησή τους, αλλά είναι υποχρεωτική. Για την υποχρεωτική ασφάλιση φροντίζει το Κράτος, το οποίο επεμβαίνει και υποχρεώνει τους εργαζομένους να ασφαλιστούν και τους εργοδότες να τους ασφαλίσουν. Επίσης το Κράτος ελέγχει τους ασφαλιστικούς οργανισμούς για την καλή λειτουργία τους.

Ο σπουδαιότερος ασφαλιστικός οργανισμός στη χώρα μας είναι το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ), που ιδρύθηκε το 1937 και έχει τους περισσότερους ασφαλισμένους. Έχει έδρα του την

Ἀθήνα καὶ ὑποκαταστήματα σ' ὅλες σχεδὸν τὶς πόλεις τῆς Ἑλλάδας.

Τὸ ΙΚΑ ἀσφαλίζει ὅλους τοὺς ἐργάτες καὶ τοὺς ἰδιωτικοὺς ὑπαλλήλους, οἱ ὅποιοι πληρώνουν ἀπὸ τὶς ἀποδοχές τους (μισθοὺς) γιὰ τὴν ἀσφάλισή τους. Παράλληλα μὲ τοὺς ἀσφαλισμένους πληρώνουν καὶ οἱ ἐργοδότες, τῶν ὁποίων μάλιστα ἡ εἰσφορὰ εἶναι διπλάσια περίπου τῆς εἰσφορᾶς τῶν ἀσφαλισμένων.

Μεγάλος ἀσφαλιστικὸς ὀργανισμὸς εἶναι καὶ ὁ Ὁργανισμὸς Γεωργικῶν Ἀσφαλίσεων (ΟΓΑ), ὁ ὅποιος ἀσφαλίζει τοὺς ἀγρότες καὶ λειτουργεῖ ἀπὸ τὸ ἔτος 1962. Ὁ ΟΓΑ παρέχει στοὺς ἀσφαλισμένους του σύνταξη μετὰ τὸ 65ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους καὶ μερικὴ ἱατροφαρμακευτικὴ καὶ νοσοκομειακὴ περίθαλψη καὶ ἀσφαλίζει τὰ προϊόντα ἀπὸ τὶς θεομηνίες.

Ὅλοι οἱ ἀσφαλιστικοὶ ὀργανισμοὶ ἔχουν ὡς ἀποστολὴ νὰ προστατεύουν:

1) Τὴ ζωὴ τῶν ἀσφαλισμένων τους παρέχοντας σύνταξη στοὺς γέροντες, στοὺς ἀναπήρους, στὴ χήρα καὶ στὰ ὀρφανὰ ἐκείνων ποὺ πεθαίνουν κλπ.

2) Τὴν **ὕγεια** τῶν ἀσφαλισμένων τους παρέχοντας σ' αὐτοὺς πλήρη ἢ μερικὴ ἱατρικὴ, νοσοκομειακὴ καὶ φαρμακευτικὴ περίθαλψη.

3) Τὴ **μητρότητα** στὶς ἀσφαλισμένες γυναῖκες παρέχοντας ἐπίδομα τοκετοῦ καὶ ἄδεια ἐγκυμοσύνης καὶ τοκετοῦ.

4. Οἱ στατιστικὲς ὑπηρεσίες.

α) Οἱ στατιστικὲς ὑπηρεσίες καὶ ἡ λειτουργία τους.

Στατιστικὴ εἶναι ἡ μεθοδικὴ συγκέντρωση, κατάταξη καὶ σύγκριση τῶν διαφόρων φαινομένων τοῦ φυσικοῦ κόσμου καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἐξαγωγή συμπερασμάτων ἀπὸ τὴ σύγκριση τῶν φαινομένων αὐτῶν. Οἱ ὑπηρεσίες ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴ στατιστικὴ λέγονται στατιστικὲς ὑπηρεσίες.

Ἡ στατιστικὴ εἶναι πανάρχαια μέθοδος. Στὴν πρώτη της ἐμφάνιση εἶχε ὡς ἔργο τὴν ἀπογραφὴ τοῦ πληθυσμοῦ. Σιγὰ σιγὰ ὅμως ἡ στατιστικὴ ἄρχισε ν' ἀσχολῆται καὶ μὲ τὰ ἄλλα φαινόμενα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ μὲ τὰ φυσικὰ φαινόμενα. Ἔτσι σήμερα ἡ στατιστικὴ παρουσιάζει μεγάλη ἀνάπτυξη σ' ὅλες τὶς πολιτισμένες χῶρες.

Στή χώρα μας ή στατιστική λειτουργεί από την εποχή τοῦ Κυβερνήτη Ἰωάννη Καποδίστρια, ὅποτε ἰδρύθηκε τὸ πρῶτο Γραφεῖο Στατιστικῆς. Ἀρχικά ή στατιστική στή χώρα μας ἀσχολήθηκε μέ τὸν πληθυσμό, ἐνῶ ἀργότερα ἀρχισε ν' ἀσχολῆται μέ τή στατιστική τοῦ ἐμπορίου, τῆς ναυτιλίας, τῆς γεωργίας, τῆς κτηνοτροφίας, τῆς βιομηχανίας, τῆς παιδείας κλπ. Τή μεγαλύτερή της ἀνάπτυξη ἔλαβε ή στατιστική στή χώρα μας μέ τήν ἰδρυση τῆς Ἐθνικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος (ΕΣΥΕ). Τὴν ΕΣΥΕ τὴν διακρίνουμε στίς ἐξῆς Ὑπηρεσίες:

- 1) Στὴν κεντρική ὑπηρεσία.
- 2) Στίς στατιστικὲς ὑπηρεσίες ποὺ ὑπάρχουν σ' ὅλα τὰ Ὑπουργεῖα, ἐκτὸς τῶν Ὑπουργείων Συντονισμοῦ, Ἐξωτερικῶν καὶ Ἐθνικῆς Ἀμύνης.
- 3) Στὰ γραφεῖα στατιστικῆς τῶν Νομῶν, ποὺ ὑπάρχουν σὲ κάθε Νομαρχία.

Ἡ **κεντρική ὑπηρεσία** ἔχει ὡς ἔργο τή στατιστική τῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουν ὅλη τή χώρα, π.χ. τοῦ πληθυσμοῦ, τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, τῶν τιμῶν καὶ τοῦ τιμαρίθμου, τῆς παραγωγῆς, τοῦ ἐμπορίου κλπ. καὶ τὴν παρακολούθηση τῶν ἄλλων στατιστικῶν ὑπηρεσιῶν στὸ ἔργο τους.

Ἡ ὑπηρεσία στατιστικῆς κάθε Ὑπουργείου ἔχει ὡς ἔργο νὰ συγκεντρῶνῃ τὰ στατιστικὰ στοιχεῖα τοῦ Ὑπουργείου ποὺ ἀνήκει, νὰ τὰ ἐπεξεργάζεται καὶ νὰ καταλήγῃ σὲ συμπεράσματα γιὰ τὰ προγράμματά του.

Τὰ **γραφεῖα στατιστικῆς τῶν Νομῶν** ἔχουν ὡς ἔργο νὰ κάνουν τίς στατιστικὲς ἐργασίες ποὺ τοὺς ἀναθέτουν ή ΕΣΥΕ καὶ οἱ στατιστικὲς ὑπηρεσίες τῶν Ὑπουργείων.

Στὴν ὑπηρεσία τῆς στατιστικῆς γιὰ τίς ἐρευνὲς της προσφέρουν στοιχεῖα οἱ ἐξῆς πηγές:

- 1) Οἱ **ἀπογραφές**, οἱ ὁποῖες γίνονται κατὰ μεγάλα χρονικὰ διαστήματα (5 ἢ 10 χρόνια συνήθως) καὶ διακρίνονται σὲ ἀπογραφές τοῦ πληθυσμοῦ, τῶν οἰκοδομῶν, τῆς γεωργίας, τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν καταστημάτων κ.ἄ. Οἱ ἀπογραφές γιὰ νὰ εἶναι χρήσιμες, πρέπει νὰ εἶναι καθολικὲς, ὁρισμένον τόπου καὶ ταυτόχρονες.
- 2) Οἱ **δειγματοληπτικὲς ἐρευνες**. Σ' αὐτὲς παίρνουμε μόνο δείγματα κατὰ τὴν ἐρευνά μας. Ἄν π.χ. θέλουμε μέ τή στατιστική νὰ

έξακριβώσουμε την οικονομική κατάσταση των οικογενειών μιας πόλεως, παίρνουμε πληροφορίες (δείγματα) από μερικές μόνο οικογένειες και χωρίς διάκριση.

3) Οί **συνεχείς έγγραφες**, οί όποιες γνώρισμά τους έχουν ότι τά διάφορα γεγονότα γράφονται άμέσως μόλις γίνουν. Τέτοιες έγγραφες π.χ. είναι οί ληξιαρχικές (γεννήσεων, γάμων και θανάτων), των υποθηκοφυλακείων, των σχολείων κλπ.

β) Η χρησιμότητα της στατιστικής.

Η στατιστική με την ανάλυση των στατιστικών στοιχείων και τώ συμπεράσματα στά όποια καταληγει γίνεται πάρα πολύ χρήσιμη, διότι αποτελεί τώ δρόμο πού οδηγεί στη γνώση των διαφόρων φυσικών, κοινωνικών και οικονομικών φαινομένων και είναι τώ κυριότερο μέσο στά χέρια εκείνου πού θέλει νά μελετήσει τη ζωή και την εξέλιξη ενός λαού, καθώς και εκείνου πού θέλει νά εργαστή για την ανάπτυξη του. Ακόμη ή στατιστική μās δίνει ολοκάθαρη την εικόνα όλων των φαινομένων και με τά συμπεράσματά της τίς σταθερές βάσεις κάθε προγράμματος.

Ιδιαίτερα ή στατιστική γίνεται χρήσιμη 1) στην Κυβέρνηση, για νά επιτύχη στην πολιτική της, 2) στη διοίκηση για την καλύτερη λειτουργία της, 3) στην παραγωγή για την καλύτερη οργάνωσή της, 4) στις επιχειρήσεις για την ανάπτυξη της δραστηριότητάς τους και 5) στις καθυστερημένες χώρες για την ανάπτυξη τους.

5. Οί κυριότερες επαγγελματικές οργανώσεις. 61/

Τή ζωή του ό άνθρωπος την κερδίζει με την εργασία του, πού λέγεται και επάγγελμα. Από τά επαγγέλματα δημιουργούνται στόν άνθρωπο όρισμένα προβλήματα, τά όποια πρέπει ν' αντιμετωπίση και τά όποια είναι κοινά σ' όλους εκείνους πού έχουν τώ ίδιο επάγγελμα. Είναι φυσικό ή αντιμετώπιση των προβλημάτων πού δημιουργούνται στά διάφορα επαγγέλματα νά είναι αποτελεσματικότερη, όταν αναλαμβάνεται από τώ σύνολο των εργαζομένων σέ κάθε επάγγελμα, παρά όταν επιχειρήται από τόν καθένα χωριστά. Για ν' αναλάβη όμως ένα σύνολο με τώ ίδιο επάγγελμα την υποστήριξη των συμφερόντων του, πρέπει νά έχη ένωμένα τά μέλη του. Την ένωση αυτή την επιτρέπει τώ

Σύνταγμα, τὸ ὁποῖο ὁρίζει ὅτι οἱ Ἕλληνες μποροῦν νὰ ἐνωθοῦν σὲ ὁμάδες γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους. Ἡ ἐνωση γίνεται κατὰ ἐπαγγέλματα καὶ ἔτσι ἔχουμε τὶς διάφορες ἐπαγγελματικὲς ὀργανώσεις. Τὶς ἐπαγγελματικὲς ὀργανώσεις στὴ χώρα μας τὶς διακρίνουμε σὲ **σωματεῖα, ἐπιμελητήρια καὶ συνεταιρισμούς.**

α) Σωματεῖα.

Σωματεῖο εἶναι ἡ ἐνωση πολλῶν προσώπων τῆς ἴδιας τάξεως γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους. Τὰ κυριότερα ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα στὴ χώρα μας εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) Τὰ **ἐργατικὰ** σωματεῖα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἐνώσεις τῶν διαφόρων ἐργατικῶν τάξεων. Τὰ τοπικὰ ἐργατικὰ σωματεῖα ἐνώνονται μεταξύ τους καὶ σχηματίζουν τὰ ἐργατικὰ κέντρα, ὅπως π.χ. Ἐργατικὸ Κέντρο Ἀθηνῶν, Πειραιῶς κλπ., ἢ ὅλα τὰ σωματεῖα τῆς ἴδιας ἐργατικῆς τάξεως ἐνώνονται μεταξύ τους καὶ σχηματίζουν **ὁμοσπονδίες**, ὅπως π.χ. ἡ Καπνεργατικὴ Ὅμοσπονδία Ἑλλάδος κλπ. Ὅλα τὰ ἐργατικὰ κέντρα καὶ οἱ ἐργατικὲς ὁμοσπονδίες εἶναι ἐνωμένα σὲ μιὰ συνομοσπονδία, πού λέγεται Γενικὴ Συνομοσπονδία Ἐργατῶν Ἑλλάδος (ΓΣΕΕ).

2) Οἱ **δημοσιοὑπαλληλικὲς** ἐνώσεις, οἱ ὁποῖες γίνονται μεταξύ τῶν ὑπαλλήλων ἐνὸς Ὑπουργείου ἢ μεταξύ τῶν ὑπαλλήλων μιᾶς περιφέρειας, πού ἀνήκουν στὸ ἴδιο Ὑπουργεῖο. Ὅλες οἱ ἐπὶ μέρους ἐνώσεις ἐνώνονται μεταξύ τους καὶ σχηματίζουν ὁμοσπονδίες, ὅπως π.χ. εἶναι ἡ Διδασκαλικὴ Ὅμοσπονδία Ἑλλάδος (ΔΟΕ), ἡ Ὅμοσπονδία Λειτουργῶν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως (ΟΛΜΕ) κλπ. Οἱ περισσότερες ὁμοσπονδίες ἔχουν ἐνωθῇ μεταξύ τους καὶ ἔχουν ἀποτελέσει τὴν ΑΔΕΔΥ (Ἀνωτάτη Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ Δημοσίων Ὑπαλλήλων). Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς δημοσιοὑπαλληλικὲς ἐνώσεις, ὑπάρχουν καὶ οἱ ἐνώσεις τῶν ὑπαλλήλων τῶν διαφόρων ὀργανισμῶν, νομικῶν προσώπων καὶ Τράπεζῶν, ὅπως π.χ. τῶν ὑπαλλήλων τοῦ ΟΤΕ, τῶν ὑπαλλήλων τοῦ ΙΚΑ, τῶν δημοτικῶν καὶ κοινοτικῶν ὑπαλλήλων κλπ.

3) Τὰ **ἐργοδοτικὰ** σωματεῖα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἐνώσεις τῶν ἐργοδοτῶν. Τέτοια σωματεῖα εἶναι π.χ. ὁ Ἐμπορικὸς Σύλλογος, ὁ Σύνδεσμος Ἐμπόρων καὶ Βιομηχάνων κλπ.

4) Οἱ **σύλλογοι τῶν ἐλευθέρων ἐπαγγελματιῶν**, οἱ ὁποῖοι διακρίνονται κατὰ ἐπαγγέλματα καὶ περιλαμβάνουν ὅλους τοὺς ἐλεύθερους

ἐπαγγελματίες κάθε ἐπαγγέλματος, π.χ. ἰατρούς, δικηγόρους κλπ. Οἱ ἐλεύθεροι ἐπαγγελματίες τοῦ ἴδιου ἐπαγγέλματος μιᾶς περιφέρειας (Νομοῦ) ἢ μιᾶς μεγάλης πόλεως (Ἀθηνῶν, Πειραιᾶ, Θεσσαλονίκης κλπ.) σχηματίζουν τοὺς τοπικοὺς συλλόγους (π.χ. Ἱατρικὸς Σύλλογος Ἀθηνῶν) καὶ ὅλοι οἱ τοπικοὶ σύλλογοι κάνουν τοὺς Πανελληνίους συλλόγους, ὅπως π.χ. οἱ τοπικοὶ ἱατρικοὶ σύλλογοι κάνουν τὸν Πανελλήνιο Ἱατρικὸ Σύλλογο (ΠΙΣ). Στους συλλόγους τῶν ἐλευθέρων ἐπαγγελματιῶν εἶναι ὑποχρεωτική ἡ ἐγγραφή γιὰ τὴν ἄδεια ἀσκήσεως ἐπαγγέλματος. Ἐνας δικηγόρος π.χ. δὲν μπορεῖ νὰ δικηγορήσῃ, ἂν δὲν εἶναι γραμμένος στὸ δικηγορικὸ σύλλογο τοῦ τόπου του.

Γιὰ νὰ γίνῃ ἓνα σωματεῖο, ἀπαιτοῦνται οἱ ἑξῆς προϋποθέσεις:

1) Νὰ τὸ ἀποφασίσουν τὸ λιγότερο 20 ἄτομα τῆς ἴδιας ἐπαγγελματικῆς τάξεως.

2) Νὰ γίνῃ καταστατικὸ τοῦ σωματείου, τὸ ὁποῖο νὰ ὀρίζει τὸ ὄνομα, τὴν ἔδρα, τὸ σκοπὸ, τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐγγραφή καὶ διαγραφή τῶν μελῶν του, τὸν τρόπο τῆς διοικήσεως, τοὺς πόρους του καὶ τὴν τύχη τῆς περιουσίας του μετὰ τὴ διάλυσή του.

3) Νὰ ὑποβληθῇ αἴτηση στὸ Πρωτοδικεῖο τῆς περιφέρειας μὲ δυὸ ἀντίγραφα τοῦ καταστατικοῦ, ἀντίγραφο τῆς ἀποφάσεως ἰδρύσεως καὶ κατάλογο τῶν ἰδρυτῶν. Τὸ Πρωτοδικεῖο εἶναι ὑποχρεωμένο, ὅταν ὑπάρχουν οἱ προϋποθέσεις αὐτές, ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ σωματεῖο.

Ὁ σκοπὸς κάθε ἐπαγγελματικοῦ σωματείου δὲν εἶναι τὸ κέρδος, ἀλλὰ ἡ ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τῶν μελῶν του.

β) Τὰ ἐπιμελητήρια.

Τὰ Ἐπιμελητήρια τὰ ἔχει ἰδρύσει τὸ Κράτος καὶ τοὺς ἔχει δώσει ἀνεξαρτησία στὴ διοίκησή τους, ἡ ὁποία γίνεται ἀπὸ τὰ μέλη κατὰ τὸν τρόπο ποὺ ὀρίζει ὁ νόμος. Ἐπιμελητήρια στὴν Ἑλλάδα εἶναι:

1) Τὰ **ἐμπορικὰ** καὶ **βιομηχανικὰ** ἐπιμελητήρια, στὰ ὁποῖα ἀνήκουν ὑποχρεωτικὰ οἱ ἔμποροι καὶ οἱ βιομήχανοι.

2) Τὰ **ἐπαγγελματικὰ** καὶ **βιοτεχνικὰ** ἐπιμελητήρια, στὰ ὁποῖα ἀνήκουν οἱ ἐπαγγελματίες καὶ βιοτέχνες.

3) Τὸ **Τεχνικὸ Ἐπιμελητήριο** τὸ ὁποῖο περιλαμβάνει τοὺς πτυχιούχους τοῦ Πολυτεχνείου καὶ ἔχει σκοπὸ τὴν προαγωγή τῆς τεχνικῆς κινήσεως τῆς χώρας μας.

4) Τὸ **Ναυτικὸ Ἐπιμελητήριον**, με ἔδρα τὸν Πειραιᾶ καὶ μέλη τοὺς πλοιοκτῆτες, ἐφοπλιστὲς καὶ ἀτμοπλοϊκὲς ἐταιρεῖες. Σκοπὸς τοῦ εἶναι ἡ προαγωγή τῶν ναυτιλιακῶν ζητημάτων.

5) Τὸ **Καλλιτεχνικὸ Ἐπαγγελματικὸ Ἐπιμελητήριον** με ἔδρα τὴν Ἀθήνα καὶ μέλη τοὺς ζωγράφους, γλύπτες, χαράκτες, διακοσμητὲς κλπ.

6) Τὸ **Ἐπαγγελματικὸ Ἐπιμελητήριον Τουριστικῶν Ξενοδοχείων** με μέλη τοὺς ἰδιοκτῆτες τῶν τουριστικῶν ξενοδοχείων καὶ ἔδρα τὴν Ἀθήνα.

γ) Οἱ συνεταιρισμοί.

Οἱ συνεταιρισμοὶ εἶναι: 1) **γεωργικοί**, ὅταν τὰ μέλη τοὺς εἶναι ἀγρότες, καὶ 2) **ἀστικοί**, ὅταν τὰ μέλη τοὺς εἶναι κάτοικοι τῶν πόλεων. Οἱ συνεταιρισμοὶ ἰδρύονται με καταστατικό, ποὺ ὑπογράφουν τὸ λιγότερο 7 μέλη καὶ ἐγκρίνεται ἀπὸ τὸν ἀρμόδιο Ὑπουργὸ (π.χ. τὸ καταστατικό ἐνὸς γεωργικοῦ συνεταιρισμοῦ ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸ Γεωργίας κλπ.).

Σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς συνεταιρισμοὺς εἶναι οἱ γεωργικοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν σκοπὸ τὴν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τῶν ἀγροτῶν. Οἱ ἀγρότες μιᾶς Κοινότητος ἢ Δήμουμποροῦν νὰ ἰδρῦσουν δικὸν τοὺς συνεταιρισμόν. Οἱ τοπικοὶ γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ ἐνώνονται σὲ **περιφερειακὰς ἐνώσεις**, οἱ ὁποῖες περιλαμβάνουν τοὺς γεωργικοὺς συνεταιρισμοὺς τῆς περιφέρειας τοὺς. Οἱ περιφερειακὰς ἐνώσεις τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν ἐνώνονται σὲ **κοινοπραξίαις ἐνώσεων** γεωργικῶν συνεταιρισμῶν μιᾶς μεγαλύτερης περιφέρειας, συνήθως ἐνὸς γεωγραφικοῦ διαμερίσματος τῆς χώρας. Τέλος ὅλες οἱ κοινοπραξίαις καὶ οἱ ἐνώσεις τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν τῆς Ἑλλάδος ἀποτελοῦν τὴν Πανελλήνιον Συνομοσπονδίαν Ἐνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν (ΠΑΣΕΓΕΣ).

Ἡ ὁργάνωσις τῶν διαφόρων ἐπαγγελματικῶν τάξεων σὲ σωματεῖα καὶ συνεταιρισμοὺς γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τοὺς λέγεται **συνδικαλισμός** καὶ οἱ ἀγῶνες τοὺς συνδικαλιστικοὶ ἀγῶνες. Ὁ συνδικαλισμός εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένος στὶς πολιτισμένες χώρες καὶ προστατεύει ἀποτελεσματικὰ τὰ συμφέροντα τῶν ἐργαζομένων τάξεων, ὅταν μάλιστα δὲν δίνει πολιτικὸν χρώμα στοὺς ἀγῶνες τοῦ. Σκοπὸς τοῦ συνδικαλισμοῦ δὲν εἶναι ἡ ἀνάμειξις στὴν πολιτική, ἀλλὰ ἡ

υποστήριξη των συμφερόντων των μελών του. Γι' αυτό πρέπει ν' απέχει από την πολιτική.

6. Ἡ παραγωγικὴ ἀποταμίευση καὶ ἡ σημασία της. ✓αλ

Ἀποταμίευση λέμε τὴ δημιουργία ἀποθεμάτων ἀπὸ τὰ κέρδη τῆς ἐργασίας τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση ἀπροβλέπτων μελλοντικῶν ἀναγκῶν καὶ τὴ βελτίωση τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεώς του. Ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίζῃ τὶς ἀνάγκες ποὺ θὰ τοῦ παρουσιαστοῦν στὸ μέλλον καὶ ἐπειδὴ ἀκόμη δὲν μπορεῖ, ἂν εἶναι προοδευτικός, νὰ μένῃ συνεχῶς στὴν ἴδια οἰκονομικὴ κατάσταση, πρέπει νὰ δημιουργῇ ἀποθέματα ἀπὸ τὰ κέρδη τῆς ἐργασίας του. Γιὰ νὰ μπορῇ νὰ ἔχῃ ἀποθέματα, πρέπει νὰ κάνῃ καλὴ χρῆση τῶν χρημάτων του. Καλὴ χρῆση τῶν χρημάτων ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο γίνεται ὅταν ξοδεύῃ ὅσα τοῦ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ νὰ ζήσει καὶ ἀποφεύγῃ τὶς ἄσκοπες δαπάνες ἢ ἀπλούστερα ὅταν εἶναι **οἰκονόμος**, διότι μόνο ὁ οἰκονόμος ξοδεύει ὅσα πρέπει καὶ ἀποφεύγει τὶς σπατάλες.

Ἀποθέματα ἀπὸ τὰ κέρδη τῆς ἐργασίας του δημιουργεῖ καὶ ὁ **φιλάργυρος**. Τὰ ἀποθέματα ὁμῶς τοῦ φιλάργυρου δὲν ἔχουν καμμιά σχέση μὲ τὴν ἀποταμίευση, διότι στὸ φιλάργυρο διαφέρει ὁ σκοπὸς τῆς δημιουργίας τῶν ἀποθεμάτων. Ὁ φιλάργυρος μαζεύει χρήματα, μὲ στέρηση μάλιστα τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὰ χρήματα, ἐνῶ ὁ οἰκονόμος μαζεύει γιὰ τὶς μελλοντικὲς του ἀνάγκες καὶ γιὰ τὴ βελτίωση τῆς οἰκονομικῆς του καταστάσεως.

Τὰ ἀποθέματα ποὺ δημιουργεῖ ὁ οἰκονόμος ἀπὸ τὰ κέρδη τῆς ἐργασίας του εἶναι **πράγματα**, ἂν ἡ ἐργασία του τοῦ ἐξασφαλίζῃ ὑλικά ἀγαθά, ἢ **χρήματα**, ἂν τὰ κέρδη τῆς ἐργασίας του εἶναι χρήματα. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀποταμίευση ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῶν ἀποθεμάτων μπορεῖ νὰ εἶναι α) **πραγματική**, ὅταν τὰ ἀποθέματα εἶναι ὑλικά ἀγαθά, καὶ β) **χρηματική**, ὅταν τὰ ἀποθέματα εἶναι χρήματα. Σήμερα τὰ ὑλικά ἀγαθὰ ἔχουν χρηματικὴ ἀξία, πωλοῦνται καὶ γίνονται χρήματα. Ἔτσι ἡ ἀποταμίευση εἶναι μόνο **χρηματική**.

Ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπο ποὺ φυλάσσονται τὰ χρήματα ἀπ' αὐτὸν ποὺ ἀποταμιεύει διακρίνουμε τὴν ἀποταμίευση σὲ α) **μὴ παραγωγικὴ** καὶ β) **παραγωγικὴ**. Μὴ παραγωγικὴ εἶναι ἡ ἀποταμίευση, ὅταν τὰ χρήματα φυλάσσονται στὸ χρηματοκιβώτιο, καὶ παραγωγικὴ, ὅταν

τοποθετούνται στα **ταμειυτήρια** (Ταχυδρομικά Ταμειυτήρια ή Ταμειυτήρια Τραπεζών) ή γίνονται μέσα παραγωγής (κεφάλαιο, έδαφος ή εργασία).

Η παραγωγική αποταμίευση έχει μεγάλη σημασία, διότι ωφελεί α) εκείνον που αποταμιεύει και β) το σύνολο των ανθρώπων.

Η παραγωγική αποταμίευση ωφελεί πρώτα εκείνον που αποταμιεύει, διότι στην περίπτωση που καταθέτει στα ταμειυτήρια τα χρήματά του παίρνει τόκους και μεγαλώνει το εισόδημά του και στην περίπτωση που μεταβάλλει τα χρήματά του σε μέσα παραγωγής καλυτερεύει την επιχείρησή του και κερδίζει περισσότερα. Έτσι κατορθώνει πρώτα να βελτιώνει την οικονομική του κατάσταση και έπειτα να είναι έτοιμος να αντιμετωπίσει κάθε ανάγκη που θα του παρουσιαστή στο μέλλον (σπουδές των παιδιών του, ασθένειες, ανεργία κλπ.).

Παράλληλα μ' αυτόν που αποταμιεύει ή παραγωγική αποταμίευση ωφελεί και το σύνολο, διότι στην περίπτωση που ή αποταμίευση γίνεται στα ταμειυτήρια συγκεντρώνονται μεγάλες ποσότητες χρημάτων και είναι δυνατή ή χρηματοδότηση μεγάλων έργων και στην περίπτωση που ή αποταμίευση μεταβάλλεται σε μέσα παραγωγής τα παραγόμενα αγαθά δεν προορίζονται μόνο γι' αυτόν που αποταμιεύει κατ' αυτόν τον τρόπο, αλλά και για το σύνολο, το οποίο τα βρίσκει στην αγορά άφθονότερα και ποιοτικά καλύτερα.

Πραγματικά, όταν τα χρήματα αποταμιεύονται στα ταμειυτήρια, δεν μένουν εκεί, αλλά δίνονται για την κατασκευή μεγάλων έργων, τα οποία δεν θα μπορούσαν ίσως να γίνουν κατ' άλλον τρόπο. Έτσι κάθε δραχμή που μπαίνει στα ταμεία των ταμειυτηρίων παίζει το ρόλο της στην κατασκευή υδροηλεκτρικών, τουριστικών, οδοποιίας κλπ. έργων. Όταν πάλι τα χρήματα γίνονται μέσα παραγωγής, προσφέρουν πολύτιμες υπηρεσίες στο σύνολο, το οποίο απολαμβάνει τα παραγόμενα αγαθά. Έτσι π.χ. ή αγορά ενός τρακτέρ με τα αποθέματα των προϊόντων του γεωργού δίνει τη δυνατότητα να καλλιεργηθούν περισσότερες εκτάσεις και να παραχθούν άφθονότερα προϊόντα, τα οποία θα μπορέση εύκολότερα να εξοικονομήση το σύνολο.

Μετά απ' αυτά ή σημασία της παραγωγικής αποταμίευσεως γίνεται όλοφάνερη, διότι κάνει το χρήμα να διατηρή την αξία του, εφόσον του δίνει τη δυνατότητα να κινηται. Καί είναι γεγονός ότι το χρήμα τότε μόνο έχει αξία, όταν κινηται.

Ἑρωτήσεις.

1. Ποιές εἶναι οἱ κυριότερες ἰδιωτικὲς ἐπιχειρήσεις;
2. Τί εἶναι οἱ ἑταιρεῖες καὶ πῶς διακρίνονται;
3. Μὲ ποιά μέσα ἐξυπηρετοῦνται οἱ ἀστικὲς συγκοινωνίες;
4. Πῶς εἶναι ὀργανωμένα τὰ λεωφορεῖα δημοσίας χρήσεως;
5. Ποιά εἶναι τὰ μεταφορικὰ μέσα στὴ χώρα μας;
6. Τί προσφέρουν οἱ ὑπηρεσίες δημοσίας ὑγιεινῆς στὴ χώρα μας;
7. Τί εἶναι τὸ ΙΚΑ καὶ ποιὸν ἀσφαλίζει;
8. Ποιὸν ἀσφαλίζει ὁ ΟΓΑ καὶ τί τοὺς παρέχει;
9. Ποιές εἶναι οἱ ὑπηρεσίες τῆς ΕΣΥΕ;
10. Ποιές εἶναι οἱ κυριότερες ἐπαγγελματικὲς ὀργανώσεις;
11. Πῶς ἀναγνωρίζεται ἓνα σωματεῖο;
12. Ποιά ἐπιμελητήρια ὑπάρχουν στὴ χώρα μας;
13. Τί λέμε συνδικαλισμό;
14. Τί εἶναι ἡ ΓΣΕΕ, ΑΔΕΔΥ, ΟΛΜΕ καὶ ΠΑΣΕΓΕΣ;
15. Πότε ἡ ἀποταμίευση εἶναι παραγωγικὴ;
16. Γιατί ἔχει μεγάλη σημασία ἡ παραγωγικὴ ἀποταμίευση;

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

1. Γενικές αρχές της ελευθερίας.

α) Γενικά.

Είναι γνωστό ότι ο άνθρωπος δεν μπορεί να ζήσει μόνος του, αλλά είναι υποχρεωμένος να ζήσει με τους συνανθρώπους του. Το σύνολο των ανθρώπων που ζουν μαζί το λέμε **κοινωνία** και τη ζωή τους μέσα στην κοινωνία **κοινωνική ζωή**. Στην κοινωνία και την κοινωνική ζωή ο άνθρωπος μπαίνει με δυο βασικά δικαιώματα: το δικαίωμα να συντηρήσει το σώμα του και το δικαίωμα να αναπτύξει το πνεύμα του.

Τα δυο αυτά δικαιώματα ανήκουν σε όλους τους ανθρώπους και δημιουργούν στον καθένα μια απαίτηση και μια υποχρέωση: την απαίτηση να γίνουν σεβαστά τα δικά του δικαιώματα και την υποχρέωση να σεβαστούν τα ίδια δικαιώματα στους άλλους. Για να ικανοποιηθεί όμως η απαίτηση του ανθρώπου και να γίνουν σεβαστά τα δικαιώματά του, πρέπει να είναι **ελεύθερος**. Πρέπει δηλαδή να μπορεί να αναπτύσσει τη δραστηριότητά του χωρίς να εμποδίζεται από κανένα. Πρέπει να μπορεί να εργάζεται και να διαθέτει τον καρπό της εργασίας του ελεύθερα. Πρέπει να σκέπτεται ελεύθερα και να εκφράζει

τή σκέψη του χωρίς περιορισμό. Πρέπει μ' άλλα λόγια να είναι ελεύθερος σ' όλες τις εκδηλώσεις της ζωής του.

Παράλληλα όμως ο άνθρωπος έχει την υποχρέωση να σεβαστή τα ίδια δικαιώματα στους συνανθρώπους του. Και εκείνοι πάλι πρέπει να μην περιορίζονται στη δραστηριότητά τους για τη συντήρηση του σώματος και την ανάπτυξη του πνεύματός τους από κανένα, αλλά να μπορούν να εργάζονται και να διαθέτουν τον καρπό της εργασίας τους ελεύθερα· να σκέπτονται ελεύθερα και να εκφράζουν τη γνώμη τους χωρίς περιορισμό· να είναι δηλαδή ελεύθεροι σ' όλες τους τις εκδηλώσεις.

Για να γίνουν κατορθωτά αυτά, για να μπορή δηλαδή κάθε άνθρωπος μέσα στην κοινωνία να ζή και να δρᾷ ελεύθερα για να συντηρήσει τὸ σῶμα του καὶ ν' ἀναπτύξῃ τὸ πνεῦμα του, χωρίς όμως να ἐμποδίζῃ τὴν ἴδια δράση τῶν συνανθρώπων του, πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὅτι ἡ ἐλευθερία του φτάνει μέχρις ἐκεῖ πού τελειώνουν τὰ δικαιώματα ἐκείνων ἢ καλύπτεται ὅτι ἡ δράση του δὲν πρέπει νὰ βλάπτῃ τοὺς συνανθρώπους του. Ἡ ἐλευθερία σ' αὐτὴ τὴ δράση τοῦ ἀνθρώπου, στὴ δράση δηλαδή πού δὲν βλάπτει τοὺς ἄλλους, ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀληθινὴ ἐλευθερία. Αὐτὴ ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία ἀποτελεῖ ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, γιατί εἶναι χωρίς ἀξία ἡ ζωὴ, ὅταν δὲν μπορῇ κανεὶς νὰ τὴ ζήσῃ ελεύθερα.

Τὴν ἀληθινὴ ἐλευθερία ἐξασφαλίζουν στὸν ἄνθρωπο δυὸ παράγοντες· ὁ γραπτὸς ἀνθρώπινος νόμος ἢ τὸ **δίκαιο** καὶ ὁ ἄγραφος νόμος τῆς συνειδήσεως κάθε ἀνθρώπου ἢ ἡ **ἠθική**. Ὁ γραπτὸς ἀνθρώπινος νόμος ἢ τὸ δίκαιο καθορίζει τὰ ὅρια τῆς ἐλευθερίας στὴ δράση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν υποχρεώνει νὰ μὴν τὰ ξεπερνᾷ, ἐνῶ ὁ ἄγραφος νόμος τῆς συνειδήσεως ἢ ἡ ἠθικὴ, ὅταν δὲν ἔχῃ διαφθαρεῖ, κάνει τὸν ἄνθρωπο νὰ σέβεται τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς συνανθρώπους του χωρίς κανέναν ἐξαναγκασμό.

Ὁ γραπτὸς ἀνθρώπινος νόμος ἢ τὸ δίκαιο, ὅπως καὶ ὁ ἄγραφος νόμος τῆς συνειδήσεως ἢ ἡ ἠθικὴ δὲν ἐξασφάλισαν πάντοτε στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων τὴν ἀληθινὴ ἐλευθερία στὸν ἄνθρωπο. Διότι στίς περιπτώσεις πού ὁ ἀνθρώπινος νόμος ἦταν δημιούργημα τοῦ μονάρχῃ ἢ τῶν ὀλίγων, πού εἶχαν στὰ χέρια τοὺς τὴν ἐξουσία, ἐνδιαφερόταν νὰ στηρίξῃ τὴν ἐξουσία ἐκείνων καὶ ὄχι νὰ δώσῃ ἐλευθερία στὸ λαό. Ἀντίθετα, ὁ μονάρχῃς ἢ οἱ ὀλίγοι περιορίζαν τὸ λαό, γιὰ νὰ διατη-

ροῦν τὴν ἐξουσία τους. Μόνο ὅταν ὁ λαὸς πῆρε στὰ χέρια του τὴν ἐξουσία καὶ ἔγραψε ὁ ἴδιος τοὺς νόμους γιὰ τὴ διοίκησή του ἐξασφαλίστηκε στὸν ἄνθρωπο μὲ τὴ νομοθεσία ἢ ἀληθινὴ ἐλευθερία. Οἱ νόμοι ποὺ τοῦ ἐξασφάλισαν τὴν ἐλευθερία ὀνομάστηκαν **δημοκρατικοὶ θεσμοί**.

Ἐξάλλου στὶς περιπτώσεις ποὺ ὁ ἄγραφος ἠθικὸς νόμος ἢ ἡ ἠθικὴ σκεπάστηκε ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινο ἐγωϊσμὸ δὲν μπόρεσε νὰ σεβαστῇ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐλευθερία του. Ἐτσι ἐγινε στὴ μοναρχία καὶ στὴν ὀλιγαρχία συνεργὸς στὸν περιορισμὸ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὴ δημοκρατία ἐμπόδιο στὴ λειτουργία τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν. Μόνο ὅταν παραμερίστηκε ὁ ἐγωϊσμὸς, μπόρεσε ὁ ἄνθρωπος νὰ σεβαστῇ τὸν ἑαυτὸ του πρῶτα καὶ ἔπειτα τοὺς ἄλλους. Τότε τὰ ἦθη τοῦ ἐγιναν στὴν πραγματικότητα δημοκρατικὰ ἦθη.

Μετὰ ἀπ' αὐτὰ γίνεται ὀλοφάνερο ὅτι μόνο οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ χωρὶς τὰ δημοκρατικὰ ἦθη ἢ μόνο τὰ δημοκρατικὰ ἦθη χωρὶς τοὺς δημοκρατικοὺς θεσμοὺς δὲν μποροῦν νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἀληθινὴ ἐλευθερία στὸν ἄνθρωπο. Χρειάζεται ἡ συνύπαρξη καὶ τῶν δύο. Διαφορετικὰ οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ χωρὶς τὰ δημοκρατικὰ ἦθη καταντοῦν νεκρὸ γράμμα καὶ τὰ δημοκρατικὰ ἦθη χωρὶς τοὺς δημοκρατικοὺς θεσμοὺς παραμένουν μόνο καλὴ θέληση.

Εἶναι ὅμως ἀναμφισβήτητὴ ἀλήθεια τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ ἐξευγενίζουν τὴν ψυχὴ καὶ ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ, ὅταν εἶναι ὑγιής, δημιουργεῖ τοὺς δημοκρατικοὺς θεσμοὺς. Γι' αὐτὸ ὅπου ὑπάρχουν δημοκρατικοὶ θεσμοὶ ὑπάρχουν καὶ δημοκρατικὰ ἦθη καὶ ὅπου ὑπάρχουν δημοκρατικὰ ἦθη καθιερώνονται καὶ δημοκρατικοὶ θεσμοί. Οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ μαζί μὲ τὰ δημοκρατικὰ ἦθη θέτουν τὶς γενικὲς ἀρχὲς τῆς ἐλευθερίας.

Ἐτσι, ἡ ἀναγνώριση δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων στὸν πολίτη, ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀλληλεγγύη, ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς ἐργασίας, τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια καὶ τὴν κοινωνία, ὁ σεβασμὸς τῆς ιδιωτικῆς καὶ τῆς δημοσίας περιουσίας, τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου στὴ μόρφωση, ποὺ καθιερώνουν οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ καὶ τὰ δημοκρατικὰ ἦθη καὶ ποὺ ἐξετάζονται παρακάτω, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ οἱ γενικὲς ἀρχὲς τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

β) Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του πολίτη.

Πρώτη και βασική αρχή της αληθινής ελευθερίας του ανθρώπου είναι η αναγνώριση δικαιωμάτων και υποχρεώσεων στον πολίτη. Στην οργανωμένη κοινωνία (Πολιτεία ή Κράτος), που ζή ο άνθρωπος, έχει σαν μέλος της όρισμένα δικαιώματα και όρισμένες υποχρεώσεις. **Δικαιώματα** είναι όλα όσα του ανήκουν, σύμφωνα με το γραπτό και το άγραφο δίκαιο, και **υποχρεώσεις** όσα πρέπει να κάνει για την κοινωνία που ζή, σύμφωνα πάλι με το γραπτό και άγραφο δίκαιο.

Τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στον άνθρωπο από το γραπτό δίκαιο μπορεί εύκολα να τα απολαύση, διότι το δίκαιο του δίνει τη δύναμη να τα υποστηρίξη. Τα δικαιώματα όμως που του αναγνωρίζονται από τον άγραφο νόμο, για να τ' απολαύση, πρέπει να τα σεβαστούν οι συνάνθρωποί του. Το ίδιο συμβαίνει και με τις υποχρεώσεις. Όσες υποχρεώσεις του επιβάλλει το γραπτό δίκαιο τις εκτελεί είτε θέλει είτε δεν θέλει, διότι εξαναγκάζεται από το νόμο. Όσες όμως του επιβάλλει ο άγραφος ήθικος νόμος τις εκτελεί χωρίς εξωτερικό εξαναγκασμό, αλλά υπακούοντας ελεύθερα στη φωνή της ήθικης του συνειδήσεως.

Το σύνολο των δικαιωμάτων του ανθρώπου, που αναγνωρίζονται από το γραπτό δίκαιο και από τον άγραφο ήθικό νόμο, μπορούμε να χωρίσουμε σε πέντε κατηγορίες, τις εξής:

1) Τα **άστικά δικαιώματα**. Άστικά δικαιώματα του πολίτη λέμε εκείνα που έχει σαν ιδιώτης και είναι: α) τα **ένοχικά**, που έχουν σχέση με τις συναλλαγές, β) τα **έμπράγματα**, που έχουν σχέση με την κινητή και άκινητη περιουσία, γ) τα **οικογενειακά**, που έχουν σχέση με την οικογένεια και δ) τα **κληρονομικά**, που έχουν σχέση με την τύχη της περιουσίας μετά το θάνατο του ανθρώπου. Το δίκαιο που προστατεύει τα άστικά δικαιώματα του πολίτη λέγεται **Άστικό Δίκαιο**.

2) Τα **πολιτικά δικαιώματα**. Πολιτικά δικαιώματα του πολίτη λέμε εκείνα που του επιτρέπουν να παίρνη μέρος στην άσκηση της κρατικής εξουσίας και είναι το δικαίωμα να εκλέγη ελεύθερα με την ψήφο του τα όργανα του Κράτους, το δικαίωμα να εκλέγεται ο ίδιος, το δικαίωμα να διορίζεται υπάλληλος στις δημόσιες υπηρεσίες και το δικαίωμα να γίνεται ένορκος και να παίρνη μέρος στην άπονομή της δικαιοσύνης. Τα πολιτικά δικαιώματα αναγνωρίζονται στον άνθρωπο και προστατεύονται από το Σύνταγμα και τους άλλους νόμους του

Κράτους. Για την άσκηση των πολιτικών δικαιωμάτων χρειάζονται όρισμένες προϋποθέσεις (ήλικία, γνώσεις κλπ.), επειδή ενδιαφέρουν το σύνολο των πολιτών. Για να μπορή π.χ. ένας να ψηφίσει στη χώρα μας, πρέπει να έχει συμπληρώσει το 21ο έτος της ηλικίας του κλπ.

3) Τὰ **ατομικά δικαιώματα**. Άτομικά δικαιώματα ή και **ατομικές ελευθερίες**, όπως αλλιώς λέγονται, λέμε τὰ δικαιώματα που έχει ο άνθρωπος σαν ελεύθερη προσωπικότητα και είναι ακριβώς το δικαίωμα της προσωπικής ελευθερίας, το δικαίωμα της πνευματικής ελευθερίας και το δικαίωμα της οικονομικής ελευθερίας. Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα να είναι ελεύθερος, να μην παραβιάζεται ή κατοικία του, να σκέπτεται και να εκφράζει τη σκέψη του ελεύθερα, ν' ακολουθή όποια θρησκεία θέλει, να κάνει όποια εργασία θέλει και να διαθέτη το εισόδημά του όπου και όπως θέλει. Τὰ ατομικά δικαιώματα αναγνωρίζονται και προστατεύονται επίσης από το Σύνταγμα.

4) Τὰ **κοινωνικά δικαιώματα**. Κοινωνικά δικαιώματα λέμε εκείνα που έχει ο άνθρωπος σαν μέλος της ανθρώπινης κοινωνίας και είναι όσα αναφέρονται στη ζωή, στην υγεία, στην εργασία και στην ασφάλειά του. Η εξασφάλιση των γηρατειών π.χ. με τη σύνταξη, ή προστασία της αναπηρίας, ή ικανοποιητική άμοιβή της εργασίας κλπ. είναι μερικά από τὰ κοινωνικά δικαιώματα του ανθρώπου. Τὰ κοινωνικά δικαιώματα του ανθρώπου αναγνωρίζονται και προστατεύονται σήμερα στα ελεύθερα Κράτη με νόμους του Κράτους.

5) Τὰ **ήθικά δικαιώματα**. Ηθικά δικαιώματα λέμε εκείνα που αναγνωρίζονται από τον άγραφο ήθικό νόμο και προστατεύονται από τη θέληση του ανθρώπου. Ο εργάτης π.χ. έχει δικαίωμα να μην εργαστή την ημέρα του θανάτου του πατέρα του. Το δικαίωμα αυτό δέν το προστατεύει ο νόμος, αλλά ή ήθική, ή όποία υποχρεώνει τον εργοδότη να δώση άδεια στον εργάτη.

Παράλληλα με τὰ δικαιώματα του πολίτη βρίσκονται και οί **υποχρεώσεις** του. Διότι βέβαια δέν έχει μόνο δικαιώματα, αλλά και υποχρεώσεις. Συγκεκριμένα έχει τόσες υποχρεώσεις, όσα είναι και τὰ δικαιώματά του. Άέναντι σέ κάθε δικαίωμά του βρίσκεται και μιá υποχρέωση ή καλύτερα σέ κάθε δικαίωμά του αντιστοιχεί και μιá υποχρέωση. Ό,τι άποτελεϊ δικαίωμα του πολίτη είναι υποχρέωση του συνανθρώπου του και ό,τι άποτελεϊ δικαίωμα του συνανθρώπου του είναι υποχρέωση δική του, ενώ ταυτόχρονα όλοι οί πολίτες έχουν

υποχρεώσεις πρὸς τὴν Πολιτεία ἀντίστοιχες τῶν πολιτικῶν τους δικαιωμάτων.

Γι' αὐτοὺς ἀκριβῶς τοὺς λόγους μποροῦν νὰ διακριθοῦν καὶ οἱ υποχρεώσεις τοῦ πολίτη σὲ ἀστικές, ἀτομικές, κοινωνικές καὶ ἠθικές. Ἡ υποχρέωση π.χ. τοῦ ἀγοραστῆ νὰ πληρώσῃ γιὰ τὸ ψυγεῖο ποὺ ἀγόρασε εἶναι ἀστική υποχρέωση, ἡ υποχρέωση τοῦ πολίτη νὰ ψηφίσῃ εἶναι πολιτική υποχρέωση, ἡ υποχρέωση τοῦ ἀνθρώπου νὰ σεβαστῇ τὶς θρησκευτικές πεποιθήσεις τοῦ συνανθρώπου του εἶναι ἀτομική υποχρέωση, ἡ υποχρέωση τοῦ πολίτη νὰ μὴ διαταράξῃ τὴν ἡσυχία τοῦ συνανθρώπου του εἶναι κοινωνική υποχρέωση καὶ ἡ υποχρέωση τοῦ ἐργοδότη νὰ δώσῃ ἄδεια στὸν ἐργάτη κατὰ τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου τοῦ πατέρα του εἶναι ἠθική υποχρέωση.

Ὁ στενὸς σύνδεσμος ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν υποχρεώσεων τοῦ πολίτη ἐπιβάλλει σ' αὐτὸν νὰ μὴν ἐνδιαφέρεται μόνο γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων του, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῶν υποχρεώσεων του. Ἀλλωστε τότε μόνο ἔχει δικαίωμα ν' ἀπαιτήσῃ ὅ,τι τοῦ ἀνήκει, ὅταν ὁ ἴδιος ἐκπληρώσῃ τὶς υποχρεώσεις του στὸ ἀκέραιο καὶ τότε μόνο μιὰ κοινωνία προοδεύει, ὅταν οἱ πολῖτες τῆς δὲν γνωρίζουν μόνο τὰ δικαιώματά τους, ἀλλὰ καὶ τὶς υποχρεώσεις τους.

γ) Ἡ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια.

Ἀξιοπρέπεια λέμε τὸ σεβασμὸ τῆς προσωπικότητας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀξιοπρεπὴ ὀνομάζουμε ἐκεῖνον ποὺ σέβεται τὴν προσωπικότητα τῆς δικῆς του καὶ τὴν προσωπικότητα τῶν ἄλλων.

Ἡ ἀξιοπρέπεια δὲν ἐπιβάλλεται στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ γραπτὸ δίκαιο, ἀλλὰ εἶναι ἀπαιτήτηση τοῦ ἀγραφου ἠθικοῦ νόμου, τῆς ἠθικῆς. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἐπειδὴ δηλαδὴ δὲν ἐπιβάλλεται ἡ ἀξιοπρέπεια ἀπὸ τὸ γραπτὸ δίκαιο, ἀλλ' ἀπὸ τὸν ἠθικὸ νόμο, κανένας ἄλλος δὲν ἐξαναγκάζει τὸν ἄνθρωπο νὰ εἶναι ἀξιοπρεπὴς παρὰ μόνο ὁ ἑαυτὸς του. Ἐπομένως ἡ ἀξιοπρέπεια δὲν εἶναι παράγγελμα τοῦ νόμου, ἀλλὰ εἶναι ἀρετή.

Ἡ ἀρετὴ αὕτη ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴν ἀρμονικὴ ζωὴ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας, διότι ἐξασφαλίζει τὴν ἰσότητα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἐφόσον ὁ ἀξιοπρεπὴς ἄνθρωπος δὲν θέλει νὰ ὑψώσῃ τὸν ἑαυτὸ του πάνω ἀπὸ τοὺς ἄλλους, εἰς βάρος τους, καὶ δὲν ἀνέχεται νὰ

τόν ὑποτιμοῦν καί νά τόν θεωροῦν κατώτερο οἱ ἄλλοι. Ἀκόμη ἡ ἀρετή αὐτή ἔχει μεγάλη σημασία γιά τήν ἁρμονική ζωή τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας, διότι ὁ ἀξιοπρεπής ξέρεי καλύτερα ἀπό κάθε ἄλλον ποιᾶ δικαιώματα καί ποιῆς ὑποχρεώσεις ἔχει ὁ ἴδιος, καθώς καί ποιᾶ εἶναι τὰ δικαιώματα καί οἱ ὑποχρεώσεις τῶν συνανθρώπων του. Καί δέν περιορίζεται μόνο στοῦ νά ξέρει τὰ δικαιώματα καί τίς ὑποχρεώσεις τοῦ ἑαυτοῦ του καί τῶν ἄλλων, ἀλλά φροντίζει καί γιά τήν ἱκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων καί τήν ἐκτέλεση τῶν ὑποχρεώσεων του καί ἀπαιτεῖ τήν ἱκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων καί τήν ἐκπλήρωση τῶν ὑποχρεώσεων τῶν συνανθρώπων του. Τέλος ἔχει μεγάλη σημασία ἡ ἀξιοπρέπεια γιά τήν ἁρμονική ζωή τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας, διότι ὁ ἀξιοπρεπής δέν ἔχει τὰ ἐλαττώματα ἐκεῖνα πού μειώνουν τόν ἄνθρωπο καί τόν κατεβάζουν στοῦ ἐπίπεδο τοῦ ζώου.

Παρακολουθώντας τόν ἀξιοπρεπή στίς διάφορες ἐκδηλώσεις του τόν βλέπουμε πράγματι νά **σεβεται τόν ἑαυτό του** καί τοὺς συνανθρώπους του καί ν' ἀποτελεῖ ἐγγύηση γιά τήν ἁρμονία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Πρῶτα πρῶτα σεβόμενος τόν ἑαυτό του δέν εἶναι ποτέ δουλοπρεπής. Γιά καθετί πού ἔχει δικαίωμα ν' ἀποκτήσῃ, δέν χρησιμοποιεῖ τήν κολακεία καί τὰ πλάγια μέσα, ἀλλά στηρίζεται στήν ἐργασία του καί στήν ἀξία του. Εἶναι περήφανος στήν ψυχὴ καί δέν ἐπιτρέπει στον ἑαυτό του τὴ δουλοπρέπεια. Γνωρίζει καλὰ ὅτι ὅποιος γίνεται σκουλήκι καί σέρνεται γιά νά κερδίσῃ κάτι, δέν ἔχει δικαίωμα νά παραπονιέται, ὅταν τόν καταπατοῦν. Γι' αὐτὸ ποτὲ δέν γίνεται ὁ ἴδιος σκουλήκι.

Ἀκόμη σεβόμενος τόν ἑαυτό του ὁ ἀξιοπρεπής λατρεῖ τὴν ἀλήθεια καί ἀπεχθάνεται τὸ ψέμα, τὸ ὅποιο θεωρεῖ κατώτερο καί ἐξευτελιστικὸ γιά τόν ἄνθρωπο. Γι' αὐτὸ δέν ὑποκρίνεται ποτὲ του. Τὸν διακρίνει πάντα ἡ εὐθύτητα στὴ συμπεριφορὰ του. Ἔτσι κάνει τοὺς ἄλλους νά τὸν ὑπολογίζουν καί νά ἔχουν ἐμπιστοσύνη στὰ λόγια του.

Ὁ σεβασμὸς τέλος τοῦ ἑαυτοῦ του κάνει τόν ἀξιοπρεπή νά προστατεύῃ τόν ἑαυτό του ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα ἐκεῖνα καί τὰ πάθη πού ἐξευτελίζουν τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα. Γι' αὐτὸ δέν θὰ τὸν βροῦμε ποτὲ μεθυσμένο, δέν θὰ τὸν συναντήσουμε ποτὲ ὀργισμένο, δέν θὰ τὸν ἰδοῦμε ποτὲ ἐκδικητικὸ καί γενικὰ δέν θὰ τὸν ἰδοῦμε ποτὲ νά ἔχη χάσει τὸν ἐλεγχὸ τοῦ ἑαυτοῦ του καί νά σέρνεται πίσω ἀπὸ τὰ ἐλαττώματά του καί τὰ πάθη του.

Ἐξάλλου **σεβόμενος τοὺς ἄλλους** ὁ ἀξιοπρεπὴς δὲν τοὺς ἐπιτρέπει νὰ τὸν κολακεύουν καὶ νὰ γίνωνται δουλοπρεπεῖς. Δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ προσβάλλῃ τὰ δικαιώματά του καὶ δὲν ξεχνᾷ τὶς ὑποχρεώσεις του. Δὲν χαίρεται γιὰ τὴν ἀδυναμία του καὶ δὲν τὴν ἐκμεταλλεύεται. Λυπᾶται γιὰ τὰ ἐλαττώματά του καὶ τὰ πάθη του καὶ ἀγωνίζεται νὰ τοὺς διορθώσῃ.

Γενικὰ ὁ σεβασμὸς τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν ἄλλων κάνουν τὸν ἀξιοπρεπὴ νὰ διώχνῃ ἀπὸ κοντά του καθετὶ ποὺ ἐξευτελίζει τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα, καθετὶ ποὺ φονεῦει τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν ἐργασία καὶ καθετὶ ποὺ σβήνει τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης καὶ τοῦ καθήκοντος στὸν ἄνθρωπο. Κάνει ἀκόμη τὸν ἀξιοπρεπὴ νὰ θέλῃ νὰ ζῇ μὲ τὶς δικές του δυνάμεις καὶ νὰ στηρίζεται πάντα στὴν ἀξία του. Κάνει τέλος τὸν ἀξιοπρεπὴ νὰ ζῇ ἐλεύθερος μέσα στὴν κοινωνία. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς γενικὲς καὶ πιὸ βασικὲς ἀρχές τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας.

δ) Ἡ δικαιοσύνη.

Ἄλλη σπουδαία ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ δικαιοσύνη. Εἶναι ὅμως θεμέλιο τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας ὄχι ἡ δικαιοσύνη ἐκείνη ποὺ σημαίνει τὴν ἀναγκαστικὴ συμμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου στὸ γραπτὸ δίκαιο ἢ καλύτερα στοὺς νόμους τῆς Πολιτείας, ἀλλὰ ἡ δικαιοσύνη ἐκείνη ποὺ σημαίνει τὴ συνειδητὴ συμμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου στὸ γραπτὸ δίκαιο καὶ στὸν ἄγραφο ἠθικὸ νόμο.

Πραγματικά, ἐκεῖνος ποὺ συμμορφώνεται μόνο στοὺς νόμους τῆς Πολιτείας, γιὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν τιμωρία, δὲν συμμορφώνεται διότι μόνος του νοιώθει τὴν ἀνάγκη νὰ συμμορφωθῇ σ' αὐτοὺς, ἀλλὰ διότι φοβᾶται τὴν τιμωρία. Αὐτὸς ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ ὀνομαστῇ δίκαιος, ἀλλὰ μόνο **νομοταγής**. Δίκαιος λέγεται ἐκεῖνος ποὺ νοιώθει ἀβίαστα τὴν ἀνάγκη νὰ συμμορφωθῇ τόσο στοὺς νόμους τῆς Πολιτείας, ὅσο καὶ στοὺς ἄγραφους ἠθικοὺς νόμους καὶ τοῦ εἶναι ἄγνωστος ὁ φόβος καὶ ὅ,τι κάνει τὸ κάνει χάρι τοῦ δικαίου.

Γιὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς πραγματικῆς δικαιοσύνης, τῆς δικαιοσύνης δηλαδὴ ποὺ σημαίνει τὴ συνειδητὴ συμμόρφωση στοὺς γραπτὸς νόμους τῆς Πολιτείας καὶ στοὺς ἄγραφους ἠθικοὺς νόμους, πρέπει κάθε ἄνθρωπος νὰ ἐκτελῇ μὲ ἀκρίβεια τὰ καθήκοντά του, ν' ἀπαιτῇ τὴν ἱκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων του καὶ νὰ προστατεύῃ τὸ δίκαιο

κατά τοῦ ἀδίκου. Μόνο ἡ ἐκτέλεση τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου ἢ μόνο ἡ ἀπαίτηση τῶν δικαιωμάτων του ἢ αὐτὰ τὰ δυὸ χωρὶς τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐπικράτηση τοῦ δικαίου κατὰ τοῦ ἀδίκου δὲν μποροῦν νὰ ἐξασφαλίσουν τὴ δικαιοσύνη.

Στὸν ἀγῶνα του γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς δικαιοσύνης ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ εἶναι οὔτε πολὺ αὐστηρὸς οὔτε καὶ πολὺ ἐπιεικὴς. Ἡ αὐστηρὴ δικαιοσύνη γίνεται πολλὰς φορὲς μεγάλη ἀδικία καὶ ἡ ἐπιεικεία στὴν ἐφαρμογὴ τοῦ δικαίου γίνεται συχνὰ εὐκαιρία γιὰ καταχρήσεις. Ἡ ἀπαίτηση π.χ. τοῦ δανειστῆ πρὸς τὸν ὀφειλέτη νὰ τοῦ ἐπιστρέψῃ τὸ δάνειο τῇ στιγμῇ ποὺ ὁ ὀφειλέτης χρειάζεται τὰ χρήματα γιὰ τὴ θεραπεία του δὲν εἶναι δικαιοσύνη, ἀλλὰ ἀδικία, ἐφόσον ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ὀφειλέτη τοῦ ὁ δανειστής καὶ ἐνδιαφέρεται μόνο γιὰ τὴν εἰσπραξίαν τῶν χρημάτων του. Ἐπίσης ἡ ἐπανειλημμένη ἐπιεικεία στὸ συκοφάντη δὲν ἀποτελεῖ δικαιοσύνη, ἀλλὰ εὐκαιρία στὸ συκοφάντη νὰ συνεχίσῃ τίς συκοφαντίες του. Ἡ δικαιοσύνη ἐπομένως γιὰ τὴν ἐπικράτησίν της δὲν θέλει οὔτε ἀδιάκριτη αὐστηρότητα, οὔτε ἀδιάκριτη ἐπιεικεία. Θέλει ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐφαρμογὴ της νὰ ἐξετάζονται οἱ εἰδικὲς συνθήκες κάτω ἀπὸ τίς ὁποῖες ζῇ ὁ ἄνθρωπος, νὰ εἶναι διακριτικὴ δικαιοσύνη.

Ἡ ἐπικράτηση τῆς δικαιοσύνης στὴν κοινωνικὴ ζωὴ ἀποτελεῖ ἐκδήλωση τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, διότι μόνο ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος πειθαρχεῖ στίς ἐπιταγὰς τοῦ δικαίου καὶ συμβάλλει στὴν ἐπικράτηση τῆς δικαιοσύνης. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ τὸν κάνει νὰ χαίρεται τὰ δικαιώματά του καὶ νὰ ἐκτελεῖ τίς ὑποχρεώσεις του χωρὶς φόβο.

ε) Ἡ ἀλληλεγγύη.

Γιὰ τὴ συντήρηση καὶ τὴν πρόοδο τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀπαραίτητο νὰ σταθῇ ὁ ἓνας κοντὰ στὸν ἄλλο ἢ καλύτερα εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἀρμονικὴ συνεργασία τῶν μελῶν της. Ἡ ἀρμονικὴ συνεργασία τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας ἀποτελεῖ ὑποχρέωση γιὰ κάθε μέλος της. Τὴν ὑποχρέωση αὐτὴ τὴ λέμε **ἀλληλεγγύη**.

Ἡ ἀλληλεγγύη σὰν ὑποχρέωση τοῦ καθενὸς γιὰ μιὰ ἀρμονικὴ συνεργασία μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους μὲ σκοπὸ τὴ συντήρηση καὶ τὴν πρόοδο τῆς κοινωνίας εἶναι βιοτικὴ καὶ **ἠθικὴ ἀνάγκη**. Τὴ βιοτικὴ ἀνάγκη τὴ δημιουργεῖ ἡ συμβίωση τῶν ἀνθρώπων μιᾶς κοινωνίας

καὶ τὴν ἠθικὴ ἀνάγκη ἢ συμπάθεια τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ συνάνθρωπό του.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος στὴν κοινωνία ὅπου ζῇ δὲν μπορεῖ μόνος του νὰ ἐξασφαλίσῃ ὅσα τοῦ χρειάζονται γιὰ νὰ συντηρήσῃ τὸ σῶμα του καὶ ν' ἀναπτύξῃ τὸ πνεῦμα του. Τοῦ εἶναι ἀπαραίτητα καὶ τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας τῶν συναθρώπων του, ὅπως καὶ σ' αὐτοὺς εἶναι ἀπαραίτητα τὰ προϊόντα τῆς δικῆς του. Στὸν ἀγρότη π.χ. εἶναι ἀπαραίτητα τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας τοῦ τεχνίτη, τοῦ βιομήχανου κλπ. ὅπως καὶ σ' αὐτοὺς εἶναι ἀπαραίτητα τὰ προϊόντα τοῦ ἀγρότη. Θὰ ἦταν δύσκολο νὰ συντηρηθῇ ὁ ἄνθρωπος στὴ ζωὴ καὶ θὰ ἦταν ἀδύνατη ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ, ἂν ὁ καθένας ὑποχρεωνόταν νὰ ἐξασφαλίζῃ μόνος του τὰ ἀπαραίτητα γιὰ νὰ ζήσῃ. Δὲν θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ταυτόχρονα ὁ ἴδιος γεωργός, βιομήχανος, τεχνίτης κλπ. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἀλληλεγγύη μεταξὺ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας. Εἶναι τόσο ἀπαραίτητη, ὅσο ἀπαραίτητη εἶναι καὶ ἡ συνεργασία τῶν διαφόρων μελῶν καὶ τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος γιὰ τὴ συντήρησή του.

Δὲν εἶναι ὁμῶς μόνο ἡ βιοτικὴ ἀνάγκη ποὺ ἀπαιτεῖ τὴν ἀλληλεγγύη στὰ μέλη μιᾶς κοινωνίας. Τὴν ἀλληλεγγύη τὴν ζητᾷ καὶ μιὰ ἠθικὴ ἀνάγκη ἢ πιὸ συγκεκριμένα τὴν ἀλληλεγγύη τὴν ζητᾷ τὸ αἶσθημα τῆς συμπαθείας ποὺ ὑπάρχει σὲ κάθε ἄνθρωπο. Τὸ αἶσθημα τῆς συμπαθείας εἶναι ἀνεπτυγμένο περισσότερο στὶς καλλιεργημένες ψυχές, οἱ ὁποῖες ἀφήνουν κατὰ μέρος τὸν ἐγωισμό τους καὶ βλέπουν τοὺς ἄλλους σὰν τὸν ἑαυτό τους. Στὴν περίπτωσιν αὕτη ὁ ἄνθρωπος δὲν βλέπει τὸν συνάνθρωπό του σὰν ἐχθρό, ποὺ πρέπει νὰ ἐξοντώσῃ, ἀλλὰ σὰν ἓνα δεῦτερο ἑαυτό του, ποὺ χαίρεται νὰ τὸν ἐξυπηρετῇ. Σ' αὕτη τὴν περίπτωσιν ὁ καθένας προσφέρει μὲ εὐχαρίστησιν ὅ, τι θέλει νὰ τοῦ προσφέρουν οἱ ἄλλοι.

Ἔτσι μὲ τὴν συμπάθεια ἢ ἀλληλεγγύη, ποὺ βασικὰ εἶναι ἀνάγκη τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, ἀποκτᾷ τὸ τέλει νόημά της καὶ γίνεται ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τους. Καὶ γίνεται ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, διότι τοῦ ἐπιτρέπει ν' ἀπολαύσῃ τὰ ὕλικά καὶ τὰ πνευματικά ἀγαθὰ σύμφωνα μὲ τὶς ἀνάγκες του καὶ τοῦ ἐξασφαλίζει τὴν ἁρμονικὴ συμβίωσιν μὲ τοὺς συνανθρώπους του.

ς') 'Η αξιοπρέπεια της εργασίας.

Τὴν ἐποχὴ πού ὑπῆρχε ἡ διάκριση τῶν ἀνθρώπων σὲ ἐλεύθερους καὶ σὲ δούλους, ὑπῆρχε καὶ ἡ διάκριση στὴν ἐργασία. "Ἄλλη ἦταν ἡ ἐργασία πού ἔπρεπε νὰ κάνουν οἱ δούλοι καὶ ἄλλη ἡ ἐργασία πού ταίριαζε στοὺς ἐλεύθερους. "Ακόμη τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἡ ἐργασία τῶν δούλων ἦταν ἀνάξια σεβασμοῦ, ἐνῶ ἡ ἐργασία τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων ἦταν σεβαστὴ. "Ἡ ἐποχὴ ὅμως ἐκείνη πέρασε καὶ σήμερα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐλεύθεροι καὶ ἴσοι μεταξύ τους καὶ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ κάνουν ὅποια ἐργασία θέλουν ἀνάλογα πάντοτε μὲ τὰ προσόντα πού διαθέτουν. "Ἄλλοι ἐργάζονται πνευματικὰ καὶ ἄλλοι χειρωνακτικά. "Ἄλλοι κάνουν ἐπιχειρήσεις δικές τους καὶ ἄλλοι ἐργάζονται σὲ ἐπιχειρήσεις τῶν ἄλλων.

"Ὅποιαδήποτε ὅμως ἐργασία καὶ ἂν ἐκλέξη ὁ ἄνθρωπος, εἶναι σήμερα σεβαστὴ, διότι δὲν κρίνεται τὸ εἶδος της, ἀλλὰ ἡ σημασία της γιὰ τὸν ἴδιο πρῶτα καὶ γιὰ τὸ κοινωνικὸ σύνολο ἔπειτα. "Αφοῦ σκοπὸς κάθε ἐργασίας εἶναι ἡ ἐξασφάλιση τῶν ἀγαθῶν τῆς ζωῆς στὸν ἐργαζόμενο πρῶτα καὶ ἔπειτα στὸ κοινωνικὸ σύνολο, σωστὸ εἶναι, ὅταν πραγματοποιητῇ ὁ σκοπὸς αὐτός, κάθε ἐργασία νὰ εἶναι σεβαστὴ καὶ νὰ μὴ γίνεται διάκριση. "Ὅπως π.χ. ἡ ἐργασία τοῦ μηχανικοῦ ἐξυπηρετεῖ καὶ τὸν ἴδιο καὶ τὸ κοινωνικὸ σύνολο, ἔτσι καὶ ἡ ἐργασία τοῦ γεωργοῦ, τοῦ ἐργάτη, τοῦ ἐμπόρου κλπ. ἐξυπηρετεῖ καὶ τὸν ἴδιο, ἀλλὰ καὶ προσφέρει τὶς ὑπηρεσίες της στὸ σύνολο.

Πόσο σεβαστὴ εἶναι ἡ ἐργασία σ' ὅλες της τὶς μορφές γίνεται φανερὸ μὲ μιὰ ἀπλὴ ματιὰ στὴν καθημερινὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. "Ὁ καταμερισμὸς πού ὑπάρχει στὴν ἐργασία κάνει τὸν ἕνα ἀπαραίτητο στὸν ἄλλο. Καθένας ἔχει μιὰ ὀρισμένη ἐργασία πού τὰ προϊόντα της εἶναι ἀπαραίτητα στοὺς ἄλλους. "Ὅσο ἀπαραίτητη εἶναι π.χ. ἡ ἐργασία τοῦ καθηγητῆ γιὰ τὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν τοῦ ἀγρότη, τοῦ ἐργάτη, τοῦ ἐμπόρου κλπ., ἄλλο τόσο ἀπαραίτητη γιὰ τὸν καθηγητῆ εἶναι ἡ ἐργασία ἐκείνων, διότι τοῦ ἐξασφαλίζει τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὴ ζωὴ του ἀγαθὰ. "Ὅσο ἀπαραίτητη πάλι εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ δικηγόρου γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν υποθέσεων τῶν ἄλλων, ἄλλο τόσο ἀπαραίτητη εἶναι ἡ ἐργασία τῶν ἄλλων γιὰ τὸ δικηγόρο κ.ο.κ.

Δημιουργεῖται λοιπὸν μιὰ ἀλυσίδα μὲ τὶς διάφορες μορφές τῆς ἐργασίας, στὴν ὁποία ἀλυσίδα κάθε κρίκος ἀντιστοιχεῖ σὲ μιὰ μορφὴ

ἐργασίας. "Όπως όμως κάθε κρίκος έχει ξεχωριστή, δική του αξία στην αλυσίδα και είναι απαραίτητος για τη συνοχή της, έτσι και κάθε ἐργασία έχει ξεχωριστή, δική της αξία και είναι απαραίτητη για την κοινωνία. Έπομένως κάθε άνθρωπος, οποιαδήποτε ἐργασία κι' αν κάνει, πρέπει να νοιώθει περήφανος, διότι και αυτός προσφέρει με τη δύναμή του στο κοινωνικό σύνολο, ενώ ταυτόχρονα εξασφαλίζει με την ἐργασία του ό,τι του χρειάζεται για να ζήσει. Παράλληλα δεν πρέπει ποτέ να κρίνει το είδος της ἐργασίας, αλλά τον τρόπο με τον οποίο γίνεται και τη σημασία που έχει ή ἐργασία για τον ἐργαζόμενο και για το σύνολο. Πρέπει πάντοτε να ξέρει ότι ή ἐργασία σε οποιαδήποτε μορφή της δεν είναι ντροπή. Ντροπή είναι ή ἀποφυγή της ἐργασίας, διότι έτσι στερεί τον εαυτό του ό άνθρωπος από τα αγαθά της ζωής και γίνεται παράσιτο της κοινωνίας.

Η αντίληψη αυτή για την ἐργασία, ή αντίληψη δηλαδή ότι σ' όλες της τις μορφές είναι σεβαστή και ότι ή ἀξιοπρέπεια του ανθρώπου δεν εξαρτάται από το είδος της ἐργασίας του, αλλά από τον τρόπο με τον οποίο την εκτελεί, είναι μιὰ ἀκόμη ἀρχή της ἐλευθερίας του ανθρώπου και εξασφαλίζει το σεβασμό της προσωπικότητάς του και την ισότητά του προς τους άλλους.

ζ) Τα καθήκοντα του ανθρώπου προς την οικογένεια και την κοινωνική ζωή.

Η πρώτη μορφή της κοινωνικής ζωής του ανθρώπου ήταν ή οικογένεια. Έπειτα πολλές οικογένειες μαζί ἐγκαταστάθηκαν στο ίδιο μέρος και ἐσχημάτισαν τη μικρή κοινωνία του χωριού ή της πόλεως, ενώ ἀργότερα οί μικρές αυτές κοινωνίες των χωριών και των πόλεων ἐνώθηκαν κάτω από τους ίδιους νόμους και ἐσχημάτισαν τις μεγαλύτερες κοινωνίες των Κρατών. Σήμερα ό άνθρωπος με τη γέννησή του γίνεται ταυτόχρονα μέλος τόσο της μικρής κοινωνίας που λέγεται οικογένεια, όσο και της μεγαλύτερης κοινωνίας του χωριού ή της πόλεως και της κοινωνίας του Κράτους.

Οί δεσμοί του ανθρώπου με την οικογένεια και την κοινωνία, στην οποία ζή, είναι μεγάλοι. Με την οικογένεια τον συνδέει κυρίως το ίδιο αίμα, ενώ με την κοινωνία ή ίδια καταγωγή, τα ίδια ήθη και έθιμα, οί ίδιες παραδόσεις κλπ. Όπου δεν υπάρχουν οί δεσμοί αυτοί της ίδιας καταγωγής, των ίδιων ήθων και εθίμων, των ίδιων παραδόσεων κλπ. και πάλι τα μέλη της κοινωνίας δεν είναι ασύνδετα μεταξύ

τους, αλλά συνδέονται κάτω από την ανάγκη της συμβίωσης και κάτω από τους ίδιους νόμους.

Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὴν οἰκογένεια καὶ μέσα στὴν κοινωνία δημιουργεῖ σ' αὐτὸν ὀρισμένες ὑποχρεώσεις, ποὺ δὲν ἐπιβάλλονται ἀπὸ τὸ γραπτὸ νόμο, ἀλλὰ τὶς ὑπαγορεύει ὁ ἀγραφὸς ἠθικὸς νόμος. Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπλὲς ὑποχρεώσεις, ἀλλὰ **καθήκοντα**.

α) Καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια.

Διακρίνουμε τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια ἀπὸ τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν κοινωνία, διότι τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν οἰκογένειά του εἶναι περισσότερα καὶ ἱερώτερα. Τὸ ἴδιο αἷμα ποὺ τρέχει στὶς φλέβες ὅλων τῶν μελῶν μιᾶς οἰκογενείας δημιουργεῖ σ' αὐτὰ περισσότερες ὑποχρεώσεις καὶ κάνει ἱερώτερα τὰ μεταξὺ τους καθήκοντα. Τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια χωρίζονται σὲ **γενικὰ καὶ ἐιδικὰ**.

Γενικὰ καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια λέμε ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν ὅλα τὰ μέλη μιᾶς οἰκογενείας καὶ εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) **Ὁ σεβασμὸς τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς.** Τὸ σεβασμὸ πρὸς τὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ ἐκδηλώνει ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν προστασία τῆς ζωῆς τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς κινδύνους καὶ ἀπὸ τοὺς κινδύνους ποὺ μποροῦν νὰ προκαλέσουν οἱ δικές του ἐνέργειες ἢ οἱ παραλείψεις του. Ἔχει καθήκον νὰ φθάνη πάντα μέχρι τὴν αὐτοθυσία γιὰ τὴν προστασία της.

2) **Ὁ σεβασμὸς τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς.** Κάθε οἰκογένεια ἔχει τὴ δική της τιμὴ ἢ καλύτερα τὸ δικό της καλὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὴ διατήρησή της στὴ ζωὴ καὶ τὴν πρόδό της. Τὴν τιμὴ ἢ τὸ καλὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας του ἔχει καθήκον κάθε μέλος της νὰ τὸ προστατεύη. Ἡ προστασία τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς κατορθώνεται μὲ τὴν ἀπομάκρυνση τῶν μελῶν της ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ πάθη (μέθη, ἀσωτία κλπ.), ποὺ τὴ στιγματίζουν, καὶ μὲ τὴν ἀντιμετώπιση ἐκείνων ποὺ θέλουν μὲ τὶς συκοφαντίες καὶ τὶς ὕβρεις τοὺς νὰ τὴν προσβάλλουν. Πόσο μεγάλο καὶ ἱερὸ εἶναι τὸ καθήκον τοῦ σεβασμοῦ τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς τὸ δείχνει καὶ ἡ ἐκφραστικότητὴ λαϊκῆ παροιμίας, ποὺ λέει ὅτι εἶναι «καλύτερα νὰ σοῦ βγῇ τὸ μάτι παρὰ τ' ὄνομα».

3) **Ὁ σεβασμὸς τῆς οἰκογενειακῆς περιουσίας.** Ἡ οἰκογενειακὴ

περιουσία αποτελεί τη βάση της ζωής και της προόδου των μελών της οικογενείας. Γι' αυτό κάθε μέλος της έχει καθήκον να τη σέβεται και ν' αποφεύγει τη σπατάλη. Αντίθετα, έχει καθήκον να φροντίσει για την αύξησή της με την εργασία του.

4) **Ἡ ἐργασία.** Καθήκον κάθε μέλους της οικογενείας είναι και ἡ εργασία. Κάθε μέλος, ἀνάλογα με τις ἱκανότητες πού ἔχει, ὀφείλει νά ἐργάζεται καί νά μὴ ζῇ παρασιτικά μέσα στήν οἰκογένειά του.

Εἰδικά καθήκοντα ἐξάλλου πρὸς τὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ λέμε ἐκεῖνα πού ἔχει κάθε μέλος τῆς οἰκογενείας ἀνάλογα με τὴ θέση του σ' αὐτή. Ἀλλὰ δηλαδὴ εἶναι τὰ καθήκοντα πού ἔχουν οἱ γονεῖς πρὸς τὰ παιδιά τους καὶ ἄλλα τὰ καθήκοντα πού ἔχουν τὰ παιδιά πρὸς τοὺς γονεῖς τους.

Οἱ γονεῖς ἔχουν καθήκον νά ἐξασφαλίζουν τὴν τροφὴ στὰ παιδιά τους, νά φροντίζουν γιὰ τὴν υἰεῖα τους καὶ νά ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴ μόρφωσή τους, ὥστε νά δίνουν υἰεῖς καὶ χρήσιμους πολίτες στήν κοινωνία.

Τὰ παιδιά ἔχουν καθήκον νά σέβονται καὶ νά τιμοῦν τοὺς γονεῖς, νά τοὺς ὑπακούουν καὶ νά φροντίζουν γι' αὐτούς, ὅταν στὰ γηρατειά τους δὲν θὰ εἶναι σὲ θέση νά ἐργασθοῦν. Κατὰ τὴν ἐκπλήρωση τῶν καθηκόντων τῶν παιδιῶν πρὸς τοὺς γονεῖς ἡ οἰκογένεια γίνεται σχολεῖο, στὸ ὁποῖο ἐκπαιδεύονται τὰ παιδιά ἔτσι, ὥστε, ὅταν μπαίνουν στὴ ζωὴ τῆς κοινωνίας, νά ξέρουν νά τιμοῦν καὶ νά σέβονται τοὺς ἄρχοντες τοῦ Κράτους, νά ἔχουν ὑπακοὴ στοὺς νόμους καὶ ν' ἀγαποῦν τοὺς συνανθρώπους τους.

β) Καθήκοντα πρὸς τὴν κοινωνικὴ ζωὴ.

Παράλληλα με τὰ καθήκοντά του πρὸς τὴν οἰκογένεια ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὀρισμένα καθήκοντα καὶ πρὸς τὴν κοινωνία, τὰ ὁποῖα μποροῦμε καὶ πάλι νά διακρίνουμε σὲ γενικά καὶ εἰδικά.

Γενικά καθήκοντα πρὸς τὴν κοινωνικὴ ζωὴ λέμε ἐκεῖνα πού ἔχει κάθε ἄνθρωπος ἄσχετα με τὴ θέση πού κατέχει μέσα σ' αὐτή. Τὰ κυριότερα ἀπ' αὐτὰ εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) **Ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ προστασία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.** Κανένας δὲν ἔχει δικαίωμα νά ἐνεργῇ ἔτσι, ὥστε νά θέτῃ σὲ κίνδυνο τὴ ζωὴ τῶν

συνανθρώπων του ή ν' αποτελή έμπόδιο στην όμαλή εξέλιξή της. Ούτε άκόμη έχει δικαίωμα νά μένη άδιάφορος μπροστά στους κινδύνους της κοινωνικής ζωής. Άντίθετα, έχει ύποχρέωση και καθήκον νά σέβεται τη ζωή τών άλλων και νά την προστατεύη. Γι' αυτό άκριβώς πρέπει πάντοτε νά ένεργή έτσι, ώστε νά μή στερούν οί ένεργειές του τό δικαίωμα της ζωής από τούς άλλους και νά προστατεύη τούς άλλους από κάθε κίνδυνο.

2) **Ή σεβασμός της κοινωνικής τιμής.** Κάθε κοινωνία έχει τό δικό της καλό όνομα ή τη δική της τιμή, την όποία δημιουργεί ή καλή συμπεριφορά τών μελών της. Τό καλό αυτό όνομα ή την τιμή της κοινωνίας πρέπει καθένας νά σέβεται και νά προστατεύη, διότι δέν έχει δικαίωμα νά την προσβάλλη ή νά μένη άδιάφορος, όταν κινδυνεύη. Ή κοινωνική τιμή είναι και προσωπική τιμή τών μελών της και γι' αυτό πρέπει τά μέλη της νά τη σέβονται και νά την προστατεύουν μέ τό ίδιο ένδιαφέρον και την ίδια δύναμη πού ένδιαφέρονται και προστατεύουν τη δική τους τιμή. Καθήκον έπομένως κάθε ανθρώπου άπέναντι της κοινωνίας είναι νά μήν αφήνη τόν έαυτό του νά κυριεύεται από τά έλαττώματα και τά πάθη πού είναι στίγμα και πληγή της κοινωνίας (μέθη, άσωτία κλπ.) και νά μήν έπιτρέπη τά ίδια έλαττώματα και τά ίδια πάθη στους άλλους.

3) **Ή έργασία.** Ή ζωή κάθε ανθρώπου δέν έξαρτάται μόνο από την έργασία τη δική του, αλλά και από την έργασία τών άλλων, όπως και ή ζωή τών άλλων έξαρτάται από την έργασία τη δική του. Διότι ποιά άξια θά μπορούσαν νά έχουν τά χρήματα πού έξοικονομεί μέ την έργασία του ό άνθρωπος, άν δέν ύπήρχαν τά άγαθά πού δίνει ή έργασία τών άλλων και πού μπορεί νά τ' αγοράζη για νά ζή; Άσφαλώς δέν θά είχαν καμμία άξια. Άξια έχουν έφόσον ύπάρχουν τά άγαθά, στην παραγωγή τών όποιων ό καθένας παίξει τό ρόλο του άνάλογα μέ τά προσόντα του. Για νά παίξη όμως ό καθένας τό ρόλο του στην παραγωγή τών άγαθών, πρέπει νά εργάζεται και νά θεωρή την έργασία του ιερό καθήκον. Διότι κανείς δέν έχει τό δικαίωμα νά στερήση την κοινωνία από τίς ύπηρεσίες του ούτε έπιτρέπεται νά ζή παρασιτικά σ' αυτή.

Είδικά καθήκοντα πρός την κοινωνική ζωή λέμε εκείνα πού έχει ό καθένας άνάλογα μέ τη θέση πού κατέχει στην κοινωνία. Ή θέση του

καθενός στην κοινωνία του δημιουργεί παράλληλα με τα γενικά και ειδικά καθήκοντα. Έτσι π.χ. έχουν ανάλογα με τη θέση τους ειδικά καθήκοντα οι άρχοντες, οι επιστήμονες, οι υπάλληλοι, οι εργοδότες, οι εργάτες κλπ.

Η εκτέλεση των καθηκόντων του ανθρώπου προς την οικογενειακή και την κοινωνική ζωή αποτελεί προϋπόθεση της ζωής και της προόδου του ανθρώπου, διότι ο άνθρωπος ζει και προοδεύει μέσα στην οικογένεια και την κοινωνία. Η οικογένεια είναι το κύτταρο της κοινωνίας και η κοινωνία ο στίβος μέσα στον οποίο αγωνίζεται ο άνθρωπος για να ζήσει. Όταν η οικογένεια είναι υγιής, και η κοινωνία είναι υγιής. Όταν η οικογένεια πάσχει, και η κοινωνία πάσχει. Άλλ' όταν η οικογένεια και η κοινωνία πάσχουν, δεν μπορεί να ζήσει και να προοδέψει ο άνθρωπος, διότι δεν είναι ελεύθερος. Ελεύθερος είναι μόνο, όταν η οικογένεια και η κοινωνία είναι υγιείς. Υγιείς όμως η οικογένεια και η κοινωνία είναι τότε μόνο όταν ο καθένας εκτελή με θρησκευτική ευλάβεια τα καθήκοντά του προς αυτές. Γι' αυτό ακριβώς και τα καθήκοντα αυτά είναι μια από τις γενικές αρχές της αληθινής ελευθερίας.

η) Ο σεβασμός της ιδιωτικής και της δημοσίας περιουσίας.

Περιουσία ή ιδιοκτησία λέμε καθετί που αποκτά κανείς νόμιμα και που μπορεί να το διαθέσει όπως θέλει. Όταν η περιουσία ανήκει στους ιδιώτες, λέγεται **ιδιωτική περιουσία**, ενώ, όταν ανήκει στο σύνολο, λέγεται **δημοσία περιουσία**.

Η απόκτηση περιουσίας από τους ιδιώτες και το δημόσιο είναι αναφαίρετο δικαίωμα, διότι η περιουσία συνδέεται στενά με την ελευθερία του ανθρώπου τόσο σαν άτομου όσο και σαν οργανωμένης κοινωνίας. Ακόμη η απόκτηση περιουσίας από τους ιδιώτες και το δημόσιο είναι αναφαίρετο δικαίωμα, διότι αποτελεί την απαραίτητη προϋπόθεση για τη συντήρηση της ζωής και την πνευματική πρόοδο του ανθρώπου σαν ατόμου, αλλά και σαν οργανωμένης κοινωνίας. Τέλος αποτελεί αναφαίρετο δικαίωμα η περιουσία στους ιδιώτες και στο δημόσιο, διότι ο άνθρωπος σαν άτομο και σαν σύνολο ένιωθε ανέκαθεν στενό δεσμό με τα προϊόντα της εργασίας του. Πραγματικά, ο άνθρωπος ήταν δεμένος πάντοτε με τη γη του, με την κατοικία του,

μέ τὰ κτήματά του, μέ τὰ πνευματικά του δημιουργήματα καί μέ καθετί πού ἐδημιούργησε μέ τόν ἰδρώτα του ἢ πού ἐδημιούργησε ὁ ἰδρώτας τῶν προγόνων του.

Σέ κάθε δικαίωμα ὁμως τοῦ ἀνθρώπου ἀντιστοιχεῖ καί μιὰ ὑποχρέωσή του. Ἐτσι καί στό δικαίωμα τῆς περιουσίας τοῦ ἀτόμου καί τοῦ ὀργανωμένου συνόλου ἀντιστοιχεῖ ἡ ὑποχρέωση τοῦ σεβασμοῦ αὐτοῦ τοῦ δικαιώματος, τοῦ σεβασμοῦ δηλαδή τῆς ἰδιωτικῆς καί τῆς δημοσίας περιουσίας. Ὅπως ὁ ἄνθρωπος ἔχει δικαίωμα ν' ἀποκτήσῃ περιουσία, νά τή διατηρήσῃ καί νά τή διαθέσῃ ὅπως θέλει, ἔτσι ἔχει καί ὑποχρέωση νά σεβαστῇ τὸ ἴδιο δικαίωμα στοὺς ἄλλους καί στό Δημόσιο.

Ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ἰδιωτικὴ καί δημοσίᾳ περιουσία ἐκδηλώνεται μέ τὴν ἀποφυγὴ κάθε ἐνεργείας πού περιορίζει τὸν ἰδιοκτήτη καί δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νά διαθέσῃ τὴν περιουσία του ὅπως ὁ ἴδιος θέλει. Ἀκόμη ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ἰδιωτικὴ καί τὴ δημοσίᾳ περιουσία ἐκδηλώνεται μέ τὴν ἀποφυγὴ κάθε ἐνεργείας πού ἀπειλεῖ τὴν ἀκεραιότητα τῆς περιουσίας τοῦ ἄλλου ἢ ἐμποδίζει τὴν ἀπόκτησή της.

Ἰδιαίτερη προσοχὴ χρειάζεται γιὰ τὸ σεβασμὸ τῆς δημοσίας περιουσίας. Αὐτό, ὅχι διότι ἡ ἰδιωτικὴ περιουσία ἔχει μικρότερη ἀξία, ἀλλὰ διότι, ἐνῶ ἡ ἰδιωτικὴ περιουσία προστατεύεται ἀπὸ τοὺς ἰδιώτες, οἱ ὁποῖο βρίσκονται διαρκῶς κοντά της, ἡ δημοσίᾳ περιουσία ἔχει ἰδιοκτήτη της τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι φυσικὸ πρόσωπο (δηλ. ἄνθρωπος), γιὰ νά βρῆται κοντά στὴν περιουσία του καί νά ἐμπνέη μέ τὴν παρουσία του τὸ σεβασμὸ της.

Τὸ Κράτος ἔχει στὴν ἰδιοκτησία του δάση, μεταλλεῖα, καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις, κτίρια κλπ., στὰ ὁποῖα ἡ παρουσία του δὲν εἶναι πάντοτε αἰσθητή. Ἡ ἐλλειψὴ τῆς παρουσίας τοῦ Κράτους στὴν περιουσία του δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν εἶναι τόσο ὑποχρεωτικὸς ὁ σεβασμὸς της. Γι' αὐτὸ πολλὰς φορὲς ὁ ἄνθρωπος φέρεται μέ ἀσέβεια πρὸς αὐτή. Ἄν ὁμως ἡ παρουσία τοῦ Κράτους δὲν εἶναι αἰσθητὴ στὴν περιουσία του, εἶναι αἰσθητὴ σ' αὐτὴ ἡ παρουσία τῶν ἀνθρώπων πού ἀποτελοῦν τὸ Κράτος· εἶναι δηλαδή αἰσθητὴ ἡ παρουσία ἐκείνου πού ἐκδηλώνει τὴν ἀσέβειά του. Διότι ἡ δημοσίᾳ περιουσία ἀνήκει στοῦ σύνολο τῶν πολιτῶν καί καθένας πού ἀσεβεῖ πρὸς αὐτή, ἀσεβεῖ στὴ δική του περιουσία πρῶτα καί ἔπειτα στὴν περιουσία τῶν συνανθρώπων του. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ ἀσέβεια τοῦ πολίτη πρὸς τὴ δημοσίᾳ

περιουσία είναι φιλοπατρία, είναι ασυνειδησία, είναι παραγνώριση τών δικών του συμφερόντων.

Τὸ σεβασμὸ πὺν πρέπει νὰ ἐκδηλώνη ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὴν κρατική περιουσία, τὸν ἴδιο νὰ ἐκδηλώνη καὶ πρὸς τὴν περιουσία τῆς Κοινότητος, τοῦ Δήμου καὶ τῶν ἄλλων ὀργανισμῶν πὺν ἐξυπηρετοῦν δημοσίους σκοποὺς, διότι καὶ αὐτῶν ἡ περιουσία εἶναι δημοσία περιουσία.

Ἡ ἰδιωτική καὶ ἡ δημοσία περιουσία ἀποτελεῖ προϋπόθεση τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, διότι συντηρεῖ τὴ ζωὴ καὶ προάγει τὸν πολιτισμό. Γι' αὐτὸ ὁ σεβασμὸς τῆς εἶναι μιὰ ἀκόμη ἀρχὴ τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

θ) Τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν Πατρίδα.

Πατρίδα λέμε τὸ Κράτος στὸ ὁποῖο γεννιέται καὶ κατοικεῖ ἢ στὸ ὁποῖο κατοικεῖ μόνιμα χωρὶς νὰ ἔχη καὶ γεννηθῇ ἐκεῖ ὁ ἄνθρωπος. Σὰν πολίτης τῆς Πατρίδας τοῦ ὁ ἄνθρωπος ἀπολαμβάνει ὅλα τὰ δικαιώματα πὺν τοῦ δίνουν οἱ νόμοι τῆς. Παράλληλα ὁμως μὲ τὰ δικαιώματα ἔχει πρὸς τὴν Πατρίδα τοῦ καὶ ὀρισμένες ὑποχρεώσεις, οἱ ὁποῖες δὲν ἀποτελοῦν ἀπαίτηση μόνον τῶν γραπτῶν νόμων, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀγράφου νόμου τῆς συνειδήσεως. Γι' αὐτὸ καὶ τὶς ὑποχρεώσεις αὐτὲς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν Πατρίδα τὶς λέμε καλύτερα καθήκοντα πρὸς αὐτή.

Τὰ κυριότερα καθήκοντα τοῦ πολίτη πρὸς τὴν Πατρίδα τοῦ εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) Ἡ **φιλοπατρία**. Φιλοπατρία εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν Πατρίδα, τὴν ὁποία ἀγάπη ὀφείλει κάθε ἄνθρωπος στὴ δική του Πατρίδα. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν Πατρίδα εἶναι τὸ πρῶτο καὶ βασικὸ καθήκον κάθε πολίτη τῆς, διότι ἀποτελεῖ ἀσπίδα στοὺς κινδύνους τῆς καὶ τὸ φυλακτὸ στὴν ἁρμονικὴ ζωὴ τῶν πολιτῶν τῆς. Πραγματικά, ἡ φιλοπατρία κάνει τὸν πολίτη κάθε Κράτους νὰ θυσιάσῃ καὶ τὴ ζωὴ τοῦ ἀκόμη γὰ νὰ τὸ σώσῃ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ, ἐνῶ ταυτόχρονα διώχνει τὴ διχόνοια, τὸ ἀτομικὸ συμφέρον καὶ τὸν ἐγωϊσμό ἀπὸ τοὺς πολίτες καὶ ἐξασφαλίζει τὴν ἁρμονικὴ τους ζωὴ. Ἀντίθετα, ὅταν λείψῃ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν Πατρίδα, τότε κινδυνεύει νὰ χάσῃ τὴν ἀκεραιότητά τῆς καὶ νὰ διαλυθῇ. Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχουμε μεγάλη παράδοση φιλοπατρίας.

Με τὴν φιλοπατρία συνδέεται στενὰ ἡ **ἐθνικὴ φιλοτιμία**. Λέγοντας ἐθνικὴ φιλοτιμία, ἐννοοῦμε τὴν περηφάνεια ποὺ πρέπει νὰ νοιώθῃ κανεὶς γιὰ τὴν καταγωγή του. Ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία σὰν καθῆκον πρὸς τὴν Πατρίδα παρουσιάζεται περισσότερο στὰ Κράτη ἐκεῖνα ποὺ οἱ πολῖτες τοὺς ἔχουν τὴν ἴδια καταγωγή, τὴν ἴδια γλῶσσα, τὰ ἴδια ἥθη καὶ ἔθιμα, τὶς ἴδιες παραδόσεις καὶ τὴν ἴδια θρησκεία. Σ' αὐτὰ τὰ Κράτη οἱ πολῖτες νοιώθουν ὅτι ὁ μεταξύ τους σύνδεσμος στηρίζεται σὲ αἰώνια καὶ ἀμετακίνητα θεμέλια καὶ ὄχι μόνο στὴν κρατικὴ ἐξουσία, γι' αὐτὸ καὶ νοιώθουν μεγάλη ἐθνικὴ περηφάνεια.

Ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία εἶναι ἀπαραίτητο καθῆκον, διότι κρατὰ ἐνωμένων τοὺς πολῖτες καὶ ἐξασφαλίζει τὴν ἐνότητα τοῦ Κράτους καὶ τὴ διατήρηση τῆς φυλῆς. Ἀντίθετα, ἡ ἔλλειψή της δημιουργεῖ μεγάλο κίνδυνο γιὰ τὸ Κράτος καὶ γιὰ τὴ φυλὴ γενικότερα. Ὅταν λείπῃ ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία, παίρνει τὴ θέση της ἡ ξενομανία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ προσβολὴ τῆς Πατρίδας. Διότι τὸ νὰ διδάσκεται βέβαια κανεὶς ἀπὸ τὸν ξένο πολιτισμὸ εἶναι ἀρετὴ, ἐνῶ τὸ νὰ μιμῆται τοὺς τρόπους τῆς ζωῆς, τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ πάθη τῶν ξένων, αὐτὸ εἶναι **πιθηκισμὸς** ἢ καὶ προδοσία. Πόσο μεγάλη προσβολὴ γιὰ τὴν Πατρίδα εἶναι ὁ πιθηκισμὸς αὐτὸς τὸ διαπιστώνει κανεὶς ἂν παρακολουθήσῃ ἐκείνους ποὺ φτάνουν ἐξαιτίας τῆς ξενομανίας στὸ σημεῖο νὰ περιφρονοῦν τὴ γλῶσσα τῆς Πατρίδας τοὺς καὶ νὰ κρύβουν τὴν καταγωγή τους καὶ τὸν ἐθνισμὸ τους.

Ὅσο ὁ ἀτομικὸς ἐγωισμὸς εἶναι ἐλάττωμα, τόσο τὸ ἐθνικὸ φιλότιμο εἶναι ἀρετὴ. Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ἀνήκουμε στὴν πιὸ δοξασμένη φυλὴ καὶ πρέπει νὰ ἔχουμε ἔντονο τὸ ἐθνικὸ μας φιλότιμο.

2) **Ἡ προσήλωση στὴ γῆ τῆς Πατρίδας.** Καθῆκον κάθε πολίτη εἶναι καὶ ἡ προσήλωση στὴ γῆ τῆς Πατρίδας του. Προσήλωση στὴ γῆ τῆς Πατρίδας δὲν σημαίνει ὅτι δὲν πρέπει νὰ βγαίνει κανεὶς ἐξω ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ τόπου ποὺ γεννήθηκε, ἀλλὰ σημαίνει ὅτι οπουδήποτε καὶ νὰ βρίσκεται δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾷ τὴ γῆ τῆς Πατρίδας του. Ἡ σκέψη του πρέπει νὰ βρίσκεται πάντα κοντὰ στὴν Πατρίδα του, γιὰ νὰ μὴν ἀποξενώνεται ἀπ' αὐτή. Τὸ καθῆκον αὐτὸ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ἔχουμε ἔμεῖς οἱ Ἕλληνες, διότι τὸ χῶμα τῆς Πατρίδας μας εἶναι ποτισμένο μὲ τὸ αἷμα τῆς φυλῆς μας.

3) **Ὁ σεβασμός τῶν ἀρχαίων μνημείων καί τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως.** Τά ἀρχαῖα μνημεῖα καί οἱ ἱστορικῆς παραδόσεις συνδέουν τὸ παρελθόν μὲ τὸ παρὸν καί δίνουν τὴ δύναμη καί τὸ θάρρος γιὰ τὴ μελλοντικὴ ἐπιτυχία κάθε λαοῦ. Ὁ σεβασμός τους εἶναι καθήκον κάθε ἀνθρώπου, διότι ἀποτελεῖ ἐκδήλωση εὐγνωμοσύνης στοὺς προγόνους του ποὺ τὰ δημιούργησαν. Σὲ μᾶς τοὺς Ἕλληνες, ποὺ ἔχουμε Πατρίδα μὲ μεγάλη καλλιτεχνικὴ καί ἱστορικὴ παράδοση, τὸ καθήκον αὐτὸ εἶναι ἱερό, διότι ἔτσι ἐκδηλώνεται ἡ εὐγνωμοσύνη μας στοὺς προγόνους μας γιὰ τὴ συμβολὴ τους στὴν πρόοδο τοῦ πολιτισμοῦ καί γιὰ τοὺς ἀγῶνες τους ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Ἀκόμη τὸ καθήκον αὐτὸ τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀρχαίων μνημείων καί τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως εἶναι σὲ μᾶς ἀπαραίτητο, διότι μόνο ἔτσι προστατεύονται τὰ μνημεῖα ἐκεῖνα ποὺ προκαλοῦν τὴν τουριστικὴ κίνηση στὸν τόπο μας καί καλυτερεύουν τὴν οἰκονομία μας.

4) **Ἡ ὑποταγὴ στοὺς νόμους.** Ὁργανωμένη κοινωνία ἀνθρώπων χωρὶς νόμους ποὺ ρυθμίζουν τὴ ζωὴ τῆς δὲν ὑπάρχει. Οἱ νόμοι εἶναι τὸ πιὸ ἀπαραίτητο στοιχεῖο γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Κράτους. Δὲν φτάνει ὅμως μόνο ἡ γραπτὴ διατύπωση τῶν νόμων σ' ἓνα Κράτος, ἀλλὰ εἶναι ἀπαραίτητη καί ἡ ἐφαρμογὴ τους. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν νόμων δὲν πρέπει νὰ στηρίζεται στὴ βία καί στὸ φόβο τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ μόνο στὴ θέλησή τους. Δὲν προσδεύει τὸ Κράτος ποὺ οἱ πολῖτες φοβοῦνται τοὺς νόμους, ἀλλὰ τὸ Κράτος ποὺ οἱ πολῖτες σέβονται τοὺς νόμους καί ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τους. Γιὰ νὰ ἐνδιαφέρωνται ὅμως οἱ πολῖτες γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν νόμων, πρέπει νὰ νοιώθουν σὰν καθήκον τὴν ὑποταγὴ τους σ' αὐτοὺς.

5) **Ἡ φορολογικὴ ὑποχρέωση.** Σὲ κάθε ἐλεύθερο Κράτος, ποὺ ἀναγνωρίζεται ἡ ἰδιοκτησία, ἡ γῆ εἶναι μοιρασμένη στοὺς πολῖτες καί οἱ πολῖτες ἐργάζονται γιὰ τὴ δική τους ὠφέλεια, ἡ φορολογικὴ ὑποχρέωση τῶν πολιτῶν εἶναι ὁ μόνος τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο τὸ Κράτος συγκεντρώνει τὰ χρήματα ποὺ χρειάζονται γιὰ τὴ λειτουργία του. Τὸ Κράτος ἔχει πολλὰ ἐξόδα, διότι συντηρεῖ σχολεῖα, πληρώνει ὑπαλλήλους, διατηρεῖ στρατό, κάνει ἔργα κλπ. Γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἐξόδων αὐτῶν μοναδικὸ ἔσοδο εἶναι οἱ φόροι ποὺ πληρώνουν οἱ πολῖτες του. Γι' αὐτὸ ἡ πληρωμὴ τῶν φόρων εἶναι μεγάλο καθήκον.

Τοὺς φόρους ποὺ πληρώνουν οἱ πολῖτες τοὺς διακρίνουμε σὲ ἅμε-

σους και ἔμμεσους φόρους. Ἀμεσοὶ φόροι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ πληρώνουν γιὰ τὸ εἰσόδημά τους, γιὰ τὴν ἀκίνητη περιουσία τους κλπ. καὶ εἶναι ἀνάλογοι μὲ τὸ εἰσόδημα τοῦ καθενός. Ἐμμεσοὶ φόροι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ πληρώνουν οἱ πολῖτες γιὰ τὴ χρησιμοποίηση τῶν διαφορῶν ἀγαθῶν. Οἱ φόροι ποὺ ἐπιβάλλονται π.χ. στὸν καπνὸ, στὰ θεάματα, στὸ χαρτόσημο κλπ. εἶναι ἔμμεσοι φόροι. Ἐνῶ γιὰ τοὺς ἄμεσους φόρους ὑπάρχει φορολογικὴ ἰσότητα καὶ ἡ ὑποχρέωση κάθε πολίτη εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴν περιουσία του, στοὺς ἔμμεσους φόρους ἡ ἰσότητα στὴ φορολογικὴ ὑποχρέωση δὲν εἶναι δυνατὴ. Καθένας πληρώνει ἀνάλογα μὲ τὴ χρησιμοποίηση ποὺ κάνει τῶν φορολογουμένων ἀγαθῶν.

6) Ἡ ὑποχρέωση μορφώσεως. Ἡ ὑποχρέωση αὐτὴ στηρίζεται ἐκτὸς τῶν ἄλλων λόγων (ανάπτυξις τοῦ πνεύματος, προσφορά στὴν κοινωνία κλπ.) καὶ στὸ γεγονὸς ὅτι στὰ ἐλεύθερα Κράτη ἡ ἐξουσία βρίσκεται στὰ χέρια τῶν πολιτῶν. Γιὰ νὰ μποροῦν οἱ πολῖτες νὰ ἀσκοῦν μὲ ἐπιτυχία τὴν ἐξουσία, πρέπει νὰ εἶναι μορφωμένοι. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ μόρφωση εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ βασικὰ καθήκοντα τοῦ πολίτη πρὸς τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτὸ καὶ πρὸς τὴν Πατρίδα.

7) Ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωση. Ἡ ἐδαφικὴ ἀκεραιότητα καὶ ἡ ἐλευθερία κάθε Κράτους ἐξασφαλίζονται μὲ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ στρατοῦ. Γιὰ τὴν ὑπαρξὴ στρατοῦ κάθε ἄνδρας ποὺ μπορεῖ νὰ φέρῃ ὅπλο εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ὑπηρετῇ σ' αὐτόν. Ἡ στράτευση εἶναι ὑποχρεωτικὴ ὄχι μόνο σὲ καιρὸ πολέμου, ἀλλὰ καὶ σὲ καιρὸ εἰρήνης. Ἀν σὲ καιρὸ πολέμου οἱ στρατιῶτες πολεμοῦν καὶ ὑπερασπίζονται τὴν Πατρίδα τοὺς ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς, σὲ καιρὸ εἰρήνης γυμνάζονται γιὰ νὰ εἶναι πάντοτε ἑτοιμοὶ γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ διατήρηση τῆς ἐσωτερικῆς γαλήνης καὶ ἐλευθερίας ἀπὸ τὴν τυραννία καὶ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους.

Στὴ χώρα μας μέχρι τὸ 1915 ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωση δὲν ἦταν γενικὴ γιὰ ὅλους τοὺς ἄνδρες. Στὸ στρατὸ πῆγαινε ὁρισμένος ἀριθμὸς ἀνδρῶν ἀπὸ κάθε Κοινότητα ἢ Δῆμο καὶ ἡ ἐκλογὴ γινόταν μὲ κλῆρο καὶ γι' αὐτὸ ἐκεῖνοι ποὺ πῆγαιναν στρατιῶτες λέγονταν κληρωτοί. Μέχρι τότε ἐπιτρεπόταν καὶ ἡ ἀντικατάσταση. Σήμερα ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωση εἶναι γενικὴ καὶ δὲν γίνεται καμμιά διάκριση γιὰ κανένα ὑγιὲ ἄνδρα.

8) **Ἡ ἐργασία.** Καθῆκον σὲ κάθε πολίτη πρὸς τὴν Πατρίδα εἶναι καὶ ἡ ἐργασία. Γιὰ νὰ εἶναι κανεὶς χρήσιμος στὴν Πατρίδα του πρέπει νὰ ἐργάζεται, διότι μόνο μὲ τὴν ἐργασία ἐξασφαλίζει ὅσα τοῦ χρειάζονται γιὰ νὰ ζῇ, προσφέρει στὸ σύνολο τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐργασίας του καὶ εἶναι σὲ θέση νὰ πληρώνη φόρους γιὰ τὴ λειτουργία τῆς ὡς Κράτος.

Τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν Πατρίδα εἶναι ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου ἐκδηλώνεται μέσα στὴν Πατρίδα, τὸ ὁργανωμένο δηλαδὴ Κράτος, τὸ ὁποῖο δὲν μπορεῖ νὰ σταθῇ χωρὶς τὴν ἐκτέλεση τῶν καθηκόντων τῶν πολιτῶν του πρὸς αὐτό.

ι) Τὸ δικαίωμα μορφώσεως.

Σὲ προηγούμενη παράγραφο εἶπαμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται στὸν κόσμο μὲ δυὸ βασικὲς ἀπαιτήσεις, τὴν ἀπαίτηση νὰ διατηρήσῃ στὴ ζωὴ τὸ σῶμα του καὶ τὴν ἀπαίτηση ν' ἀναπτύξῃ τὸ πνεῦμα του. Ἡ δευτέρη ἀπαίτηση, ἡ ἀνάπτυξη δηλαδὴ τοῦ πνεύματος, ἱκανοποιεῖται μὲ τὴ μόρφωση, ἡ ὁποία εἶναι θεμελιῶδες δικαίωμα κάθε ἀνθρώπου. Καὶ εἶναι θεμελιῶδες δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου ἡ μόρφωση, διότι μὲ τὴ μόρφωση α) προάγεται ὁ πολιτισμὸς καὶ καλυτερεύει ἡ ζωὴ του, β) γίνεται ἱκανὸς ν' ἀναλάβῃ τὴ διοίκηση τοῦ Κράτους του καὶ γ) ἀποκτᾷ συναίσθηση τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ὑποχρεώσεών του καὶ γίνεται ἐλεύθερος, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζεται γιὰ ὅλους ἡ δημοκρατία.

Τὴ μόρφωση προσφέρουν στὸν ἄνθρωπο ἡ οἰκογένεια, τὸ Κράτος, ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ κοινωνία στὴν ὁποία ζῇ. Καὶ οἱ τέσσερες αὐτοὶ παράγοντες ἔχουν ὑποχρέωση νὰ σεβαστοῦν τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου νὰ μορφωθῇ καὶ νὰ τοῦ τὸ ἱκανοποιήσουν. Ἐχουν ὑποχρέωση νὰ τοῦ προσφέρουν ὄχι μόνο γνώσεις, ἀλλὰ καὶ καθετὶ καλὸ ποῦ ἀπαιτεῖται γιὰ νὰ ὁλοκληρωθῇ ἡ προσωπικότητά του, διότι ἡ μόρφωση δὲν πρέπει νὰ εἶναι μόνο ποσοτικὴ, ἀλλὰ καὶ ποιοτικὴ.

Ἡ οἰκογένεια πρῶτα πρῶτα ἔχει ὑποχρέωση νὰ δώσῃ στὰ παιδιά της ὀρθὰς κατευθύνσεις καὶ νὰ τὰ διαπαιδαγωγῇ ἔτσι, ὥστε νὰ τοὺς δημιουργήσῃ καλὸ χαρακτήρα καὶ νὰ δώσῃ στὴν κοινωνία χρήσιμα μέλη. Ἀκόμη ἡ οἰκογένεια ἔχει ὑποχρέωση νὰ φροντίσῃ καὶ γιὰ τὴν ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν τῆς μὲ τὴ φοίτησή τους στὸ σχολεῖο. Τὸ

γεγονός ότι σ' όλα τὰ δημοκρατικά Κράτη ἡ ἐκπαίδευση μέχρις ἐνός σημείου εἶναι ὑποχρεωτική καὶ οἱ γονεῖς πού τή στεροῦν ἀπὸ τὰ παιδιὰ τους τιμωροῦνται, δὲν ἀποτελεῖ περιορισμὸ τῆς ἐξουσίας τῶν γονέων πρὸς τὰ παιδιά τους, διότι ἡ μόρφωση τῶν παιδιῶν ἐνδιαφέρει τὸ σύνολο καὶ ὄχι μόνο τοὺς γονεῖς. Ἔτσι τὸ δικαίωμα τῶν παιδιῶν νὰ μορφωθοῦν γίνεται ἀνώτερο ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς ἐξουσίας τῶν γονέων στὰ παιδιά τους καὶ ἐπομένως σεβαστὸ ἀπ' αὐτοὺς. Τέλος ἡ οἰκογένεια ἔχει ὑποχρέωση καὶ γιὰ τὴν ἠθικὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν της. Τὴν ἠθικὴ μόρφωση τὴν ἐξασφαλίζει ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ, στὴν ὁποία πρέπει νὰ συνηθίζουσιν οἱ γονεῖς τὰ παιδιά τους.

Ἀλλὰ καὶ τὸ **Κράτος** ἔχει ὑποχρέωση νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴ μόρφωση τῶν αὐριανῶν πολιτῶν του. Ἡ φροντίδα τοῦ Κράτους ἐκδηλώνεται μὲ τὴ διατήρηση σχολείων καὶ τὸ διορισμὸ ἐκπαιδευτικῶν, μὲ τὴν ἀπαλλαγὴ τῶν γονέων ἀπὸ τὰ ἐξόδα στὸ στάδιο τῆς ὑποχρεωτικῆς κυρίως ἐκπαίδευσως καὶ μὲ τὴν ἐνίσχυση τῶν ἀπόρων. Στὴ χώρα μας ἡ ἐκπαίδευση εἶναι δωρεάν σ' ὅλες τῆς τῆς βαθμίδες. Ἀκόμη ἐνισχύονται καὶ οἱ ἄριστοι μὲ τὴ χορήγηση ὑποτροφιῶν κυρίως στὴν τελευταία βαθμίδα τῆς ἐκπαίδευσως, τὴν ἀνωτάτη.

Καὶ ἡ **Ἐκκλησία** ἐξ ἄλλου ἔχει ὑποχρέωση νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴ μόρφωση τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ φροντίδα ὁμῶς τῆς Ἐκκλησίας πρέπει ν' ἀποβλέπῃ κυρίως στὴν ἠθικὴ μόρφωση τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία εἶναι ἐξίσου ἀπαραίτητη, διότι ἡ ἐπιστήμη πού χωρίζεται ἀπὸ τὴν ἀρετὴ καταντᾷ πανουργία καὶ ὄχι ἀληθινὴ μόρφωση. Τὴν ἀρετὴ ἐξασφαλίζει στὸν ἄνθρωπο ἡ ἠθικὴ μόρφωση πού παρέχει ἡ Ἐκκλησία.

Τέλος γιὰ τὴ μόρφωση τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ὑποχρέωση καὶ ἡ **κοινωνία**. Ὁ ἄνθρωπος δὲν μορφώνεται μόνο μέσα στοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας, τοῦ σχολείου καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Μορφώνεται καὶ μέσα στὴν κοινωνία μὲ τὸν τύπο (ἐφημερίδες, περιοδικὰ καὶ βιβλία), μὲ τὸ ραδιόφωνο, μὲ τὰ θεάματα καὶ γενικὰ μὲ τὴ συμπεριφορὰ τῶν μελῶν της. Στὴν ὑποχρέωσή της γιὰ τὴ μόρφωση τοῦ ἀνθρώπου ἡ κοινωνία πρέπει νὰ εἶναι προσεκτικὴ, ὥστε νὰ προσφέρῃ μόνο τὰ καλὰ της στοιχεῖα, διότι μόνο ἔτσι θὰ δημιουργήσῃ χρήσιμα μέλη.

Οἱ συντονισμένες ἐνέργειες ὅλων αὐτῶν τῶν παραγόντων ἱκανοποιοῦν τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου νὰ μορφωθῇ, πού εἶναι μία βασικὴ

αρχή της ελευθερίας του. Μόνο όπου υπάρχει μόρφωση υπάρχει και αληθινή ελευθερία, ενώ αντίθετα, όπου υπάρχει αγραμματοσύνη, ή ελευθερία είναι σχεδόν άγνωστη.

2. Οί μεγάλοι σταθμοί στην εξέλιξη της ελευθερίας.

Χρειάστηκαν πολλές εκατοντάδες χρόνια για να μπορέση ο άνθρωπος ν' αποκτήση την ελευθερία του, που είναι φυσικό δικαίωμα του. Στο διάστημα αυτό έκανε σκληρούς αγώνες στα διάφορα σημεία της γής. Με τούς αγώνες του κατόρθωσε να κερδίση σιγά σιγά έδαφος καί να φτάση στη σημερινή κατάσταση που σ' όλα τὰ δημοκρατικά Κράτη έχει πλήρη ελευθερία. Οί αγώνες του εκείνοι για την ελευθερία αποτελούν καί τούς σταθμούς στην εξέλιξή της. Οί κυριότεροι αυτοί σταθμοί στην εξέλιξη της ελευθερίας του ανθρώπου είναι οί εξής:

α) Ἡ κλασσική αρχαιότητα.

Λέγοντας κλασσική αρχαιότητα, σχετικά με την εξέλιξη της ελευθερίας του ανθρώπου, εννοούμε την εποχή κυρίως της αθηναϊκής δημοκρατίας. Ἡ εποχή της αθηναϊκής δημοκρατίας είναι ο πρώτος σημαντικός σταθμός στην εξέλιξη της ελευθερίας, διότι τότε για πρώτη φορά δόθηκαν στους Ἀθηναίους πολίτες δικαιώματα που εξασφάλιζαν την ελευθερία τους. Δέ θα πρέπει όμως να νομιστή ότι στην Ἀθήνα υπήρχε ελευθερία με τή σημερινή της έννοια, διότι εκεί εξακολουθοῦσε ακόμη νά ισχύη ἡ διάκριση τῶν ἀνθρώπων σέ ἐλεύθερους καί δούλους καί διότι ελευθερία καί δικαιώματα εἶχαν μόνο οί ἐλεύθεροι πολίτες καί ὄχι καί οί δοῦλοι. Ἀκόμη δέν υπήρχε ελευθερία με τή σημερινή της έννοια στην αθηναϊκή δημοκρατία, διότι ἐκεῖ τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν δέν ἀποτελέσαν ποτέ τὸ κείμενο ἐπίσημης διακηρύξεως καί δέν κατοχυρώθηκαν ποτέ ἔτσι, ὥστε νά περιορίζεται ἡ δράση τῆς Πολιτείας καί νά ἐξασφαλίζεται ἡ ελευθερία τῶν πολιτῶν. Ἐπικρατοῦσε ἀπλῶς μιὰ κατάσταση τέτοια, πού ἔδινε ελευθερία στοὺς πολίτες, ἐνῶ ταυτόχρονα ἡ Πολιτεία ἦταν παντοδύναμη καί ὁ πολίτης βρισκόταν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία της.

Ἡ κατάσταση ὅμως πού επικρατοῦσε ἐξασφάλιζε τήν ἐλευθερία τῶν πολιτῶν, διότι ἀναγνώριζε σ' αὐτοὺς βασικά δικαιώματα. Τά κυριότερα δικαιώματα τῶν πολιτῶν τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας ἦσαν τὰ ἑξῆς:

1) **Ἡ ἰσονομία.** Ὅλοι οἱ ἐλεύθεροι πολῖτες τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας εἶχαν τὸ δικαίωμα τῆς ἰσονομίας. Ὅλοι ἦσαν ἴσοι μπροστά στο νόμο. Ἐτσι δὲν ὑπῆρχαν διακρίσεις μεταξὺ τῶν πολιτῶν. Τis διακρίσεις τίς δημιουργεῖ πάντοτε ἡ ἀνισότητα τοῦ νόμου, ἐνῶ ἡ ἰσονομία δίνει τὰ ἴδια δικαιώματα καὶ τίς ἴδιες ὑποχρεώσεις στοὺς πολῖτες.

2) **Ἡ ἰσοτιμία.** Ἡ ἰσοτιμία εἶχε τὴν ἔννοια τῆς ἰσότητος στὴν πολιτικὴ ζωή, ἡ ὁποία ἐξασφαλιζόταν μὲ τὴν ἀναγνώριση σ' ὅλους τοὺς ἐλεύθερους πολῖτες τοῦ δικαιώματος νὰ ἐκλέγουν τοὺς ἄρχοντες τῆς Πολιτείας τους καὶ νὰ ἐκλέγονται οἱ ἴδιοι ἄρχοντές της, τοῦ δικαιώματος νὰ παίρνουν θέση στὴ διοίκηση καὶ τοῦ δικαιώματος νὰ γίνονται δικαστὲς καὶ ν' ἀπονέμουν δικαιοσύνη. Ἐτσι ὑπῆρχε πλήρης πολιτικὴ ἐλευθερία στοὺς Ἀθηναίους πολῖτες.

3) **Ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου.** Ἐκδήλωση τῆς ἐλευθερίας πού εἶχαν οἱ πολῖτες στὴν ἀθηναϊκὴ δημοκρατία ἦταν καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου. Σ' ὅλους ἐπιτρεπόταν νὰ ὁμιλοῦν καὶ ὅλων ἡ γνώμη ἦταν σεβαστὴ. Ἐτσι δὲν εἶχαν μόνο ἐλευθερία τοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ ἰσοτιμία τοῦ λόγου.

4) **Ἡ ἰσότητα κατὰ τὴ δικαστικὴ ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους.** Στὴν ἀθηναϊκὴ δημοκρατία οἱ πολῖτες εἶχαν τὴν δυνατότητα νὰ ὑποστηρίζουν τὰ συμφέροντά τους στὸ δικαστήριο. Ὅλοι οἱ πολῖτες μπορούσαν νὰ καταφεύγουν στὸ δικαστήριο καὶ νὰ ὑποστηρίζουν μὲ τὴν ἴδια δυνατότητα τὰ συμφέροντά τους.

5) **Τὸ συνεταιριστικὸ δικαίωμα.** Μὲ νόμο τῆς ἐποχῆς τοῦ Σόλωνα ἐπιτρεπόταν στοὺς ἐλεύθερους Ἀθηναίους πολῖτες νὰ συνεταιρίζονται γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους. Ἡ ἐλευθερία τοῦ συνεταιρισμοῦ εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς σπουδαιότερες ἀποδείξεις τῆς ἐλευθερίας πού εἶχαν οἱ Ἀθηναῖοι πολῖτες.

Ἡ κατάσταση πού επικρατοῦσε στὴν ἀθηναϊκὴ δημοκρατία καὶ πού ἔδινε στοὺς πολῖτες ὀρισμένες ἐλευθερίες κάνει τὴν κλασσικὴ ἀρχαιότητα πρῶτο σταθμὸ στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας. Ἡ κατὰ

σταση ακόμη εκείνη έχαραξε το δρόμο προς την ελευθερία του ανθρώπου, ώστε ύστερα από αρκετούς αιώνες να ζητήσουν επίμονα οι λαοί της γης την ελευθερία τους. Με την κατάλυση της αθηναϊκής δημοκρατίας οι ελευθερίες του ανθρώπου άρχισαν να υποχωρούν. Κατά την εποχή της ρωμαϊκής κυριαρχίας και του μεσαίωνα εξαφανίστηκαν σχεδόν τελείως και ή εξαφάνισή τους έδημιούργησε άργότερα την ανάγκη της πανηγυρικής διακηρύξεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

β) **Ο νόμος του Καρόλου Β' της Αγγλίας για την προσωπική ασφάλεια των πολιτών (Habeas Corpus act, 1679).**

Στην Αγγλία έγιναν οι πρώτες προσπάθειες για την αναγνώριση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και για τη γραπτή κατοχύρωσή τους. Ο Μεγάλος Χάρτης των ελευθεριών (Magna Charta), που παρεχώρησε στον άγγλικό λαό το 1215 ο Ιωάννης ο Ακτήμων, είναι το πρώτο επίσημο κείμενο, το οποίο αναγνώρισε όρισμένα δικαιώματα στους Άγγλους ύπηκόους, διότι έρρύθμισε τις σχέσεις μεταξύ βασιλιά και των βαρώνων, του κλήρου και των Άγγλων ύπηκόων.

Άργότερα οι άγώνες του άγγλικού λαού είχαν σαν αποτέλεσμα να του παραχωρηθούν περισσότερα δικαιώματα. Έτσι εγράφηκαν πολλά κείμενα για την αναγνώριση της ελευθερίας του άγγλικού λαού. Το σπουδαιότερο όμως όλων είναι ο νόμος περί της προσωπικής ασφάλειας (Habeas Corpus act), τον οποίο υπέγραψε το 1679 ο βασιλιάς Κάρολος ο Β'. Ο νόμος αυτός αποτελεί πραγματικά σταθμό στην εξέλιξη της ελευθερίας του ανθρώπου, διότι αναγνωρίζει και κατοχυρώνει την προσωπική ελευθερία των Άγγλων ύπηκόων. Οι σπουδαιότερες διατάξεις του για την προσωπική ασφάλεια των Άγγλων ύπηκόων ήταν οι εξής:

1) Τους έπροστάτευε από την παράνομη κράτηση, διότι ύποχρέωνε τις άρχες να οδηγούν άμέσως τον κρατούμενο στον άνακριτή και να τον άπολύουν σε περίπτωση που ήταν δυνατή ή άπόλυσή του με την καταβολή έγγυήσεως.

2) Τους έπροστάτευε από την ταλαιπωρία κατά το χρονικό διάστημα από της συλλήψεως μέχρι της διεξαγωγής της δίκης, διότι ύποχρέωνε τις άρχες να όρίζουν τη δίκη μέσα σε όρισμένη προθεσμία ή να άπολύουν τον κατηγορούμενο με την καταβολή έγγυήσεως.

3) Τους έπροστάτευε από τις αυθαιρεσίες των άρχων, διότι απαγόρευε να συλλαμβάνεται κανείς ξανά για τó ίδιο άδίκημα ή να μεταφέρεται από τη φυλακή του τόπου του σε άλλη φυλακή και έτιμωρούσε με άπόλυση ή πρόστιμο τους υπαλλήλους που δέν έτηροϋσαν τις διατάξεις του.

Μολοντί σκοπός του νόμου αυτού δέν ήταν να διακηρυχτή επίσημα ή προσωπική έλευθερία των "Αγγλων ύπηκόων, αλλά να περιοριστή κάπως ή βασιλική έξουσία, έν τούτοις ή πληρότητά του σχετικά με την παροχή προσωπικής άσφαλείας στους "Αγγλους ύπηκόους τόν κάνει έναν από τους σημαντικούς σταθμούς στην έξέλιξη της έλευθερίας.

γ) 'Η άμερικανική διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου (1776).

Στις άποικίες της Βορείου 'Αμερικής άνήκει ή τιμή ότι πρώτες διακήρυξαν έπίσημα πώς ό άνθρωπος έχει όρισμένα φυσικά και αναφαίρετα δικαιώματα, που πρέπει να σέβωνται και να μñν περιορίζουν οί άρχοντες της Πολιτείας. 'Η άμερικανική διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου ήταν συνέπεια της διακηρύξεως της πολιτικής και κυρίως της οικονομικής ανεξαρτησίας τους από την 'Αγγλία, ή όποία τους είχε δώσει αυτοδιοίκηση υπό την κυριαρχία της, αλλά τις υποχρέωνε να στέλνουν σ' αυτήν τις πρώτες ύλες και να παίρνουν μόνο άπ' αυτή τα βιομηχανικά προϊόντα. 'Η οικονομική λοιπόν πίεση της 'Αγγλίας ανάγκασε τις άποικίες να διακηρύξουν την ανεξαρτησία τους τó 1776 και ταυτόχρονα να διακηρύξουν και τα δικαιώματα του ανθρώπου, για να κατοχυρώσουν την ανεξαρτησία τους, την όποία έθεωροϋσαν συνέπεια των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Ξεκίνημα για τη διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου από τις άποικίες της Βορείου 'Αμερικής ήταν οί έλευθερίες που είχαν σάν "Αγγλοι ύπηκοοι και που διετήρησαν εκεί οί άποικοι, καθώς και ή ιδέα της διακηρύξεως της θρησκευτικής τους έλευθερίας μετά την άπαλλαγή τους από τις θρησκευτικές διώξεις που είχαν στην Εϋρώπη πριν μεταναστεύουν. Διότι οί έλευθερίες που είχαν σάν "Αγγλοι ύπηκοοι είχαν γίνει κτήμα τους, ένw ταυτόχρονα ή ιδέα της διακηρύξεως της θρησκευτικής έλευθερίας τους έδημιούργησε την ιδέα της διακηρύξεως της έλευθερίας στη σκέψη, στην έκφραση, στόν τύπο κλπ.

Ἀκόμη ξεκίνημα γιὰ τὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς συγκεντρώσεως, τοῦ συνεταιρισμοῦ, τῆς μεταναστεύσεως καὶ τοῦ δικαιώματος τῆς ἰσότητος ἦσαν οἱ πιέσεις καὶ οἱ διακρίσεις ποὺ ἔκανε ἡ Ἀγγλία στοὺς ἀποίκους τῆς. Ξεκίνημα τέλος, καὶ μάλιστα τὸ σπουδαιότερο, ἦταν καὶ ἡ διδασκαλία τῶν διαφόρων φιλοσόφων περὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία διδασκαλία εἶχε μεγάλη ἐπίδραση στοὺς ἀποίκους. Ἔτσι, στὴ διακήρυξή τους περιέλαβαν ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ ὅλες τὶς ἐλευθερίες ποὺ κατὰ τὴν πεποιθήσή τους ἔπρεπε νὰ ἔχη ὁ ἄνθρωπος.

Τὸ σπουδαῖο εἶναι ὅτι οἱ ἀποικίες δὲν περιορίστηκαν μόνο σὲ μιὰ πανηγυρική διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ κατοχύρωσαν τὰ δικαιώματα καὶ τὶς ἐλευθερίες τῶν ὑπηκόων τους, ἀφοῦ ἡ διακήρυξή τους πῆρε τὴν πρώτη θέση στὸ Σύνταγμα κάθε ἀποικίας. Πρώτη ἡ ἀποικία τῆς Βιργινίας, τῆς ὁποίας ἡ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἐφόσον ἔγινε ἡ βάση τῶν διακηρύξεων ὅλων τῶν ἄλλων ἀποικιῶν, ἔδωσε στὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, τὴν πρώτη θέση στὸ Σύνταγμά της. Τὸ ἔγγραφο τοῦτο τῆς ἀποικίας τῆς Βιργινίας ἔχει μεγάλη σπουδαιότητα, διότι ἀποκρυσταλλώνει τὶς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς Πολιτείας (Κράτους) καὶ ἐχρησίμευσε σὰν ὑπόδειγμα γιὰ τὴ σύνταξη τῆς γαλλικῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου μετὰ ἀπὸ λίγα χρόνια.

Ἡ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου τῆς Βιργινίας (1776) δέχεται ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐκ φύσεως ἐλεύθεροι καὶ ἀνεξάρτητοι καὶ ἔχουν ὀρισμένα δικαιώματα γιὰ τὴν ἀπόλαυση τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας, τὰ ὁποῖα κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς στερήσει. Τέτοια δικαιώματα κάθε ἀνθρώπου κατὰ τὴ διακήρυξη τῆς Βιργινίας εἶναι ἡ ἰσότητα, ἡ οἰκονομικὴ ἐλευθερία (ἀπόκτηση καὶ κατοχὴ ἰδιοκτησίας), ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου, ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία καὶ ἡ προσωπικὴ ἀσφάλεια, ἐνῶ ταυτόχρονα ἀναγνωρίζονται μὲ τὶς διακηρύξεις τῶν ἄλλων ἀποικιῶν στὸν ἄνθρωπο καὶ τὰ δικαιώματα ν' ἀναφέρεται γιὰ κάθε παράπονο στὶς ἀρχές, νὰ κἀν συγκεντρώσεις ἀνενόχλητα καὶ νὰ μεταναστεύῃ ἐλεύθερα.

Οἱ ἄρχες πάνω στὶς ὁποῖες ἐφρόντισε νὰ κατοχυρώσῃ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου ἡ διακήρυξη τῆς Βιργινίας εἶναι οἱ ἀκόλουθες:

1) Τὸ φυσικὸ δίκαιο. Κατ' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι πρὶν ἀκόμη δημιουρ-

γήσουν τὸ Κράτος ἦσαν προικισμένοι ἀπὸ τῆ φύση μὲ ὀρισμένα δικαιώματα. Μὲ τὴν ἰδρυση τοῦ Κράτους καὶ γιὰ τὴν ὁμαλή τους κοινωνική συμβίωση ὑποχώρησαν σὲ μερικά δικαιώματά τους. Κράτησαν ὅμως ἄλλα δικαιώματα ποὺ εἶναι προαιώνια καὶ ἀναφαίρετα καὶ ποὺ τὸ Κράτος δὲν μπορεῖ νὰ περιορίζη μὲ τὴ δράση του, ἀλλ' εἶναι ὑποχρεωμένο νὰ τὰ σέβεται. Τέτοια δικαιώματα εἶναι ἡ ζωὴ, ἡ ἐλευθερία σ' ὅλες τῆς τῆς ἐκδηλώσεις καὶ ἡ ἰδιοκτησία καὶ λέγονται ἀτομικά δικαιώματα.

2) Ἡ δημοκρατικὴ ὀργάνωση τοῦ Κράτους.

Τὰ ἀτομικά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου γίνονται σεβαστὰ μόνο ἀπὸ τὸ δημοκρατικὸ Κράτος.

Γι' αὐτὸ καὶ ἡ διακήρυξη ἐκείνη δέχτηκε α) τὴν κυριαρχία τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὸν ὁποῖο πηγάζουν καὶ στὸν ὁποῖο ἀνήκουν ὅλες οἱ ἐξουσίες, ἐνῶ οἱ ἄρχοντες εἶναι ἐντολοδόχοι του, β) τὸν ἀντιπροσωπευτικὸ χαρακτήρα τοῦ πολιτεύματος γιὰ τὴ μεγαλύτερη ἀσφάλεια τοῦ λαοῦ καὶ γ) τὴ διάκριση τῶν ἐξουσιῶν (νομοθετικῆς, ἐκτελεστικῆς καὶ δικαστικῆς) γιὰ νὰ μὴ συγκεντρώνονται στὰ ἴδια πρόσωπα οἱ ἀρμοδιότητες τῆς ψηφίσεως τῶν νόμων, τῆς ἐκτελέσεώς τους καὶ τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης καὶ βρίσκουν τὴν εὐκαιρία γιὰ καταχρήσεις εἰς βάρος τοῦ λαοῦ.

Σύμφωνα μ' αὐτὰ ἡ ἀμερικανικὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου δὲν περιορίστηκε μόνο στὴ διακήρυξή τους ἀλλ' ἐπροχώρησε καὶ στὴν κατοχύρωσή τους. Γι' αὐτὸ ἀποτελεῖ σημαντικὸ σταθμὸ στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας.

δ) Ἡ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτη τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως (1789).

Ἡ κυριότερη διακήρυξη τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτη καὶ ὁ σημαντικότερος σταθμὸς στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἡ διακήρυξη τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ποὺ ἐγίνε στίς 26 Αὐγούστου τὸ 1789. Στὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση ὁδήγησε ἡ ἀπολυταρχία τοῦ μονάρχη καὶ ἡ ὑπαρξη προνομιούχων τάξεων, (κλήρος, εὐγενεῖς) ποὺ εἶχαν δημιουργήσει τὴν ἀντίδραση κατὰ τοῦ καθεστώτος καὶ εἶχαν ἀναπτύξει τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος. Τὸ αἶσθημα αὐτὸ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος μὲ τὴν ἐπίδραση ποὺ εἶχαν στὸ γαλλικὸ λαὸ καλλιέργησαν πολὺ οἱ διδασκα-

λίες κυρίως του **Μοντεσκιέ**, ό όποίος έλεγε ότι δέν μπορεί νά διατηρηθί και νά προοδεύσει τό Κράτος χωρίς τήν πολιτική, προσωπική, πνευματική, θρησκευτική και οίκονομική έλευθερία τών πολιτών, του **Ρουσσώ**, ό όποίος ένδιαφερόταν για τήν ισότητα και τή θρησκευτική έλευθερία τών ανθρώπων, και του **Βολταίρου**, ό όποίος ήταν υπέρμαχος τής προσωπικής, πνευματικής, θρησκευτικής και οίκονομικής έλευθερίας του ανθρώπου. Όλα αυτά είχαں σάν άποτέλεσμα τή διακήρυξη τών δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη, ή όποία πήρε τήν πρώτη θέση στο Σύνταγμα τής Γαλλίας.

Ή γαλλική διακήρυξη, άφού στόν πρόλόγό της λέει ότι έγινε για νά διακηρύξει πανηγυρικά τά φυσικά, άναφαίρετα και ιερά δικαιώματα του ανθρώπου, ώστε νά τά γνωρίζουν οί άνθρωποι και νά τά σέβονται οί άρχοντες του Κράτους, άναγνωρίζει σάν δικαιώματα του ανθρώπου και του πολίτη τά έξής:

1) **Τήν έλευθερία και τήν ισότητα** σάν φυσικά και άναφαίρετα δικαιώματα κάθε ανθρώπου, άφού οί άνθρωποι γεννιόυνται και παραμένουν έλεύθεροι και ίσοι.

2) **Τήν ισότητα τών πολιτών**, άφού όλοι οί πολίτες είναι ίσοι μπροστά στο νόμο και γίνονται έξίσου δεκτοί στις δημόσιες υπηρεσίες.

3) **Τό άπαραβίαστο τής ιδιοκτησίας**, άφού άπαγορεύεται ή άπαλλοτριώσή της άπό τό Κράτος, χωρίς νά ύπάρχει άνάγκη και χωρίς ν' άποζημιωθεί προηγουμένως στην άξία της.

4) **Τήν πνευματική έλευθερία**, άφού είναι έλεύθερος ό άνθρωπος νά σκέπτεται και νά εκφράζει τή σκέψη του προφορικά και γραπτά (έλευθερία του τύπου).

5) **Τήν έλευθερία τής θρησκευτικής συνειδήσεως**, άφού καθένας μπορεί νά πιστεύη όπου θέλει και άπαγορεύονται οί θρησκευτικές διώξεις.

6) **Τήν προσωπική ασφάλεια τών πολιτών**, άφού άπαγορεύονται χωρίς νόμο οί διώξεις και οί φυλακίσεις, όπως και οί ποινές που δέν προβλέπονται άπό τό νόμο και ή χρήση σκληρών μέτρων κατά τή σύλληψη και τήν κράτηση τών ενόχων.

7) **Τέλος τήν αντίσταση κατά τής τυραννίας**, άφού σκοπός του Κράτους δέν είναι ή τυραννία τών πολιτών, αλλά ή διατήρηση τών φυσικών και άναφαιρέτων δικαιωμάτων τους.

Ἡ κατοχύρωση τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν μὲ τὸ Σύνταγμα, τὸ ὁποῖο διατήρησε βέβαια τὴν κληρονομικὴ βασιλεία, ἀλλὰ περιορίσε τὸ βασιλιά μόνον στὴν ἄσκηση τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἐνῶ τὶς δύο ἄλλες ἐξουσίες τὶς ἔδωσε στὸ λαό, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγη τὰ νομοθετικὰ καὶ τὰ δικαστικὰ ὄργανα, ἔθεσε τὶς βάσεις τῆς ἐλευθερίας τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Ταυτόχρονα ἔθεσε τὶς βάσεις τῆς ἐλευθερίας καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Εὐρώπης, διότι ἡ γαλλικὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτη δὲν ἔμεινε κλεισμένη στὴ Γαλλία, ἀλλὰ ξεπέρασε τὰ σύνορά της καὶ ἔγινε κτῆμα τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Πολλοὶ λαοὶ τῆς Εὐρώπης περιέλαβαν στὰ Συντάγματά τους σὰν βασικὲς διατάξεις τους τὶς ἐλευθερίες τῆς γαλλικῆς διακήρυξης.

Τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου δὲν ἐμείωσε τὴν ἀξία τῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτη τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ νέο γαλλικὸ Σύνταγμα στὸν πρόλογό του λέει ὅτι ὁ γαλλικὸς λαὸς διακηρύσσει πάλι ἐπίσημα τὰ δικαιώματα καὶ τὶς ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτη ποὺ εἶχε διακηρύξει ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1789. Γι' αὐτὰ ὅλα ἡ γαλλικὴ διακήρυξη εἶναι ὁ σημαντικότερος σταθμὸς στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας.

ε) Ἡ Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

Τελευταῖο σταθμὸ στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας ἀποτελεῖ ἡ Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ὁποία συνέταξε στὶς 10 Δεκεμβρίου 1948 στὸ Παρίσι ἡ Γενικὴ Συνέλευση τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ). Ἡ Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου διαφέρει τόσο ἀπὸ τὴν ἀμερικανικὴ, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴ γαλλικὴ διακήρυξη, διότι δὲν περιορίστηκε μόνον στὰ ἀτομικὰ δικαιώματα, ἀλλὰ περιέλαβε καὶ τὰ πολιτικὰ καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ κοινωνικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου. Ἐτσι ἀποτελεῖ ἓνα κώδικα τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ στὰ 30 ἄρθρα της καθορίζει:

1) **Τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα** τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως π.χ. τὰ δικαιώματα τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσότητος, τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως καὶ τῆς γνώμης, τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου, τῆς ἐλευθερίας

της θρησκευτικής συνειδήσεως, τοῦ συνεταιρισμοῦ, τῆς τιμῆς, τῆς μεταναστεύσεως κλπ.

2) **Τὰ πολιτικά δικαιώματα** τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως π.χ. τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀρχόντων τοῦ Κράτους, τὸ δικαίωμα τῆς συμμετοχῆς στὴν Κυβέρνηση, τὸ δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ στὶς δημόσιες ὑπηρεσίες κλπ.

3) **Τὰ κοινωνικά δικαιώματα** τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως π.χ. τὸ δικαίωμα τῆς ἐργασίας, τὸ δικαίωμα τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, τὸ δικαίωμα τῆς προστασίας κατὰ τὸν καιρὸ τῆς ἀνεργίας, τὸ δικαίωμα τῆς προστασίας τῆς μητρότητος κλπ.

Τὰ κοινωνικά δικαιώματα γιὰ πρώτη φορὰ μῆκαν σὲ κείμενο διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴ σύνταξη τῆς Οἰκουμενικῆς Διακηρύξεως τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ γι' αὐτὸ ἡ διακήρυξη αὐτὴ ἔχει ἰδιαίτερη σημασία στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας. Ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας δίνει στὴν Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ γεγονός ὅτι αὐτὴ δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἐπαναστάσεως, ὅπως ἡ ἀμερικανικὴ καὶ ἡ γαλλικὴ διακήρυξη, ἀλλὰ προῖον εἰρηνικῆς συμβιώσεως τῶν λαῶν. Ὅ,τι τότε ἀποτελοῦσε ἐπιδίωξη ἐπαναστατῶν, ἀποτελεῖ σήμερα ἀπαίτηση τοῦ ἐλεύθερου κόσμου γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ τὴν πρόοδο τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ διακήρυξη κάθε Κράτους ποῦ εἶναι μέλος τοῦ ΟΗΕ. Ἀρκεῖ νὰ τὴν κάνῃ νόμο δικό του, ἐσωτερικὸ δηλαδὴ δικαίον.

3. Ἀσκηση τῆς ἐλευθερίας. H 41 JJ

Τὶς διακηρύξεις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἀκολούθησε ἡ ἀναγνώρισή τους ἀπὸ τὰ Συντάγματα τῶν ἐλευθέρων Κρατῶν. Μὲ τὴν ἀναγνώριση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτη ἀπὸ τὰ Συντάγματα τῶν ἐλευθέρων Κρατῶν ὑπάρχει ταυτόχρονα καὶ ἄσκηση τῆς ἐλευθερίας σ' αὐτὰ τὰ Κράτη, διότι στὴν πραγματικότητα ἐλευθερία ὑπάρχει ἐκεῖ ὅπου οἱ πολῖτες ἀπολαμβάνουν ὅλα τους τὰ δικαιώματα.

Γιὰ νὰ ἀναγνωριστοῦν βέβαια ὅλα τὰ δικαιώματα στοὺς πολῖτες, χρειάστηκε νὰ πάρουν οἱ ἴδιοι στὰ χέρια τους τὴν ἐξουσία καὶ σὰν

άνωτατο ὄργανο τοῦ Κράτους νά κάνουν Σύνταγμα, τὸ ὁποῖο τοὺς δίνει πλήρη πολιτική, ἀτομική καὶ κοινωνική ἐλευθερία. Ὅταν ἄνωτατο ὄργανο τοῦ Κράτους ἦταν ὁ μονάρχης ἢ οἱ λίγοι, δὲν ἦταν δυνατό νά τοὺς δοθοῦν ὅλες αὐτὲς οἱ ἐλευθερίες, διότι ἡ ὑπαρξὴ τοῦ μονάρχου ἢ τῶν ὀλίγων στηριζόταν ἀποκλειστικά στὴ στέρηση ὀρισμένων ἐλευθεριῶν τῶν πολιτῶν. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς πλήρης ἄσκηση τῆς ἐλευθερίας ὑπάρχει μόνο στὰ δημοκρατικά πολιτεύματα. Μόνο ἡ δημοκρατία δίνει στοὺς πολίτες πολιτική, ἀτομική καὶ κοινωνική ἐλευθερία, διότι ἡ παραχώρησή της γίνεται ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς πολίτες.

Σύμφωνα μ' αὐτὰ ἄσκηση τῆς ἐλευθερίας ὑπάρχει ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχει δημοκρατία καὶ περιλαμβάνει τὴν πολιτικὴν ἐλευθερία, τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερία, τὴν κοινωνικὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἰσότητα.

α) Πολιτικὴ ἐλευθερία.

Πολιτικὴ ἐλευθερία εἶναι ἡ ἀναγνώριση στοὺς πολίτες ὅλων τῶν πολιτικῶν τους δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι τὸ δικαίωμα νά ἐκλέγουν καὶ νά ἐκλέγονται ἄρχοντες τοῦ Κράτους τους, τὸ δικαίωμα νά διορίζονται στίς δημόσιες ὑπηρεσίες καὶ τὸ δικαίωμα νά παίρνουν μέρος στὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης.

Ἔτσι, ἐκδηλώσεις τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) **Ἡ ἐλευθερία ἐκλογῆς τῶν ὀργάνων τοῦ Κράτους.** Οἱ πολίτες πρέπει νά εἶναι ἐλεύθεροι νά ἐκλέξουν ὡς ὄργανα τοῦ Κράτους τους ἐκείνους ποὺ νομίζουν ὅτι εἶναι κατάλληλοι. Ἀκόμη πρέπει νά μποροῦν νά ἐκλεγοῦν οἱ ἴδιοι τὰ ὄργανα τοῦ Κράτους τους. Οἱ ἐλευθερίες αὐτὲς ἐξασφαλίζονται μὲ τὴν παραχώρηση τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου, μὲ τὴν παραχώρηση τοῦ δικαιώματος νά θέτουν ὑποψηφιότητα καὶ μὲ τὴν παραχώρηση τοῦ δικαιώματος νά κρίνουν τὸ ἔργο τῶν ἐκλεγομένων ὀργάνων τοῦ Κράτους μὲ τὴν ἐπανάληψη τῶν ἐκλογῶν κατὰ σταθερά χρονικά διαστήματα (συνήθως κάθε τέσσερα χρόνια).

2) **Ἡ ἐλευθερία συμμετοχῆς στὴ διοίκηση τοῦ Κράτους.** Ἡ ἐλευθερία αὕτὴ ἐξασφαλίζεται ὅταν γιὰ τὸ διορισμὸ στίς δημόσιες ὑπηρεσίες δὲν ὑπάρχει ἄλλος περιορισμός, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν περιορισμὸ τῆς ἡλικίας καὶ τῶν ἄλλων προσόντων ποὺ χρειάζονται γιὰ τὴν ἀνάληψη μιᾶς ὑπηρεσίας.

3) **Ἡ ἐλευθερία συμμετοχῆς στὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης.** Ἡ

ἐλευθερία αὐτὴ ἐξασφαλίζεται συνήθως μὲ τὸ δικαίωμα κάθε πολίτη νὰ γίνεται ἔνορκος καὶ νὰ ἀπονέμη δικαιосύνη.

Ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία, ἐπειδὴ δίνει στοὺς πολίτες δικαιώματα ποὺ ἔχουν σχέση με τὴν τύχη τοῦ συνόλου ἢ καλύτερα ποὺ ρυθμίζουν τὴν τύχη τοῦ συνόλου, σωστὸ εἶναι νὰ ἔχη ὀρισμένους περιορισμοὺς (σχετικὰ με τὴν ἡλικία, τὴ μόρφωση κλπ.), με τοὺς ὁποίους νὰ ἐξασφαλίζεται ἡ ἀπαραίτητη ὀριμότητα στοὺς πολίτες, ὥστε νὰ συναισθάνωνται τὴν εὐθύνη τους κατὰ τὴν ἄσκηση τῶν πολιτικῶν τους δικαιωμάτων.

β) Ἀτομικὲς ἐλευθερίες.

Ἀτομικὲς ἐλευθερίες εἶναι ἡ ἀναγνώριση ὅλων τῶν πνευματικῶν, προσωπικῶν καὶ οἰκονομικῶν δικαιωμάτων στοὺς πολίτες ἢ καλύτερα ἡ ἐλευθερία στὴν πνευματικὴ καὶ οἰκονομικὴ κίνηση καὶ ἡ προσωπικὴ τους ἐλευθερία.

Ἐκδηλώσεις τῆς ἐλευθερίας στὴν πνευματικὴ κίνηση τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν οἱ ἐξῆς μερικότερες ἐλευθερίες.

1) Ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου. Τύπο λέμε τὰ προϊόντα (ἐφημερίδες, περιοδικά, βιβλία κλπ.), τῆς τυπογραφίας καὶ τῶν ἄλλων μηχανικῶν μέσων (γραφομηχανῆς, πολυγράφου κλπ.) ποὺ μποροῦν νὰ δώσουν πολλὰ ἀντίτυπα. Με τὸν τύπο γίνεται ἡ διάδοση τῆς σκέψεως καὶ τῆς γνώμης τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ὁποίας ἡ ἐλευθερία ἐξασφαλίζεται με τὴν ἐλευθερία τοῦ τύπου. Ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου ὑπάρχει, ὅταν δὲν ὑπάρχει περιορισμὸς κατὰ τὴν ἔκδοση, τὴν ἐκτύπωση καὶ τὴν κυκλοφορία τῶν ἐντύπων.

Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι δυνατό ὁ τύπος νὰ κάνῃ κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας του καὶ νὰ προσβάλλῃ τὸ αἶσθημα τῆς ντροπῆς τοῦ λαοῦ ἢ νὰ στρέφεται κατὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς μορφῆς τοῦ πολιτευματος ἢ τέλος νὰ φανερώνῃ κινήσεις τοῦ στρατοῦ, νὰ ἔχῃ ἐπαναστατικὸ περιεχόμενο καὶ νὰ θέτῃ σὲ κίνδυνο τὴν ἀκεραιότητα τοῦ Κράτους, ἐπιτρέπεται στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ἡ κατάσχεση τῶν ἐντύπων καὶ ἡ τιμωρία τοῦ ἐκδότη, χωρὶς νὰ σημαίνει ὅτι περιορίζεται ὁ τύπος, διότι στὶς περιπτώσεις αὐτὲς δὲν πρόκειται γιὰ ἐλευθερία τοῦ τύπου, ἀλλὰ γιὰ κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας του. Καὶ πάλι ὅμως δὲν πρέπει ἡ κρίση γιὰ τὶς καταχρήσεις αὐτὲς νὰ ἀνήκῃ στὴν Κυβέρνηση, ἀλλὰ στὴ δικαιοσύνη. Γι' αὐτὸ πρέπει οἱ παραβάσεις αὐτὲς νὰ δικάζωνται τὸ συν-

τομώτερο. Στη χώρα μας η έλευθερία του τύπου προστατεύεται με διατάξεις του Συντάγματος, ενώ τα έγκλήματα του τύπου είναι αυτόφωρα και δικάζονται άμεσα.

2) **Ἡ συνδικαλιστική έλευθερία.** Ἡ ένωση τῶν ἀνθρώπων σέ επαγγελματικά σωματεία, τὰ λεγόμενα συνδικάτα, γιά τήν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους ἀποτελεῖ μία ἀπό τίς σπουδαιότερες ἐκδηλώσεις τῆς ἐλευθερίας τους. Ἡ ἐλευθερία αὐτή, πού λέγεται συνδικαλιστική ἐλευθερία, ἐξασφαλίζεται μέ τή δυνατότητα τῆς ιδρύσεως τῶν σωματείων χωρίς τήν ἄδεια τοῦ Κράτους καί μέ τήν ὑποχρέωση ἐκδόσεως δικαστικῆς ἀποφάσεως γιά τή διάλυσή τους. Ἐτσι τὸ Κράτος μέ τὰ ἐκτελεστικά του ὄργανα δέν μπορεῖ νά περιορίσει τή συνδικαλιστική ἐλευθερία, ἀφοῦ ἡ ίδρυση τῶν σωματείων εἶναι ἐλεύθερη καί γιά τή διάλυσή τους χρειάζεται δικαστική ἀπόφαση.

Ἡ συνδικαλιστική ἐλευθερία εἶναι ἀπαραίτητη, διότι μόνο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο μποροῦν οἱ ἐργαζόμενες τάξεις νά διεκδικήσουν μέ ἀποτελεσματικό τρόπο τὰ συμφέροντά τους. Στη χώρα μας ἡ συνδικαλιστική ἐλευθερία εἶναι κατοχυρωμένη μέ διατάξεις τοῦ Συντάγματος.

3) **Τὸ ἀπόρρητο τῆς ἀλληλογραφίας.** Ἐκδήλωση τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ καί τὸ ἀπόρρητο τῆς ἀλληλογραφίας, ἡ ἀπαγόρευση δηλαδή τῆς ἀναγνώσεως ξένης ἐπιστολῆς ἀπὸ τή στιγμή πού σφραγίζεται καί παραδίδεται στὸ ταχυδρομεῖο μέχρι τή στιγμή πού διαβάζεται ἀπὸ τὸν παραλήπτη. Μόνο σέ καιρὸ πολέμου εἶναι δυνατό νά περιοριστῇ τὸ ἀπόρρητο τῆς ἀλληλογραφίας. Τὸ ἀπόρρητο τῆς ἀλληλογραφίας κατοχυρώνεται ἐπίσης ἀπὸ τὸ Σύνταγμα.

4) **Ἡ θρησκευτική ἐλευθερία.** Ἄλλη ἐκδήλωση τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ θρησκευτική ἐλευθερία, ἡ ὁποία πρέπει νά περιλαμβάνη τὸ δικαίωμα ν' ἀνήκει κανεὶς σέ ὅποια θρησκεία θέλει ἢ νά μὴν ἀνήκει σέ καμία καί τὸ δικαίωμα νά τελῇ ἀνεόχλητος τῇ λατρείᾳ του. Τὸ δικό μας Σύνταγμα προστατεύει τὴ θρησκευτική ἐλευθερία.

5) **Ἡ ἐλευθερία τῆς συναθροίσεως.** Ἡ ἐλευθερία τῆς συναθροίσεως εἶναι μία ἀκόμη ἐκδήλωση τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, διότι τοῦ δίνει τὴν δυνατότητα νά συζητῇ καί νά ἀνταλλάσσει σκέψεις μέ τοὺς συνανθρώπους του. Ἡ συνάθροιση δέν πρέπει νά θέτῃ σέ κίνδυνο τὴ δημοσία τάξη ἢ νά ἐμποδίσῃ τὴν κυκλοφορία. Ἡ ἀπα-

γόρευσή της στις περιπτώσεις αυτές δεν αποτελεί στέρηση της έλευθερίας της συναθροίσεως. Το Σύνταγμά μας προστατεύει την έλευθερία της συναθροίσεως, όταν γίνεται ήσυχα και χωρίς όπλα.

6) **Ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως.** Ἡ πνευματικὴ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου περιλαμβάνει καὶ τὴν ἐλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὸ δικαίωμα δηλαδὴ νὰ μορφωθῇ κανεὶς ὅπως θέλει. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἄνθρωπος ζῇ μέσα στὴν ὀργανωμένη κοινωνία, ἡ ὁποία στηρίζεται σὲ ὀρισμένες ἀρχές, εἶναι δυνατὴ ἡ καθιέρωση τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως μέχρις ὀρισμένης βαθμίδος καὶ ἡ κατευθυντήρια γραμμὴ στοῦ περιεχόμενου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως χωρὶς ν' ἀποτελῇ τοῦτο περιορισμὸ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκπαιδεύσεως. Τὴν ἐλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀναγνωρίζει καὶ τὸ Σύνταγμα.

Ἐξάλλου ἐκδηλώσεις τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν οἱ ἐξῆς μερικότερες ἐλευθερίες:

1) **Ἡ σωματικὴ ἐλευθερία.** Ἡ σωματικὴ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου προστατεύεται: α) μετὰ τὴν ἀπαγόρευση τῆς συλλήψεως ἢ τῆς φυλακίσεως τοῦ χωρὶς αἰτιολογημένο δικαστικὸ ἐνταλμα, β) μετὰ τὴν ὑποχρέωση νὰ γίνεται ἡ δίκη τοῦ μέσα σὲ ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα ἢ ἄλλιως νὰ ἀπολύεται, γ) μετὰ τὴν ἀποζημίωση ἐκείνων ποὺ προφυλακίζονται ἢ καταδικάζονται ἄδικοι, δ) μετὰ τὴν ἀπαγόρευση τῆς ἀναδρομικῆς δυνάμεως τῶν ποινικῶν νόμων, ε) μετὰ τὴν ἀπαγόρευση τῆς στερήσεως τοῦ νόμιμου δικαστῆ καὶ στ') μετὰ τὴν ἀπαγόρευση τοῦ βασανισμοῦ καὶ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου γιὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα καὶ

2) **Τὸ ἄσυλο τῆς κατοικίας.** Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία ἐξασφαλίζεται καὶ μετὰ τὴν ἀναγνώριση τῆς κατοικίας ὡς ἄσυλου γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ἡ κατοικία στὸν ἄνθρωπο εἶναι ἄσυλο καὶ κανεὶς δὲν πρέπει νὰ μπαίνει μέσα χωρὶς τὴ θέλησή του. Τὸ ἄσυλο τῆς κατοικίας εἶναι δυνατό νὰ παραβιαστῇ, χωρὶς ν' ἀποτελῇ τοῦτο στέρηση τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, στὴν περίπτωση ποὺ πρόκειται νὰ συλληφθῇ πρόσωπο, τὸ ὁποῖο καταδιώκεται νόμιμα, στὴν περίπτωση ποὺ γίνεται πλημμέλημα ἢ κακούργημα καὶ στὴν περίπτωση ποὺ παίζονται τυχερὰ παιχνίδια ἢ γίνονται ἀκολασίες.

Τέλος ἐκδηλώσεις τῆς οἰκονομικῆς ἐλευθερίας ἀποτελοῦν οἱ ἐξῆς μερικότερες ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου:

1) **Ἡ ἐλευθερία τῆς οἰκονομικῆς κινήσεως,** ἡ ὁποία περιλαμβάνει

τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγη κανεὶς ἐλεύθερα τὸ ἐπάγγελμά του καὶ τὸ δικαίωμα νὰ διαθέτῃ ὅπως θέλει τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας του.

2) **Τὸ ἀπαρβίαστο τῆς ιδιοκτησίας**, ἡ ἀπαγόρευση δηλαδὴ τοῦ περιορισμοῦ τοῦ δικαιώματος τῆς ιδιοκτησίας. Ἡ ἀπαλλοτρίωση τῆς ιδιοκτησίας γιὰ λόγους δημοσίας ἀνάγκης δὲν ἀποτελεῖ στέρηση τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ἀποζημιώνεται.

γ) Κοινωνικὴ ἐλευθερία.

Κοινωνικὴ ἐλευθερία εἶναι ἡ ἀναγνώριση καὶ ἱκανοποίηση ὅλων τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου σὰν μέλους τῆς κοινωνίας. Ἡ προστασία τῆς ζωῆς κατὰ τὴν περίοδο τῶν γηρατειῶν ἢ στὴν περίπτωση ἀναπηρίας ἢ ἀνεργίας, ἡ προστασία τῆς ἐργασίας, ἡ προστασία τῆς υἰείας καὶ ἡ προστασία τῆς μητρότητος ἀποτελοῦν τίς κυριότερες ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

δ) Ἡ ἰσότης.

Ἰσότης εἶναι ἡ ἴση μεταχείριση τῶν πολιτῶν μὲ τὴν ἀναγνώριση σ' αὐτοὺς τῶν ἰδίων δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἀναγκαῖο συμπλήρωμα τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν εἶναι δηλαδὴ δυνατό νὰ ὑπάρχῃ ἐλευθερία χωρὶς ἰσότης. Ἡ ἰσότης σὰν ἀναγκαῖο συμπλήρωμα τῆς ἐλευθερίας δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἰσότης τῶν πολιτῶν μπροστὰ στὸ νόμο, ἡ ὁποία ὑποχρεώνει τὸ νομοθέτη νὰ μὴν κάνῃ διακρίσεις, ὅταν νομοθετῇ, καὶ τὸν δικαστὴ νὰ μὴν κάνῃ διακρίσεις, ὅταν δικάζῃ. Συμπλήρωμα τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἡ νομικὴ ἰσότης καὶ ὄχι ἡ οἰκονομικὴ ἰσότης, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἀδύνατη καὶ στρέφεται κατὰ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

4. Στέρηση τῆς ἐλευθερίας. Τὸ ὁλοκληρωτικὸ Κράτος.

Στέρηση τῆς ἐλευθερίας ὑπάρχει ὅταν δὲν ἀναγνωρίζονται στὸν ἄνθρωπο δικαιώματα παρὰ μόνο ὑποχρεώσεις ἢ καλύτερα στέρηση τῆς ἐλευθερίας ὑπάρχει ὅταν δὲν ἀναγνωρίζονται στὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν πολίτη πολιτικά, ἀστικά καὶ ἀτομικά δικαιώματα. Διότι δὲν μπο-

ρεῖ νά εἶναι ἄλλο τίποτε ἐκτὸς ἀπὸ στέρηση τῆς ἐλευθερίας ἡ ἀδυναμία τοῦ πολίτη νά ἐκλέξῃ μὲ τὴν ψήφο του ἐλεύθερα τὴν Κυβέρνηση τῆς χώρας του ἢ νά ἐκλεγῇ ὁ ἴδιος, ἡ ἀδυναμία νά λάβῃ μέρος στὴ διοίκηση καὶ τὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης, ἡ ἀδυναμία νά προστατεύσῃ τὴν σωματικὴ του ἀκεραιότητα, ἡ ἀδυναμία τῆς πνευματικῆς του κινήσεως καὶ ἡ ἀδυναμία τῆς οἰκονομικῆς του δράσεως.

Ἡ στέρηση τῆς ἐλευθερίας εἶναι πραγματικότητα στὰ Κράτη ἐκεῖνα ποῦ ἡ ἐξουσία βρίσκεται στὰ χεiria ἐνὸς προσώπου ἢ ὀλίγων προσώπων ἢ ἐνὸς κόμματος, ὅπου γιὰ νά στηριχθῇ ἡ ἐξουσία καταργοῦνται τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν καὶ περιορίζονται οἱ ἀτομικὲς τους ἐλευθερίες. Στὰ Κράτη αὐτὰ ἔχουμε τὸ λεγόμενο ὀλοκληρωτισμό.

Ἡ ὀλοκληρωτικὴ γενικὰ εἶναι τὸ Κράτος ἐκεῖνο στὸ ὁποῖο ἀσκεῖται ἐλεγχὸς σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τῶν πολιτῶν καὶ εἶναι ἀνύπαρκτα τὰ πολιτικὰ καὶ ἀτομικὰ δικαιώματα σ' αὐτοὺς. Τέτοια ὀλοκληρωτικὰ Κράτη ἦσαν ἡ Ἰταλία ἀπὸ τὸ 1922 μέχρι τὸ 1943 μὲ τὸ φασισμό τοῦ Μουσολίνι καὶ ἡ Γερμανία ἀπὸ τὸ 1933 μέχρι τὸ 1943 μὲ τὸν ἐθνικοσοσιαλισμὸ τοῦ Χίτλερ, τὰ ὁποῖα προκάλεσαν τὸ Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Σήμερα ὀλοκληρωτικὰ Κράτη εἶναι τὰ κομμουνιστικὰ (Ρωσία, Κίνα καὶ οἱ δορυφόροι τους). Σ' αὐτὰ τὰ Κράτη ἔχουν καταργηθῇ τὰ πολιτικὰ καὶ ἀτομικὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν, μολονότι ἔχουν Συντάγματα, ποῦ θέλουν νά ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι δημοκρατικὰ καὶ ἀναγνωρίζουν δικαιώματα πολιτικὰ καὶ ἀτομικὰ στοὺς πολίτες. Τὰ δικαιώματα εἶναι ἀνύπαρκτα καὶ ἐπομένως ἀνύπαρκτη εἶναι καὶ ἡ δημοκρατία καὶ ἡ ἐλευθερία.

Πρῶτα πρῶτα εἶναι ἀνύπαρκτα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα καὶ γι' αὐτὸ τὸ πολίτευμα δὲν μπορεῖ νά εἶναι δημοκρατία. Εἶναι στὴν οὐσία ἀνύπαρκτα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, διότι, ἐνῶ οἱ πολίτες ἔχουν τὸ δικαίωμα νά ψηφίσουν, δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα νά ἐκλέξουν καὶ νά ἐκλεγοῦν. Ὑπάρχει πάντα μόνο **ἓνα κόμμα** καὶ τοὺς ὑποψηφίους τοὺς ὀρίζει τὸ ἴδιο τὸ κόμμα. Ἔτσι οἱ πολίτες, ὅταν καλοῦνται σὲ ἐκλογές, δὲν καλοῦνται νά ἐκλέξουν, ἀλλὰ νά ψηφίσουν. Στὰ δημοκρατικὰ ὅμως Κράτη ἐκλογὴ σημαίνει ἐλευθερία ἐπιλογῆς μεταξὺ περισσοτέρων προσώπων καὶ ὄχι ἀπλὴ ψηφοφορία. Εἶναι ἀκόμα ἀνύπαρκτα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα στὰ κομμουνιστικὰ Κράτη, διότι ἡ συμμετοχὴ τῶν πολιτῶν στὴ διοίκηση δὲν εἶναι δικαίωμά τους, ἀλλ' ἐξαρτᾶται

ἀπὸ τὸ κόμμα. Εἶναι τέλος ἀνύπαρκτα τὰ πολιτικά δικαιώματα, διότι, ὃχι μόνο δὲν μετέχουν οἱ πολῖτες στὴν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ ἐλέγχονται ἀπὸ τὸ κόμμα καὶ οἱ ἴδιοι οἱ δικαστὲς στὴν ἄσκηση τοῦ ἔργου τους.

Ἐπειτα στὰ ὁλοκληρωτικά Κράτη εἶναι ἀνύπαρκτα καὶ τὰ ἀτομικά δικαιώματα ἢ οἱ πολιτικὲς ἐλευθερίες. Διότι μπορεῖ βέβαια τὰ Συντάγματα τοὺς νὰ ἰσχυρίζονται ὅτι ἀναγνωρίζουν ἀτομικά δικαιώματα στοὺς πολῖτες, ἀλλ' ὅμως δὲν ὑπάρχει προσωπικὴ ἐλευθερία καὶ ἐλευθερία στὴν πνευματικὴ καὶ οἰκονομικὴ κίνηση τῶν πολιτῶν. Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία περιορίζεται, διότι, ἐνῶ τὰ Συντάγματα ἀπαιτοῦν γιὰ τὴ σύλληψη τῶν πολιτῶν δικαστικὴ ἀπόφαση ἢ ἐνταλμα τοῦ Εἰσαγγελέα, οἱ δικαστὲς καὶ οἱ εἰσαγγελεῖς εἶναι ὄργανα τοῦ κόμματος. Ἡ ἐλευθερία στὴν πνευματικὴ κίνηση ἐξἄλλου περιορίζεται, διότι, ἐνῶ κατὰ τὰ Συντάγματά τοὺς χορηγοῦνται στοὺς πολῖτες τυπογραφεῖα καὶ χαρτί γιὰ τὴν ἔκδοση ἐφημερίδων καὶ δημόσια κτίρια καὶ δρόμοι γιὰ τὶς συγκεντρώσεις καὶ τὶς παρελάσεις, δὲν ὑπάρχει στὴν πραγματικότητα ἐλευθερία τῆς γνώμης. Ὁ ἀντιπολιτευόμενος π.χ. τύπος ἀπαγορεύεται καὶ ἐκεῖνος ποὺ ὑπάρχει κατευθύνεται ἢ ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ κόμμα. Ἡ ἐλεύθερη συζήτηση ἀπαγορεύεται καὶ ὁ καθένας εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἀκούη, νὰ συμφωνῇ καὶ νὰ χειροκροτῇ ὅσα λέει τὸ κόμμα. Ὁ συνεταιρισμὸς ἐπιτρέπεται, ἀλλ' ἐφόσον ἀκολουθεῖ τὴ γραμμὴ τοῦ κόμματος κλπ. Τέλος εἶναι ἀνύπαρκτη καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς οἰκονομικῆς κινήσεως, διότι οἱ πολῖτες δὲν ἔχουν ἀπόλυτο δικαίωμα νὰ διαλέξουν τὸ ἐπάγγελμά τους καὶ δὲν μποροῦν ν' ἀποκτήσουν περιουσία δική τους.

Μετὰ ἀπ' αὐτὰ γίνεται φανερό ὅτι στὰ κομμουνιστικά ἢ ὁλοκληρωτικά Κράτη, ποὺ δὲν ἀναγνωρίζονται πολιτικά δικαιώματα καὶ ἀτομικὲς ἐλευθερίες στοὺς πολῖτες, ἡ στέρηση τῆς ἐλευθερίας τῶν πολιτῶν εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ τους γνώρισμα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κομμουνιστικά, ὁλοκληρωτικά Κράτη εἶναι σήμερα καὶ ἐκεῖνα στὰ ὁποῖα ἔχει ἐπιβληθῇ δικτατορία (Ἰσπανία, Φιλιππίνες, Χιλή, Κράτη τῆς Ἀφρικῆς κλπ.). Στὰ Κράτη αὐτὰ οἱ μὲν πολιτικὲς ἐλευθερίες δὲν ὑπάρχουν οὔτε τυπικά, τὰ δὲ ἀτομικά δικαιώματα δὲν ἔχουν καμμιὰ κατοχύρωση.

Ἑρωτήσεις.

1. Μὲ ποιὰ βασικὰ δικαιώματα μπαίνει ὁ ἄνθρωπος στὴ ζωή;
2. Ποιοὶ παράγοντες ἐξασφαλίζουν τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου;
3. Τί εἶναι δημοκρατικοὶ θεσμοὶ καὶ τί δημοκρατικὰ ἦθη;
4. Ποιὲς εἶναι οἱ γενικὲς ἀρχὲς τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου;
5. Ποιὰ εἶναι τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτη;
6. Ποιὸς εἶναι νομοταγὴς καὶ ποιὸς δίκαιος;
7. Ποιὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια;
8. Γιατί ἡ ἐργασία εἶναι καθήκον πρὸς τὴν κοινωνικὴ ζωή;
9. Γιατί χρειάζεται ἰδιαίτερη προσοχὴ στὸ σεβασμὸ τῆς δημοσίας περιουσίας;
10. Ποιὰ εἶναι τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν Πατρίδα;
11. Τί εἶναι ἐθνικὴ φιλοτιμία;
12. Γιατί ἡ φορολογία εἶναι ἀπαραίτητη καὶ πῶς γίνεται;
13. Ποιὰ δικαιώματα εἶχαν οἱ Ἀθηναῖοι πολῖτες, πού τοὺς ἐξασφάλιζαν τὴν ἐλευθερία τους;
14. Ποιὲς εἶναι οἱ σπουδαιότερες διακηρύξεις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου;
15. Τί ξέρεις γιὰ τὴν Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου;
16. Πῶς ἀσκεῖται ἡ ἐλευθερία;
17. Ποιὲς εἶναι οἱ κυριότερες ἐκδηλώσεις τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου;
18. Τί εἶναι ἰσότητα;
19. Ποιὰ Κράτη εἶναι ὁλοκληρωτικά;
20. Γιατί στὰ κομμουνιστικά Κράτη δὲν ὑπάρχει πολιτικὴ ἐλευθερία;
21. Πῶς περιορίζονται οἱ ἀτομικὲς ἐλευθερίες στὰ κομμουνιστικά Κράτη;
22. Ἀναγνωρίζονται δικαιώματα τῶν πολιτῶν στὰ Κράτη πού ἔχουν δικτατορία;

Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

1. Πολιτεία καὶ πολίτευμα.

α) Ὅρισμός καὶ στοιχεῖα τῆς Πολιτείας.

Σ' ὅλους εἶναι γνωστὲς οἱ λέξεις Πολιτεία, Κράτος καὶ Ἐπικράτεια, διότι ἀποτελοῦν τὰ ὀνόματα τῆς πρὸ συνηθισμένης μορφῆς τῆς ὀργανωμένης κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων. Τί ὅμως εἶναι ἀκριβῶς ἡ ὀργανωμένη κοινωνία τῶν ἀνθρώπων, ποὺ παίρνει τὰ ὀνόματα Πολιτεία, Κράτος καὶ Ἐπικράτεια, δὲν εἶναι εὐκόλο στὸν καθένα ν' ἀπαντήση. Γιὰ νὰ δοθῇ μιὰ σωστὴ ἀπάντηση καὶ ἓνας ἱκανοποιητικὸς ὁρισμὸς τῆς Πολιτείας κλπ., πρέπει νὰ διαπιστωθοῦν πρῶτα τὰ γνωρίσματά της.

Πρῶτα πρῶτα εἶναι γνωστὸ πῶς κάθε Πολιτεία περιλαμβάνει ἓνα σύνολο ἀνθρώπων ποὺ ἀποτελοῦν τὸ λαὸ τῆς. Ἐπειτα ὁ λαὸς κάθε Πολιτείας κατοικεῖ σὲ ὀρισμένη ἔκταση γῆς, ποὺ ἀποτελεῖ τὴ χώρα τῆς. Τέλος κάθε Πολιτεία ἔχει τὴ δύναμη καὶ ἐπιβάλλει τὴ θέλησή της στὸ λαὸ ποὺ κατοικεῖ στὴ χώρα τῆς. Ἡ δύναμη αὐτὴ εἶναι ἡ ἐξουσία τῆς Πολιτείας. Ἄν γίνῃ συνδυασμὸς τῶν τριῶν αὐτῶν γνωρισμάτων τῆς Πολιτείας, τότε μπορεῖ νὰ δοθῇ ἡ ἐξῆς περίπου ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα τί εἶναι Πολιτεία:

Πολιτεία εἶναι τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων ποὺ κατοικοῦν σὲ ὀρισμένη χώρα καὶ ὑποτάσσονται στὴ δύναμή της, ἡ ὁποία δύναμη δὲν προέρχεται ἀπὸ πουθενά ἄλλοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Πολιτεία.

Τὰ τρία γνωρίσματα τῆς Πολιτείας, ὁ λαὸς δηλαδή, ἡ χώρα καὶ ἡ ἐξουσία, εἶναι ἐξίσου ἀπαραίτητα γιὰ νὰ δοθῇ ὁ ὁρισμὸς της. Καὶ εἶναι ἐξίσου ἀπαραίτητα καὶ τὰ τρία αὐτὰ γνωρίσματα, διότι δὲν εἶναι δυνατό νὰ ὑπάρξῃ Πολιτεία χωρὶς καὶ τὰ τρία αὐτὰ γνωρίσματα. Λαὸς χωρὶς χώρα καὶ ἐξουσία ἢ χώρα χωρὶς λαὸ καὶ ἐξουσία ἢ ἐξουσία χωρὶς λαὸ καὶ χώρα ἢ ἀκόμη καὶ δυὸ ὅποιαδήποτε γνωρίσματα χωρὶς τὸ τρίτο δὲν μποροῦν ν' ἀποτελέσουν Πολιτεία. Γι' αὐτὸ λέμε ὅτι ὁ

λαός, ή χώρα και ή εξουσία είναι τὰ τρία απαραίτητα στοιχεία κάθε Πολιτείας.

1) **Ὁ λαός.** Λαός είναι τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων πού ἔχουν τήν ἴδια ἰθαγένεια και ἀνήκουν στήν Πολιτεία. Τὸ λαὸ κάθε Πολιτείας τὸν συνδέει μὲ τήν Πολιτεία ή ἰθαγένεια, ή ὁποία δέν είναι τίποτε ἄλλο παρά ή ἰκανότητα πού ἔχει ἓνα ἄτομο νά είναι μέλος μιᾶς Πολιτείας. Τήν ἰθαγένεια μιᾶς Πολιτείας παίρνει κανεῖς μὲ τοὺς ἐξῆς τρόπους: α) Μὲ τή γέννησή του ἀπὸ γονεῖς πού ἔχουν τήν ἰθαγένεια τῆς Πολιτείας, (π.χ. τὸ παιδί μιᾶς ἐλληνικῆς οἰκογενείας παίρνει μὲ τή γέννησή του τήν ἐλληνική ἰθαγένεια). β) Μὲ τή μόνιμη ἐγκατάστασή του στήν Πολιτεία και τήν πάροδο ὀρισμένου χρόνου, ἂν βέβαια τὸ ζήτηση ὁ ἴδιος μὲ αἴτησή του (π.χ. στή χώρα μας γιά ν' ἀποκτήση κάποιος ξένος τήν ἐλληνική ἰθαγένεια, πρέπει νά τὸ ζητήσει μὲ αἴτηση και νά ἔχη περάσει ὀρισμένος χρόνος). Ὁ τρόπος αὐτὸς λέγεται **πολιτογράφηση**. γ) Μὲ τὸ γάμο τους μόνο οἱ γυναῖκες, πού παίρνουν σύζυγο ξένης ἰθαγενείας (π.χ. ἂν μιὰ Ἰταλίδα πάρη Ἑλληνα, παίρνει δικαιωματικά τήν ἐλληνική ἰθαγένεια). δ) Μὲ τήν προσάρτηση στήν Πολιτεία μιᾶς περιοχῆς, ὁπότε ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς παίρνουν τήν ἰθαγένεια τῆς Πολιτείας στήν ὁποία ἔγινε ή προσάρτηση.

Ὁ λαὸς σάν στοιχεῖο τῆς Πολιτείας διαφέρει ἀπὸ τὸ λαὸ πού ἀποτελεῖ τὸ ὄργανο στοῦ ὁποῖο ἀνήκει ή ἀνώτατη ἐξουσία, στίς δημοκρατικές Πολιτείες, διότι στή δεύτερη περίπτωση τὸ λαὸ δέν τὸν ἀποτελοῦν ὅλοι ὅσοι ἔχουν τήν ἴδια ἰθαγένεια, ἀλλὰ μόνο ὅλοι ὅσοι ἔχουν τὸ δικαίωμα νά ψηφίζουν. Ἐξάλλου ὁ λαὸς σάν στοιχεῖο τῆς Πολιτείας διαφέρει και ἀπὸ τὸ ἔθνος. Ἐθνος είναι τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων πού ἔχουν τήν ἴδια καταγωγή, τὰ ἴδια ἥθη και ἔθιμα, τήν ἴδια γλώσσα, τήν ἴδια θρησκεία, τίς ἴδιες παραδόσεις κλπ., χωρίς νά είναι ἀπαραίτητη και ή ἴδια ἰθαγένεια. Ἀντίθετα γιά τὸ λαὸ σάν στοιχεῖο τῆς Πολιτείας, ἀπαραίτητη προϋπόθεση είναι ή ἰθαγένεια.

2) **Ἡ χώρα.** Ἡ χώρα σάν στοιχεῖο μιᾶς Πολιτείας είναι ή ἐδαφική περιφέρεια στήν ὁποία ἔχει ἐγκατασταθῇ ὁ λαὸς και στήν ὁποία ἐκτείνεται ή ἐξουσία τῆς Πολιτείας. Εἰδικότερα στή χώρα κάθε Πολιτείας ἀνήκουν τὰ ἐξῆς: α) Ἐνα ὀρισμένο μέρος ξηρᾶς μὲ τοὺς ποταμούς και τίς λίμνες πού βρίσκονται σ' αὐτή. β) Ἐνα τμήμα τῆς θάλασσας γιά τίς Πολιτείες πού βρέχονται ἀπὸ τή θάλασσα, τὸ ὁποῖο λέγε-

ται «παράκτιος θάλασσα» ή «αίγιαλίτιδα ζώνη» ή «χωρικά ύδατα». γ) Το ύπεδαφος, τὰ στρώματα δηλαδή που βρίσκονται κάτω από την ξηρά και τη θάλασσά της. δ) Ὁ ἐναέριος χώρος, ὁ ὅποιος εἶναι πάνω ἀπὸ τὴν ξηρά καὶ τὴ θάλασσα τῆς Πολιτείας. Τὰ σύνορα κάθε Πολιτείας κανονίζονται μὲ διεθνεῖς συμφωνίες.

3) **Ἡ ἐξουσία.** Ἐξουσία σὰν στοιχεῖο τῆς Πολιτείας εἶναι ἡ δύναμη ποὺ ἔχει ἡ Πολιτεία νὰ ἐπιβάλλῃ στοὺς ὑπηκόους της τὴ θέλησή της μὲ πειθὼ ἢ καὶ μὲ ἐξαναγκασμὸ καὶ ἀποτελεῖ τὸ συνδετικὸ στοιχεῖο ποὺ ἐνώνει τὸ λαὸ μὲ τὴ χώρα. Τὴν ἐξουσία δὲν τὴ δίνει κανένας ἄλλος, ἀλλὰ τὴν ἔχει ἡ ἴδια ἡ Πολιτεία σὰν Πολιτεία.

Ἡ ἐξουσία κάθε Πολιτείας ἀσκεῖται ἀπὸ τὰ ὄργανά της, τὰ ὁποῖα στὶς δημοκρατικὲς Πολιτείες, ποὺ ὑπάρχει Σύνταγμα, διακρίνονται σὲ ἄμεσα καὶ ἔμμεσα. **Ἄμεσα ὄργανα** εἶναι ὅσα ἀναγνωρίζονται ἀπ' ἐνθερίας ἀπὸ τὸ Σύνταγμα, ὅπως τὸ ἐκλογικὸ σῶμα, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἡ Βουλὴ κλπ., **ἔμμεσα δὲ ὄργανα** τῆς Πολιτείας εἶναι ὅσα διορίζονται ἀπὸ τὰ ἄμεσα ὄργανά της, ὅπως οἱ Ὑπουργοὶ καὶ ὅλοι οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι.

Τὰ ἄμεσα καὶ τὰ ἔμμεσα ὄργανα τῆς Πολιτείας διακρίνονται ἀκόμη σὲ ἀτομικά καὶ συλλογικά καὶ σὲ αὐτοτελῆ καὶ μὴ αὐτοτελῆ. **Ἀτομικά** εἶναι ὅσα ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἓνα πρόσωπο καὶ **συλλογικά** ὅσα ἀποτελοῦνται ἀπὸ πολλὰ, ἐνῶ **αὐτοτελῆ** ὅσα δὲν χρειάζονται τὴ σύμπραξη ἄλλου ὀργάνου στὶς ἐνέργειές τους καὶ **μὴ αὐτοτελῆ** ὅσα χρειάζονται ὅπωςδήποτε τὴ σύμπραξη καὶ ἄλλου ὀργάνου γιὰ νὰ ἔχουν κύρος οἱ ἐνέργειές τους. Στὴ χώρα μας π.χ. ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶναι ἄμεσο καὶ ἀτομικὸ ὄργανο, ὁ Ὑπουργὸς στὸ Ὑπουργεῖο τοῦ ἔμμεσο καὶ ἀτομικὸ, ἡ Βουλὴ ἄμεσο καὶ συλλογικὸ, τὸ Ὑπουργικὸ Συμβούλιο ἔμμεσο καὶ συλλογικὸ, τὸ ἐκλογικὸ σῶμα ἄμεσο, συλλογικὸ καὶ αὐτοτελὲς κ.ο.κ.

Σ' ὅλες τὶς Πολιτείες ὑπάρχει ἓνα ἄμεσο καὶ αὐτοτελὲς ὄργανο, στὸ ὁποῖο ἀνήκει ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία καὶ γι' αὐτὸ τὸ λέμε **ἀνώτατο ὄργανο** τῆς Πολιτείας. Στὶς δημοκρατικὲς Πολιτείες ἀνώτατο ὄργανο εἶναι ὁ λαὸς, δηλαδή τὸ σύνολο τῶν πολιτῶν ποὺ ἔχουν δικαίωμα νὰ ψηφίζουν. Στὴ χώρα μας, σύμφωνα μὲ τὸ Σύνταγμα, ἀνώτατο ὄργανο εἶναι τὸ ἔθνος (δηλαδή τὸ ἐκλογικὸ σῶμα), ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέρχονται ὅλες οἱ ἐξουσίες.

β) Πολίτευμα και είδη πολιτευμάτων.

Κάθε Πολιτεία ακολουθεί ένα όρισμένο σύστημα στην οργάνωση και την άσκηση της εξουσίας της, το οποίο καθορίζουν οι διατάξεις του Συντάγματος της. Το σύστημα αυτό το λέμε πολίτευμα. Έπομένως πολίτευμα λέμε τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η οργάνωση και η διακυβέρνηση μιᾶς Πολιτείας.

Έπειδή οι τρόποι στην οργάνωση και τη διακυβέρνηση μιᾶς Πολιτείας είναι πολλοί, πολλά είναι και τα είδη των πολιτευμάτων που υπάρχουν. Συνήθως τα πολιτεύματα διακρίνονται μεταξύ τους από τον αριθμό των προσώπων που αποτελούν το ανώτατο όργανο της Πολιτείας. Πρώτος έκανε τη διάκριση των πολιτευμάτων με βάση τον αριθμό των προσώπων που αποτελούν το ανώτατο όργανο της Πολιτείας ο Άριστοτέλης, ο οποίος είπε ότι τα πολιτεύματα διακρίνονται σε μοναρχίες, αριστοκρατίες και δημοκρατίες. Καί σήμερα εξακολουθεί η ίδια διάκριση των πολιτευμάτων και γι' αυτό τα είδη τους είναι τρία: η μοναρχία, η ολιγαρχία και η δημοκρατία.

α) **Μοναρχία.** Μοναρχία λέμε το πολίτευμα εκείνο που ανώτατο όργανο της Πολιτείας είναι ένα πρόσωπο (μονάρχης, βασιλιάς). Η μοναρχία είναι το αρχαιότερο πολίτευμα και διακρίνεται σε:

1) **Κληρονομική και αίρετη** ανάλογα με τον τρόπο που παίρνει ο μονάρχης την ανώτατη εξουσία. **Κληρονομική** μοναρχία είναι εκείνη που ο μονάρχης παίρνει την ανώτατη εξουσία με κληρονομικό δικαίωμα, ενώ **αίρετη** εκείνη που ο μονάρχης εκλέγεται από όρισμένα πρόσωπα, τα οποία όμως δεν έχουν άλλη αρμοδιότητα εκτός από την εκλογή του μονάρχη. Πιο συνηθισμένη είναι η κληρονομική μοναρχία.

2) **Άπόλυτη και περιορισμένη** μοναρχία, ανάλογα με την έκταση της εξουσίας του μονάρχη. **Άπόλυτη** μοναρχία υπάρχει, όταν ο μονάρχης έχει απεριόριστη εξουσία και **περιορισμένη**, όταν περιορίζεται η εξουσία του. Η περιορισμένη μοναρχία διακρίνεται σε **συνταγματική** και σε **κοινοβουλευτική** μοναρχία. Καί στις δυο περιπτώσεις η εξουσία του μονάρχη περιορίζεται από το Σύνταγμα και μοναδική τους διαφορά είναι το ότι στη συνταγματική μοναρχία οι Υπουργοί είναι πρόσωπα της έμπιστοσύνης του μονάρχη, ενώ στην κοινοβουλευτική είναι πρόσωπα της έμπιστοσύνης της Βουλής, ή όποια εκλέ-

γεται από το λαό. Οί σημερινές μοναρχίες είναι κατά κανόνα κοινοβουλευτικές.

β) **Όλιγαρχία.** Όλιγαρχία λέμε το πολίτευμα εκείνο που ανώτατο όργανο της Πολιτείας είναι μια ομάδα προσώπων, τα οποία προέρχονται συνήθως από μια προνομιακή τάξη. Ανάλογα με την τάξη από την οποία προέρχεται ή ομάδα που έχει την ανώτατη εξουσία, ή ολιγαρχία ονομάζεται άριστοκρατία, κληρικοκρατία, πλουτοκρατία, στρατοκρατία κλπ.

Στην εποχή μας δεν υπάρχουν τέτοιες ολιγαρχίες. Όλιγαρχία σήμερα υπάρχει στα κομμουνιστικά κράτη, όπου την ανώτατη εξουσία την έχει το κόμμα, στο οποίο δεν ανήκουν όλοι οί πολίτες. Έτσι το πολίτευμά τους είναι ολιγαρχικό, παρ' όλο που τα Συντάγματά τους λένε ότι είναι δημοκρατικό.

γ) **Δημοκρατία.** Δημοκρατία λέμε το πολίτευμα εκείνο, που ανώτατο όργανο της Πολιτείας είναι ο λαός, το σύνολο δηλαδή των πολιτών που έχουν το δικαίωμα να ψηφίζουν, με την προϋπόθεση ότι το δικαίωμα της ψήφου αναγνωρίζεται σε όλους όσους έχουν ώριμη ηλικία και δεν έχουν καταδικαστή. Η δημοκρατία είναι το πολίτευμα της εποχής μας και διακρίνεται σε :

1) **Άπόλυτη και περιορισμένη,** ανάλογα με την έκταση της εξουσίας του λαού. **Άπόλυτη** δημοκρατία είναι εκείνη που ο λαός δεν περιορίζεται καθόλου και **περιορισμένη** εκείνη που περιορίζεται από το Σύνταγμα, το οποίο είναι δημιουργήμα δικό του. Η απόλυτη δημοκρατία είναι ακατόρθωτη, διότι Πολιτεία χωρίς νόμους που να είναι ανώτεροι από τη θέληση του λαού δεν μπορεί να σταθί και να προοδέυση. Στην Αθήνα κατά τα τελευταία χρόνια του Πελοποννησιακού Πολέμου εφαρμόστηκε για λίγο ή απόλυτη δημοκρατία και οί αποφάσεις του Δήμου ήταν ανώτερες από τους νόμους. Από τότε όμως άρχισε και ή κατάπτωση της δημοκρατίας στην Αθήνα. Σήμερα ή δημοκρατία είναι σ' όλες τις Πολιτείες περιορισμένη και εκεί που υπάρχει και κληρονομικός ανώτατος άρχοντας (Βασιλιάς) λέγεται «Βασιλευομένη Δημοκρατία» (π.χ. στην Αγγλία).

2) **Άμεση, αντιπροσωπευτική και μικτή,** ανάλογα με τον τρόπο που άσκει ό λαός την ανώτατη εξουσία.

Άμεση είναι ή δημοκρατία εκείνη που ό λαός άσκει άπευθείας την

έξουσία (π.χ. ψηφίζει τους νόμους κλπ.). Η άμεση δημοκρατία απαιτεί συγκέντρωση του λαού στο ίδιο μέρος για να ασκήση την εξουσία και είναι ακατόρθωτη στις Πολιτείες με τη σημερινή τους έκταση. Κατορθωτή ήταν μόνο την εποχή που κάθε πόλη αποτελούσε και ένα ξεχωριστό Κράτος, όποτε ήταν δυνατή η συγκέντρωση του λαού (Έκκλησία του Δήμου).

Αντιπροσωπευτική είναι η δημοκρατία εκείνη που την εξουσία και ιδιαίτερα τη νομοθετική (την ψήφιση δηλαδή των νόμων) την έχουν αντιπρόσωποι του λαού, τους οποίους εκλέγει ο ίδιος ο λαός. Η αντιπροσωπευτική δημοκρατία διακρίνεται ακόμη σε προεδρική και σε κοινοβουλευτική. **Προεδρική** είναι εκείνη που έχει Πρόεδρο, τον οποίο εκλέγει ο λαός και ο οποίος διορίζει τους Υπουργούς του χωρίς κανένα περιορισμό (π.χ. στις ΗΠΑ), και **κοινοβουλευτική** εκείνη που έχει βέβαια Πρόεδρο που εκλέγει ο λαός ή οι αντιπρόσωποι του λαού (Βουλή), αλλά ο Πρόεδρός της δεν είναι ελεύθερος στο διορισμό των Υπουργών, επειδή πρέπει οι Υπουργοί να είναι πρόσωπα της έμπιστοσύνης των αντιπροσώπων του λαού (π.χ. στην Ιταλία).

Μικτή είναι η δημοκρατία εκείνη που είναι ένας συνδυασμός της απόλυτης και της αντιπροσωπευτικής. Στη μικτή δημοκρατία η κρατική εξουσία έχει ανατεθεί από το λαό σε αντιπροσώπους του, αλλά μπορεί ταυτόχρονα ο λαός να αποφασίζει για όρισμένα θέματα με ψηφοφορία, ή οποία παίρνει το όνομα δημοψήφισμα (π.χ. στην Έλβετία).

δ) Εκτός από τα τρία είδη πολιτευμάτων που αναφέραμε, υπάρχουν και άλλα που επικρατούν συνήθως μετά από επανάσταση και κατόπιν παραμένουν. Το γνωστότερο απ' αυτά είναι η **δικτατορία**, στην οποία όλες οι εξουσίες βρίσκονται στα χέρια του δικτάτορα και δεν υπάρχει ούτε κοινοβούλιο ούτε πολιτικά και άτομικά δικαιώματα στο λαό (π.χ. στην Κούβα).

γ) Το Σύνταγμα.

α) Όρισμός και ύπεροχή του Συντάγματος.

Σύνταγμα λέμε τον υπέρτατο και θεμελιώδη νόμο κάθε Πολιτείας, ο οποίος με τις διατάξεις του καθορίζει ποια είναι η μορφή του πολι-

τεύματος, ποιὰ εἶναι καὶ πῶς ἀναδεικνύονται τὰ ὄργανα ποὺ ἔχουν τὴν κρατικὴ ἐξουσία καὶ ποιὰ ἔκταση μπορεῖ νὰ ἔχη ἡ δράση τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας, γὰ νὰ μὴν περιορίζεται ἡ ἐλευθερία τοῦ λαοῦ.

Σύμφωνα μὲ τὸν ὁρισμὸ αὐτὸ τὸ Σύνταγμα ἀποβλέπει στὴν ὀργάνωση τῆς Πολιτείας καὶ στὴν ἐξασφάλιση τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ. Λόγος ὅμως γιὰ ὀργάνωση τῆς Πολιτείας καὶ μάλιστα γιὰ ἐλευθερία τοῦ λαοῦ μπορεῖ νὰ γίνεται μόνο στὶς Πολιτείες ἐκεῖνες ποὺ ἀνώτατο ὄργανο εἶναι ὁ λαός. Ἀντίθετα στὶς Πολιτείες ποὺ τὸ ἀνώτατο ὄργανο τοῦ Κράτους εἶναι ὁ μονάρχης ἢ οἱ ὀλίγοι δὲν ὑπάρχει θέμα οὔτε ὀργανώσεως τῆς Πολιτείας, ἀφοῦ ὀργανά της εἶναι ὁ μονάρχης ἢ οἱ ὀλίγοι, οὔτε ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ, ἀφοῦ ἡ θέση τοῦ μονάρχῃ ἢ τῶν ὀλίγων στηρίζεται στὸν περιορισμὸ της. Θέμα ὀργανώσεως τῆς Πολιτείας καὶ θέμα ἐλευθερίας ὑπάρχει μόνο ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχει δημοκρατία. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ Σύνταγμα, ὅπως τὸ περιγράψαμε στὸν ὁρισμὸ του, εἶναι Σύνταγμα δημοκρατικῶν Πολιτειῶν. Πόσο μεγάλη σχέση ἔχει τὸ Σύνταγμα μὲ τὴ δημοκρατία φαίνεται ἀπὸ τὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ποὺ μπήκε τὸ 1791 στὸ γαλλικὸ Σύνταγμα, ἡ ὁποία ἔλεγε ὅτι στὴν οὐσία δὲν ἔχει Σύνταγμα ἡ Πολιτεία ἐκείνη στὴν ὁποία δὲν κατοχυρώνεται ἡ ἐλευθερία τοῦ λαοῦ μ' αὐτὸ.

Τὸ Σύνταγμα σὰν νόμος τῆς Πολιτείας διαφέρει ἀπὸ τοὺς ἄλλους νόμους τῆς στὰ ἐξῆς:

1) **Ἔχει μεγαλύτερη δύναμη.** Ἡ μεγαλύτερη δύναμη τοῦ Συντάγματος συγκριτικὰ μὲ τοὺς ἄλλους, τοὺς κοινούς νόμους τῆς Πολιτείας, φαίνεται πρῶτα ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ Σύνταγμα ὀρίζει τὰ ὄργανα ποὺ μποροῦν νὰ θέτουν νόμους καὶ τὰ ὑποχρεώνει νὰ θέτουν νόμους σύμφωνα μ' αὐτὸ καὶ ἔπειτα καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι, γιὰ νὰ γίνῃ μεταβολὴ τοῦ Συντάγματος, χρειάζεται πάντοτε μεγαλύτερη καὶ αὐστηρότερη διαδικασία ἀπὸ ἐκείνη ποὺ χρειάζονται οἱ κοινὸι νόμοι.

2) **Ἔχει διαφορετικὸ περιεχόμενο.** Ἄλλο εἶναι τὸ περιεχόμενο τοῦ Συντάγματος καὶ ἄλλο τὸ περιεχόμενο τῶν κοινῶν νόμων. Ἐνῶ τὸ Σύνταγμα ὀρίζει τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας καὶ τὴν ἀρμοδιότητά τους, οἱ κοινὸι νόμοι εἶναι ἐκδήλωση τῆς ἀρμοδιότητος τῶν ὀργάνων ποὺ ὀρίζει τὸ Σύνταγμα καὶ ἐνῶ οἱ κοινὸι νόμοι ρυθμίζουν εἰδικές περιπτώσεις, τὸ Σύνταγμα θέτει τὶς ἀρχές πάνω στὶς ὁποῖες θεμελιώνεται ἡ Πολιτεία.

β) Ἀρχές τοῦ Συντάγματος.

Σύμφωνα μὲ τὰ προηγούμενα τὸ Σύνταγμα, σὰν θεμελιώδης νόμος κάθε Πολιτείας, καθιερώνει ὁρισμένες ἀρχές πάνω στὶς ὁποῖες στηρίζεται ὅλη ἡ ὀργάνωση καὶ ἡ δράση της. Οἱ κυριότερες ἀρχές ποὺ θέτει κάθε δημοκρατικὸ Σύνταγμα εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) **Ἡ ἀρχὴ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας.** Πρώτη καὶ σπουδαιότερη ἀρχὴ κάθε δημοκρατικοῦ Συντάγματος εἶναι ἡ ἀρχὴ ἐκείνη ποὺ ἀναγνωρίζει ἀνώτατο ὄργανο τοῦ Κράτους τὸ λαό, τὸ σύνολο δηλαδὴ τῶν πολιτῶν ποὺ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίζουν. Μὲ τὴν ἀρχὴ αὐτὴ ἐξασφαλίζεται ἡ δημοκρατία, διότι ὅλες οἱ ἐξουσίες ἀνήκουν στὸ λαὸ καὶ γίνονται μὲ τὸν τρόπο ποὺ ὀρίζει τὸ Σύνταγμα. Τὰ ὄργανα ποὺ ἔχουν τὴν κρατικὴ ἐξουσία δὲν ἔχουν δική τους δύναμη, ἀλλὰ τὴ δύναμη τοὺς τὴ δίνει ὁ λαός. Ἐνεργοῦν ἐπομένως σὰν ἐντολοδόχοι τοῦ λαοῦ.

2) **Ἡ ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν.** Στὴ δημοκρατία ἀπαραίτητος εἶναι ὁ χωρισμὸς τῶν ἐξουσιῶν, ὁ χωρισμὸς δηλαδὴ μεταξὺ τῶν ὀργάνων ποὺ ψηφίζουν τοὺς νόμους, τῶν ὀργάνων ποὺ ἔχουν τὴ φροντίδα γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν νόμων καὶ τῶν ὀργάνων ποὺ ἀπονέμουν δικαιοσύνη ἢ ἀλλιῶς ὁ χωρισμὸς τῆς **νομοθετικῆς**, τῆς **ἐκτελεστικῆς** καὶ τῆς **δικαστικῆς** ἐξουσίας. Εἶναι ἀπαραίτητος ὁ χωρισμὸς, γιὰ νὰ μὴ συγκεντρώνονται ὅλες οἱ ἐξουσίες στὰ ἴδια πρόσωπα καὶ τοὺς παρέχεται ἡ εὐκαιρία νὰ κάνουν αὐθαιρέσιες. Ὁ χωρισμὸς τῶν ἐξουσιῶν εἶναι ἀρχὴ ὅλων τῶν δημοκρατικῶν Συνταγμάτων.

3) **Ἡ ἀρχὴ τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν.** Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὁρισμένα φυσικὰ καὶ ἀναφαίρετα δικαιώματα, ὅπως τὸ δικαίωμα τῆς ἰσότητος καὶ τὸ δικαίωμα τῆς προσωπικῆς, πνευματικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐλευθερίας, τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ βλάπτῃ ἡ Πολιτεία. Ἀντίθετα, ἔχει τὴν ὑποχρέωση ἡ Πολιτεία νὰ περιορίζῃ τὴ δράση της, ὥστε νὰ μὴ θίγωνται τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα ἢ οἱ ἀτομικὲς ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου. Τὸν περιορισμὸ στὴ δράση τῆς Πολιτείας ἀπαιτεῖ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, ἡ ὁποία ἔχει σπουδαία θέση σὲ ὅλα τὰ δημοκρατικὰ Συντάγματα.

4) **Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀντιπροσωπείας.** Γνώρισμα αὐτῆς τῆς ἀρχῆς εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἐξουσίες ποὺ ἔχει σὰν κυρίαρχο ὄργανο κάθε δημοκρατικῆς Πολιτείας ὁ λαός δὲν γίνονται ἀπὸ τὸν ἴδιο, ἀλλὰ ἀπὸ ὄργανα τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζει μὲ τὸ Σύνταγμα ὁ λαός. Ἐτσι τὰ ὄργανα

πού αναγνωρίζονται από το Σύνταγμα και πού είναι αρμόδια για την άσκηση της κρατικής εξουσίας, είναι αντιπρόσωποι του λαού.

5) **Ἡ ἀρχὴ τῆς εὐθύνης τῆς Κυβερνήσεως.** Μὲ τὴν ἀρχὴ αὐτὴ περιορίζεται ἡ Κυβέρνηση κατὰ τὴν ἄσκηση τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ τὴν ἀσκῇ, πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς. Ἔτσι καὶ ἡ Κυβέρνηση γίνεται ὄργανο τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ, ἀφοῦ ἡ Βουλὴ ἡ ὁποία τῆς παρέχει ἐμπιστοσύνη ἢ ὄχι ἐκλέγεται ἀπὸ τὸ λαό.

6) **Ἡ ἀρχὴ τοῦ δικαστικοῦ ἐλέγχου.** Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ πού βρίσκουμε σ' ὅλα σχεδὸν τὰ δημοκρατικὰ Συντάγματα ἀποβλέπει στὴν ἀκύρωση ὅλων τῶν παρανόμων πράξεων τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας. Γιὰ τὸν ἐλεγχὸ τῶν πράξεων τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας καθιερώνονται ἀρμόδια δικαστήρια, τὰ ὁποία τὶς ἀκυρώνουν ἂν διαπιστώσουν ὅτι εἶναι παράνομες καὶ δὲν συμφωνοῦν μὲ τὸ νόμο ἢ μὲ τὸ Σύνταγμα.

γ) **Ρόλος τοῦ Συντάγματος.**

Οἱ ἀρχές πού καθιερώνει κάθε δημοκρατικὸ Σύνταγμα καὶ ἡ ὑπεροχὴ του συγκριτικὰ μὲ τοὺς ἄλλους νόμους φανερώσουν τὸ μεγάλο ρόλο πού παίξει σὲ κάθε Πολιτεία. Παίξει πραγματικὰ μεγάλο ρόλο τὸ Σύνταγμα, διότι ὄχι μόνον θεμελιώνει τὴ δημοκρατία, ἀλλὰ καὶ τὴν προστατεύει ἀπὸ τοὺς κινδύνους πού μπορεῖ νὰ διατρέξῃ καὶ κατοχυρώνει ἔτσι τὴν ἐλευθερία στὴ ζωὴ καὶ τὴν πρόοδο τῶν πολιτῶν κάθε Πολιτείας.

Μὲ τὴν καθιέρωση τῆς ἀρχῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας ἀναγνωρίζεται ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας ὁ λαός, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχονται καὶ γιὰ τὸν ὁποῖο ἀσκοῦνται ὅλες οἱ ἐξουσίες καὶ ἔτσι τοποθετεῖται τὸ θεμέλιο τῆς δημοκρατίας, ἐνῶ μὲ τὴν καθιέρωση τῆς ἀρχῆς τῆς ἀντιπροσωπείας ἀντιμετωπίζεται ἡ δυσκολία γιὰ τὴν ἀπευθείας ἄσκηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸ λαό καὶ διευκολύνεται ἡ ἐφαρμογὴ τῆς δημοκρατίας. Ἔτσι, ἐνῶ ὁ λαός παραμένει ὁ κυρίαρχος τῆς Πολιτείας, ἡ κρατικὴ ἐξουσία ἀσκεῖται ἀπὸ ὅργανα, τὰ ὁποία ἀναδεικνύει καὶ στὰ ὁποία παραχωρεῖ τὴν ἐξουσία ὁ ἴδιος. Ἐξἄλλου μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν ἰδρύονται ἄλλα ὅργανα γιὰ νὰ νομοθετοῦν, ἄλλα γιὰ νὰ διοικοῦν καὶ ἄλλα γιὰ νὰ δικάζουν καὶ ἔτσι ἀποφεύγεται ὁ κίνδυνος πού δημιουργεῖ ἡ ἄσκηση ὅλων τῶν ἐξουσιῶν ἀπὸ τὰ ἴδια πρόσωπα. Μὲ τὶς ἀρχές ἔπειτα τῆς εὐθύνης τῆς Κυβερνήσεως καὶ

του δικαστικού ἐλέγχου τοποθετοῦνται φραγμοὶ στὶς ἐνέργειες τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας καὶ προστατεύονται οἱ πολῖτες ἀπὸ τὶς αὐθαίρεσιες τους. Τέλος μὲ τὴν ἀρχὴ τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν καθορίζονται τὰ πλαίσια μέσα στὰ ὁποῖα μποροῦν νὰ ἐνεργοῦν τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας γιὰ νὰ μὴν περιορίζουν τὰ φυσικὰ καὶ ἀναφαίρετα δικαιώματα τῶν πολιτῶν.

Θὰ ἦταν ὁπωσδήποτε αὐταπάτη γιὰ τὸ λαὸ καὶ δὲν θὰ ἔπαιξε καλὸν ρόλο στὴν Πολιτεία τὸ Σύνταγμα, ἂν δὲν τὸ κατοχύρωνε ὁ ἴδιος ὁ λαὸς σὰν νόμο ἔτσι, ὥστε νὰ ἔχη τὴν πρώτη θέση μεταξὺ τῶν νόμων τῆς Πολιτείας καὶ ν' ἀποτελεῇ τὸν ὁδηγὸ πού κατευθύνει ὅλες τὶς ἐνέργειες τῶν ὀργάνων της. Γι' αὐτὸ σ' ὅλες τὶς δημοκρατικὲς Πολιτείες ὁ λαὸς ἔχει δώσει στὸ Σύνταγμα τοῦ τὴ μεγαλύτερη δύναμη. Ἔτσι, κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ξεπεράσῃ καὶ νὰ τὸ μεταβάλῃ σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιθυμίες του. Ἡ μεταβολὴ τοῦ γίνεται μόνο ὅπως ὁρίζει τὸ ἴδιο τὸ Σύνταγμα.

Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους τὸ Σύνταγμα παίζει τὸν πρῶτο καὶ τὸ μεγαλύτερο ρόλο στὴν ὀργάνωση καὶ τὴ δράση τῆς Πολιτείας, ἀποτελεῖ ἐγγύηση τῆς δημοκρατίας καὶ εἶναι τὸ ὄχυρὸ τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ. Ἡ ἔλλειψη Συντάγματος ἀποτελεῖ ἄρνηση τῆς δημοκρατίας, στέρηση τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ καὶ εὐκαιρία γιὰ κάθε παράνομη ἐνέργεια ἐκ μέρους τῶν ἀρχόντων τῆς Πολιτείας.

2. Σύντομη συνταγματικὴ ἱστορία τῆς νεώτερης Ἑλλάδος.

Ἀπὸ τὶς πρῶτες ἡμέρες τῆς Ἐπαναστάσεως ἄρχισαν καὶ οἱ προσπάθειες γιὰ τὴν πολιτικὴ ὀργάνωση τῶν περιοχῶν ἐκείνων τῆς Πατρίδας μας πού ἀποκτοῦσαν τὴν ἐλευθερίαν τους. Στὶς 25 Μαρτίου 1821 ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης ἐκάλεσε στὴν Καλαμάτα συνέλευση, ἡ ὁποία ἐψήφισε τὴ σύσταση τῆς Μεσσηνιακῆς Γερουσίας, ἐνῶ δυὸ μῆνες ἀργότερα, στὶς 26 Μαΐου 1821, ἡ συνέλευση τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Πελοποννήσου στὴ Μονὴ τῶν Καλτετζῶν ἱδρύσει τὴν Πελοποννησιακὴ Γερουσία καὶ ὀργάνωσε πολιτικὰ ὅλη τὴν Πελοπόννησο. Παρόμοια ὀργάνωση ἐγίνε κατόπιν καὶ στὴ Δυτικὴ καὶ τὴν Ἀνατολικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. Στὶς 4 Νοεμβρίου 1821 οἱ πληρεξούσιοι τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐψήφισαν στὸ Μεσολόγγι μὲ πρόεδρο τὸν

Ἄλξ. Μαυροκορδάτο τὸν «Ὅργανισμὸ τῆς Προσωρινῆς Διοικήσεως τῆς Δυτικῆς Χέρσου Ἑλλάδος», μὲ τὸν ὁποῖο ἔδωσαν ὅλες τὶς ἐξουσίες στὴ Γερουσία, πού ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ δίνει λόγο γιὰ τὶς πράξεις της στὴν Ἐθνικὴ Βουλὴ καὶ ἱδρυσαν τὸ Μεγάλο Κριτήριο ἀπὸ 5 μέλη τῆς Γερουσίας, γιὰ νὰ δικάζει τὰ ἐγκλήματα κατὰ τῆς Πατρίδας. Ἐξάλλου στίς 15 Νοεμβρίου 1821 ἡ συνέλευση τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος μὲ πρόεδρο τὸ Θεοδ. Νέγρη ἐψήφισε στὴν Ἀμφισσα τὴ «Νομικὴ Διάταξη τῆς Ἀνατολικῆς Χέρσου Ἑλλάδος», μὲ τὴν ὁποία ἱδρυσε τὴν Ἐθνικὴ Βουλὴ καὶ τὸν Ἀρειο Πάγο γιὰ τὴν πολιτικὴ ὁργάνωση τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Ἡ τοπικὴ ὁμως πολιτικὴ ὁργάνωση τῆς Ἑλλάδος, πού εἶχε ἀποτινάξει τὸν τουρκικὸ ζυγὸ, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ δώσει σ' αὐτὴ τὴν ὄψη Κράτους. Ἐπρεπε νὰ καταργηθοῦν τὰ τοπικὰ πολιτεύματα καὶ νὰ ὁργανωθῇ πολιτικὰ ὅλη ἡ Ἑλλάδα κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, γιὰ νὰ πάρῃ τὴν ὄψη ἀδιαιρέτου Κράτους. Γι' αὐτὸ ἄρχισαν οἱ προσπάθειες πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση, πρὶν ἀκόμη κλείσῃ ὁ πρῶτος χρόνος τῆς ἐπαναστάσεως, μὲ τὴ σύγκληση τῆς Α' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως στὸ χωριὸ Πιάδα τῆς Ἐπιδάουρου στίς 20 Δεκεμβρίου 1821. Ἡ Α' Ἐθνικὴ Συνέλευση ἐψήφισε τὸ πρῶτο πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀρχὴ τῆς συνταγματικῆς ἱστορίας τῆς νεώτερης Ἑλλάδος.

α) Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος (1822).

Ἡ Α' Ἐθνικὴ Συνέλευση τῆς Ἑλλάδος, στὴν ὁποία ἔλαβαν μέρος 59 πληρεξούσιοι ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ τὰ νησιὰ Ὑδρα, Σπέτσες, Ψαρὰ καὶ Κάσο μὲ πρόεδρο τὸν Ἄλξ. Μαυροκορδάτο, ἐψήφισε στὴν Ἐπίδαυρο τὴν 1η Ἰανουαρίου 1822 τὸ «Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος» μὲ τὸ ὁποῖο ἐμφανίσθηκε ἡ Ἑλλάδα γιὰ πρώτη φορὰ ἀδιαιρέτο καὶ ὁργανωμένο Κράτος.

Τὸ Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἦταν δημοκρατικὸ πολίτευμα, διότι γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς ἐξουσίας ἱδρύθηκαν τρία σώματα πού ἐξέλεγε ἀπευθείας ἢ μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους του ὁ λαὸς καὶ διότι στίς διατάξεις του κατοχύρωσε τὶς ἀτομικὲς ἐλευθερίες καὶ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων. Τὰ σώματα πού ἱδρύθηκαν γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἦσαν: 1) τὸ **Βουλευτικόν**, τὸ ὁποῖο ἐξέλεγε ὁ λαὸς γιὰ ἓνα χρόνο, 2) τὸ **Εκτελεστικόν** ἀπὸ 5 μέλη, τὸ ὁποῖο ἐξέλεγε γιὰ ἓνα χρόνο καὶ ἀπὸ πρόσωπα πού δὲν ἀνήκαν στὸ Βουλευτικόν,

ειδική συνέλευση, και 3) το **Δικαστικό** από 11 μέλη τα όποια εξέλεξαν το Βουλευτικό και το Έκτελεστικό μαζί.

Τα πολιτικά δικαιώματα που αναγνώρισε στους Έλληνες το Προσωρινό Πολίτευμα της Ελλάδος ήταν το δικαίωμα να εκλέγουν και να εκλέγονται, καθώς και το δικαίωμα να διορίζονται στις δημόσιες θέσεις, ενώ οι ατομικές ελευθερίες που επροσπάτησε ήταν η ισότητα των πολιτών μπροστά στο νόμο και τα δικαιώματα της ιδιοκτησίας, της τιμής, της προσωπικής ασφαλείας κλπ. Παράλληλα το Πολίτευμα εκείνο αναγνώρισε σαν επίσημη Θρησκεία του Κράτους τη Θρησκεία της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας και ονόμασε Έλληνες πολίτες όλους όσους κατοικούσαν στην Ελλάδα και έπιστευαν στο Χριστό.

Ο δημοκρατικός χαρακτήρας του Προσωρινού Πολιτεύματος της Ελλάδος ήταν η αιτία που ανάγκασε τη Συνέλευση να το ονομάσει προσωρινό, χωρίς να είναι, επειδή ήθελε να μην προκαλέσει τη έχθρότητα της Ιερής Συμμαχίας, η οποία είχε αντιδημοκρατικές τάσεις.

β) Ο Νόμος της Έπιδάου (1823).

Στις 29 Μαρτίου 1823 έγινε στο Άστρος της Κυνουρίας ή Β' Εθνική Συνέλευση, η οποία έκανε την αναθεώρηση μερικών διατάξεων του Προσωρινού Πολιτεύματος της Ελλάδος. Το αναθεωρημένο Προσωρινό Πολίτευμα της Ελλάδος υπογράφηκε στις 13 Απριλίου 1823 από τη Β' Εθνική Συνέλευση και πήρε το όνομα «Νόμος της Έπιδάου». Δεν είναι έπομένως ο Νόμος της Έπιδάου νέο Σύνταγμα, άλλ' είναι το ίδιο το Προσωρινό Πολίτευμα της Ελλάδος αναθεωρημένο.

γ) Το Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος (1827).

Η Β' Εθνική Συνέλευση του Άστρους είχε αποφασίσει να συγκληθεί νέα Εθνική Συνέλευση σε δυο χρόνια και να κάνει την αναθεώρηση του Νόμου της Έπιδάου. Οι περιστάσεις όμως δεν επέτρεψαν τη σύγκληση της Γ' Εθνικής Συνελεύσεως τότε που είχε αποφασίσει η Β', αλλά μόλις μετά από τέσσερα χρόνια. Η Γ' Εθνική Συνέλευση κατά τη συνεδρίαση που είχε στις 27 Μαρτίου 1827 στην Τροιζήνα, αποφάσισε να δοθεί το Έκτελεστικό σε ένα μόνο πρόσωπο και δέχτηκε να είναι το πρόσωπο αυτό ο Ιωάννης Καποδίστριας.

Με βάση την απόφασή της αυτή ή Γ' Ἐθνική Συνέλευση ἔκανε τὴν ἀναθεώρηση τοῦ Νόμου τῆς Ἐπιδαύρου καὶ περιορίσε σ' ἓνα πρόσωπο τὸ Ἐκτελεστικό. Τὸ νέο Σύνταγμα μὲ τὴ μεταβολὴ αὐτὴ στὰ μέλη τοῦ Ἐκτελεστικοῦ καὶ τὴν καθιέρωση τῆς ἀρχῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἀνώτατο ὄργανο τοῦ Κράτους ἦταν ὁ λαός, ἐψηφίστηκε τὴν 1η Μαΐου τοῦ 1827 καὶ πῆρε τὸ ὄνομα Πολιτικό Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος. Τὸ Πολιτικό Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος ἦταν τὸ πιὸ δημοκρατικό, ἀλλὰ δὲν ἴσχυσε γιὰ πολὺ.

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1828 ἦρθε στὴν Ἑλλάδα ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ ὁποῖος ἐπίστευε ὅτι μὲ τὶς συνθήκες ποὺ ἐπικρατοῦσαν δὲν ἦταν δυνατόν νὰ ἐφαρμοστῇ τὸ Πολιτικό Σύνταγμα. Γι' αὐτὸ καὶ κατόρθωσε νὰ πείσῃ τὴ Βουλὴ νὰ μὴν ἐφαρμόσῃ τὸ Σύνταγμα, μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι οἱ περιστάσεις δὲν ἐπέτρεπαν νὰ ἐφαρμοστῇ σ' ὅλη τὴ χώρα καὶ ὅτι ἡ σωτηρία τῆς Πατρίδας εἶναι ὁ ὑπέρτατος νόμος. Ἔτσι καταργήθηκε τὸ Βουλευτικό καὶ ἰδρύθηκε τὸ «Πανελλήνιο», γιὰ νὰ μετέχῃ μὲ τὸν Κυβερνήτη στὴν ἀσκηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας.

Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας μὲ προκήρυξή του ἔκανε γνωστὴ στὸ λαὸ τὴ μεταβολὴ καὶ ἐκάλεσε νέα Ἐθνικὴ Συνέλευση, γιὰ νὰ τὴν ἐπικυρώσῃ. Ἡ Δ' Ἐθνικὴ Συνέλευση ἐπικύρωσε τὴν πράξη τῆς Βουλῆς καὶ ἀντὶ τοῦ Πανελληνίου ἱδρυσε τὴ Γερουσία ἀπὸ 27 μέλη. Ἔτσι ἡ Ἑλλάδα ἐκυβερνήθηκε χωρὶς Σύνταγμα ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Καποδίστρια μέχρι τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1831, ὅποτε ἐδόλοφόνησαν τὸν Κυβερνήτη.

δ) Τὸ Ἡγεμονικὸ Σύνταγμα (1832).

Ἡ δολοφονία τοῦ Καποδίστρια προκάλεσε ἀνωμαλίες καὶ ἡ Γερουσία, γιὰ νὰ σώσῃ τὴν κατάστασι, διόρισε σὰν προσωρινὴ Κυβέρνησι μιά τριμελὴ «Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ». Κατόπιν ἐγίνε ἡ Δ' Ἐθνικὴ Συνέλευση στὸ Ναύπλιο, ἡ ὁποία ἐξέλεξε πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὸν Αὐγουστίνου Καποδίστρια καὶ στίς 15 Μαρτίου 1832 ἐψήφισε τὸ Ἡγεμονικὸ Σύνταγμα.

Τὸ Ἡγεμονικὸ Σύνταγμα καθόριζε ὅτι τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡγεμονία διαδοχικῆ, συνταγματικῆ καὶ κοινοβουλευτικῆ, μὲ ἀνώτατο κληρονομικὸ ἄρχοντα τὸν Ἡγεμόνα, μὲ Βουλὴν, ποὺ θὰ ἐξέλεγε κάθε 5 χρόνια καὶ θ' ἀνανέωνε κατὰ τὸ 1/5 τῆς κάθε χρόνου ὁ λαός, καὶ μὲ Γερουσίαν ποὺ τὰ μέλη της θὰ ἐξέλεγε ὁ Ἡγεμόνας ἀπὸ

πρόσωπα που θα έπρεπε να έχουν όρισμένα προσόντα. Το Σύνταγμα τουτο ήταν πολύ φιλελεύθερο, αλλά δεν εφαρμόστηκε ποτέ.

Με το Ήγεμονικό Σύνταγμα τελειώνει και η πρώτη περίοδος των ελληνικών πολιτευμάτων, των οποίων χαρακτηριστικό γνώρισμα είναι το γεγονός ότι ήταν πολύ φιλελεύθερα και δημοκρατικά.

Οι μεγάλες δυνάμεις Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία εξέλεξαν τον πρίγκιπα της Βαυαρίας Όθωνα βασιλιά της Ελλάδος και την εκλογή του επικύρωσε η κατά συνέχεια Δ' Εθνική Συνέλευση στις 27 Ιουλίου 1832. Ο Όθωνας ήρθε στην Ελλάδα τον Ιανουάριο του 1833 και εκυβέρνησε την Ελλάδα με την Αντιβασιλεία στην αρχή, που την αποτελούσαν οι Βαυαροί Άρμανσπεργκ, Μάουρερ και Εύντεκ, και ο ίδιος κατόπιν απολυταρχικά και χωρίς Σύνταγμα μέχρι το 1843.

ε) Σύνταγμα του 1844

Η Επανάσταση που έγινε στις 3 Σεπτεμβρίου 1843 στην Αθήνα με αρχηγούς το Δ. Καλλέργη και τον Ι. Μακρυγιάννη ανάγκασε τον Όθωνα να καλέσει στην Αθήνα την Α' Εθνική Συνέλευση και να δώσει στην Ελλάδα το Σύνταγμα του 1844, το οποίο εξακριβώθηκε στους λόγους που ακούστηκαν στη Βουλή από το Βασιλιά και τα μέλη της Συνελεύσεως σαν μια **συνθήκη** μεταξύ του Βασιλιά και των αντιπροσώπων του λαού.

Σύμφωνα με το Σύνταγμα αυτό, που ονομάστηκε και Πρώτο Σύνταγμα της Ελλάδος, το πολίτευμα της χώρας μας ήταν η συνταγματική μοναρχία. Ανώτατο όργανο του Κράτους ήταν ο μονάρχης, ενώ ταυτόχρονα καθιερώθηκαν και δύο κοινοβουλευτικά σώματα: η Γερουσία από 27 μέλη, που διορίζε ο Βασιλιάς, και η Βουλή από 80 μέλη, που εξέλεγε κάθε τρία χρόνια ο λαός.

Ο Βασιλιάς κατά το Σύνταγμα του 1844 είχε πολύ προνομιακή θέση, διότι επηρέαζε όλες τις εκδηλώσεις της κρατικής εξουσίας. Ο Όθωνας όμως, μοιλονότι έδωκε όρκο για την τήρηση του Συντάγματος, δεν το έτηρησε, αλλά παραβίασε όρισμένες διατάξεις του και προετοίμασε επανάσταση του λαού της Αθήνας, η οποία είχε σαν αποτέλεσμα να χάσει το θρόνο το 1862.

ς) Σύνταγμα του 1864/1911.

Η Β' στην Αθήνα Εθνική Συνέλευση, που συνήλθε μετά την

ἐπανάσταση τῆς νύχτας τῆς 10ης πρὸς τὴν 11η Ὀκτωβρίου 1862, ἐξέλεξε Βασιλιά τῶν Ἑλλήνων τὸν Πρίγκιπα τῆς Δανίας Γεώργιο μὲ τὸ ὄνομα «Γεώργιος Α΄ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων» καὶ ἐψήφισε στὶς 17 Ὀκτωβρίου 1864 τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος.

Μὲ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864 καθιερώθηκε σὰν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἡ **Βασιλευομένη Δημοκρατία**. Ἀναγνωρίστηκε ὁ Βασιλιάς ἀνώτατος Ἀρχοντας τοῦ Κράτους, ἐνῶ ἀνώτατο ὄργανο ἀναγνωρίστηκε ὁ λαός. Καταργήθηκε ἡ Γερουσία καὶ τὴν Κυβέρνηση διορίζε ὁ Βασιλιάς, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸ ἀπεριόριστο δικαίωμα νὰ διορίζῃ καὶ νὰ παύῃ τοὺς Ὑπουργούς. Τὸ 1875 ὁμῶς μὲ εἰσήγηση τοῦ Χαριλάου Τρικούπη ἡ Βουλὴ ἐδέχτηκε τὴν ἀρχὴ τῆς «**δεδηλωμένης**», κατὰ τὴν ὁποία οἱ Ὑπουργοὶ ἔπρεπε νὰ ἔχουν τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς καὶ ἔτσι περιορίστηκε ὁ Βασιλιάς στὴν Ἐκλογὴ τῶν Ὑπουργῶν.

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864 διατηρήθηκε ἀπαράλλακτο μέχρι τὸ 1911, ὁπότε ἐγίνε ἀναθεώρησή του μετὰ τὴν Ἐπανάσταση ποὺ ἐγίνε στὸ Γουδι τὸ 1909 καὶ τὴν εἰσήγηση ποὺ ἔκανε ὁ Ἐλευθ. Βενιζέλος γιὰ τὴν ἀναθεώρησή του. Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1911 δὲν διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864. Εἶναι μιὰ ἀπλὴ ἀναθεώρηση ἐκείνου μὲ τὶς ἑξῆς διαφορές: 1) Περιορίσε τὴν ἀπαρτία τῆς Βουλῆς στὸ 1/3 γιὰ νὰ διευκολύνῃ τὶς συνεδριάσεις, οἱ ὁποῖες διαλύνονταν συχνὰ ἀπὸ ἔλλειψη ἀπαρτίας. 2) Καθιέρωσε τὸ ἀσυμβίβαστο τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ στρατιωτικοῦ, καθὼς καὶ τῆς δημοσιοῦπαλληλικῆς θέσεως. 3) Ἰδρύσε τὸ **Ἐκλογοδικεῖο**, γιὰ νὰ ἐκδικάζῃ τὶς ἐκλογικὲς παραβάσεις. 4) Καθιέρωσε τὴ μονιμότητα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Κατὰ τ' ἄλλα διατηρήθηκε ὅπως ἦταν καὶ τὸ πολίτευμα παρέμεινε Βασιλευομένη Δημοκρατία.

ζ) Συντάγματα τοῦ 1927 καὶ 1952

Τὸ 1924 μὲ ψήφισμα τῆς Δ' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ἐγίνε μεταβολὴ στὸ πολίτευμα τῆς χώρας μας. Καταργήθηκε τὸ Πολίτευμα τῆς Βασιλευομένης Δημοκρατίας καὶ καθιερώθηκε τὸ Πολίτευμα τῆς Προεδρικῆς Δημοκρατίας. Τὴ μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος τὴν ἐδέχτηκε καὶ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς μὲ τὸ δημοψήφισμα ποὺ ἐγίνε στὶς 13 Ἀπριλίου 1924.

Ἡ μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος ἐδημιούργησε τὴν ἀνάγκη νὰ συνταχθῇ νέο Σύνταγμα, τὸ ὁποῖο θὰ ἦταν σύμφωνο μὲ τὴ νέα μορφή τοῦ

πολιτεύματος. Γι' αυτό το σκοπό ή ίδια ή 'Εθνική Συνέλευση έκανε μιá επιτροπή από 30 μέλη, της όποιás έργο ήταν ή σύνταξη νέου Συντάγματος. 'Η επιτροπή εκείνη δέν μόρεσε νά φέρη σέ πέρας τό έργο της, διότι στό μεταξύ ό Θ. Πάγκαλος εκήρυξε δικτατορία. Μόλις τό 1927 έγινε πραγματικότητα ή κατάρτιση και ή ψήφιση του νέου Συντάγματος, όταν πλέον ή δικτατορία είχε ανατραπή από τό Γ. Κονδύλη τό 1926.

Τό νέο Σύνταγμα ονομάστηκε Σύνταγμα της 'Ελληνικής Δημοκρατίας και ή χώρα μας 'Ελληνική Δημοκρατία. Σύμφωνα μέ τη νέα μορφή του πολιτεύματος τό Σύνταγμα του 1927 όριζε σάν ανώτατο άρχοντα του Κράτους τόν Πρόεδρο της Δημοκρατίας, τόν όποιο εξέλεγαν τά δύο νομοθετικά σώματα, ή Βουλή και ή Γερουσία, για 5 χρόνια. 'Ο ίδιος Πρόεδρος μπορούσε νά εκλεγή για δύο μόνο Προεδρικές περιόδους. 'Από εκεί και πέρα απαγορευόταν ή εκλογή του.

"Επειτα τό ίδιο Σύνταγμα καθιέρωσε και ένα δεύτερο νομοθετικό όργανο, τη Γερουσία, ή όποία είχε 120 μέλη. Τη Γερουσία δέν τη διόριζε ό Πρόεδρος της Δημοκρατίας, αλλά την εξέλεγε στό μεγαλύτερο μέρος της ό λαός και σ' ένα μικρό ποσοστό ή Βουλή και ή Γερουσία για 9 χρόνια. Στο διάστημα αυτό γινόταν ανανέωση των μελών της Γερουσίας κάθε τρία χρόνια και κατά τό 1/3 των μελών της. Για νά γίνη κανείς Γερουσιαστής, έπρεπε νά είναι τό λιγότερο 40 έτών.

Στη Γερουσία είχαν δοθη οι εξής άρμοδιότητες: α) Νά νομοθετή μαζί μέ τη Βουλή. β) Νά εκλέγη μαζί μέ τη Βουλή τόν Πρόεδρο της Δημοκρατίας. γ) Νά αποφαινεται για τη διάλυση της Βουλής, όταν τό ζητά ό Πρόεδρος της Δημοκρατίας. δ) Νά συνέρχεται μέ τη Βουλή σέ 'Εθνικές Συνελεύσεις για την αναθεώρηση του Συντάγματος. ε) Νά δικάζη τόν Πρόεδρο της Δημοκρατίας, τους 'Υπουργούς και κάθε άλλο για προδοσία κατά της Πατρίδας.

Σύμφωνα μ' αυτά στη Γερουσία είχαν δοθη νομοθετικές, εκτελεστικές και δικαστικές άρμοδιότητες, ενώ παράλληλα υπήρχαν και τά γνωστά από τ' άλλα Συντάγματα όργανα της Πολιτείας (Βουλή, Δικαστήρια κλπ.).

Τό Σύνταγμα του 1927 δέν εφαρμόστηκε για πολύ χρόνο και εκείνος κατά τόν όποιο εφαρμόστηκε δέν ήταν χωρίς ταραχές, διότι έγιναν δύο έγκληματικές απόπειρες. 'Η μία θέλησε νά ματαιώση τό αποτέλε-

σμα τῶν ἐκλογῶν τοῦ Μαρτίου τοῦ 1933 καί ἡ ἄλλη ἐστράφηκε κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου. Τὸ στρατιωτικὸ κίνημα τέλος τοῦ 1935 ἔθεσε τέρμα στὸ Σύνταγμα τοῦ 1927.

Ἀκολούθησαν κατόπιν ἡ δικτατορία τῆς 4ης Αὐγούστου 1936, ἡ ἐχθρική κατοχή καὶ ὁ ἐμφύλιος σπαράγμός καὶ ἔτσι ἡ Χώρα μας ἔμεινε σχεδὸν χωρὶς Σύνταγμα μέχρι τὴν 1η Ἰανουαρίου 1952. Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952 καθόριζε ὡς πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος τὴ Βασιλευομένη Δημοκρατία καὶ στὶς διατάξεις του ἦτο παρόμοιο μὲ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864/1911.

η) Τὸ δικτατορικὸ Σύνταγμα τοῦ 1968/1973

Στὶς 21 Ἀπριλίου 1967 μιὰ ομάδα ἀξιωματικῶν, γνωστὴ ὡς χούντα, ἔκανε πραξικόπημα καὶ ἐπέβαλε στὴ χώρα δικτατορία. Κατ' ἀρχὰς οἱ δικτάτορες ἀνέστειλαν τὴν ἰσχὺ ὁρισμένων διατάξεων τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952 καὶ κυρίως ἐκείνων ποὺ ἔκαναν λόγο γιὰ τὶς ἀτομικὲς καὶ πολιτικὲς ἐλευθερίες τῶν πολιτῶν. Ἐπειτα θέλησαν νὰ δώσουν στὴ Χώρα Σύνταγμα ποὺ θὰ ἱκανοποιοῦσε τὶς ἐπιδιώξεις τους καὶ γι' αὐτὸ ὁδήγησαν τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ στὴν μὴ ἐλεύθερη ψήφιση τοῦ Συντάγματος τοῦ 1968, μὲ τὸ ὁποῖο τὸ πολίτευμα τῆς Χώρας διατηροῦσε τὴ μορφή τῆς Βασιλευομένης Δημοκρατίας. Τελικὰ ὁμως οἱ ἴδιοι οἱ δικτάτορες προχώρησαν τὴν 1η Ἰουνίου 1973 στὴν πραξικοπηματικὴ κατάρρηση τῆς βασιλείας καὶ τὴν ἐγκατάσταση στὴ χώρα τῆς Προεδρικῆς Δημοκρατίας. Γιὰ νὰ ἐπικυρώσουν καὶ τὴν ἐνέργειά τους αὐτὴ ὁδήγησαν καὶ πάλι τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ σὲ νέο διαβλητὸ δημοψήφισμα, στὶς 29 Ἰουλίου 1973, μὲ τὸ ὁποῖο δόθηκε στὸ πολίτευμα ἡ μορφή τῆς Προεδρικῆς Δημοκρατίας μὲ «πρόεδρο» τὸ δικτάτορα Γ. Παπαδόπουλο.

Ἡ κατάρρευση τῆς δικτατορίας στὶς 23 Ἰουλίου 1974 καὶ ἡ ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας στὴ Χώρα μας εἶχαν σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ἄμεση κατάρρηση ὅλων τῶν Συνταγματικῶν μεταβολῶν ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τοὺς δικτάτορες. Ἡ Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἐνότητος, ποὺ σχηματίστηκε τότε, μὲ τὴ Συντακτικὴ Πράξη τῆς 1ης Αὐγούστου 1974 κατάρρησε τὸ δικτατορικὸ Σύνταγμα τοῦ 1968/1973 καὶ ἔθεσε προσωρινὰ σὲ ἰσχὺ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς διατάξεις ποὺ ἀναφέρονταν στὴ μορφή τοῦ πολιτεύματος καὶ στὸ θεσμὸ τῆς βασιλείας.

3. Τὸ σημερινὸ Σύνταγμα καὶ τὰ ὄργανα τῶν τριῶν ἐξουσιῶν τοῦ Κράτους.

α) Εἰσαγωγή τοῦ Συντάγματος καὶ περιεχόμενα αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς Δημοκρατίας ἡ χώρα βρέθηκε στὴν ἀνάγκη εἰσαγωγῆς νέου, προοδευτικοῦ καὶ ἐκσυγχρονισμένου Συντάγματος. Γιὰ νὰ εἰσαχθῇ νέο Σύνταγμα καὶ νὰ λυθῇ τὸ πολιτειακὸ θέμα, ποὺ εἶχε δημιουργήσει κατὰ καιροὺς πολλὰ προβλήματα, ἀποφασίστηκε ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση Ἑθνικῆς Ἑνότητος νὰ προκηρυχθοῦν ἐκλογὲς γιὰ τὴν ἀνάδειξη Βουλῆς μὲ συντακτικὲς ἀρμοδιότητες καὶ νὰ γίνῃ δημοψήφισμα μὲ τὸ ὁποῖο ὁ λαὸς θὰ ἀποφάσιζε ἐὰν θέλῃ τὴ Δημοκρατία βασιλευσμένη ἢ ἀβασίλευτη. Οἱ ἐκλογὲς ἔγιναν στὶς 17 Νοεμβρίου 1974 καὶ τὸ δημοψήφισμα στὶς 8 Δεκεμβρίου τοῦ ἴδιου ἔτους. Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις ὁ ἐλληνικὸς λαὸς προσήλθε στὶς κάλπες μὲ παραδειγματικὴ τάξη καὶ ἐκδήλωσε τὴ θέλησή του μὲ ἀπόλυτη ἐλευθερία. Μὲ τὶς ἐκλογὲς δόθηκε ἡ πλειοψηφία τοῦ 54% περίπου στὸ κόμμα τῆς «Νέας Δημοκρατίας» τοῦ Κωνστ. Καραμανλῆ καὶ μὲ τὸ δημοψήφισμα ἀποφασίστηκε μὲ τὴ συντριπτικὴ πλειοψηφία τοῦ 69% περίπου νὰ πάρῃ τὸ πολίτευμα τὴ μορφή τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας. Ἐτσι ἡ Βουλὴ προχώρησε στὴν ψήφιση τοῦ σημερινοῦ Συντάγματος τῆς Χώρας, τὸ ὁποῖο ἰσχύει ἀπὸ τὶς 11 Ἰουνίου 1975.

Τὸ κείμενο τοῦ Συντάγματος αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ 120 ἄρθρα. Στὰ ἄρθρα 1-3 γίνεται λόγος γιὰ τὴ μορφή τοῦ πολιτεύματος καὶ τὶς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Μὲ τὰ ἄρθρα 4 - 25 κατοχυρώνονται τὰ ἀτομικὰ καὶ κοινωνικὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν. Τὰ ἄρθρα 26 - 105 ἀναφέρονται στὴν ὀργάνωση καὶ τὶς λειτουργίες τῆς Πολιτείας. Εἰδικότερα τὰ ἄρθρα αὐτὰ κάνουν λόγο γιὰ τὰ ὄργανα τῶν τριῶν ἐξουσιῶν τοῦ Κράτους (νομοθετικῆς, ἐκτελεστικῆς καὶ δικαστικῆς), γιὰ τὸν τρόπο ἀναδείξεως καὶ τὶς ἀρμοδιότητες τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, γιὰ τὴν Κυβέρνηση, γιὰ τὴ Βουλὴ, γιὰ τὰ Δικαστήρια καὶ γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς Διοικήσεως. Τέλος τὰ ἄρθρα 106 - 120 περιέχουν εἰδικὲς μεταβατικὲς διατάξεις καὶ τὴ διάταξη ποὺ θεωρεῖ ὡς θεμελιώδη ὑποχρέωση τῶν πολιτῶν τὸ σεβασμὸ στὸ Σύνταγμα, χαρακτηρίζει ὡς ἔγκλημα τὴν προσβολὴ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας καὶ ἀφήνει τὴν τήρηση τοῦ Συντάγματος στὸν πατριωτισμὸ τῶν Ἑλλήνων.

β) Νέες χαρακτηριστικές διατάξεις του Συντάγματος

Το σημερινό Σύνταγμα της Χώρας είναι δημοκρατικό και προοδευτικό, όριζε δε ότι το πολίτευμά μας είναι Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Πέρα όμως από τις βασικές για κάθε δημοκρατικό Σύνταγμα διατάξεις, περιέχει και τις ακόλουθες νέες διατάξεις:

1. Όρίζει ότι θεμέλιο του πολιτεύματος είναι η λαϊκή κυριαρχία (άρθρο 1).

2. Διακηρύσσει ότι επιδίωξη της χώρας μας είναι η στερέωση της ειρήνης και της δικαιοσύνης και η ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μεταξύ των λαών και των Κρατών (άρθρο 2).

3. Καθιερώνει την δωρεάν παιδεία σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και κάνει την εκπαίδευση υποχρεωτική για 9 χρόνια (άρθρο 16).

4. Θέτει υπό την προστασία και την έποπτεία του Κράτους τον αθλητισμό (άρθρο 16).

5. Κατοχυρώνει εκτός από τα άτομικά και τα κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών, θέτει δε αυτά υπό την προστασία του Κράτους (άρθρο 21).

6. Προστατεύει το δικαίωμα της εργασίας και εξισώνει την άμοιβη ανδρών και γυναικών που προσφέρουν την ίδια εργασία (άρθρο 22).

7. Όρίζει ότι το Κράτος είναι υποχρεωμένο να προστατεύη το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον της Χώρας (άρθρο 24).

8. Χαρακτηρίζει σαν έγκλημα την κατάλυση της λαϊκής κυριαρχίας και των εξουσιών που πηγάζουν απ' αυτή και επιβάλλει τη δίωξη των σφετεριστών μετά την αποκατάσταση της νόμιμης εξουσίας.

9. Διακηρύσσει ότι οι Έλληνες πολίτες έχουν δικαίωμα και υποχρέωση να αντισταθούν με κάθε μέσο έναντιον ούιουδήποτε που θά επιχειρούσε τη βίαιη κατάλυση του ύφισταμένου δημοκρατικού πολιτεύματος.

γ) Τα όργανα των τριών εξουσιών του Κράτους.

Η κρατική εξουσία διακρίνεται σε τρεις μερικότερες εξουσίες: τη νομοθετική, την εκτελεστική και τη δικαστική. Νομοθετική εξουσία λέμε εκείνη που θέτει τους νόμους, εκτελεστική εκείνη που τους εκτε-

λει και δικαστική εκείνη που απονέμει δικαιοσύνη με βάση τους νόμους. Βασική αρχή της δημοκρατίας είναι η απαίτηση να ασκούνται από διαφορετικά όργανα οι τρεις αυτές εξουσίες. Την αρχή αυτή τη λέμε «αρχή της διακρίσεως των εξουσιών», αποτελεί δε βασικό γνώρισμα της δημοκρατίας, διότι μόνον έτσι κατοχυρώνονται οι ατομικές, πολιτικές και κοινωνικές ελευθερίες των πολιτών. Διαφορετικά, όταν δηλαδή οι τρεις εξουσίες ασκούνται από τα ίδια όργανα, οι ελευθερίες αυτές των πολιτών είναι ανύπαρκτες και στην ουσία το πολίτευμα δεν είναι δημοκρατικό, αλλά ολοκληρωτικό (μοναρχία και δικτατορία οποιουδήποτε χρώματος και πολιτικής τοποθετήσεως).

Το δικό μας Σύνταγμα με το άρθρο 26 καθορίζει ποιά είναι τα όργανα των τριών εξουσιών και λέει τα εξής:

1. 'Η νομοθετική εξουσία ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

2. 'Η εκτελεστική εξουσία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση.

3. 'Η δικαστική εξουσία ασκείται από τα δικαστήρια, οι δε απόφασεις αυτών εκτελούνται «έν όνόματι του Έλληνικού Λαού».

Στη συνέχεια θα κάνουμε λόγο για τα όργανα κάθε εξουσίας χωριστά, αρχίζοντας από τα όργανα της εκτελεστικής εξουσίας.

Α. Όργανα της εκτελεστικής εξουσίας.

Σύμφωνα με το Σύνταγμα η εκτελεστική εξουσία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση.

1. Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Στην Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, 'Αρχηγός του Κράτους είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας στη χώρα μας είναι αίρετός και εκλέγεται από τη Βουλή για πέντε χρόνια και μέχρι δύο το πολύ πενταετίες. Για να εκλεγεί δε κανείς Πρόεδρος της Δημοκρατίας πρέπει

α) να κατάγεται από Έλληνα πατέρα και να είναι Έλληνας πολίτης από πενταετίας, β) να έχει συμπληρώσει το 40ο έτος της ηλικίας του και γ) να έχει τη νόμιμη ικανότητα να ψηφίζει.

Σάν ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα νὰ κηρύσσει πόλεμο καὶ νὰ ὑπογράψῃ συνθηκὰς εἰρήνης, συμμαχίας καὶ οἰκονομικῆς συνεργασίας μετὰ τὰ ἄλλα κράτη, ὅπως καὶ συνθηκὰς συμμετοχῆς σὲ διεθνεῖς Ὄργανισμοὺς καὶ Ἐνώσεις, πάντοτε ὅμως ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι οἱ πράξεις τοῦ αὐτοῦ θὰ ἔχουν τὴν προσυπογραφή τῆς Κυβερνήσεως, ἢ ὁποῖα ἔχει καὶ τὴν εὐθύνῃ.

Οἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Προέδρου, ὡς ὄργανου τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, ὁρίζονται μετὰ κάθε λεπτομέρεια ἀπὸ τὸ Σύνταγμα καὶ ἐπειδὴ εἶναι ὁ ρυθμιστὴς τοῦ πολιτεύματος, ἀναφέρονται καὶ στὶς τρεῖς ἐξουσίες. Εἰδικότερα ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει ρυθμιστικὰς, νομοθετικὰς, ἐκτελεστικὰς καὶ δικαστικὰς ἀκόμῃ ἀρμοδιότητες, χωρὶς ὅμως νὰ μπορῇ νὰ συγκεντρώσῃ στὰ χέρια τοῦ ὅλες τὶς κρατικὰς ἐξουσίες. Ρυθμιστικὰς ἀρμοδιότητες τοῦ Προέδρου εἶναι ἡ προκήρυξις ἐκλογῶν, ἡ ἀνάθεσις σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως, ἡ σύγκλησις τῆς Βουλῆς καὶ ἄλλες, νομοθετικὰς ἢ κύρωσις, ἢ ἐκδόσις καὶ ἡ δημοσίευσσις στὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τῶν νόμων ποὺ ψηφίζονται ἀπὸ τὴ Βουλὴ, ἐκτελεστικὰς ἢ ἐκδόσις τῶν Διαταγμάτων γιὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, ὁ διορισμὸς τῆς Κυβερνήσεως μετὰ πρότασιν τοῦ Πρωθυπουργοῦ κλπ. καὶ δικαστικὰς μόνο ἢ ἀπονομὴ χάριτος σὲ καταδικασθέντες μετὰ ἀπὸ πρότασιν τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης καὶ σύμφωνῃ γνώμῃ εἰδικοῦ Συμβουλίου καὶ ἡ χορήγησις ἀμνηστίας γιὰ πολιτικὰ μόνο ἐγκλήματα μετὰ ἀπὸ πρότασιν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει ἰδιαίτερη σημασία σχετικὰ μετὰ τὶς ἀρμοδιότητες τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι περιορίζονται αὐτὲς μόνο σ' ἐκείνες ποὺ τοῦ ἀναγνωρίζει τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ σύμφωνοι μετὰ τὸ Σύνταγμα νόμοι. Ἰδιαίτερη ἐπίσης σημασία ἔχει καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὅλες σχεδὸν οἱ πράξεις τοῦ Προέδρου κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του πρέπει νὰ προσυπογράφωνται καὶ ἀπὸ τὸν ἀρμόδιο Ὑπουργὸ ἢ τὴν Κυβέρνησιν, ποὺ ἔχουν καὶ τὴν εὐθύνῃ.

Σὲ ὁρισμένους καὶ ἀπὸ τὸ Σύνταγμα προβλεπόμενες περιπτώσεις ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει σάν Συμβουλευτικὸν τοῦ ὄργανον τὸ Συμβούλιον τῆς Δημοκρατίας, τὸ ὁποῖον συγκροτεῖται ἀπὸ α) τοὺς ἐκλεγέντες μετὰ δημοκρατικὸν τρόπον Πρόεδρους τῆς Δημοκρατίας, β) τὸν Πρωθυπουργόν, γ) τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς, δ) τὸν Ἀρχηγὸν τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ ε) τοὺς Πρωθυπουργοὺς ποὺ πῆραν ψῆφο ἐμπιστοσύνης ἀπὸ τὴ Βουλὴ.

2. Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Ἡ Κυβέρνηση ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν Πρωθυπουργὸ καὶ τοὺς Ὑπουργούς, μέλη δὲ τῆς Κυβερνήσεως μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ οἱ Ὑφυπουργοί.

Ἐπικεφαλῆς τῆς Κυβερνήσεως εἶναι ὁ Πρωθυπουργός, ὁ ὁποῖος ἐξασφαλίζει τὴν ἐνότητά της καὶ κατευθύνει τὶς ἐνέργειές της, ὅπως καὶ τὶς ἐνέργειες ὅλων τῶν Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν μὲ σκοπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς Κυβερνητικῆς πολιτικῆς μέσα στὰ πλαίσια πού καθορίζουν οἱ νόμοι πού ψηφίζονται ἀπὸ τὴ Βουλὴ.

Οἱ Ὑπουργοὶ εἶναι προϊστάμενοι ὅλων τῶν Ὑπηρεσιῶν ὀρισμένου κλάδου τῆς Διοικήσεως (π.χ. τοῦ κλάδου Παιδείας καὶ θρησκευμάτων) πού λέγεται Ὑπουργεῖο, ἔχουν δὲ τὴν ἀρμοδιότητα νὰ παρακολουθοῦν καὶ νὰ δίνουν κατευθύνσεις καὶ λύσεις στὰ ζητήματα τοῦ Ὑπουργείου τους. Ὁ Ὑπουργός πού δὲν ἔχει Ὑπουργεῖο λέγεται Ὑπουργός ἄνευ χαρτοφυλακίου.

Οἱ Ὑφυπουργοὶ διορίζονται στὰ διάφορα Ὑπουργεῖα καὶ ἀσκοῦν μόνον τὶς ἀρμοδιότητες πού τοὺς παραχωρεῖ ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργός.

Οἱ Ὑπουργοὶ καὶ οἱ Ὑφυπουργοὶ διορίζονται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας μετὰ ἀπὸ πρόταση τοῦ Πρωθυπουργοῦ, εἶναι δὲ συνήθως καὶ μέλη τῆς Βουλῆς. Μπορεῖ ὅμως νὰ μὴν εἶναι μέλη τῆς Βουλῆς, ὅποτε λέγονται ἐξωκοινοβουλευτικοί.

Γιὰ νὰ μείνῃ μιὰ Κυβέρνηση στὴν ἐξουσία καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ πρόγραμμά της πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς. Τὸ Σύνταγμα ὀρίζει ὅτι ἡ Κυβέρνηση ὀφείλει μέσα σὲ 15 ἡμέρες ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού θὰ ὀρκιστῇ ὁ Πρωθυπουργός νὰ παρουσιαστῇ στὴ Βουλὴ καὶ νὰ ζητήσῃ ψῆφο ἐμπιστοσύνης. Ἄν δὲν δοθῇ ψῆφος ἐμπιστοσύνης στὴν Κυβέρνηση, τότε ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰ καθήκοντά του ὁ Πρωθυπουργός καὶ μαζί μὲ τὸν Πρωθυπουργὸ καὶ οἱ Ὑπουργοὶ του. Ἡ Κυβέρνηση δὲν εἶναι ἀνεύθυνη καὶ ἀνεξέλεγκτη κατὰ τὴν ἄσκηση τοῦ ἔργου της. Ὅλα τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως συλλογικά, ἀλλὰ καὶ τὸ καθένα χωριστὰ φέρουν εὐθύνη γιὰ τὶς πράξεις του. Τὸν ἐλεγχὸ τῆς Κυβερνήσεως τὸν κάνει ἡ Βουλὴ σὲ εἰδικές συνεδριάσεις πού γίνονται δύο φορές τὴν ἐβδομάδα καὶ λέγονται συνεδριάσεις κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου. Ὁ κοινοβουλευτικὸς ἐλεγχὸς γίνεται μὲ ἀναφορές, ἐρωτήσεις καὶ ἐπερωτήσεις, κυρίως δὲ μὲ ἐπερωτήσεις.

Β. Όργανα της νομοθετικής εξουσίας.

Για την αρμονική ζωή μιās κοινωνίας είναι απαραίτητοι οί νόμοι που ρυθμίζουν με τούς κανόνες τους τις σχέσεις της. Στην άνοργάνωτη κοινωνία οί νόμοι δέν ύπήρχαν, διότι δέν ύπήρχε τὸ ἀρμόδιο νά νομοθετήσῃ ὄργανο. Ἐκεῖ τις σχέσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἐρρῦθμιζαν οί συνήθειες ἢ, ὅπως ἀλλιῶς λέγονται, τὰ ἔθιμα. Ἀπὸ τότε ὅμως πού ἄρχισε νά ὀργανώνεται σέ Κράτη ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία, παρουσιάστηκε καί ἡ ἀνάγκη νά γραφοῦν νόμοι, πού νά ρυθμίζουν ὅλες τις σχέσεις τῶν πολιτῶν μεταξύ τους καί πρὸς τὸ Κράτος. Στὴν ἐποχὴ μας ἡ ἀνάγκη τῆς νομοθετήσεως εἶναι ἀκόμη πιὸ μεγάλη, διότι, ἐκτὸς ἀπὸ τις σχέσεις τῶν πολιτῶν μεταξύ τους καί πρὸς τὸ Κράτος, ἔχουν δημιουργηθῇ καί σχέσεις τοῦ Κράτους πρὸς ἄλλα Κράτη.

Ἄλλη ἀνάγκη τῆς ἐποχῆς μας, πού τὴν ἐδημιούργησε ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς χαρακτήρας τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, εἶναι ἡ καθιέρωση τοῦ ὀργάνου ἐκείνου πού θά εἶναι ἀρμόδιο νά ψηφίσῃ τούς νόμους καί ἡ διάκρισή του ἀπὸ τὰ ἄλλα ὄργανα τοῦ Κράτους. Ἀφοῦ ὁ κυρίαρχος λαὸς σὲ κάθε δημοκρατία δέν μπορεῖ νά συγκεντρώνεται καί νά ψηφίσῃ μόνος του τούς νόμους, καθιερώθηκε σ' ὅλα τὰ δημοκρατικά πολιτεύματα νά ἐκλέγωνται ἀντιπρόσωποί του γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς κρατικῆς εξουσίας καί εἰδικότερα τῆς νομοθετικῆς εξουσίας. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ ἀποτελοῦν τὴ Βουλὴ, ἡ ὁποία εἶναι τὸ κύριο ὄργανο τῆς νομοθετικῆς εξουσίας.

Κατὰ τὸ δικό μας Σύνταγμα τὰ ὄργανα τῆς νομοθετικῆς εξουσίας εἶναι δύο. Ἡ Βουλὴ καί ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Γιὰ τις νομοθετικὲς ἀρμοδιότητες τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἔγινε λόγος στὰ προηγούμενα. Ἐδῶ θά κάνουμε λόγο μόνο γιὰ τὴ Βουλὴ.

1) Η ΒΟΥΛΗ

1. Σύνθεση καὶ ἀνάδειξη τῆς Βουλῆς.

Ἡ Βουλὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ βουλευτὲς πού προέρχονται ἀπὸ ὅλες τις περιφέρειες τοῦ Κράτους καί ἀντιπροσωπεύουν τὸ Ἔθνος. Σύμφωνα μὲ τὸ Σύνταγμα οἱ βουλευτὲς δέν μπορεῖ νά εἶναι πάνω ἀπὸ 300 καί κάτω ἀπὸ 200. Σήμερα ἡ Βουλὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ 300 βουλευτὲς.

Ἡ ἐκλογή τῆς Βουλῆς γίνεται κανονικὰ κάθε τέσσερα χρόνια μὲ ἄμεση, καθολικὴ καί μυστικὴ ψηφοφορία ὅλων τῶν πολιτῶν πού

έχουν τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίζουν. Τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου κατοχυρώνεται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα, τὸ ὁποῖο ὀρίζει ὅτι οἱ μόνοι περιορισμοὶ ποὺ εἶναι δυνατόν νὰ τεθοῦν σ' αὐτὸ εἶναι ἡ συμπλήρωση ὁρισμένης ἡλικίας, ἡ πνευματικὴ ἀνικανότητα καὶ ἡ ποινικὴ καταδίκη γιὰ ὁρισμένα ἐγκλήματα.

Γιὰ νὰ ἐκλεγῇ κανεὶς βουλευτὴς πρέπει α) νὰ εἶναι Ἑλληνας πολίτης, β) νὰ ἔχῃ τὴ νόμιμη ἱκανότητα νὰ ψηφίζῃ καὶ γ) νὰ ἔχῃ συμπληρώσει τὸ 25ο ἔτος τῆς ἡλικίας του. Οἱ ἐκλογὲς γίνονται ταυτόχρονα σὲ ὅλες τὶς περιφέρειες μὲ ὁρισμένο ἐκλογικὸ σύστημα ποὺ ὀρίζεται μὲ νόμο. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν κάθε ἐκλογικῆς περιφέρειας εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν πληθυσμὸ τῆς καὶ ὀρίζεται μὲ Προεδρικὸ Διάταγμα. Ἐνα μέρος τῆς Βουλῆς, ὄχι μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ ἓνα εἴκοστό (1/20) αὐτῆς δύναται νὰ ἐκλέγεται ἐνιαίᾳ σὲ ὅλη τὴν Ἐπικράτεια. Οἱ βουλευτὲς αὐτοὶ λέγονται βουλευτὲς τῆς Ἐπικρατείας.

Στὴν ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς τοῦ Νοεμβρίου 1974 ἀναδείχτηκαν 12 βουλευτὲς Ἐπικρατείας.

Στὶς ἐκλογὲς γιὰ τὴν ἀνάδειξη τῶν βουλευτῶν παίρνουν μέρος τὰ πολιτικὰ κόμματα, τὰ ὁποῖα κάνουν συνδυασμὸ σὲ κάθε ἐκλογικὴ περιφέρεια ἢ σὲ ὅσες ἐκλογικὲς περιφέρειες θέλουν. Μποροῦν ὁμῶς νὰ βάλουν ὑποψηφιότητα καὶ ἀνεξάρτητοι, ποὺ δὲν ἀνήκουν σὲ κόμμα. **Πολιτικὸ κόμμα** λέμε μιὰ πολιτικὴ ὀργάνωση ποὺ δέχεται τὶς ἀρχὲς τῆς δημοκρατίας, ἔχει ὁρισμένο πρόγραμμα καὶ ἐπιδίδκει τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας μὲ εἰρηνικὰ μέσα γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματός της.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ποὺ ἐκλέγει κάθε κόμμα σὲ κάθε ἐκλογικὴ περιφέρεια ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἐκλογικὸ σύστημα, ποὺ ἰσχύει κατὰ τὶς ἐκλογὲς. **Ἐκλογικὸ σύστημα** λέμε τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο γίνονται οἱ ἐκλογὲς καὶ τὴ μέθοδο μὲ τὴν ὁποία μοιράζονται, σύμφωνα μὲ τὶς ψήφους ποὺ πῆραν, οἱ βουλευτικὲς ἑδρες κάθε περιφέρειας στὰ κόμματα ποὺ πῆραν μέρος στὶς ἐκλογὲς. Τὰ κυριότερα ἐκλογικὰ συστήματα εἶναι τρία, τὰ ἑξῆς:

α) **Τὸ πλειοψηφικὸ**, κατὰ τὸ ὁποῖο σὲ κάθε ἐκλογικὴ περιφέρεια ὅλες τὶς βουλευτικὲς ἑδρες τὶς παίρνει τὸ κόμμα ποὺ ἦρθε πρῶτο.

β) **Τὸ ἀναλογικὸ**, κατὰ τὸ ὁποῖο σὲ κάθε ἐκλογικὴ περιφέρεια οἱ βουλευτικὲς ἑδρες μοιράζονται στὰ κόμματα ἀνάλογα μὲ τὶς ψήφους ποὺ πῆραν. Μορφή τοῦ ἀναλογικοῦ εἶναι καὶ τὸ σύστημα τῆς ἐνίσχυ-

μένης αναλογικής που έχει το πλεονέκτημα να δίνει σταθερές κυβερνήσεις.

γ) **Το μικτό**, κατά το οποίο σ' άλλες έκλογικές περιφέρειες εφαρμόζεται το πλειοψηφικό και σ' άλλες το αναλογικό.

2) Νομική θέση των Βουλευτών.

Οί βουλευτές είναι αντιπρόσωποι του έθνους και γιαυτό κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ενεργούν ελεύθερα χωρίς να είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν τις υποδείξεις εκείνων που τους ψήφισαν. Σάν αντιπρόσωποι του έθνους οί βουλευτές έχουν όρισμένα προνόμια που τους αναγνωρίζει το Σύνταγμα. Τα προνόμια αυτά είναι: ή άσυλία, ή αποζημίωση και οί ατέλειες.

α) **Άσυλία** λέμε το προνόμιο των βουλευτών να είναι ανεύθυνοι για τη γνώμη που εκφράζουν και την ψήφο που δίνουν κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους και το προνόμιο να έχουν ιδιαίτερη μεταχείριση για τις αξιόποινες πράξεις που κάνουν έξω από τον κύκλο των καθηκόντων τους. Έτσι οί βουλευτές είναι κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους ανεύθυνοι και για την καταδίωξή τους για τις άλλες αξιόποινες πράξεις τους χρειάζεται ειδική άδεια της Βουλής.

β) **Αποζημίωση** λέμε τα χρήματα που παίρνουν από το Δημόσιο Ταμείο οί βουλευτές. Λέγεται βουλευτική αποζημίωση και το ποσόν της όρίζεται με νόμο.

γ) **Ατέλειες** ή απαλλαγές λέμε τις οικονομικές διευκολύνσεις των βουλευτών κατά την άσκηση του έργου τους.

3) Η λειτουργία της Βουλής.

Η λειτουργία της Βουλής γίνεται σε όρισμένα χρονικά διαστήματα και με όρισμένο τρόπο. Τα χρονικά διαστήματα που λειτουργεί ή Βουλή διακρίνονται στη βουλευτική περίοδο και τις βουλευτικές συνόδους.

Βουλευτική περίοδος είναι το χρονικό διάστημα για το οποίο εκλέγονται οί βουλευτές. Το διάστημα αυτό είναι τέσσερα χρόνια. Έπειδή δέν είναι δυνατό να εργάζεται ή Βουλή συνέχεια, κάνει διακοπές, ό χρόνος δέ που εργάζεται λέγεται **βουλευτική σύνοδος**. Σε μία βουλευτική περίοδο υπάρχουν πολλές βουλευτικές σύνοδοι, οί όποιες διακρίνονται σε τακτικές, έκτακτες και ειδικές.

Ο μοναδικός τρόπος λειτουργίας της Βουλής είναι οι **συνεδριάσεις**, οι οποίες είναι δημόσιες και μπορεί όποιος θέλει να τις παρακολουθήσει. Για να μπη κανείς μέσα, πρέπει να είναι εφοδιασμένος με ειδική άδεια του Προέδρου της Βουλής.

Στις συνεδριάσεις γίνεται συζήτηση και υπάρχει ελευθερία του λόγου. Για τους όμιλητές κάθε θέματος γίνεται κατάλογος και ο καθένας παίρνει το λόγο με τη σειρά του. Ο χρόνος που μπορεί να ομιλήσει κάθε βουλευτής μπορεί να είναι ορισμένος, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι περιορίζεται η ελευθερία του λόγου. Απλώς, επειδή ο χρόνος δεν φτάνει για όλους τους όμιλητές, περιορίζεται ο χρόνος που μπορεί να ομιλήσει κάθε βουλευτής. Τις συνεδριάσεις της Βουλής τις διευθύνει ο Πρόεδρος της και κατά την απουσία του ένας από τους Αντιπροέδρους κατά σειρά.

4) **Άρμοδιότητες της Βουλής.**

Οι αρμοδιότητες της Βουλής είναι πολλές και σημαντικές, επηρεάζονται δε απ' αυτές τόσο η πολιτική, όσο και η κοινωνική ζωή στη χώρα μας. Κυριότερες από τις αρμοδιότητες της Βουλής είναι:

α) **Η αναθεώρηση του Συντάγματος.** Η Βουλή με την πλειοψηφία των 3/5 των μελών της σε δύο ψηφοφορίες μπορεί να ζητήσει την αναθεώρηση των διατάξεων του Συντάγματος, εκτός από εκείνες που καθορίζουν τη βάση και τη μορφή του πολιτεύματος και μερικών άλλων που τις ορίζει το Σύνταγμα.

β) **Η νομοθεσία,** αφού κύριο έργο της Βουλής είναι να νομοθετη.

γ) **Ο έλεγχος της Κυβέρνησεως.** Η Βουλή έχει την αρμοδιότητα να ελέγχει την Κυβέρνηση και κάθε Υπουργό χωριστά και με την αρμοδιότητά της αυτή να επηρεάζει την εκτελεστική εξουσία. Ακόμη είναι μόνη αρμόδια να κατηγορή τους Υπουργούς στο ειδικό για τους Υπουργούς δικαστήριο.

δ) **Ανάδειξη άλλων οργάνων.** Στη Βουλή ανήκει η αρμοδιότητα να εκλέγει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Επιπλέον η Βουλή έχει και μερικές αρμοδιότητες που αναφέρονται στην ίδια και τις λέμε **αυτονομιακές αρμοδιότητες**. Τέτοιες αρμοδιότητες της Βουλής είναι τα δικαιώματα που έχει να ψηφίσει τον Κανονισμό της, να εκλέγει το Προεδρείο της, να κατηγορή τους Υπουργούς στο ειδικό γι' αυτούς δικαστήριο κλπ.

Γ) Όργανα της δικαστικής εξουσίας.

Για την εξασφάλιση της αρμονίας στη ζωή των μελών της οργανωμένης σε Κράτος κοινωνίας δεν φτάνει η ψήφιση και η εκτέλεση των νόμων. Χρειάζεται και η άπονομή της δικαιοσύνης στις διαφορές που δημιουργούνται κατά την εφαρμογή των νόμων.

Επειδή η άπονομή της δικαιοσύνης χωρίς επηρεασμούς και διακρίσεις είναι απαίτηση της αρχής της ισότητας των πολιτών και προϋπόθεση της αρμονικής ζωής και της προόδου της κοινωνίας, σ' όλα τα δημοκρατικά πολιτεύματα η άπονομή της δικαιοσύνης αποτελεί την τρίτη εξουσία, τη δικαστική εξουσία, και γίνεται από όργανα που είναι ανεξάρτητα και δεν επηρεάζονται ούτε από την εκτελεστική ούτε και από τη νομοθετική εξουσία.

Στο δικό μας Σύνταγμα η δικαστική εξουσία είναι χωρισμένη και ενεργείται κατά το άρθρο 28 από τα Δικαστήρια.

ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Δικαστήρια λέμε τα όργανα εκείνα που ασκούν τη δικαστική εξουσία και συγκροτούνται από δικαστές, που έχουν τα νόμιμα προσόντα και διορίζονται με όρισμένη διαδικασία. Η άπονομή της δικαιοσύνης επομένως γίνεται από πρόσωπα που έχουν σαν έργο τους την άπονομή της δικαιοσύνης ή καλύτερα από τακτικούς δικαστές. Οί ίδιοι οί δικαστές έχουν στην αρμοδιότητά τους και τη διοίκηση των Δικαστηρίων. Έτσι σχετικά με τη διοίκηση είναι έμμεσα όργανα του Κράτους, ενώ σχετικά με την άπονομή της δικαιοσύνης είναι άμεσα όργανα αυτού, διότι τους αναγνωρίζει το Σύνταγμα.

Για την ανεπηρέαστη άπονομή της δικαιοσύνης και για την προστασία των πολιτών κατά την άπονομή της, το Σύνταγμα με ειδικές διατάξεις εξασφαλίζει την ανεξαρτησία των δικαστών και καθορίζει τις υποχρεώσεις και τις ευθύνες τους με τις όποιες προστατεύει εκείνους που δικάζονται, διότι:

α) Όταν απονέμουν δικαιοσύνη είναι έντελως ανεξάρτητοι και δεν περιορίζονται από κανέναν άλλο εκτός από το νόμο και τη συνείδησή τους.

β) Είναι εξασφαλισμένη η προσωπική ανεξαρτησία των δικαστών και ό διορισμός τους δεν εξαρτάται από την Κυβέρνηση, αλλά από το

νόμο, ό όποϊός άπαιτεϊ νά έχουν πτυχίο Νομικής, νά έχουν άσκήσει όρισμένο χρονικό διάστημα τό δικηγορικό έπάγγελμα και νά επιτύχουν σέ διαγωνισμό. Άκόμη ή προσωπική τους ανεξαρτησία εξασφαλίζεται και μέ τή μονιμότητα, πού έχουν οί Είσαγγελείς, οί Άντεισαγγελεϊς, οί Είρηνοδίκες και οί Πταισματοδίκες, και μέ τήν ισοβιότητα πού έχουν όλοι οί άλλοι δικαστές άπό τό βαθμό τοϋ Πρωτοδίκη και έπάνω. Τέλος ή προσωπική ανεξαρτησία τών δικαστών εξασφαλίζεται μέ τό θεσμό τοϋ Άνωτάτου Δικαστικοϋ Συμβουλίου, τό όποϊο κάνει τς τοποθετήσεις, τς μεταθέσεις και τς προαγωγές τών Δικαστών, χωρίς τήν άνάμιξη τής Κυβερνήσεως, και τέλος μέ τήν ιδιαίτερη μισθολογική μεταχείρισή τους.

Έξάλλου οί δικαζόμενοι προστατεύονται κατά τήν άπονομή τής δικαιοσύνης σ' αϋτούς άπό τοϋς δικαστές, διότι:

α) Οί δικαστές είναι ύποχρεωμένοι νά εφαρμόζουν τό νόμο. Μόνο σέ περίπτωση πού ό νόμος είναι αντίθετος πρός τό Σύνταγμα (αντισυνταγματικός νόμος) μποροϋν νά μήν τόν εφαρμόσουν.

β) Οί συνεδριάσεις τών Δικαστηρίων είναι δημόσιες και έτσι οί δικαζόμενοι έκθέτουν δημόσια τς άπόψεις τους και τό κοινό, σύμφωνα μέ αϋτά πού άκούει, καταλαβαίνει άν είναι όρθές οί άποφάσεις τών Δικαστηρίων.

γ) Οί δικαστές πρέπει νά αιτιολογοϋν τήν άπόφασή τους και νά τήν άπαγγέλλουν δημόσια. Έτσι ύποχρεώνονται οί δικαστές νά είναι άμερόληπτοι στήν άπονομή τής δικαιοσύνης.

Τά Δικαστήρια άνάλογα μέ τς ύποθέσεις πού δικάζουν χωρίζονται σέ πολιτικά, σέ ποινικά, σέ διοικητικά και σέ φορολογικά Δικαστήρια. Σ' όλες τς κατηγορίες τών Δικαστηρίων ή δικαιοσύνη άπονέμεται σέ δυό βαθμούς. Στόν πρϊτο βαθμό δικάζεται ή ύπόθεση για πρώτη φορά και στο δεύτερο βαθμό για δεύτερη φορά και μόνο σέ περίπτωση πού κάποιος άπό τοϋς ενδιαφερομένους δέν ικανοποιήθηκε μέ τήν πρώτη άπόφαση.

Α. ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Πολιτικά Δικαστήρια λέμε εκείνα πού δικάζουν τς ιδιωτικές διαφορές και κυρίως τς διαφορές πού έχουν σχέση μέ τήν περιουσία.

Για νά δικάσουν μια ύπόθεση τά Πολιτικά Δικαστήρια, πρέπει νά

το ζήτηση με έγγραφο εκείνος που νομίζει ότι αδικήθηκε. Το έγγραφο αυτό στον πρώτο βαθμό λέγεται **άγωγή**, εκείνος που κάνει την άγωγή λέγεται **ενάγων**, εκείνος έναντίον του οποίου γίνεται η άγωγή λέγεται **εναγόμενος** και τέλος και οι δυο μαζί λέγονται **διάδικοι**. Στο δεύτερο βαθμό το έγγραφο λέγεται **έφεση**, εκείνος που την κάνει λέγεται **έφεσίων** ή **έκκαλων**, εκείνος κατά του οποίου στρέφεται **έφεσίβλητος** και τέλος και οι δυο μαζί **διάδικοι**.

Πρώτου βαθμού Πολιτικά Δικαστήρια είναι:

α) **Το Ειρηνοδικείο**, στο οποίο δικάζει ο Ειρηνοδίκης με το Γραμματέα.

β) **Το Πρωτοδικείο**, το οποίο διακρίνεται 1) σε Μονομελές, όπου δικάζει ο Πρόεδρος Πρωτοδικών ή ένας Πρωτοδίκης που όρίζεται από τον Πρόεδρο, με το Γραμματέα και η διαδικασία λέγεται προεδρική, και 2) σε Τριμελές, όπου δικάζουν τρεις δικαστές (Πρόεδρος Πρωτοδικών και δύο Πρωτοδίκες ή ένας Πρωτοδίκης και ένας Πάρεδρος) με το Γραμματέα. Στο Τριμελές Πρωτοδικείο μπορεί να παρευρίσκεται και Εισαγγελέας, δεν είναι όμως απαραίτητη η παρουσία του.

Στο Πρωτοδικείο (Τριμελές) υπάγονται όλες οι υποθέσεις που δεν υπάγονται στο Ειρηνοδικείο.

Δευτέρου βαθμού πολιτικά δικαστήρια είναι:

α) **Το Πρωτοδικείο (Τριμελές)**, όταν δικάζει έφεσεις κατά των αποφάσεων του Ειρηνοδικείου.

β) **Το Έφετείο**, στο οποίο δικάζουν ο Πρόεδρος Έφετων με τέσσερες Έφέτες (Πενταμελές) και το Γραμματέα τις έφεσεις κατά των αποφάσεων που έβγαλε το Πρωτοδικείο για τις υποθέσεις που έδικασε σε πρώτο βαθμό. Στις συνεδριάσεις του Έφετείου μπορεί, χωρίς να είναι υποχρεωτικό, να συμμετέχει και ο Εισαγγελέας.

Β. ΠΟΙΝΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Ποινικά Δικαστήρια λέμε εκείνα που δικάζουν τις αξιόποινες πράξεις και έχουν δικαίωμα να επιβάλουν ποινές.

Οι αξιόποινες πράξεις διακρίνονται σε πταίσματα, σε πλημμελήματα και σε κακουργήματα. **Πταίσμα** είναι η αξιόποινή πράξη που τιμωρείται με πρόστιμο ή με προσωπική κράτηση, **πλημμέλημα** ή αξιόποινή πράξη που τιμωρείται με φυλάκιση ή με χρηματική ποινή ή

μέ περιορισμό σέ σωφρονιστήριο, καί **κακούργημα** ἡ ἀξιοποινη πράξη πού τιμωρεῖται μέ κάθειρξη ἢ μέ θάνατο.

Μιά ἀξιοποινη πράξη δικάζεται ἀπό τὰ Ποινικά Δικαστήρια εἴτε αὐτεπάγγελτα, εἴτε μέ γραπτή καταγγελία (ἐγκληση) ἐκείνου κατὰ τοῦ ὁποίου ἐστράφηκε ἡ ἀξιοποινη πράξη. Τό ἔγγραφο μέ τό ὁποῖο γίνεται ἡ καταγγελία τό λέμε **μῆνυση**, ἐκεῖνον πού κάνει τήν καταγγελία **μηνυτή** καί ἐκεῖνον κατὰ τοῦ ὁποίου στρέφεται ἡ καταγγελία **κατηγορούμενο**. Ἡ ποινική δίκη δέν ἐνδιαφέρει μόνο τό μηνυτή, ἀλλά καί τό δημόσιο συμφέρον. Γι' αὐτό σέ κάθε ποινική δίκη παίρνει μέρος καί ὁ Δημόσιος Κατήγορος. Δημόσιος Κατήγορος στήν ἐκδίκαση τῶν πταισμάτων εἶναι ἀξιωματικός τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων ἢ τῆς Χωροφυλακῆς καί ἂν πρόκειται γιά ἀγροτική, δασική κλπ. παράβαση, τότε Δημόσιος Κατήγορος εἶναι ὁ Ἀγρονόμος, ὁ Δασάρχης κ.ο.κ. Στήν ἐκδίκαση τῶν πλημμελημάτων καί τῶν ἐγκλημάτων Δημόσιος Κατήγορος εἶναι ὁ Εἰσαγγελέας.

Τά Ποινικά Δικαστήρια συγκροτοῦνται στή χώρα μας ἀπό τοὺς ἴδιους δικαστές ἀπό τοὺς ὁποίους συγκροτοῦνται καί τὰ Πολιτικά Δικαστήρια. Μόνο στίς μεγάλες πόλεις (Ἀθήνα, Πειραιά κλπ.) ὀρίζονται ἀπό τό Δικαστήριο οἱ δικαστές πού θά δικάζουν ἀποκλειστικά ποινικές ὑποθέσεις, ἐπειδὴ εἶναι μέγας ὁ ἀριθμός τῶν δικαστῶν καί εἶναι εὐκόλο. Ποινικά Δικαστήρια εἶναι: α) Τά Πταισματοδικεῖα, β) τὰ Πλημμελειοδικεῖα, γ) τὰ Ποινικά Ἐφετεῖα, δ) τὰ Δικαστήρια Ἀνηλίκων, ε) τὰ Κακουργοδικεῖα.

α) **Τά Πταισματοδικεῖα**. Πταισματοδικεῖα εἶναι τὰ Εἰρηνοδικεῖα, ὅταν δικάζουν πταίσματα, καί τὰ εἰδικά Πταισματοδικεῖα πού λειτουργοῦν στίς μεγάλες πόλεις. Ἐχουν τήν ἀρμοδιότητα νά δικάζουν τὰ πταίσματα καί ἀποτελοῦνται ἀπό τὸν Εἰρηνοδίκη, ὁ ὁποῖος στήν περίπτωση αὕτη λέγεται Πταισματοδίκης, ἢ τὸν εἰδικό Πταισματοδίκη, τὸ Δημόσιο Κατήγορο καί τὸ Γραμματεα.

Τά Πταισματοδικεῖα εἶναι Δικαστήρια πρώτου βαθμοῦ, δικάζουν δηλαδή τὰ πταίσματα γιά πρώτη φορά.

β) **Τά Πλημμελειοδικεῖα**. Πλημμελειοδικεῖα εἶναι τὰ Δικαστήρια πού δικάζουν τὰ πλημμελήματα καί διακρίνονται α) σέ **Μονομελῆ** καί β) σέ **Τριμελῆ**. Τά Μονομελῆ ἀποτελοῦνται ἀπό ἓναν Πρωτοδίκη πού λέγεται Πλημμελειοδίκης, τὸν Εἰσαγγελέα καί τὸ Γραμματεα καί δικάζουν τὰ πλημμελήματα πού τιμωροῦνται μέ φυλάκιση, τό πολὺ μέ-

χρη ένα χρόνο, ή με χρηματική ποινή, και τις έφεσεις κατά των αποφάσεων των Πταισματοδικείων για τις όποιες γίνεται έφεση. Τα Τριμελή αποτελούνται από τον Πρόεδρο Πρωτοδικών και δύο δικαστές (Πρωτοδικες ή έναν Πρωτοδίκη και έναν Πάρεδρο), τον Εισαγγελέα και τον Γραμματέα και δικάζουν σε πρώτο βαθμό τα πλημμελήματα που δέν δικάζονται από το Μονομελές Πλημμελειοδικείο και σε δεύτερο βαθμό τις έφεσεις κατά των αποφάσεων των Μονομελών Πλημμελειοδικείων.

γ) **Τά Ποινικά Έφετεία.** Ποινικά Έφετεία είναι τα Δικαστήρια που δικάζουν σε δεύτερο βαθμό τις έφεσεις κατά των αποφάσεων των Τριμελών Πλημμελειοδικείων ή σε πρώτο βαθμό τα πλημμελήματα όρισμένων προσώπων (π.χ. δικηγόρων, δικαστών, εισαγγελέων, αρχιερέων, νομαρχών κλπ.) και όρισμένα κακουργήματα που όρίζει ό νόμος (π.χ. κλοπή, πλαστογραφία, άπάτη κλπ. σε βάρος του Δημοσίου κ.ά.). Τα Ποινικά Έφετεία, όταν δικάζουν έφεσεις κατά των αποφάσεων των Πλημμελειοδικείων και τα πλημμελήματα όρισμένων προσώπων είναι Τριμελή και αποτελούνται από τον Πρόεδρο των Έφετών με δύο Έφέτες, τον Εισαγγελέα και το Γραμματέα, ενώ στις άλλες περιπτώσεις είναι Πενταμελή και αποτελούνται από τον Πρόεδρο των Έφετών με τέσσερες Έφέτες, τον Εισαγγελέα και το Γραμματέα.

δ) **Τά Δικαστήρια Άνηλίκων.** Δικαστήρια Άνηλίκων είναι εκείνα που δικάζουν τα έγκλήματα που γίνονται από τους άνηλικους (ήλικίας 12-17 έτών) και διακρίνονται: α) Σε Μονομελή Δικαστήρια Άνηλίκων, στα όποια δικάζει ένας δικαστής, που λέγεται δικαστής άνηλίκων, τα έγκλήματα των άνηλίκων που τιμωρούνται με ποινή όχι μεγαλύτερη από 5 χρόνια περιορισμό σε σωφρονιστήριο. β) Σε Τριμελή Δικαστήρια Άνηλίκων, στα όποια δικάζουν ό δικαστής άνηλίκων και δύο Πρωτοδικες τα έγκλήματα των άνηλίκων που τιμωρούνται με περιορισμό σε σωφρονιστήριο τό λιγότερο 5 χρόνια. γ) Σε Δευτεροβάθμια Δικαστήρια Άνηλίκων, στα όποια δικάζει ό δικαστής άνηλίκων του Έφετείου με δύο άκόμη Έφέτες τις έφεσεις κατά των αποφάσεων των παραπάνω Δικαστηρίων Άνηλίκων.

ε) **Τά Κακουργοδικεία.** Κακουργοδικεία είναι τα Δικαστήρια που δικάζουν τα κακουργήματα και αποτελούνται από τον Πρόεδρο με δύο Πρωτοδικες, τον Εισαγγελέα, τό Γραμματέα και τους ένόρκους. Οί

ἐνορκοὶ ποὺ σὲ κάθε δίκη εἶναι 10 (7 ἄνδρες καὶ 3 γυναῖκες) καὶ κληρώνονται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τοῦ Δικαστηρίου, ἀπαντοῦν στὰ ἐρωτήματα ποὺ τοὺς κάνει ὁ Πρόεδρος, γιὰ τὴν ἐνοχὴ ἢ ὄχι τοῦ κατηγορουμένου καὶ γιὰ τὴν ὑπαρξὴ ἐλαφρυντικῶν ἢ ὄχι, ἐγγράφως, ἐνῶ οἱ δικαστὲς (σύεδροι) κανονίζουν καὶ ἐπιβάλλουν τὴν ποινὴ ἀνάλογα μὲ τὴν ἀπάντηση τῶν ἐνόρκων καὶ τὸ σχετικὸ νόμο.

Ἡ ἀπόφαση τῶν ἐνόρκων λέγεται **ἐτυμηγορία** καὶ παίρνεται μὲ πλειοψηφία. Στὴν περίπτωση ποὺ ὑπάρχει ἰσοψηφία ἀθωώνεται ὁ κατηγορούμενος. Τὴν ἐτυμηγορία μποροῦν νὰ τὴν κηρύξουν **πεπλανημένη** οἱ σύεδροι καὶ ὁ Εἰσαγγελέας, ἂν εἶναι ἀθωωτική, καὶ μόνο οἱ σύεδροι, ἂν εἶναι καταδικαστική. Πάντως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κηρυχθῇ πεπλανημένη ἢ ἀπόφαση ποὺ πῆραν μὲ ὁμοφωνία οἱ ἐνορκοί.

Γ. ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ.

Τὸ ἀνώτατο Δικαστήριό στὴ χώρα μας εἶναι ὁ Ἄρειος Πάγος, ὁ ὁποῖος ἱδρύθηκε τὸ ἔτος 1834 μὲ σκοπὸ τὴν ὁμοιόμορφη ἐφαρμογὴ τῶν νόμων ἀπὸ τὰ Δικαστήρια.

Ὁ Ἄρειος Πάγος σὰν Δικαστήριό δικάζει κυρίως τὶς αἰτήσεις ἀκυρώσεως ἢ ἀναίρέσεως ποὺ γίνονται κατὰ τῶν ἀποφάσεων ὅλων τῶν Πολιτικῶν καὶ τῶν Ποινικῶν Δικαστηρίων. Κατὰ τὴν ἐκδίκαση τῶν αἰτήσεων αὐτῶν ὁ Ἄρειος Πάγος δὲν ἐξετάζει ἂν ἀληθεύουν τὰ περιστατικά πάνω στὰ ὁποῖα στηρίζονται οἱ ἀποφάσεις τῶν Πολιτικῶν καὶ τῶν Ποινικῶν Δικαστηρίων, ἀλλ' ἐξετάζει ἂν κατὰ τὴ διαδικασία καὶ τὴν ἐκδοσὴ τῆς ἀποφάσεως ἐφαρμόστηκε σωστὰ ὁ νόμος. Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ἄρειος Πάγος ἐξετάζει ἂν ἐφαρμόστηκε σωστὰ ὁ νόμος ἀπὸ τὰ ἄλλα Δικαστήρια (Πολιτικά καὶ Ποινικά) κάνει τὶς ἀποφάσεις τοῦ ἑνα εἶδος νόμων, ποὺ χρησιμεύουν σὰν ὁδηγὸς τῶν δικαστῶν κατὰ τὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης. Οἱ ἀποφάσεις τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἐπειδὴ ἀναφέρονται στὴν ὀρθὴ ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου, ἀποτελοῦν «**νομολογία**» καὶ δεσμεύουν τοὺς δικαστὲς ἔτσι, ὥστε στὰ θέματα ποὺ ἀποφασίζει ὁ Ἄρειος Πάγος νὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ τὸν ἀκολουθοῦν στὶς ἀποφάσεις τους.

Οἱ συνεδριάσεις τοῦ Ἀρείου Πάγου διακρίνονται: α) στὶς συνεδριάσεις τῶν Τμημάτων του καὶ β) στὶς συνεδριάσεις τῆς ὁλομελείας.

α) Συνεδριάσεις τῶν Τμημάτων.

Τὸ Πρῶτο Τμήμα τοῦ Ἀρείου Πάγου συγκροτεῖται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο, 6 Ἀρεοπαγίτες, τὸν Εἰσαγγελέα καὶ τὸ Γραμματέα καὶ δικάζει τὶς αἰτήσεις ἀναιρέσεως κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν Εἰρηνοδικείων, Πρωτοδικείων καὶ Ἐφετείων. Ἔτσι τὸ Πρῶτο Τμήμα ἀποτελεῖ τὸ Ἀκυρωτικὸ τῶν ἀποφάσεων τῶν Πολιτικῶν Δικαστηρίων.

Τὸ Δεύτερο Τμήμα συγκροτεῖται, ὅπως καὶ τὸ Πρῶτο, καὶ δικάζει:

- α) τὶς αἰτήσεις ἀναιρέσεως κατὰ τῶν ἀποφάσεων καὶ τῶν βουλευμάτων τῶν Ποινικῶν Δικαστηρίων·
- β) τὶς αἰτήσεις γιὰ τὸν κανονισμὸ τῆς ἀρμοδιότητος μεταξὺ δύο Δικαστηρίων ἢ γιὰ τὴν παραπομπή μιᾶς ὑποθέσεως ἀπὸ τὸ ἓνα Δικαστήριον στὸ ἄλλο· καὶ
- γ) τὶς ὑποθέσεις μετὰ ἀπὸ τὴν ἀναίρεση τῶν ἀποφάσεων τῶν Πολιτικῶν Δικαστηρίων, ἐφόσον τὶς ἐκράτησε ὁ Ἀρειος Πάγος γιὰ νὰ τὶς δικάσῃ ὁ ἴδιος.

Τὸ Β' Τμήμα εἶναι τὸ Ἀκυρωτικὸ τῶν Ποινικῶν Δικαστηρίων.

β) Συνεδρίαση τῆς Ὀλομελείας τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ἡ Ὀλομέλεια τοῦ Ἀρείου Πάγου συνεδριάζει:

- 1) γιὰ νὰ δικάσῃ τὶς προσφυγές κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου,
- 2) γιὰ ν' ἀποφασίσῃ στὶς περιπτώσεις συγκρούσεως δυὸ Δικαστηρίων ἢ τῶν δύο τμημάτων του,
- 3) γιὰ νὰ δικάσῃ τὶς αἰτήσεις ἀναιρέσεως τῶν Εἰσαγγελέων ὑπὲρ τοῦ νόμου καὶ
- 4) γιὰ νὰ δικάσῃ τὶς αἰτήσεις ποὺ ἀφοροῦν τὴν ὑπέρβαση τῶν καθηκόντων τῶν ἀνωτάτων δικαστικῶν λειτουργῶν.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δυὸ Τμήματα καὶ τὴν Ὀλομέλεια τοῦ Ἀρείου Πάγου, ποὺ ἔχουν δικαστικὰ καθήκοντα, στὸν Ἀρειο Πάγο, ἀπὸ τὰ μέλη του, λειτουργεῖ καὶ τὸ Ἀνώτατο Δικαστικὸ Συμβούλιο σὲ δυὸ Τμήματα γιὰ τὴν ὑπαλληλική κατάσταση (προαγωγές, μεταθέσεις κλπ.) τῶν δικαστῶν (τὸ Α' Τμήμα) καὶ τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων (τὸ Β' Τμήμα).

Δ. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Διοικητικὰ Δικαστήρια λέμε ἐκεῖνα ποὺ δικάζουν τὶς διαφορὲς μεταξὺ τῆς διοικήσεως καὶ τῶν πολιτῶν. Τέτοιες διαφορὲς εἶναι ἐκεῖνες ποὺ δημιουργοῦνται, ὅταν οἱ πράξεις τῶν διοικητικῶν ὀργάνων δὲν εἶναι σύμφωνα μὲ τὸ νόμο. Σ' αὐτὲς τὶς πράξεις ἔχουν τὸ δικαίωμα οἱ πολῖτες ν' ἀμφισβητήσουν τὴ νομιμότητά τους καὶ γι' αὐτὸ οἱ διοι-

κητικές διαφορές λέγονται και διαφορές αμφισβητούμενου διοικητού.

Μέχρι σήμερα δεν έχουν ιδρυθή άλλα Διοικητικά Δικαστήρια, εκτός από τα Φορολογικά, στα όποια υπάγονται όλες οι φορολογικές και οι τελωνειακές διαφορές. Έτσι οι άλλες διοικητικές διαφορές εξακολουθούν να δικάζονται από τα Πολιτικά Δικαστήρια, εκτός από εκείνες που δικάζονται από το Συμβούλιο Έπικρατείας και το Έλεγκτικό Συνέδριο.

α) ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ.

Το Συμβούλιο Έπικρατείας ιδρύθηκε για πρώτη φορά το 1835 με διπλή αρμοδιότητα. Ήταν κυρίως συμβουλευτικό όργανο της Κυβερνήσεως, αφού δεν υπήρχε τότε Βουλή, και έπειτα ήταν και το Διοικητικό Δικαστήριο, που έδικαζε τις διοικητικές διαφορές. Έπειδή ήταν συμβουλευτικό όργανο της Κυβερνήσεως, μέλη του είχαν διοριστή εξέχουσες φυσιογνωμίες, όπως π.χ. ο Θ. Κολοκοτρώνης, ο Κ. Κανάρης, ο Π. Μαυρομιχάλης, ο Α. Ζαΐμης, ο Α. Μαυροκορδάτος, ο Γ. Κουντουριώτης, ο Σπ. Τρικούπης κλπ. Το 1844 όμως καταργήθηκε το Συμβούλιο Έπικρατείας και μόλις το 1917 ξαναϊδρύθηκε. Η λειτουργία του άρχισε από το Μάιο του 1929.

Οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου Έπικρατείας καθορίζονται από το Σύνταγμα και είναι α) γνωμοδοτικές και β) δικαστικές. Σαν Γνωμοδοτικό Συμβούλιο της κεντρικής διοικήσεως (Υπουργών) το Συμβούλιο Έπικρατείας έχει την αρμοδιότητα να επεξεργάζεται τα διατάγματα εκείνα που ερμηνεύουν τους νόμους και ρυθμίζουν την εφαρμογή τους (κανονιστικά διατάγματα). Η επεξεργασία των κανονιστικών διαταγμάτων είναι υποχρεωτική και επομένως είναι άκυρα, αν δεν γίνη. Σαν Διοικητικό Δικαστήριο το Συμβούλιο Έπικρατείας, δικάζει: α) τις αιτήσεις που γίνονται για την ακύρωση των πράξεων των διοικητικών οργάνων β) τις αιτήσεις για αναίρεση των αποφάσεων των Διοικητικών Δικαστηρίων και γ) τις προσφυγές των μονίμων δημοσίων υπαλλήλων κατά των αποφάσεων των υπηρεσιακών τους συμβουλίων που αναφέρονται στην απόλυση, τον υποβιβασμό τους κλπ.

Τις συνεδριάσεις του Συμβουλίου Έπικρατείας τις διακρίνουμε: α) στις συνεδριάσεις της ολομελείας και β) στις συνεδριάσεις των τμημάτων.

Η ύπαρξη του Συμβουλίου Έπικρατείας έχει μεγάλη σημασία,

διότι προστατεύει τούς δημοσίους υπαλλήλους και όλους τούς πολίτες από τις τυχόν αυθαιρεσίες των διοικητικών οργάνων και συντελεί στην καλή λειτουργία της κρατικής μηχανής.

β) ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ.

Τò Έλεγκτικό Συνέδριο ιδρύθηκε τò 1833 και λειτουργεί από τότε μέχρι σήμερα συνέχεια.

Τò Έλεγκτικό Συνέδριο έχει διπλή αρμοδιότητα. Είναι πρώτα **διοικητική αρχή**. Σάν διοικητική αρχή α) γνωματεύει για τὰ νομοσχέδια που αναφέρονται στην άπονομή συντάξεων, β) ελέγχει τις δαπάνες, τόν άπολογισμό και τò γενικό ίσολογισμό του Κράτους, γ) ελέγχει τούς λογαριασμούς των διαχειριστών του δημοσίου χρήματος και δ) κανονίζει τις συντάξεις. Έπειτα είναι και Διοικητικό Δικαστήριο. Σάν Διοικητικό Δικαστήριο δικάζει: α) τούς δημοσίους υπαλλήλους, όταν βλάπτουν την περιουσία του Δημοσίου, β) τις προσφυγές των διαχειριστών του δημοσίου χρήματος κατά των αποφάσεων που τούς υποχρεώνουν νά πληρώσουν στο Δημόσιο τò τυχόν έλλειμμα που είχαν κατά τη διαχείριση και γ) τις προσφυγές κατά των αποφάσεων που δέν δέχονται τις αιτήσεις για τόν καθορισμό συντάξεων.

Όπως και στο Συμβούλιο Έπικρατείας, έτσι και στο Έλεγκτικό Συνέδριο οί συνεδριάσεις διακρίνονται σε συνεδριάσεις της όλομελείας και σε συνεδριάσεις των τμημάτων. Στο Έλεγκτικό Συνέδριο υπάρχει εκπρόσωπος του Κράτους που λέγεται Έπίτροπος της Έπικρατείας.

Τò Έλεγκτικό Συνέδριο έχει μεγάλη σπουδαιότητα, διότι άγρυνει για τήν καλή διαχείριση του δημοσίου χρήματος.

γ) ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Φορολογικά Δικαστήρια λέμε εκείνα που δικάζουν τις φορολογικές και τελωνειακές διαφορές μεταξύ των φορολογουμένων και του Δημοσίου. Τά Φορολογικά Δικαστήρια είναι Διοικητικά Δικαστήρια και ιδρύθηκαν τò 1958. Προτού ιδρυθούν, τις φορολογικές διαφορές έδίκαζαν οί έκδικαστικές έπιτροπές ένστάσεων.

Για νά δικάσουν μιá υπόθεση τά Φορολογικά Δικαστήρια, πρέπει νά τò ζητήσει με έγγραφό του ó φορολογούμενος. Τò έγγραφο αυτό λέγεται **προσφυγή** και εκείνος που κάνει την προσφυγή **προσφεύγων**.

Ἡ προσφυγή στρέφεται πάντοτε ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, διότι αὐτὸ ἐπιβάλλει τοὺς φόρους, δασμοὺς κλπ.

Ἡ φορολογικὴ δικαιοσύνη ἀπονέμεται σὲ δυὸ βαθμοὺς καὶ γι' αὐτὸ τὰ Φορολογικὰ Δικαστήρια διακρίνονται σὲ Φορολογικὰ Πρωτοδικεῖα καὶ σὲ Φορολογικὰ Ἐφετεῖα. Στὰ Πρωτοδικεῖα ποὺ δικάζουν σὲ πρῶτο βαθμό, ἡ διαδικασία εἶναι δωρεάν. Γιὰ τὴν ἐκδίκαση τῶν ἐφέσεων χρειάζεται **παράβολο**.

Ι. Φορολογικὰ Πρωτοδικεῖα εἶναι τὰ ἑξῆς: α) Τὰ **Μονομελῆ**, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἓνα Δικαστὴ καὶ τὸ Γραμματέα β) Τὰ **Τριμελῆ**, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο, δυὸ δικαστὲς καὶ τὸ Γραμματέα καὶ δικάζουν: 1) τὶς ἐφέσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν Μονομελῶν Φορολογικῶν Πρωτοδικείων καὶ 2) ὅλες τὶς ἄλλες φορολογικὲς κλπ. διαφορὲς ποὺ δὲν δικάζουν τὰ Μονομελῆ.

ΙΙ. Φορολογικὰ Ἐφετεῖα εἶναι τὰ ἑξῆς: α) Τὰ **Τριμελῆ**, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο, δυὸ Φορολογικοὺς Ἐφέτες καὶ τὸ Γραμματέα καὶ δικάζουν τὶς ἐφέσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν Τριμελῶν Φορολογικῶν Πρωτοδικείων μέχρι ὁρισμένο ἀπὸ τὸ νόμο ποσὸ φόρου. β) Τὰ **Πενταμελῆ**, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο, ἀπὸ τέσσερες Ἐφέτες καὶ τὸ Γραμματέα καὶ δικάζουν τὶς ἐφέσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν Τριμελῶν Φορολογικῶν Πρωτοδικείων ποὺ δὲν δικάζονται ἀπὸ τὰ Τριμελῆ Ἐφετεῖα.

Ἐπικεφαλῆς τῶν Φορολογικῶν Δικαστηρίων βρίσκεται «ὁ Γενικὸς Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας ἐπὶ τῆς Φορολογικῆς Δικαιοσύνης», ποὺ ἔχει τὴν ἔδρα του στὴν Ἀθήνα. Τὸ Γενικὸ Ἐπίτροπο βοηθοῦν δύο Ἀντεπίτροποι, ποὺ ἐδρεύουν ἓνας στὴν Ἀθήνα καὶ ὁ ἄλλος στὴ Θεσσαλονίκη.

Ἑρωτήσεις.

1. Τί λέμε Πολιτεία καὶ τί Πολίτευμα;
2. Ποιὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα εἶδη Πολιτευμάτων;
3. Τί λέμε Σύνταγμα καὶ ποῦ ὀφείλεται ἡ ὑπεροχὴ του συγκριτικὰ με τοὺς ἄλλους νόμους;

4. Ποιές είναι οι αρχές ενός Συντάγματος;
5. Ποιά Συντάγματα εφαρμόστηκαν στη χώρα μας από την άπελευθέρωση μέχρι σήμερα;
6. Ποιές νέες διατάξεις βρίσκουμε στο Σύνταγμά μας;
7. Ποιές είναι οι εξουσίες κάθε Πολιτείας και ποιά όργανα τις ασκούν στη χώρα μας;
8. Πώς εκλέγεται ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και ποιές προϋποθέσεις απαιτούνται για να είναι κανείς υποψήφιος Πρόεδρος της Δημοκρατίας;
9. Τι είναι το Συμβούλιο της Δημοκρατίας και ποιοι μετέχουν σ' αυτό;
10. Ποιοι αποτελούν την Κυβέρνηση;
11. Τι ξέρεις για την κοινοβουλευτική ευθύνη των Υπουργών;
12. Ποιά είναι τα γνωστότερα εκλογικά συστήματα;
13. Τι είναι η ασυλία των βουλευτών;
14. Τι είναι βουλευτική περίοδος και τι βουλευτική σύνοδος;
15. Πώς εξασφαλίζεται η ανεξαρτησία των δικαστών;
16. Αναφέρε τα Πολιτικά Δικαστήρια.
17. Ποιά είναι τα Ποινικά Δικαστήρια;
18. Ποιά είναι τα Φορολογικά Δικαστήρια;
19. Τι αρμοδιότητες έχει η Κυβέρνηση;
20. Τι αρμοδιότητες έχει η Βουλή;
21. Τι ξέρεις για το Συμβούλιο Επικρατείας;
22. Ποιά σημασία έχουν οι αποφάσεις του Αρείου Πάγου για τα Δικαστήρια, όταν δικάζει σαν Ακυρωτικό;

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

1. Γενικά.

Ἡ δράση κάθε Κράτους δὲν περιορίζεται μόνο στοῦ ἐσωτερικοῦ του, ἀλλ' ἐξαπλώνεται καί στοῦ ἐξωτερικοῦ. Μὲ μιὰ ὁμως διαφορὰ. Μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι, ἐνῶ στοῦ ἐσωτερικοῦ ἡ δράση τοῦ Κράτους στηρίζεται στὴν κυριαρχία του ἐπὶ τῶν ὑπηκόων του, στοῦ ἐξωτερικοῦ δὲν ἔχει ἐξουσία καὶ ἡ δράση του στηρίζεται στὴν ἰσότητα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων Κρατῶν. Ἔτσι ἡ δράση πρὸς τὰ ἄλλα Κράτη καταλήγει στὴ δημιουργία σχέσεων μὲ ἴσους ὅρους. Τὶς σχέσεις ποὺ δημιουργοῦνται μεταξὺ τῶν Κρατῶν τὶς λέμε **διεθνεῖς σχέσεις**. Οἱ διεθνεῖς σχέσεις ἀποτυπώνονται πάντοτε στὶς διεθνεῖς συμφωνίες μεταξὺ τῶν διαφόρων Κρατῶν.

Τὸ περιεχόμενο τῶν διεθνῶν συμφωνιῶν μπορεῖ νὰ εἶναι ποικίλο καὶ ν' ἀποβλέπη στὴ δημιουργία ἐμπορικῶν, οἰκονομικῶν, πολιτιστικῶν, ἀμυντικῶν κλπ. σχέσεων μεταξὺ δυὸ ἢ καὶ περισσοτέρων Κρατῶν ἢ μπορεῖ ἀκόμη ν' ἀποβλέπη στὴν ἐπίτευξη κοινῶν σκοπῶν μὲ συμμετοχὴ ὅσο τὸ δυνατόν περισσοτέρων Κρατῶν. Στὴν τελευταία περίπτωση πρόκειται περὶ διεθνῶν ὀργανισμῶν, τῶν ὁποίων γνώρισμα εἶναι ἡ ἔνωση καὶ ἡ κοινὴ προσπάθεια γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν σκοπῶν ποὺ ὀρίζει ἡ συμφωνία τους (εἰρηνικῶν, οἰκονομικῶν κλπ.).

Ἡ ὑπαρξὴ διεθνῶν ὀργανισμῶν εἶναι γνώρισμα τῆς ἐποχῆς μας. Δὲν εἶναι ὁμως καὶ φαινόμενο τῆς ἐποχῆς μας. Καὶ στὴν ἀρχαιότητα εἶχαν γίνεи διεθνεῖς ὀργανισμοί, ὅπως π.χ. οἱ Ἀμφικτυονίες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Σήμερα μόνο ἡ ὑπαρξὴ τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν παρυσιάζεται σὰν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ τὴν πρόοδο τῶν λαῶν.

2. Ὁ Ὀργανισμὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ).

Ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος εἶχε δημιουργήσει τὴν ἀνάγκη τῆς ἰδρύσεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν (ΚΤΕ) τὸ 1919, γιὰ τὴν προστα-

σία της ειρήνης του κόσμου. Ἡ ἀποτυχία ὁμως της ΚΤΕ καὶ ὁ Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἦταν καταστρεπτικός, ὄχι μόνο γιὰ τοὺς νικημένους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς νικητές, ὁδήγησαν στὴν ἰδρυση τοῦ Ὅργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ).

Τὴν ἀνάγκη τῆς ἰδρύσεως μιᾶς διεθνούς ὁργανώσεως ὁμολόγησαν πρῶτοι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ΗΠΑ, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Κίνας στὴ συνδιάσκεψη τῆς Μόσχας τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1943. Κατὰ τὴν ὁμολογία τους ἦταν ἀνάγκη νὰ γίνη μιὰ διεθνὴς ὁργάνωση, ἡ ὁποία θὰ στηριζόταν στὴν ἰσότητα ὅλων τῶν Κρατῶν καὶ θὰ φρόντιζε γιὰ τὴ διατήρηση τῆς ειρήνης καὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κόσμου. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκεῖνοι πῆραν τὴν ἀπόφαση νὰ προχωρήσουν στὸ σχηματισμὸ τῆς διεθνούς ὁργανώσεως καὶ ἔκαμαν ἓνα σχέδιο, τὸ ὁποῖο συζητήθηκε στὴ συνδιάσκεψη τοῦ Ἀγίου Φραγκίσκου (25 Ἀπριλίου - 25 Ἰουνίου 1945) ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους 50 Κρατῶν. Μὲ βάση τὸ σχέδιο ἐκεῖνο ἐγίνε κατόπιν τὸ καταστατικὸ τῆς ὁργανώσεως τῶν ἐθνῶν, τὸ ὁποῖο πῆρε τὸ ὄνομα Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ Ὅργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, ἐνῶ ἡ διεθνὴς ὁργάνωση ὀνομάσθηκε Ὅργανισμὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ).

Ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ ΟΗΕ ἐτέθηκε σὲ ἐφαρμογὴ ἀπὸ τὶς **24 Ὀκτωβρίου 1945** καὶ γι' αὐτὸ ἡ ἡμέρα ἐκείνη πανηγυρίζεται κάθε χρόνο σ' ὅλο τὸν κόσμο σὰν γενέθλιος ἡμέρα τοῦ ΟΗΕ. Ὁ ἴδιος ὁ Χάρτης τοῦ ΟΗΕ καθορίζει ποιά εἶναι τὰ μέλη του, ποιοὶ εἶναι οἱ σκοποὶ του καὶ οἱ ἀρχές του καὶ ποιά εἶναι τὰ ὄργανά του γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν του.

Τὰ Μέλη τοῦ ΟΗΕ. Τὰ μέλη τοῦ ΟΗΕ διακρίνονται : α) στὰ **ἀρχικά** ἢ **ἰδρυτικά**, ἐκεῖνα δηλαδή τὰ 50 Κράτη πού ἔστειλαν ἀντιπροσώπους στὴ συνδιάσκεψη τοῦ Ἀγίου Φραγκίσκου, ὅπου ἐγίνε ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ ΟΗΕ, καὶ β) στὰ **μεταγενέστερα**, ἐκεῖνα πού ἐγιναν κατόπιν μέλη τοῦ ΟΗΕ. Ὅσα Κράτη θέλουν, μποροῦν νὰ γίνουν μέλη τοῦ ΟΗΕ, ἀρκεῖ νὰ τὸ προτείνει τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας καὶ νὰ τὸ δεχτοῦν τὰ 2/3 τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως. Τὰ Κράτη πού θέλουν νὰ γίνουν μέλη τοῦ ΟΗΕ πρέπει νὰ εἶναι **φιλειρηνικά**, ν' ἀποδέχονται τὶς ὑποχρεώσεις πού ἐπιβάλλει σὲ κάθε Κράτος - μέλος ὁ Καταστατικὸς Χάρτης καὶ νὰ μποροῦν νὰ ἐκπληρώσουν τὶς ὑποχρεώσεις τους αὐτές.

“Όπως μπορεί ένα Κράτος να γίνει μέλος του ΟΗΕ, έτσι μπορεί και ν’ αποχωρήσει, δικαιολογώντας βέβαια την αποχώρησή του. Ακόμη είναι δυνατή και η αποβολή μέλους του ΟΗΕ με απόφαση της Γενικής Συνελεύσεως στην περίπτωση που θα παραβή επανειλημμένα τις αρχές του.

Σκοποί του ΟΗΕ. Οί σκοποί του ΟΗΕ είναι δύο : α) Ἡ διατήρηση τῆς διεθνούς εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας, πού ἀποτελεῖ καὶ τὸν κυριότερο σκοπό του. Γιὰ τὴ διατήρηση τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κόσμου, ὀφείλει νὰ προλαμβάνη κάθε ἀπειλὴ τῆς εἰρήνης, ν’ ἀντιμετωπίζῃ τὶς ἐπιθέσεις καὶ νὰ κανονίζῃ μὲ εἰρηνικὰ μέσα τὶς διαφορὲς τῶν Κρατῶν.

β) Ἡ συνεργασία μεταξὺ τῶν Κρατῶν. Γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ὁ Καταστατικὸς Χάρτης προβλέπει τὴν ἀνάπτυξιν φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν Κρατῶν μὲ σκοπὸ τὴ λύσιν τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν, πολιτιστικῶν κλπ. προβλημάτων καὶ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἄσχετα ἀπὸ φυλὴ, φύλον, γλώσσα καὶ θρησκείαν.

Ἀρχὲς τοῦ ΟΗΕ. Οἱ ἀρχὲς πάνω στίς ὁποῖες στηρίζεται ὁ ΟΗΕ εἶναι οἱ ἑξῆς :

α) Ἡ ἰσότης ὅλων τῶν Κρατῶν πού εἶναι μέλη του.

β) Ὁ σεβασμὸς τῶν συνθηκῶν πού γίνονται μεταξὺ τους.

γ) Ὁ ἀπόλυτος σεβασμὸς τῆς εἰρήνης. “Όλα τὰ Κράτη θὰ φροντίζουν νὰ λύουν τὶς διαφορὲς τους μὲ εἰρηνικὰ μέσα καὶ ὄχι μὲ τὴ βία.

δ) Ὁ παγκόσμιος χαρακτήρας τῶν διατάξεων πού ἀναφέρονται στὴ διατήρηση τῆς εἰρήνης. Ἡ λύσιν τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν Κρατῶν μὲ εἰρηνικὰ μέσα δὲν ἀναφέρεται μόνο στὰ μέλη τοῦ ΟΗΕ, ἀλλὰ καὶ στὰ Κράτη πού δὲν εἶναι μέλη του.

ε) Ἡ ἀλληλεγγύη μεταξὺ τῶν Κρατῶν ἢ καλύτερα ἡ ὑποχρέωσις νὰ βοηθοῦν ὅλα τὰ μέλη τὸ μέλος ἐκεῖνο, τοῦ ὁποῖου κινδυνεύει ἡ εἰρήνη.

Ὅργανα τοῦ ΟΗΕ. Τὰ ὅργανα τοῦ ΟΗΕ διακρίνονται σὲ κύρια καὶ βοηθητικά. Τὰ κύρια ὅργανα ἰδρύονται ἀπὸ τὸν Καταστατικὸ Χάρτη, ἐνῶ τὰ βοηθητικά ἰδρύονται ἀπὸ τὰ κύρια, ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες τους. Ἐδῶ θ’ ἀναφέρουμε μόνο τὰ κύρια ὅργανα τοῦ ΟΗΕ.

Κύρια ὄργανα τοῦ ΟΗΕ εἶναι :

α) **Ἡ Γενικὴ Συνέλευση.** Ἡ Γενικὴ Συνέλευση τοῦ ΟΗΕ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀντιπροσώπους ὅλων τῶν Κρατῶν ποὺ εἶναι μέλη τοῦ ΟΗΕ καὶ συνέρχεται μία φορὰ τὸ χρόνο ἢ ὅποτε ἄλλοτε τὸ ζητήσῃ τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας ἢ ἡ πλειοψηφία τῶν μελῶν τοῦ ΟΗΕ. Κάθε Κράτος μπορεῖ νὰ στείλῃ στὴ Γενικὴ Συνέλευση μέχρι 5 ἀντιπροσώπους, ἀλλὰ ἔχει πάντοτε μόνο μιὰ ψήφο.

β) **Τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας.** Τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα ν' ἀγρυπνῇ γιὰ τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 11 μέλη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ 5 εἶναι **μόνιμα** καὶ τὰ 6 ἐκλέγονται κάθε δυὸ χρόνια. Μόνιμα μέλη τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας εἶναι οἱ ΗΠΑ, ἡ Ἀγγλία, ἡ Ρωσία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Κίνα.

γ) **Τὸ Οἰκονομικὸ καὶ Κοινωνικὸ Συμβούλιο,** τοῦ ὁποῖου ἔργο εἶναι ἡ μελέτῃ ὅλων τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν, πνευματικῶν, ἐκπαιδευτικῶν καὶ ἄλλων σχετικῶν προβλημάτων καὶ οἱ συστάσεις στὰ Κράτη ποὺ εἶναι μέλη τοῦ ΟΗΕ ν' ἀκολουθήσουν τὰ συμπεράσματά του. Ἀκόμη ἔργο τοῦ Συμβουλίου εἶναι καὶ ἡ προώθηση τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Γι' αὐτὸ ἐγινε καὶ ἡ Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου ποὺ δέχτηκε στὸ Παρίσι στὶς 10 Δεκεμβρίου 1948 ἡ Γενικὴ Συνέλευση τοῦ ΟΗΕ.

δ) **Τὸ Συμβούλιο Κηδεμονίας,** τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ μέλη ποὺ κηδεμονεύουν ἐδάφη, ἀπὸ τὰ μόνιμα μέλη τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας καὶ ἄλλα μέλη τοῦ ΟΗΕ καὶ ἔχει σὰν ἔργο τὴν παρακολούθησιν καὶ μελέτην τῶν ζητημάτων ποὺ προκύπτουν στὰ ἐδάφη ποὺ βρίσκονται ὑπὸ κηδεμονία.

ε) **Τὸ Διεθνὲς Δικαστήριον,** τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπὸ 15 δικαστές.

στ) **Ἡ Γενικὴ Γραμματεία,** ἡ ὁποία ἀπασχολεῖ περίπου 3.500 ὑπαλλήλους καὶ εἶναι τὸ μόνιμο διοικητικὸ ὄργανο τοῦ ΟΗΕ. Μεγάλῃ σημασίᾳ ἔχει ὁ Γενικὸς Γραμματέας, ὁ ὁποῖος διορίζεται ἀπὸ τὴ Γενικὴ Συνέλευση μὲ πρόταση τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας καὶ ἔχει μεγάλες ἀρμοδιότητες.

Σημασία τοῦ ΟΗΕ. Ὁ ΟΗΕ δὲν ἐγινε μόνο γιὰ ν' ἀντιμετωπίζῃ προκαταβολικὰ ἢ ἐκ τῶν ὑστέρων τίς ἀπειλὰς κατὰ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ σταθεροποίησιν τῆς εἰρήνης μὲ τὰ μέσα ἐκεῖνα ποὺ ξεριζώνουν τίς βαθύτερες αἰτίες τοῦ πολέμου. Τέτοια μέσα εἶναι ἡ λύσις τῶν διαφορῶν πολιτικῶν, κοινωνικῶν

καὶ οἰκονομικῶν προβλημάτων, γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς ὁποίας ἔγινε τὸ Οἰκονομικὸ καὶ Κοινωνικὸ Συμβούλιο. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ὁ ΟΗΕ ἔχει ἀνυπολόγιστη σημασία, διότι φροντίζει ὄχι μόνο γιὰ τὴ διαφύλαξη τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ θεμελίωσή της σὲ ἀτράνταχτα θεμέλια.

3. Οἱ λοιποὶ διεθνεῖς ὀργανισμοί.

Μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ ΟΗΕ ὑπάρχουν πολλοὶ διεθνεῖς ὀργανισμοί, ἀπ' τοὺς ὁποίους ἄλλοι ἔχουν παγκόσμιον χαρακτήρα καὶ ἄλλοι ἔχουν περιφερειακό. Τοὺς πρῶτους τοὺς λέμε **εἰδικούς διεθνεῖς ὀργανισμούς** καὶ τοὺς διακρίνουμε σ' ἐκείνους ποὺ βρίσκονται μέσα στοὺς κόλπους τοῦ ΟΗΕ καὶ σ' ἐκείνους ποὺ βρίσκονται ἐκτὸς τοῦ ΟΗΕ. Τοὺς δευτέρους τοὺς λέμε **περιφερειακὲς ἐνώσεις** καὶ τὶς διακρίνουμε σὲ ἐθνικὲς ἐνώσεις, σὲ στρατιωτικὲς συμμαχίες καὶ σὲ οἰκονομικὲς ἐνώσεις.

Εἰδικοί διεθνεῖς ὀργανισμοί.

α) Εἰδικοί διεθνεῖς ὀργανισμοὶ ποὺ συνεργάζονται μὲ τὸν ΟΗΕ καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὸ Οἰκονομικὸ καὶ Κοινωνικὸ Συμβούλιο εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. Ἡ Παγκόσμια Ταχυδρομικὴ Ἐνωση (ιδρύθηκε τὴν 1-7-1875).
2. Ἡ Διεθνὴς Ὁργάνωση Ἑργασίας (ιδρύθηκε στὶς 11- 4 -1919).
3. Ἡ Διεθνὴς Ἐνωση Τηλεπικοινωνιῶν (ιδρύθηκε τὸ 1932).
4. Ἡ Ὁργάνωση Διατροφῆς καὶ Γεωργίας (ιδρύθηκε στὶς 16-10 - 1945).
5. Ἡ Διεθνὴς Τράπεζα Ἀνασυγκροτήσεως καὶ Ἀναπτύξεως (ιδρύθηκε στὶς 27 - 12 - 1945).
6. Ἡ Ὁργάνωση γιὰ τὴν Ἐκπαίδευση, τὴν Ἐπιστὴμὴ καὶ τὴ Μόρφωση, γνωστὴ σὰν UNESCO (ιδρύθηκε στὶς 4 - 11 - 1946).
7. Ἡ Ὁργάνωση τῆς Διεθνοῦς Πολιτικῆς Ἀεροπορίας (ιδρύθηκε στὶς 4 - 4 - 1947).
8. Ἡ Παγκόσμια Ὁργάνωση Ὑγείας (ιδρύθηκε στὶς 7 - 4 - 1948).
9. Ἡ Παγκόσμια Μετεωρολογικὴ Ὑπηρεσία (ιδρύθηκε στὶς 23 Μαρτίου 1950).
10. Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν.
11. Τὸ Διεθνὲς Συμβούλιο Κοινωνικῆς Προνοίας.

β) Ειδικοί οργανισμοί, που δέν συνεργάζονται με τόν ΟΗΕ, είναι οί έξής:

1. 'Η Διεθνής "Ένωση για τήν προστασία τοῦ παιδιοῦ.
2. 'Η Διεθνής 'Εταιρεία Μέριμνας ὑπέρ τῶν 'Αναπήρων.
3. 'Η Διεθνής "Ένωση Κοινωνικῆς 'Ασφαλείας.
4. Τὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Τυφλῶν.
5. 'Η Διεθνής 'Οργάνωση Προσκόπων κλπ.

Περιφερειακὲς 'Ενώσεις.

α) 'Εθνικὲς ἐνώσεις εἶναι ἐκεῖνες ποὺ ἔχουν κάνει τὰ Κράτη τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ἀνήκουν στήν ἴδια φυλὴ ἢ ἔχουν ἄλλα κοινὰ γνωρίσματα. Τέτοιες ἐνώσεις εἶναι οἱ ἐξής:

1. 'Η Παναμερικανικὴ "Ένωση ἢ 'Οργάνωση τῶν 'Αμερικανικῶν Κρατῶν, ὅπως ὀνομάστηκε τὸ 1948.
2. 'Η 'Αραβικὴ "Ένωση.
3. 'Η "Ένωση 'Αφρικανοασιατικῶν Κρατῶν.
4. Τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται εἰδικότερα λόγος παρακάτω.

β) Στρατιωτικὲς συμμαχίες εἶναι ἐκεῖνες ποὺ ἐγίναν γιὰ ἀμυντικοὺς σκοποὺς. Τέτοιες εἶναι οἱ ἐξής:

1. Τὸ NATO. ('Οργανισμὸς Βορειοατλαντικοῦ Συμφώνου). Τὸ NATO δημιουργήθηκε τὸ 1949 γιὰ τήν ἀντιμετώπιση τοῦ κομμουνιστικοῦ κινδύνου. Μέλη του εἶναι τὰ ἐξής Κράτη: ΗΠΑ, Καναδᾶς, 'Αγγλία, Ἰταλία, 'Ολλανδία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Δανία, Νορβηγία, Πορτογαλία, Ἰσλανδία, 'Ελλάδα, Τουρκία καὶ Δυτικὴ Γερμανία. 'Η χώρα μας ἀπεχώρησε τὸ 1974 ἀπὸ τὴ στρατιωτικὴ ὀργάνωση τοῦ NATO, ἐπεὶδὴ τὸ τελευταῖο ἔδειξε ἀπαράδεκτη ἀδράνεια στὸ θέμα τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς στήν Κύπρο τὸν Ἰούλιο τοῦ 1974. Σήμερα ἡ 'Ελλάδα συνεργάζεται μόνο με τὴν πολιτικὴ ὀργάνωση τοῦ NATO.

2. Τὸ Σύμφωνο Συλλογικῆς "Αμυνας Νοτιοανατολικῆς 'Ασίας (SEATO).

3. 'Η Συμμαχία τῶν χωρῶν τῆς Μέσης 'Ανατολῆς (SENTO). Σ' αὐτὴ μετέχουν ἡ 'Αγγλία, ἡ Γαλλία, ὁ Λίβανος, τὸ Ἰράκ καὶ ἡ 'Υπεριορδανία.

4. Τὸ Σύμφωνο τῆς Βαρσοβίας, στὸ ὁποῖο μετέχουν τὰ κομμουνι-

στικά Κράτη (Ρωσία, Πολωνία, Ρουμανία, Τσεχοσλοβακία, Ούγγα-
ρία, Βουλγαρία, Ἀλβανία καὶ Ἀνατολική Γερμανία) καὶ ἐγινε σάν
ἀντίβαρο τοῦ ΝΑΤΟ γιὰ τὴν ἰσορροπία τῶν δυνάμεων τῆς Εὐρώπης.

γ) Οἰκονομικὲς ἐνώσεις εἶναι ἐκεῖνες ποὺ ἐγιναν γιὰ τὴν οἰκονο-
μικὴ συνεργασία τῶν Κρατῶν. Τέτοιες εἶναι οἱ ἑξῆς :

1. Ἡ Κοινοπραξία Ἀνθρακα καὶ Χάλυβα.

2. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα, γιὰ τὴν ὁποία γίνεται
λόγος παρακάτω.

4. Τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης.

Τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης ἰδρύθηκε τὸ ἔτος 1949 καὶ ἔχει τὴν
ἐδρα τοῦ στὸ Στρασβοῦργο. Τὰ Κράτη ποὺ τὸ ἱδρυσαν ἦσαν 10, δη-
λαδὴ τὸ Βέλγιο, ἡ Γαλλία, ἡ Δανία, ἡ Ἰρλανδία, ἡ Ἰταλία, οἱ Κάτω
Χῶρες, τὸ Λουξεμβούργο, ἡ Ἀγγλία, ἡ Νορβηγία καὶ ἡ Σουηδία. Τὸ
1949 ἐγιναν μέλη τοῦ ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Τουρκία, τὸ 1950 ἡ Ἰσλανδία,
τὸ 1951 ἡ Γερμανία καὶ τὸ 1956 ἡ Αὐστρία. Ἔτσι ἔχει σήμερα 16 μέλη
μαζὶ μὲ τὴν Κύπρο.

Τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης ἔχει δική του σημαία μὲ μπλὲ χρῶμα
καὶ ἓναν κύκλο ἀπὸ δώδεκα χρυσοὺς ἀστερίσκους στὸ κέντρο. Οἱ
ἀστερίσκοι δὲν δηλώνουν τὸν ἀριθμὸ τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου,
ἀλλὰ τὴν τελειότητα.

Σκοπὸς γιὰ τὸν ὁποῖο ἐγινε τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης εἶναι α) ἡ
ἐνίσχυση τῶν μελῶν τοῦ γιὰ τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ τους πρό-
οδο καὶ β) ἡ προσπάθεια γιὰ τὴ δημιουργία ἑνὸς Ὁμοσπονδιακοῦ
Εὐρωπαϊκοῦ Κράτους, ὅπως εἶναι στὴν Ἀμερικὴ οἱ ΗΠΑ.

Γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τοῦ τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης ἔχει
ἀρμοδιότητα νὰ ἐνισχύῃ ἠθικὰ τὰ μέλη τοῦ, νὰ τὰ συμβουλευῇ καὶ νὰ
δίῃ τεχνικὰς κατευθύνσεις.

Ὅργανα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) **Τὸ Συμβούλιο τῆς Συνελεύσεως**, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ βουλευ-
τὲς ὅλων τῶν κομμάτων κάθε μέλους καὶ συνέρχεται δυὸ φορὲς τὸ
χρόνο γιὰ νὰ μελετᾷ τὰ διάφορα ζητήματα καὶ νὰ κάνῃ συστάσεις γιὰ
τὴ λήψη τῶν ἀπαραιτητῶν μέτρων.

2) **Ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν**, ποὺ ἀποτελεῖται

ἀπὸ τοὺς Ὑπουργοὺς τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν Κρατῶν ποὺ εἶναι μέλη του. Συνέρχεται δυὸ φορὲς τὸ χρόνο καὶ ἀποφασίζει τὴ λήψη τῶν μέτρων ποὺ προτείνει τὸ Συμβούλιο τῆς Συνελεύσεως.

3) Ἡ Γενικὴ Γραμματεία.

Μέχρι σήμερα τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης μὲ διεθνεῖς συμβάσεις ἔχει ἐπιτύχει τὴ μεγαλύτερη κατοχύρωση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴ θεμελίωση τῆς ἐλευθερίας, τὴν καλυτέρευση τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων μὲ τὴν προστασία τῶν γηρατειῶν, τῆς ἀναπηρίας κλπ., τὴν προστασία τοῦ προσφυγικοῦ πληθυσμοῦ κ.ἄ. Ἔργα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης εἶναι καὶ ἡ ἀναγνώριση τῶν Δελφῶν σὰν Πνευματικοῦ Κέντρου τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ ἀπλοποίηση στὶς διατυπώσεις ποὺ χρειάζονται γιὰ νὰ μπῇ κανεὶς σ' ἓνα ἄλλο Κράτος, ἡ ὁποία ἐγίνε μὲ τὴν ἀναγνώριση τῆς ταυτότητας σὰν διαβατηρίου.

5. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα (ΕΟΚ).

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα (ΕΟΚ) ἢ Κοινὴ Ἀγορὰ ἱδρύθηκε μὲ τὴ συνθήκη τῆς Ρώμης καὶ λειτουργεῖ ἀπὸ τὴν 1η Ἰανουαρίου 1958.

Τὰ Κράτη ποὺ ἱδρυσαν τὴν ΕΟΚ ἦσαν 6, δηλαδὴ τὸ Βέλγιο, ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία, ἡ Ἰταλία, τὸ Λουξεμβούργο καὶ ἡ Ὁλλανδία. Ἡ βάση πάνω στὴν ὁποία ἐστηρίχτηκαν ἦταν τὸ γεγονὸς ὅτι σ' ὅλα αὐτὰ τὰ Κράτη τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τῶν κατοίκων τοὺς βρισκόταν στὸ ἴδιο ὕψος. Ἀφῆσαν κατὰ τὴν ἱδρυση τῆς ΕΟΚ ὁμως περιθώριο γιὰ τὴν εἴσοδο καὶ ἄλλων Κρατῶν σ' αὐτὴ. Μόνο ἔβαλαν σὰν περιορισμὸ ὅτι τὸ Κράτος, ποὺ θὰ ἤθελε νὰ γίνῃ μέλος τῆς ΕΟΚ, πρέπει νὰ εἶναι Κράτος τῆς Εὐρώπης.

Ἔτσι μπόρεσε καὶ ἡ χώρα μας καὶ ζήτησε τὴν εἴσοδό της στὴν ΕΟΚ, ἡ ὁποία ἐγίνε δεκτὴ μὲ τὴ συνθήκη ποὺ ὑπογράφηκε στὴν Ἀθήνα στὶς 9 Ἰουλίου 1961 καὶ ἐπικυρώθηκε μὲ νόμο ἀπὸ τὴ Βουλὴ, ὑπὸ τὸν ὄρο βέβαια νὰ περάσῃ ἓνα στάδιο προετοιμασίας μέχρις ὅτου γίνῃ ἰσότιμο μέλος.

Σκοπὸς τῆς ἱδρύσεως τῆς ΕΟΚ εἶναι ἡ **τελωνειακὴ ἔνωση** τῶν μελῶν της καὶ ἡ κατάργηση τῶν δασμῶν στὰ εἰσαγόμενα καὶ ἐξαγόμενα στὶς χώρες τῆς ΕΟΚ προϊόντα κάθε μέλους της. Ἀκόμη σκοπὸς

της ΕΟΚ είναι και η κατάργηση του περιορισμού της ποσότητας των κινουμένων μέσα σ' αυτή προϊόντων και η καθιέρωση του ίδιου δασμολογίου για τα εισαγόμενα προϊόντα από άλλα Κράτη, που δεν ανήκουν στην ΕΟΚ. Τέλος σκοπός της ΕΟΚ είναι η ίδια εμπορική πολιτική των μελών προς τα άλλα Κράτη, η ρύθμιση της φορολογίας των προϊόντων που κινούνται μέσα στην ΕΟΚ, η ενίσχυση των επιχειρήσεων, η ίδια αγροτική, οικονομική και κοινωνική πολιτική, η ελευθερία στις μετακινήσεις των προσώπων για εργασία από το ένα Κράτος στο άλλο κλπ.

Σύμφωνα με τους σκοπούς αυτούς της ΕΟΚ, η πραγματοποίηση των οποίων είναι σταδιακή, παίρνουν πλεονεκτική θέση τα προϊόντα των Κρατών - μελών της μέσα στους κόλπους της, εφόσον καταργούνται οι δασμοί, και έτσι δεν μπορούν να τα συναγωνιστούν τα προϊόντα των άλλων Κρατών, που δεν ανήκουν στην ΕΟΚ.

Για τη χώρα μας έγινε δεκτό να μπή στην ΕΟΚ με πολύ ευνοϊκούς όρους, που απόβλεπαν στην ανάπτυξη της οικονομίας και την ενίσχυση της βιομηχανίας μας.

Μετά από τη νεκρή περίοδο της δικτατορίας (1967-1974) το θέμα της συνδέσεώς μας με την Κοινή Αγορά αναθερμάνθηκε και πάλι, το καλοκαίρι δέ του 1975 η Κυβέρνηση ζήτησε να γίνουμε ισότιμο μέλος της ΕΟΚ.

Η σύνδεση της χώρας μας με την ΕΟΚ θ' αποτελέσει σταθμό στην οικονομική της εξέλιξη, διότι μπαίνει σ' ένα μεγάλο οικονομικό χώρο, μέσα στον οποίο θα κινούνται ελεύθερα και χωρίς δασμούς τα ελληνικά προϊόντα και θα υπάρχει έτσι η απαραίτητη προϋπόθεση για την πρόοδο της οικονομίας και την καλύτερευση της ζωής μας.

Ερωτήσεις

1. Ποιοί ήταν οι πρώτοι διεθνείς οργανισμοί;
2. Ποιά είναι τα μόνιμα μέλη του ΟΗΕ;
3. Ποιά είναι τα όργανα του ΟΗΕ;
4. Ποιους σκοπούς έχει ο ΟΗΕ;

5. Ποιές είναι οι σπουδαιότερες περιφερειακές στρατιωτικές συμμαχίες;
6. Ποιά είναι η θέση της χώρας μας στο ΝΑΤΟ;
7. Ποιοι είναι οι σκοποί του Συμβουλίου της Ευρώπης;
8. Ποιά είναι τα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης;
9. Ποιά είναι τα ιδρυτικά μέλη της ΕΟΚ;
10. Για ποιο σκοπό έγινε η ΕΟΚ;
11. Πότε αποφασίστηκε να μπει η χώρα μας στην ΕΟΚ και πότε ζήτησε να γίνει ισότιμο μέλος αυτής;
12. Ποιά σημασία έχει η πλήρης σύνδεση της χώρας μας με την ΕΟΚ;

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΚΕΙΜΕΝΑ

Ι. ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

"Εχοντες ύπ' ὄψει τὸ ἀπὸ 7ης Ἰουνίου 1975 IB' Ψήφισμα τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων « περὶ ψηφίσεως καὶ θέσεως εἰς ἰσχὺν τοῦ νέου Συντάγματος τῆς Χώρας », ἀποφασίζομεν :

Α. Νὰ δημοσιευθῇ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τὸ διὰ τοῦ Ψηφίσματος τούτου τιθέμενον ἐν ἰσχύι ὁριστικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, ἔχον ὥς ἔπεται :

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΜΟΟΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ΑΔΙΑΙΡΕΤΟΥ ΤΡΙΑΔΟΣ

Η Ε' ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΨΗΦΙΖΕΙ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
ΒΑΣΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΤΜΗΜΑ Α'
ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

✓
"Αρθρον 1.

1. Τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι Προεδρευομένη Κοινοβουλευτικὴ Δημοκρατία.

2. Θεμέλιον τοῦ πολιτεύματος εἶναι ἡ λαϊκὴ κυριαρχία.

3. Ἄπασαι αἱ ἐξουσίαι πηγάζουν ἐκ τοῦ Λαοῦ καὶ ὑπάρχουν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἑθνους, ἀσκοῦνται δὲ καθ' ὃν τρόπον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα.

Ἄρθρον 2.

1. Ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ προστασία τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν τὴν πρωταρχικὴν ὑποχρέωσιν τῆς Πολιτείας.

2. Ἡ Ἑλλάς, ἀκολουθοῦσα τοὺς γενικῆς ἀναγνωρίσεως κανόνας τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἐπιδιώκει τὴν ἐμπέδωσιν τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, ὥς καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν λαῶν καὶ τῶν κρατῶν.

ΤΜΗΜΑ Β'

ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ἄρθρον 3.

1. Ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, κεφαλὴν γνωρίζουσα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὑπάρχει ἀναποσπάστως ἠνωμένη δογματικῶς μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης καὶ πάσης ἄλλης ὁμοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τηροῦσα ἀπαρασαλεύτως, ὥς ἐκεῖναι, τοὺς ἱεροὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνας καὶ τὰς ἱεράς παραδόσεις. Εἶναι αὐτοκέφαλος καὶ διοικεῖται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῶν ἐν ἐνεργείᾳ Ἀρχιερέων καὶ τῆς ἐκ ταύτης προερχομένης Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, συγκροτουμένης ὡς ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Ἐκκλησίας ὀρίζει, τηρουμένων τῶν διατάξεων τοῦ Πατριαρχικοῦ Τόμου τῆς κθ' (29) Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1850 καὶ τῆς Συνοδικῆς Πράξεως τῆς 4ης Σεπτεμβρίου 1928.

2. Τὸ ὑφιστάμενον εἰς ὠρισμένας περιοχάς τοῦ Κράτους ἐκκλησιαστικὸν καθεστὼς δὲν ἀντίκειται εἰς τὰς διατάξεις τῆς προηγουμένης παραγράφου.

3. Τὸ κείμενον τῆς Ἀγίας Γραφῆς τηρεῖται ἀναλλοίωτον. Ἡ εἰς ἄλλον γλωσσικὸν τύπον ἐπίσημος μετάφρασις τούτου, ἄνευ ἐγκρίσεως

τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀπαγορεύεται.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Ἄρθρον 4.

1. Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου.
2. Ἕλληνες καὶ Ἑλληνίδες ἔχουν ἴσα δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις.
3. Ἕλληνες πολῖται εἶναι ὅσοι κέκτηνται τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα προσόντα. Ἀφαίσεις τῆς ἑλληνικῆς ἰθαγενείας ἐπιτρέπεται μόνον εἰς περίπτωσιν ἐκουσίας ἀποκτήσεως ἑτέρας ἢ ἀναλήψεως ἀντιθέτου πρὸς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ὑπηρεσίας εἰς ξένην χώραν, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου εἰδικώτερον προβλεπομένας προϋποθέσεις καὶ διαδικασίαν.
4. Μόνον Ἕλληνες πολῖται εἶναι δεκτοὶ εἰς πάσας τὰς δημοσίας λειτουργίας, πλὴν τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰσαγομένων ἐξαιρέσεων.
5. Οἱ Ἕλληνες πολῖται συνεισφέρουν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀναλόγως τῶν δυνάμεων τῶν.
6. Πᾶς Ἕλλην, δυνάμενος νὰ φέρῃ ὅπλα, ὑποχρεοῦται νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἄμυναν τῆς Πατρίδος, κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν νόμων.
7. Τίτλοι εὐγενείας ἢ διακρίσεως οὔτε ἀπονέμονται οὔτε ἀναγνωρίζονται εἰς Ἕλληνας πολίτας.

Ἄρθρον 5.

1. Ἐκαστος δικαιούται νὰ ἀναπτύσῃ ἐλευθέρως τὴν προσωπικότητά του καὶ νὰ συμμετέχῃ εἰς τὴν κοινωνικὴν, οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν ζωὴν τῆς Χώρας, ἐφ' ὅσον δὲν προσβάλλει τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων καὶ δὲν παραβιάζει τὸ Σύνταγμα ἢ τὰ χρηστά ἤθη.
2. Πάντες οἱ εὐρισκόμενοι ἐντὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας ἀπολαύουν ἀπολύτου προστασίας τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν, ἀδιακρίτως ἐθνικότητος, φυλῆς ἢ γλώσσης καὶ θρησκευτικῶν ἢ πολιτικῶν πεποιθήσεων. Ἐξαιρέσεις ἐπιτρέπονται εἰς τὰς περιπτώσεις τὰς προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

Ἀπαγορεύεται ἡ ἔκδοσις ἀλλοδαποῦ, διωκομένου διὰ τὴν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας δράσιν του.

3. Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀπαραβίαστος. Οὐδεὶς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται ἢ ἄλλως πῶς περιορίζεται, εἰ μὴ ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὀρίζει.

4. Ἀτομικὰ διοικητικὰ μέτρα, περιοριστικὰ τῆς ἐλευθέρως κινήσεως ἢ ἐγκαταστάσεως ἐν τῇ Χώρα, ὡς καὶ τῆς ἐλευθέρως ἐξόδου καὶ εἰσόδου εἰς αὐτὴν παντὸς Ἑλλήνου, ἀπαγορεύονται. Εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις ἀνάγκης καὶ μόνον πρὸς πρόληψιν ἀξιοποίνων πράξεων δύναται νὰ ἐπιβληθοῦν τοιαῦτα μέτρα, μετ' ἀπόφασιν ποινικοῦ δικαστηρίου, ὡς νόμος ὀρίζει. Εἰς περίπτωσιν κατεπείγοντος, ἡ ἀπόφασις δύναται νὰ ἐκδοθῇ καὶ μετὰ τὴν λήψιν τοῦ διοικητικοῦ μέτρου, τὸ βραδύτερον δὲ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, ἄλλως αἴρεται τοῦτο αὐτοδικαίως.

Ἑρμηνευτικὴ δὴλωσις:

Δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἐν παραγράφῳ 4 ἀπαγόρευσιν ἡ συνεπεία ποινικῆς διώξεως ἀπαγορεύσεως τῆς ἐξόδου διὰ πράξεως τοῦ εἰσαγγελέως, ἢ λήψις μέτρων ἐπιβαλλομένων πρὸς προστασίαν τῆς δημοσίας ὑγείας ἢ τῆς ὑγείας νοσοῦντων ἀτόμων, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 6.

1. Οὐδεὶς συλλαμβάνεται, οὐδὲ φυλακίζεται ἄνευ ἡτιολογημένου δικαστικοῦ ἐντάλματος, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐπιδοθῇ κατὰ τὴν στιγμήν τῆς συλλήψεως ἢ προφυλακίσεως. Ἐξαιροῦνται τὰ ἐπ' αὐτοφῶρῳ ἐγκλήματα.

2. Ὁ ἐπ' αὐτοφῶρῳ ἢ δι' ἐντάλματος συλληφθεὶς προσάγεται εἰς τὸν ἀρμόδιον ἀνακριτὴν τὸ βραδύτερον ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρων ἀπὸ τῆς συλλήψεως, ἐὰν δὲ ἡ σύλληψις ἐγένετο ἐκτὸς τῆς ἑδρας τοῦ ἀνακριτοῦ, ἐντὸς τοῦ ἀπολύτως ἀναγκαίου πρὸς μεταγωγὴν χρόνου. Ὁ ἀνακριτὴς ὀφείλει, ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς προσαγωγῆς, εἴτε νὰ ἀπολύσῃ τὸν συλληφθέντα εἴτε νὰ ἐκδώσῃ κατ' αὐτοῦ ἐνταλμα φυλακίσεως. Αἰτήσῃ τοῦ προσαχθέντος, ἢ ἐν περιπτώσει ἀνωτέρας βίας βεβαιουμένης ἀμέσως δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου δικαστικοῦ συμβουλίου, ἢ προθεσμία αὕτη παρατείνεται ἐπὶ δύο ἡμέρας.

3. Παρελθούσης ἀπράκτου ἑκατέρας τῶν προθεσμιῶν τούτων, πᾶς δεσμοφύλαξ ἢ ἄλλος ἐπιτετραμμένος τὴν κράτησιν τοῦ συλληφθέντος, εἴτε πολιτικὸς ὑπάλληλος εἴτε στρατιωτικὸς, ὀφείλει ν' ἀπολύσῃ

αὐτὸν παραχρῆμα. Οἱ παραβάται τιμωροῦνται ἐπὶ παρανόμῳ κατακρα-
τήσει, ὑποχρεοῦνται δὲ εἰς ἀνόρθωσιν πάσης ζημίας προσγενομένης
εἰς τὸν παθόντα καὶ εἰς ἱκανοποίησιν αὐτοῦ, λόγῳ ἠθικῆς βλάβης, διὰ
χρηματικοῦ ποσοῦ, ὥς νόμος ὀρίζει.

4. Νόμος ὀρίζει τὸ ἀνώτατον ὄριον διαρκείας τῆς προφυλακί-
σεως, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸ ἔτος ἐπὶ κακουργημάτων
καὶ τοὺς ἑξ μῆνας ἐπὶ πλημμελημάτων. Ἐπὶ ὅλῳς ἐξαιρετικῶν περι-
πτώσεων, δύναται τὰ ἀνώτατα ὅρια νὰ παραταθοῦν κατὰ ἑξ καὶ τρεῖς
μῆνας ἀντιστοίχως, δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου δικαστικοῦ συμβου-
λίου.

Ἄρθρον 7.

1. Ἐγκλημα δὲν ὑπάρχει, οὐδὲ ποινὴ ἐπιβάλλεται ἄνευ νόμου,
ἰσχύοντος πρὸ τῆς τελέσεως τῆς πράξεως καὶ ὀρίζοντος τὰ στοιχεῖα
ταύτης. Οὐδέποτε ἐπιβάλλεται βαρυτέρα ποινὴ τῆς προβλεπομένης
κατὰ τὴν τέλεσιν πράξεως.

2. Αἱ βάσανοι, οἵαδήποτε σωματικὴ κάκωσις, βλάβη ὑγείας ἢ
ἄσκησις ψυχολογικῆς βίας, ὥς καὶ πᾶσα ἑτέρα προσβολὴ τῆς ἀνθρω-
πίνης ἀξιοπρεπείας ἀπαγορεύονται καὶ τιμωροῦνται, ὥς νόμος ὀρίζει.

3. Γενικὴ δήμευσις ἀπαγορεύεται. Θανατικὴ ποινὴ ἐπὶ πολιτικῶν
ἐγκλημάτων, ἐκτὸς τῶν συνθέτων, δὲν ἐπιβάλλεται.

4. Νόμος ὀρίζει τοὺς ὁρους ὑπὸ τοὺς ὁποίους παρέχεται ὑπὸ τοῦ
Κράτους, κατόπιν δικαστικῆς ἀποφάσεως, ἀποζημιώσεις εἰς ἀδίκως ἢ
παρανόμως καταδικασθέντας, προφυλακισθέντας ἢ ἄλλως πῶς στερη-
θέντας τῆς προσωπικῆς τῶν ἐλευθερίας.

Ἄρθρον 8.

Οὐδεὶς ἀφαιρεῖται ἄκων τοῦ παρὰ τοῦ νόμου ὀρισμένου εἰς αὐτὸν
δικαστοῦ.

Δικαστικαὶ ἐπιτρόπαι καὶ ἑκτακτα δικαστήρια, ὅφ' οἷονδῆποτε
ὄνομα, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συσταθοῦν.

Ἄρθρον 9.

1. Ἡ κατοικία ἐκάστου εἶναι ἄσυλον. Ἡ ἰδιωτικὴ καὶ οἰκογε-

νειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστος. Ουδεμία κατ' οίκον έρευνα ένεργείται, εί μη όταν και όπως ο νόμος όρίζει, πάντοτε δέ παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής έξουσίας.

2. Οί παραβάται της προηγούμενης διατάξεως τιμωρούνται επί παραβίασει του οίκιακού ασύλου και καταχρήσει έξουσίας, υποχρεούνται δέ είς πλήρη απόζημίωσιν του παθόντος, ως νόμος όρίζει.

Άρθρον 10.

1. Έκαστος ή πολλοί όμοι έχουν τό δικαίωμα, τηρούντες τους νόμους του Κράτους, όπως αναφέρονται έγγράφως προς τας αρχάς, υποχρεούμενας είς ταχεία ένέργειαν επί τη βάσει των κειμένων διατάξεων και είς έγγραφον ήτιολογημένην απάντησιν προς τόν αναφερόμενον, κατά τας διατάξεις του νόμου.

2. Μόνον μετά την κοινοποίησιν της τελικής απόφάσεως της αρχής, προς την όποιαν απευθύνεται ή αναφορά και κατόπιν άδείας ταύτης, επιτρέπεται ή δίωξις του υποβαλόντος την αναφοράν διά τυχόν έν αυτή ύπαρχούσας παραβάσεις.

3. Αίτησις πληροφοριών υποχρεοί την άρμοδιαν αρχήν είς απάντησιν, έφ' όσον τουτο προβλέπεται υπό του νόμου.

Άρθρον 11.

1. Οί Έλληνες έχουν τό δικαίωμα όπως συνέρχονται ήσύχως και άόπλως.

2. Μόνον είς τας δημοσίας έν ύπαίθρω συναθροίσεις δύναται νά παρίσταται ή άστυνομία. Αί έν ύπαίθρω συναθροίσεις δύναται νά απαγορευθοϋν δι' ήτιολογημένης απόφάσεως της άστυνομικής αρχής, γενικώς μέν άν έκ τούτων επίκειται σοβαρός κίνδυνος είς την δημοσίαν ασφάλειαν, είς ώρισμένην δέ περιοχήν άν απειλήται σοβαρά διαταραχή της κοινωνικοοικονομικής ζωής, ως νόμος όρίζει.

Άρθρον 12.

1. Οί Έλληνες έχουν τό δικαίωμα όπως συνιστούν ένώσεις και σωματεία μη κερδοσκοπικού σκοπού, τηρούντες τους νόμους, ότινες

ὁμως οὐδέποτε δύναται νά υπαγάγουν τήν ἄσκησιν τοῦ δικαιώματος τοῦτου εἰς προηγουμένην ἄδειαν.

2. Τὸ σωματεῖον δὲν δύναται νά διαλυθῇ ἔνεκα παραβάσεως τοῦ νόμου ἢ οὐσιώδους διατάξεως τοῦ καταστατικοῦ του, εἰ μὴ μόνον διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως.

3. Αἱ διατάξεις τῆς προηγουμένης παραγράφου ἐφαρμόζονται ἀναλόγως καὶ ἐπὶ ἐνώσεων προσώπων μὴ συνιστωσῶν σωματεῖον.

4. Διὰ νόμου δύναται νά ἐπιβληθοῦν περιορισμοὶ εἰς τὸ δικαίωμα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ὅπως συνεταιρίζονται. Περιορισμοὶ τοῦ δικαιώματος τοῦτου δύναται νά ἐπιβληθοῦν καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ δημοσίων ἐπιχειρήσεων.

5. Οἱ πάσης φύσεως γεωργικοὶ καὶ ἀστικοὶ συνεταιρισμοὶ αὐτοδιοικοῦνται κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ νόμου καὶ τοῦ καταστατικοῦ των, τελοῦντες ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ ἐποπτείαν τοῦ Κράτους, ὑποχρεωμένου νά μεριμνᾷ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν.

6. Ἐπιτρέπεται ἡ διὰ νόμου σύστασις ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν ἀποβλεπόντων εἰς ἐκπλήρωσιν σκοπῶν κοινῆς ὠφελείας ἢ δημοσίου ἐνδιαφέροντος ἢ κοινῆς ἐκμεταλλεύσεως γεωργικῶν ἐκτάσεων ἢ ἄλλης πλουτοπαραγωγικῆς πηγῆς, ἐξασφαλιζομένης πάντως τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν συμμετεχόντων.

Ἄρθρον 13.

1. Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως εἶναι ἀπαραβίαστος. Ἡ ἀπόλαυσις τῶν ἀτομικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν θρησκευτικῶν ἐκάστου πεποιθήσεων.

2. Πᾶσα γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἐλευθέρα καὶ τὰ τῆς λατρείας αὐτῆς τελοῦνται ἀκωλύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων. Ἡ ἄσκησις τῆς λατρείας δὲν ἐπιτρέπεται νά προσβάλλῃ τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ τὰ χρηστά ἥθη. Ὁ προσηλυτισμὸς ἀπαγορεύεται.

3. Οἱ λειτουργοὶ ὅλων τῶν γνωστῶν θρησκειῶν ὑπόκεινται εἰς τὴν αὐτὴν ἐποπτείαν τῆς Πολιτείας καὶ εἰς τὰς αὐτὰς ἔναντι ταύτης ὑποχρεώσεις, ὥς καὶ οἱ τῆς ἐπικρατοῦσης θρησκείας.

4. Οὐδεὶς δύναται ἔνεκα τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ πεποιθήσεων νά ἀπαλλαγῇ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν πρὸς τὸ Κράτος ὑποχρεώσεων ἢ

νά ἀρνηθῇ τὴν συμμόρφωσίν του πρὸς τοὺς νόμους.

5. Οὐδεὶς ὁρκος ἐπιβάλλεται ἄνευ νόμου ὀρίζοντος καὶ τὸν τύπον αὐτοῦ.

Ἄρθρον 14.

1. Ἐκαστος δύναται νὰ ἐκφράζῃ καὶ νὰ διαδίδῃ προφορικῶς, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμοὺς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

2. Ὁ τύπος εἶναι ἐλεύθερος. Ἡ λογοκρισία καὶ πᾶν ἄλλο προληπτικὸν μέτρον ἀπαγορεύονται.

3. Ἡ κατάσχεσις ἐφημερίδων καὶ ἄλλων ἐντύπων, εἴτε πρὸ τῆς κυκλοφορίας εἴτε μετ' αὐτὴν, ἀπαγορεύεται.

Κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρέπεται ἡ κατάσχεσις, παραγγελία τοῦ εἰσαγγελέως, μετὰ τὴν κυκλοφορίαν:

α) Ἐνεκα προσβολῆς τῆς χριστιανικῆς καὶ πάσης ἄλλης γνωστῆς θρησκείας.

β) Ἐνεκα προσβολῆς τοῦ προσώπου τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

γ) Ἐνεκα δημοσιεύματος, τὸ ὁποῖον ἀποκαλύπτει πληροφορίας περὶ τὴν σύνθεσιν, ἐξοπλισμὸν καὶ διάταξιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων ἢ τὴν ὁχύρωσιν τῆς Χώρας, ἢ τὸ ὁποῖον σκοπεῖ εἰς τὴν βιαιάν ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος ἢ στρέφεται κατὰ τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος τοῦ Κράτους.

δ) Ἐνεκα ἀσέμνων δημοσιευμάτων προσβαλλόντων καταφανῶς τὴν δημοσίαν αἰδῶ, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένης περιπτώσεις.

4. Εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις τῆς προηγουμένης παραγράφου ὁ εἰσαγγελεὺς, ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρῶν ἀπὸ τῆς κατασχέσεως, ὀφείλει νὰ ὑποβάλῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ δικαστικὸν συμβούλιον καὶ τοῦτο, ἐντὸς ἐτέρων εἴκοσι τεσσάρων ὥρῶν, ν' ἀποφανθῇ περὶ διατηρήσεως ἢ ἄρσεως τῆς κατασχέσεως, ἄλλως ἢ κατάσχεσις αἱρεται αὐτοδικαίως. Τὰ ἔνδικα μέσα τῆς ἐφέσεως καὶ τῆς ἀναίρεσεως ἐπιτρέπονται εἰς τὸν ἐκδότην τῆς κατασχεθείσης ἐφημερίδος ἢ ἄλλου ἐντύπου καὶ εἰς τὸν εἰσαγγελέα.

5. Νόμος ὀρίζει τὸν τρόπον τῆς διὰ τοῦ τύπου πλήρους ἐπανορθώσεως ἀνακριβῶν δημοσιευμάτων.

6. Τὸ δίκαστήριον, μετὰ τρεῖς τοῦλάχιστον καταδίκας ἐντὸς πενταετίας διὰ παράβασιν τῶν ἐν παραγράφῳ 3 προβλεπομένων ἐγκλημάτων, διατάσσει τὴν ὀριστικὴν ἢ προσωρινὴν παῦσιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐντύπου καὶ εἰς βαρείας περιπτώσεις τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀσκήσεως τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος ὑπὸ τοῦ καταδικασθέντος, ὡς νόμος ὀρίζει. Ἡ παῦσις ἢ ἡ ἀπαγόρευσις ἄρχονται ἀφ' ἧς ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις καταστῇ ἀμετάκλητος.

7. Τὰ ἀδικήματα τοῦ τύπου εἶναι αὐτόφωρα καὶ ἐκδικάζονται ὡς νόμος ὀρίζει.

8. Νόμος ὀρίζει τὰς προϋποθέσεις καὶ τὰ προσόντα ἀσκήσεως τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος.

9. Νόμος δύναται νὰ προσδιορίσῃ ὅτι τὰ μέσα χρηματοδοτήσεως ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν δεόν νὰ καθίστανται γνωστά.

Ἄρθρον 15.

1. Αἱ προστατευτικαὶ διὰ τὸν τύπον διατάξεις τοῦ προηγούμενου ἁρθροῦ δὲν ἐφαρμόζονται ἐπὶ τοῦ κινηματογράφου, τῆς φωνογραφίας, τῆς ραδιοφωνίας, τῆς τηλεοράσεως καὶ παντὸς ἄλλου παρεμφεροῦς μέσου μεταδόσεως λόγου ἢ παραστάσεως.

2. Ἡ ραδιοφωνία καὶ ἡ τηλεόρασις τελοῦν ὑπὸ τὸν ἄμεσον ἐλεγχον τοῦ Κράτους, σκοποῦν δὲ εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν καὶ ἐπὶ ἴσοις ὅροις μετάδοσιν πληροφοριῶν καὶ εἰδήσεων, ὡς καὶ προϊόντων τοῦ λόγου καὶ τῆς τέχνης, διασφαλιζομένης πάντως τῆς ἐκ τῆς κοινωνικῆς ἀποστολῆς αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως τῆς Χώρας ἐπιβαλλομένης ποιοτικῆς στάθμης τῶν ἐκπομπῶν.

Ἄρθρον 16.

1. Ἡ τέχνη καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἡ ἔρευνα καὶ ἡ διδασκαλία εἶναι ἐλεύθεραι, ἡ δὲ ἀνάπτυξις καὶ προαγωγή αὐτῶν ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τοῦ Κράτους. Ἡ ἀκαδημαϊκὴ ἐλευθερία καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς διδασκαλίας δὲν ἀπαλλάσσουν ἀπὸ τοῦ καθήκοντος τῆς ὑπακοῆς εἰς τὸ Σύνταγμα.

2. Ἡ παιδεία ἀποτελεῖ βασικὴν ἀποστολὴν τοῦ Κράτους, ἔχει δὲ

ὡς σκοπὸν τὴν ἠθικὴν, πνευματικὴν, ἐπαγγελματικὴν καὶ φυσικὴν ἀγωγὴν τῶν Ἑλλήνων, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς συνειδήσεως καὶ τὴν διάπλασιν αὐτῶν ὡς ἐλευθέρων καὶ ὑπευθύνων πολιτῶν.

3. Τὰ ἔτη ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως δὲν δύναται νὰ εἶναι ὀλιγώτερα τῶν ἐννέα.

4. Πάντες οἱ Ἕλληνες ἔχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας, καθ' ὅλας τὰς βαθμίδας αὐτῆς, εἰς τὰ κρατικὰ ἐκπαιδευτήρια. Τὸ Κράτος ἐνισχύει τοὺς διακρινομένους, ὡς καὶ τοὺς δεομένους ἀρωγῆς ἢ ἐιδικῆς προστασίας σπουδαστὰς, ἀναλόγως πρὸς τὰς ἱκανότητας αὐτῶν.

5. Ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις παρέχεται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ ἰδρυμάτων ἀποτελούντων νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, πλήρως αὐτοδιοικουμένων. Τὰ ἰδρύματα ταῦτα τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κράτους καὶ δικαιοῦνται τῆς οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως αὐτοῦ, λειτουργοῦν δὲ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν περὶ ὀργανισμῶν αὐτῶν νόμων. Συγχώνευσις ἢ κατάτμησις ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων δύναται νὰ χωρήσῃ καὶ κατὰ παρέκκλισιν πάσης ἀντιθέτου διατάξεως, ὡς νόμος ὀρίζει.

Εἰδικὸς νόμος ὀρίζει τὰ ἀφορῶντα εἰς τοὺς φοιτητικοὺς συλλόγους καὶ τὴν εἰς τούτους συμμετοχὴν τῶν σπουδαστῶν.

6. Οἱ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων εἶναι δημόσιοι λειτουργοί. Τὸ λοιπὸν διδακτικὸν προσωπικὸν αὐτῶν ἐπιτελεῖ ὡσαύτως δημόσιον λειτούργημα, ὑφ' ἧς προϋποθέσεις νόμος ὀρίζει. Τὰ τῆς καταστάσεως πάντων τούτων καθορίζονται ὑπὸ τῶν ὀργανισμῶν τῶν οἰκείων ἰδρυμάτων.

Οἱ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων δὲν δύναται νὰ παυθοῦν πρὸ τῆς κατὰ νόμον λήξεως τοῦ χρόνου ὑπηρεσίας τῶν εἰ μὴ μόνον ὑπὸ τὰς ἐν ἄρθρῳ 88 παράγραφος 4 οὐσιαστικὰς προϋποθέσεις καὶ κατόπιν ἀποφάσεως συμβουλίου ἀποτελουμένου κατὰ πλειοψηφίαν ἐξ ἀνωτάτων δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

Νόμος ὀρίζει τὸ ὅριον τῆς ἡλικίας τῶν καθηγητῶν τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων, μέχρι δὲ τῆς ἐκδόσεως τούτου, οἱ ὑπηρετοῦντες καθηγηταὶ ἀποχωροῦν αὐτοδικαίως ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους, κατὰ τὸ ὁποῖον συμπληροῦν τὸ ἐξ ηχοστὸν ἔβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν.

7. Ἡ ἐπαγγελματικὴ καὶ πᾶσα ἄλλη ἐιδικὴ ἐκπαίδευσις παρέχεται ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ διὰ σχολῶν ἀνωτέρας βαθμίδος ἐπὶ χρονικὸν

διάστημα οὐχὶ μείζον τῆς τριετίας, ὥς εἰδικώτερον προβλέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου, ὀρίζοντος καὶ τὰ ἐπαγγελματικά δικαιώματα τῶν ἐκ τῶν σχολῶν τούτων ἀποφοιτούντων.

8. Νόμος ὀρίζει τὰς προϋποθέσεις καὶ τοὺς ὅρους χορηγήσεως ἀδείας πρὸς ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν ἐκπαιδευτηρίων μὴ ἀνηκόντων εἰς τὸ Κράτος, τὰ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἀσκουμένης ἐποπτείας, ὥς καὶ τὴν ὑπηρεσιακὴν κατάστασιν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν.

Ἡ σύστασις ἀνωτάτων σχολῶν ὑπὸ ἰδιωτῶν ἀπαγορεύεται.

9. Ὁ ἀθλητισμὸς τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τοῦ Κράτους.

Τὸ Κράτος ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐλέγχει τὰς πάσης φύσεως ἐνώσεις τῶν ἀθλητικῶν σωματείων, ὥς νόμος ὀρίζει. Νόμος ὀρίζει ἐπίσης τὴν σύμφωνον πρὸς τὸν προορισμὸν τῶν ἐπιχορηγουμένων ἐνώσεων διάθεσιν τῶν παρεχομένων ἐκάστοτε ἐνισχύσεων.

Ἄρθρον 17.

1. Ἡ ἰδιοκτησία τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους, τὰ ἐξ αὐτῆς ὅμως δικαιώματα δὲν δύναται νὰ ἀσκῶνται εἰς βάρος τοῦ γενικοῦ συμφέροντος.

2. Οὐδεὶς στερεῖται τῆς ἰδιοκτησίας αὐτοῦ, εἰ μὴ διὰ δημοσίαν ὠφέλειαν προσηκόντως ἀποδεδειγμένην, ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὀρίξῃ, πάντοτε δὲ προηγουμένης πλήρους ἀποζημιώσεως, ἀνταποκρινομένης πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ ἀπαλλοτριουμένου κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου συζητήσεως περὶ προσωρινοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως. Ἐπὶ ἀπ' εὐθείας αἰτήσεως περὶ ὀριστικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἀξία κατὰ τὸν χρόνον τῆς περὶ τούτου συζητήσεως ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου.

3. Ἡ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς πράξεως ἀπαλλοτριώσεως καὶ ἔνεκα μόνον ταύτης ἐνδεχομένη μεταβολὴ τῆς ἀξίας τοῦ ἀπαλλοτριουμένου δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν.

4. Ἡ ἀποζημιώσις ὀρίζεται πάντοτε ὑπὸ τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων. Αὕτη δύναται καὶ προσωρινῶς νὰ ὀρισθῇ δικαστικῶς, μετ' ἀκρόασιν ἢ πρόσκλησιν τοῦ δικαιούχου, ὅστις δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου, διὰ τὴν εἰσπραξίν αὐτῆς, εἰς τὴν παροχὴν ἀναλόγου ἐγγυήσεως, καθ' ὃν τρόπον νόμος ὀρίζει.

Πρὸ τῆς καταβολῆς τῆς ὀριστικῆς ἢ προσωρινῶς ὀρισθείσης ἀποζημιώσεως διατηροῦνται ἀκέραια πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ ἰδιοκτῆτου, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς καταλήψεως.

Ἡ ὀρισθεῖσα ἀποζημίωσις καταβάλλεται ὑποχρεωτικῶς τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως περὶ προσωρινοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως, ἐπὶ ἀπ' εὐθείας δὲ αἰτήσεως περὶ ὀριστικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως, ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς περὶ τούτου ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου, ἄλλως ἢ ἀπαλλοτριώσις αἴρεται αὐτοδικαίως.

Ἡ ἀποζημίωσις, ὡς τοιαύτη, εἰς οὐδέναν φόρον, κράτησιν ἢ τέλος ὑπόκειται.

5. Νόμος ὀρίζει τὰς περιπτώσεις ὑποχρεωτικῆς ἱκανοποιήσεως τῶν δικαιούχων διὰ τὴν μέχρι τοῦ χρόνου καταβολῆς τῆς ἀποζημιώσεως ἀπολεσθεῖσαν πρόσοδον ἐκ τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος ἀκινήτου.

6. Προκειμένης τῆς ἐκτελέσεως ἔργων κοινῆς ὠφελείας ἢ γενικωτέρας σημασίας διὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς Χώρας, νόμος δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἀπαλλοτριώσιν εὐρυτέρων ζωνῶν, πέραν τῶν ἐκτάσεων τῶν ἀναγκαιουσῶν διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων. Ὁ αὐτὸς νόμος καθορίζει τὰς προϋποθέσεις καὶ τοὺς ὅρους τῆς τοιαύτης ἀπαλλοτριώσεως, ὡς καὶ τὰ τῆς διὰ δημοσίου ἢ κοινωφελεῖς ἐν γένει σκοποῦς διαθέσεως ἢ χρησιμοποίησεως τῶν, ἐπὶ πλεόν τῶν ἀναγκαιουσῶν διὰ τὸ ὑπὸ ἐκτέλεσιν ἔργον, ἀπαλλοτριουμένων ἐκτάσεων.

7. Νόμος δύναται νὰ ὀρίσῃ ὅτι δι' ἐκτέλεσιν ἔργων προφανοῦς κοινῆς ὠφελείας ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ὀργανισμῶν κοινῆς ὠφελείας καὶ δημοσίων ἐπιχειρήσεων, ἐπιτρέπεται ἢ εἰς τὸ ἐπιβαλλόμενον βάθος διάνοιξις ὑπογείων σηράγγων, ἄνευ ἀποζημιώσεως, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι δὲν θὰ παραβλάπτεται ἢ συνήθης ἐκμετάλλευσις τοῦ ὑπερκειμένου ἀκινήτου.

Ἄρθρον 18.

1. Εἰδικοὶ νόμοι ρυθμίζουν τὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ διαθέσεως τῶν μεταλλείων, ὀρυχείων, σπηλαίων, ἀρχαιολογικῶν χώρων καὶ θησαυρῶν, ἱαματικῶν, ρεόντων καὶ ὑπογείων ὕδατων καὶ τοῦ ὑπογείου ἐν γένει πλούτου.

2. Διὰ νόμου ρυθμίζονται τὰ τῆς ἰδιοκτησίας, ἐκμεταλλεύσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν λιμνοθαλασσῶν καὶ μεγάλων λιμνῶν, ὥς καὶ τὰ τῆς ἐν γένει διαθέσεως τῶν ἐξ ἀποξηράνσεως τούτων προκυπτουσῶν ἐκτάσεων.

3. Εἰδικοί νόμοι ρυθμίζουν τὰ τῶν ἐπιτάξεων διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐνόπλων δυνάμεων εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως, ἢ πρὸς θεραπείαν ἀμέσου κοινωνικῆς ἀνάγκης, δυναμένης νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ ὑγίαν.

4. Ἐπιτρέπεται, κατὰ τὴν ὑπὸ εἰδικοῦ νόμου καθοριζομένην διαδικασία, ὁ ἀναδασμὸς ἀγροτικῶν ἐκτάσεων πρὸς ἐπωφελεστέραν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐδάφους, ὥς καὶ ἡ λήψις μέτρων πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὑπερμέτρου κατατμήσεως ἢ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἀνασυγκροτήσεως τῆς κατατετμημένης μικρᾶς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας.

5. Ἐκτὸς τῶν κατὰ τὰς προηγουμένας παραγράφους περιπτώσεων, δύναται διὰ νόμου νὰ προβλεφθῇ καὶ πᾶσα ἄλλη ἐξ ἰδιαίτερων περιστάσεων ἀπαιτούμενη στέρησις τῆς ἐλευθέρως χρήσεως καὶ καρπώσεως τῆς ἰδιοκτησίας. Νόμος ὀρίζει τὸν ὑπόχρεων καὶ τὴν διαδικασία καταβολῆς εἰς τὸν δικαιούχον τοῦ ἀνταλλάγματος τῆς χρήσεως ἢ καρπώσεως, τὸ ὅποῖον πρέπει νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ὑφισταμένας ἐκάστοτε συνθήκας.

Ἐπιβληθέντα μέτρα κατ' ἐφαρμογὴν τῆς παρούσης παραγράφου αἴρονται εὐθὺς ἅμα ἐκλείψουν οἱ προκαλέσαντες ταῦτα ἰδιαίτεροι λόγοι. Ἐπὶ ἀδικοιολογήτου παρατάσεως τῶν μέτρων ἀποφασίζει περὶ ἄρσεως αὐτῶν, κατὰ κατηγορίας περιπτώσεων, τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, τῇ αἰτήσῃ παντὸς ἔχοντος ἐννομον συμφέρον.

6. Διὰ νόμου δύναται νὰ ρυθμίζονται τὰ τῆς διαθέσεως ἐγκαταλειμμένων ἐκτάσεων πρὸς ἀξιοποίησιν αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ ἀποκατάστασιν ἀκτημόνων. Διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου ὀρίζονται καὶ τὰ τῆς μερικῆς ἢ ὀλικῆς ἀποξημιώσεως τῶν ἰδιοκτητῶν ἐν περιπτώσει ἐπανεμφανίσως τῶν ἐντὸς εὐλόγου προθεσμίας.

7. Διὰ νόμου δύναται νὰ καθιερωθῇ ἡ ἀναγκαστικὴ συνιδιοκτησία συνεχομένων ἰδιοκτησιῶν ἀστικῶν περιοχῶν, ἐφ' ὅσον ἡ αὐτοτελὴς ἀνοικοδόμησις τούτων ἢ τινῶν ἐξ αὐτῶν, δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τοὺς ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ἰσχύοντας ἢ μέλλοντας νὰ ἰσχύσουν ὅρους δομῆσεως.

8. Δὲν ὑπόκεινται εἰς ἀπαλλοτριώσιν ἡ ἀγροτικὴ ἰδιοκτησία τῶν

Σταυροπηγιακῶν Ἱερῶν Μονῶν τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας ἐν Χαλκιδικῇ, τῶν Βλατάδων ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν Πάτμῳ ἐξαιρουμένων τῶν μετοχίων. Ὁμοίως δὲν ὑπόκειται εἰς ἀπαλλοτρίωσιν ἡ ἐν Ἑλλάδι περιουσία τῶν Πατριαρχείων Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, ὡς καὶ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ.

Ἄρθρον 19.

Τὸ ἀπόρρητον τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῆς καθ' οἷονδῆποτε ἄλλον τρόπον ἐλευθέρας ἀνταποκρίσεως ἢ ἐπικοινωνίας εἶναι ἀπολύτως ἀπαραβίαστον. Νόμος ὀρίζει τὰς ἐγγυήσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας ἡ δικαστικὴ ἀρχὴ δὲν δεσμεύεται ἐκ τοῦ ἀπορρήτου διὰ λόγους ἐθνικῆς ἀσφαλείας ἢ πρὸς διακρίβωσιν ἰδιαιτέρως σοβαρῶν ἐγκλημάτων.

Ἄρθρον 20.

1. Ἐκαστος δικαιούται εἰς παροχὴν ἐννόμου προστασίας ὑπὸ τῶν δικαστηρίων καὶ δύναται νὰ ἀναπτύξῃ ἐνώπιον τούτων τὰς ἀπόψεις του περὶ τῶν δικαιωμάτων ἢ συμφερόντων του, ὡς νόμος ὀρίζει.

2. Τὸ δικαίωμα τῆς προηγουμένης ἀκροάσεως τοῦ ἐνδιαφερομένου ἰσχύει καὶ διὰ πᾶσαν διοικητικὴν ἐνέργειαν ἢ μέτρον λαμβανόμενον εἰς βάρος τῶν δικαιωμάτων ἢ συμφερόντων αὐτοῦ.

Ἄρθρον 21.

1. Ἡ οἰκογένεια, ὡς θεμέλιον τῆς συντηρήσεως καὶ προαγωγῆς τοῦ ἔθνους, ὡς καὶ ὁ γάμος, ἡ μητρότης καὶ ἡ παιδικὴ ἡλικία τελοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους.

2. Πολύτεκνοι οἰκογένειαι, ἀνάπηροι πολέμου καὶ εἰρηνικῆς περιόδου, θύματα πολέμου, χῆραι καὶ ὀρφανὰ τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων, ὡς καὶ πάσχοντες ἐξ ἀνιάτου σωματικῆς ἢ πνευματικῆς νόσου δικαιοῦνται τῆς εἰδικῆς φροντίδος τοῦ Κράτους.

3. Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν ὑγείαν τῶν πολιτῶν καὶ λαμβάνει εἰδικὰ μέτρα διὰ τὴν προστασίαν τῆς νεότητος, τοῦ γήρατος, τῆς ἀναπηρίας καὶ διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν ἀπόρων.

4. Ἡ ἀπόκτησις κατοικίας ὑπὸ τῶν στερουμένων ταύτης ἢ ἀνε-

παρκῶς στεγαζομένων ἀποτελεῖ ἀντικείμενον εἰδικῆς φροντίδος τοῦ Κράτους.

Ἄρθρον 22.

1. Ἡ ἐργασία ἀποτελεῖ δικαίωμα καὶ τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους, μεριμνῶντος διὰ τὴν δημιουργίαν συνθηκῶν ἀπασχολήσεως πάντων τῶν πολιτῶν καὶ διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ ὕλικήν ἐξύψωσιν τοῦ ἐργαζομένου ἀγροτικοῦ καὶ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ.

Πάντες οἱ ἐργαζόμενοι, ἀνεξαρτήτως φύλου ἢ ἄλλης διακρίσεως, δικαιοῦνται ἴσης ἀμοιβῆς δι' ἴσης ἀξίας παρεχομένην ἐργασίαν.

2. Διὰ νόμου καθορίζονται οἱ γενικοὶ ὅροι ἐργασίας, συμπληρούμενοι ὑπὸ τῶν δι' ἐλευθέρων διαπραγματεύσεων συναπτομένων συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας καί, ἐν ἀποτυχίᾳ τούτων, ὑπὸ τῶν διὰ διαιτησίας τιθεμένων κανόνων.

3. Οἰαδήποτε μορφή ἀναγκαστικῆς ἐργασίας ἀπαγορεύεται.

Εἰδικοὶ νόμοι ρυθμίζουν τὰ τῆς ἐπιτάξεως προσωπικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως ἢ πρὸς ἀντιμετώπισιν ἀναγκῶν τῆς ἀμύνης τῆς Χώρας ἢ ἐπείγουσης κοινωνικῆς ἀνάγκης ἐκ θεομηνίας ἢ δυναμένης νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν ὑγίαν, ὥς καὶ τὰ τῆς προσφορᾶς προσωπικῆς ἐργασίας εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως πρὸς ἱκανοποίησιν τοπικῶν ἀναγκῶν.

4. Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν τῶν ἐργαζομένων, ὥς νόμος ὀρίζει.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις

Εἰς τοὺς γενικοὺς ὁρους ἐργασίας περιλαμβάνεται καὶ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ τρόπου καὶ ὑποχρέου εἰσπράξεως καὶ ἀποδόσεως πρὸς τὰς συνδικαλιστικὰς ὀργανώσεις τῆς ὑπὸ τῶν οἰκείων καταστατικῶν προβλεπομένης συνδρομῆς τῶν μελῶν αὐτῶν.

Ἄρθρον 23.

1. Τὸ Κράτος λαμβάνει τὰ προσήκοντα μέτρα πρὸς διασφάλισιν τῆς συνδικαλιστικῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν ἀκώλυτον ἄσκησιν τῶν συναφῶν πρὸς ταύτην δικαιωμάτων κατὰ πάσης προσβολῆς τούτων ἐν τῷ τῶν ὀρίων τοῦ νόμου.

2. Ἡ ἀπεργία ἀποτελεῖ δικαίωμα, ἀσκεῖται δὲ ὑπὸ τῶν νομίμως συνεστημένων συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων πρὸς διαφύλαξιν καὶ προαγωγὴν τῶν οἰκονομικῶν καὶ ἐργασιακῶν ἐν γένει συμφερόντων τῶν ἐργαζομένων.

Ἀπαγορεύεται ἡ ὑφ' οἰανδήποτε μορφήν ἀπεργία εἰς τοὺς δικαστικούς λειτουργοὺς καὶ τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς τὰ σώματα ἀσφαλείας. Τὸ δικαίωμα προσφυγῆς εἰς ἀπεργίαν τελεῖ ὑπὸ τοὺς συγκεκριμένους περιορισμοὺς τοῦ ρυθμίζοντος τοῦτο νόμου προκειμένου περὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ τῶν ὑπαλλήλων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὡς καὶ τοῦ προσωπικοῦ τῶν πάσης μορφῆς ἐπιχειρήσεων δημοσίου χαρακτῆρος ἢ κοινῆς ὠφελείας, ἡ λειτουργία τῶν ὁποίων ἔχει ζωτικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν βασικῶν ἀναγκῶν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Οἱ περιορισμοὶ οὗτοι δὲν δύνανται νὰ ἐξικονοῦνται μέχρι τῆς καταργήσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπεργίας ἢ τῆς παρακολύσεως τῆς νομίμου ἀσκήσεως αὐτοῦ.

Ἄρθρον 24.

1. Ἡ προστασία τοῦ φυσικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ περιβάλλοντος ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τοῦ Κράτους. Τὸ Κράτος ὑποχρεοῦται νὰ λαμβάνῃ ἰδιαίτερα προληπτικὰ ἢ κατασταλτικὰ μέτρα πρὸς διαφύλαξιν αὐτοῦ. Νόμος καθορίζει τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν προστασίαν τῶν δασῶν καὶ τῶν δασικῶν ἐν γένει ἐκτάσεων. Ἀπαγορεύεται ἡ μεταβολὴ τοῦ προορισμοῦ τῶν δημοσίων δασῶν καὶ τῶν δημοσίων δασικῶν ἐκτάσεων, πλὴν ἂν προέχῃ διὰ τὴν Ἑθνικὴν Οἰκονομίαν ἢ ἀγροτικὴ ἐκμετάλλευσις τούτων ἢ ἄλλη χρῆσις ἐκ δημοσίου συμφέροντος ἐπιβαλλομένη.

2. Ἡ χωροταξικὴ ἀναδιάρθρωσις τῆς Χώρας, ἡ διαμόρφωσις, ἡ ἀνάπτυξις, ἡ πολεοδομήσις καὶ ἡ ἐπέκτασις τῶν πόλεων καὶ τῶν οἰκιστικῶν ἐν γένει περιοχῶν, τελεῖ ὑπὸ τὴν ρυθμιστικὴν ἀρμοδιότητα καὶ τὸν ἐλεγχον τοῦ Κράτους, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἐξυπηρέτησεως τῆς λειτουργικότητος καὶ ἀναπτύξεως τῶν οἰκισμῶν καὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν καλλιτέρων δυνατῶν ὁρῶν διαβιώσεως.

3. Πρὸς ἀναγνώρισιν περιοχῆς ὡς οἰκιστικῆς, ὡς καὶ διὰ τὴν πολεοδομικὴν ἐνεργοποίησιν αὐτῆς, αἱ περιλαμβανόμεναι ἐν αὐτῇ

ιδιοκτησίαι συμμετέχουν υποχρεωτικῶς εἰς τὴν διάθεσιν, ἄνευ ἀποζημιώσεως ὑπὸ τοῦ οἰκείου φορέως, τῶν ἀπαραιτήτων ἐκτάσεων πρὸς δημιουργίαν ὁδῶν, πλατειῶν καὶ χώρων ἐν γένει κοινωφελῶν χρήσεων καὶ σκοπῶν, ὥς καὶ εἰς τὰς δαπάνας πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν βασικῶν κοινοχρήστων πολεοδομικῶν ἔργων, ὥς νόμος ὀρίζει.

4. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλέπεται συμμετοχὴ τῶν ιδιοκτητῶν περιοχῆς, χαρακτηριζομένης ὡς οἰκιστικῆς, εἰς τὴν ἐπὶ τῇ βάσει ἐγ-κεκριμένου σχεδίου ἀξιοποίησιν καὶ γενικὴν διαρρύθμισιν ταύτης, δι' ἀντιπαροχῆς ἴσης ἀξίας ἀκινήτων ἢ τμημάτων κατ' ὄροφον ιδιοκτησίας, ἐκ τῶν τελικῶς καθοριζομένων ὡς οἰκοδομησίμων χώρων ἢ κτιρίων τῆς περιοχῆς ταύτης.

5. Αἱ διατάξεις τῶν προηγουμένων παραγράφων ἔχουν ἐφαρμογὴν καὶ ἐπὶ ἀναμορφώσεως ὑφισταμένων ἤδη οἰκιστικῶν περιοχῶν. Αἱ ἐκ τῆς ἀναμορφώσεως ἐλευθεραὶ ἐκτάσεις διατίθενται πρὸς δημιουργίαν κοινοχρήστων χώρων ἢ ἐκποιῶνται πρὸς κάλυψιν τῶν δαπανῶν τῆς πολεοδομικῆς ἀναμορφώσεως, ὥς νόμος ὀρίζει.

6. Τὰ μνημεῖα καὶ αἱ παραδοσιακαὶ περιοχαὶ καὶ στοιχεῖα τελοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους. Νόμος θέλει ὀρίσει τὰ ἀναγκαῖα πρὸς πραγματοποιήσιν τῆς προστασίας ταύτης περιοριστικὰ τῆς ιδιοκτησίας μέτρα, ὥς καὶ τὸν τρόπον καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ιδιοκτητῶν.

Ἄρθρον 25.

1. Τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ὥς ἀτόμου καὶ ὥς μέλους τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τοῦ Κράτους, πάντων τῶν ὀργάνων αὐτοῦ υποχρεουμένων νὰ διασφαλίζουν τὴν ἀκώλυτον ἄσκησιν αὐτῶν.

2. Ἡ ἀναγνώρισις καὶ προστασία τῶν θεμελιωδῶν καὶ ἀπαραγράπτων δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἀποβλέπει εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῆς κοινωνικῆς προόδου ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ δικαιοσύνῃ.

3. Ἡ καταχρηστικὴ ἄσκησις δικαιώματος δὲν ἐπιτρέπεται.

4. Τὸ Κράτος δικαιούται νὰ ἀξιῶνῃ παρ' ὅλων τῶν πολιτῶν τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ χρέους τῆς κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀλληλεγγύης.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ
ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Α'

ΣΥΝΤΑΞΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ἄρθρον 26

1. Ἡ νομοθετικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.
2. Ἡ ἐκτελεστικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Κυβερνήσεως.
3. Ἡ δικαστικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τῶν δικαστηρίων, αἱ ἀποφάσεις δὲ αὐτῶν ἐκτελοῦνται ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Ἄρθρον 27.

1. Οὐδεμία μεταβολὴ τῶν ὁρίων τῆς Ἐπικρατείας δύναται νὰ γίνη ἄνευ νόμου ψηφιζομένου διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.
2. Ἄνευ νόμου, ψηφιζομένου διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, δὲν εἶναι δεκτὴ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν ξένη στρατιωτικὴ δύναμις, οὐδὲ δύναται νὰ διαμένῃ ἐν αὐτῇ ἢ νὰ διέλθῃ δι' αὐτῆς.

Ἄρθρον 28.

1. Οἱ γενικῶς παραδεδεγμένοι κανόνες τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὡς καὶ αἱ διεθνεῖς συμβάσεις ἀπὸ τῆς ἐπικυρώσεως αὐτῶν διὰ νόμου καὶ τῆς κατὰ τοὺς ὅρους ἐκάστης τούτων θέσεως αὐτῶν ἐν ἰσχύϊ ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ ἐσωτερικοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου, ὑπερισχύουν δὲ πάσης ἀντιθέτου διατάξεως νόμου. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ τῶν διεθνῶν συμβάσεων ἔναντι τῶν ἀλλοδαπῶν τελεῖ πάντοτε ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἀμοιβαιότητος.
2. Πρὸς ἐξυπηρέτησιν σπουδαίου ἔθνικοῦ συμφέροντος καὶ προ-

αγωγήν τῆς συνεργασίας μετ' ἄλλων κρατῶν εἶναι δυνατὴ ἢ διὰ συνθήκης ἢ συμφωνίας ἀναγνώρισις ἀρμοδιοτήτων κατὰ τὸ Σύνταγμα εἰς ὄργανα διεθνῶν ὀργανισμῶν. Πρὸς ψήφισιν τοῦ κυροῦντος τὴν συνθήκην ἢ συμφωνίαν νόμου ἀπαιτεῖται πλειοψηφία τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Ἡ Ἑλλάς προέρχεται ἐλευθέρως, διὰ νόμου ψηφιζομένου ὑπὸ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, εἰς περιορισμοὺς εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας, ἐφ' ὅσον τοῦτο ὑπαγορεύεται ἐκ σπουδαίου ἐθνικοῦ συμφέροντος, δὲν θίγει τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰς βάσεις τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, γίνεται δὲ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς ἰσότητος καὶ ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἀμοιβαιότητος.

Ἄρθρον 29.

1. Ἕλληνες πολῖται, ἔχοντες τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, δύνανται νὰ ἰδρύνουν ἐλευθέρως καὶ νὰ μετέχουν εἰς πολιτικὰ κόμματα, ἢ ὀργανώσεις καὶ ἢ δρᾶσις τῶν ὁποίων ὀφείλει νὰ ὑπηρετῇ τὴν ἐλευθέραν λειτουργίαν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

Πολῖται, μὴ ἀποκτήσαντες ἔτι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, δύνανται νὰ μετέχουν εἰς τὰ τμήματα νέων τῶν κομμάτων.

2. Νόμος δύναται νὰ ὀρίξῃ τὴν οἰκονομικὴν ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐνίσχυσιν τῶν κομμάτων καὶ τὴν δημοσιότητα τῶν ἐκλογικῶν δαπανῶν αὐτῶν καὶ τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν.

3. Ἀπαγορεύονται ἀπολύτως αἱ οἰασδήποτε μορφῆς ἐκδηλώσεις ὑπὲρ πολιτικῶν κομμάτων τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν, τῶν στρατιωτικῶν ἐν γένει καὶ τῶν ὀργάνων τῶν σωμάτων ἀσφαλείας καὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ὡς καὶ ἡ ἐνεργὸς ὑπὲρ κόμματος δρᾶσις τῶν ὑπαλλήλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων, ὡς καὶ τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Κεφάλαιον Πρῶτον

Ἀνάδειξις τοῦ Προέδρου

Ἄρθρον 30.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶναι ρυθμιστὴς τοῦ Πολιτεύματος. Ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς διὰ περίοδον πέντε ἐτῶν, κατὰ τὰ ἐν ἄρθροις 32 καὶ 33 ὀριζόμενα.

2. Τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου εἶναι ἀσυμβίβαστον πρὸς οἰονδήποτε ἄλλο ἀξίωμα, θέσιν ἢ ἔργον.

3. Ἡ προεδρική περίοδος ἄρχεται ἀπὸ τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Προέδρου.

4. Εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ προεδρική θητεία παρατείνεται μέχρι λήξεως αὐτοῦ.

5. Ἐπανεκλογή τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἅπαξ μόνον ἐπιτρέπεται.

Ἄρθρον 31.

Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ ἐκλεγῇ ὁ ἀπὸ πενταετίας τοῦλάχιστον καὶ ἐκ πατρὸς τὴν καταγωγὴν Ἑλλήν πολίτης, συμπληρώσας τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ἔχων τὴν νόμιμον ἱκανότητα τοῦ ἐκλέγειν.

Ἄρθρον 32.

1. Ἡ ἐκλογή τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐνεργεῖται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας καὶ εἰς εἰδικὴν πρὸς τοῦτο συνεδρίασιν, προσκαλουμένην ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἓνα τοῦλάχιστον μῆνα πρὸ τῆς λήξεως τῆς θητείας τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς ὀριζόμενα.

Εἰς περίπτωσιν ὀριστικῆς ἀδυναμίας τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 2 τοῦ ἁρθρου 34 ὀριζόμενα, ὥς καὶ εἰς περίπτωσιν παραιτήσεως, θανά-

του ἢ ἐκπτώσεως αὐτοῦ, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος, ἢ πρὸς ἐκλογὴν νέου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας συνεδρίασις συγκαλεῖται ἐντὸς δέκα τὸ βραδύτερον ἡμερῶν ἀπὸ τῆς προώρου λήξεως τῆς θητείας τοῦ προηγουμένου Προέδρου.

2. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἐνεργεῖται εἰς πᾶσαν περίπτωσιν διὰ πλήρη θητεῖαν.

3. Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκλέγεται ὁ συγκεντρώσας τὴν πλειοψηφίαν τῶν δύο τρίτων τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Εἰς περίπτωσιν μὴ συγκεντρώσεως τῆς πλειοψηφίας ταύτης ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται μετὰ πενθήμερον.

Ἐάν δὲν ἐπιτευχθῇ οὐδὲ κατὰ τὴν δευτέραν ψηφοφορίαν ἡ καθοριζομένη πλειοψηφία, ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται ἅπαξ ἔτι μετὰ πενθήμερον, ἐκλέγεται δὲ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ συγκεντρώσας τὴν πλειοψηφίαν τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

4. Μὴ ἐπιτευχθείσης οὐδὲ κατὰ τὴν τρίτην ψηφοφορίαν τῆς μνησθείσης ἡδξημένης πλειοψηφίας, διαλύεται ἡ Βουλὴ ἐντὸς δεκαήμερου ἀπὸ ταύτης, προκηρυσσομένης ἐκλογῆς πρὸς ἀνάδειξιν νέας Βουλῆς. Τὸ σχετικὸν διάταγμα ὑπογράφεται ὑπὸ μόνου τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τούτου μὴ ὑπάρχοντος ὑπὸ τοῦ ἀναπληροῦντος αὐτὸν Προέδρου τῆς Βουλῆς.

Ἡ ἐκ τῶν νέων ἐκλογῶν ἀναδεικνυομένη Βουλὴ, εὐθὺς μετὰ τὴν συγκρότησιν αὐτῆς εἰς σῶμα, πρόβαίνει διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας εἰς τὴν ἐκλογὴν Προέδρου τῆς Δημοκρατίας διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Μὴ ἐπιτευχθείσης τῆς μνησθείσης πλειοψηφίας, ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται ἐντὸς πενθημέρου, ἐκλέγεται δὲ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ συγκεντρώσας τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν. Μὴ ἐπιτευχθείσης οὐδὲ τῆς πλειοψηφίας ταύτης, ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται ἅπαξ ἔτι, μετὰ πενθήμερον καὶ μεταξὺ τῶν δύο πλειοψηφούντων προσώπων, θεωρεῖται δὲ ἐκλεγείς ὡς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ σχετικῶς πλειοψηφήσας.

5. Ἐάν ἡ Βουλὴ εἶναι ἀποῦσα συγκαλεῖται αὕτη ἐκτάκτως πρὸς ἐκλογὴν τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 4 ὀριζόμενα.

Ἐάν ἡ Βουλὴ ἔχῃ διαλυθῇ καθ' οἷονδῆποτε τρόπον, ἡ ἐκλογὴ τοῦ

Προέδρου αναβάλλεται μέχρι συγκροτήσεως εἰς σῶμα τῆς νέας Βουλῆς καὶ ἐντὸς εἴκοσι τὸ βραδύτερον ἡμερῶν ἀπὸ ταύτης, κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 3 καὶ 4 ὀριζόμενα, τηρουμένων καὶ τῶν ὀρισμῶν τῆς παραγράφου 1 τοῦ ἄρθρου 34.

6. Ἐφ' ὅσον ἡ κατὰ τὰς προηγουμένας παραγράφους ὀριζομένη διαδικασία ἐκλογῆς νέου Προέδρου δὲν ἠθέλε περατωθῇ ἐγκαίρως, ὁ διατελὼν Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συνεχίζει τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του καὶ μετὰ τὴν λήξιν τῆς θητείας του, μέχρις ἀναδείξεως νέου Προέδρου.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις

«Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, παραιτούμενος πρὸ τῆς λήξεως τῆς θητείας του, δὲν δύναται νὰ μετάσχῃ εἰς τὴν ἐπακολουθοῦσαν, συνεπείᾳ τῆς παραιτήσεώς του, ἐκλογὴν».

Ἄρθρον 33.

1. Ὁ ἐκλεγόμενος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναλαμβάνει τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς λήξεως τῆς θητείας τοῦ ἀποχωροῦντος Προέδρου, εἰς πάσας δὲ τὰς λοιπὰς περιπτώσεις ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δίδει ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τὸν ἀκόλουθον ὄρκον πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του:

«Ὁμνύω εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ φυλάττω τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους, νὰ μεριμνῶ διὰ τὴν πιστὴν τήρησιν αὐτῶν, νὰ υπερασπίζω τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Χώρας, νὰ προστατεύω τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ὑπηρετῶ τὸ γενικὸν συμφέρον καὶ τὴν πρόοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ».

3. Νόμος ὀρίζει τὴν πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας καταβλητέαν χορηγίαν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του ὀργανουμένων ὑπηρεσιῶν.

Ἄρθρον 34.

1. Τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ἀποδημοῦντα ὑπὲρ τὰς δέκα ἡμέρας, ἐκλείποντα, παραιτούμενον, ἐκπεσόντα ἢ κωλυόμενον ἐξ οἰοῦδήποτε λόγου νὰ ἀσκήσῃ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ἀναπληροῖ

προσωρινῶς ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς, μὴ ὑπαρχούσης δὲ ταύτης, ὁ Πρόεδρος τῆς τελευταίας Βουλῆς καὶ τοῦτου ἀρνούμενου ἢ μὴ ὑπάρχοντος ἡ Κυβέρνησις συλλογικῶς.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναπληρώσεως τοῦ Προέδρου δὲν ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις περὶ διαλύσεως τῆς Βουλῆς, ἐξαιρέσει τῆς περιπτώσεως τοῦ ἀρθροῦ 32 παρ. 4, ὡς καὶ αἱ διατάξεις περὶ παύσεως τῆς Κυβερνήσεως καὶ προσφυγῆς εἰς δημοψήφισμα κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 37 παράγραφος 4 καὶ τοῦ ἀρθροῦ 44 παράγραφος 2.

2. Παρατεινομένης τῆς ἀδυναμίας τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας πρὸς ἄσκησιν τῶν καθηκόντων τοῦ πέραν τῶν τριάκοντα ἡμερῶν, συγκαλεῖται ὑποχρεωτικῶς ἡ Βουλὴ καὶ ἂν αὕτη ἔχῃ διαλυθῇ, ὅπως ἀποφανθῇ διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ συνόλου τῶν μελῶν αὐτῆς, ἂν συντρέχῃ περίπτωσις ἐκλογῆς νέου Προέδρου. Εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν πάντως ἡ ἐκλογὴ νέου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ καθυστερήσῃ πέραν τῶν ἑξ̄ συνολικῶς μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λόγῳ ἀδυναμίας αὐτοῦ ἀναπληρώσεώς του.

Κεφάλαιον Δεύτερον

Ἐξουσίαι καὶ εὐθύνη ἐκ τῶν πράξεων τοῦ Προέδρου

Ἄρθρον 35.

1. Οὐδεμία πρᾶξις τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἰσχύει, οὐδὲ ἐκτελεῖται, ἄνευ τῆς προσυπογραφῆς τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, ὅστις διὰ μόνης τῆς ὑπογραφῆς του καθίσταται ὑπεύθυνος, ὡς καὶ τῆς δημοσιεύσεως αὐτῆς εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν περιπτώσει παύσεως τῆς Κυβερνήσεως, ἂν ὁ Πρόεδρος αὐτῆς δὲν προσυπογράψῃ τὸ οἰκείον διάταγμα, προσυπογράφεται τοῦτο ὑπὸ τοῦ νέου Πρωθυπουργοῦ.

2. Κατ' ἐξαίρεσιν δὲν χρήζουσιν προσυπογραφῆς αἱ ἀκόλουθοι ἀποκλειστικῶς πράξεις.:

α) Ὁ διορισμὸς τοῦ Πρωθυπουργοῦ.

β) Ἡ σύγκλησις τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ὑπὸ τὴν Προεδρίαν αὐτοῦ, κατὰ τὰ ἐν ἀρθρῳ 38 παράγραφος 3 ὀριζόμενα.

γ) Ἡ σύγκλησις τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας.

δ) Ἡ ἀναπομπή ψηφισθέντος ὑπὸ τῆς Βουλῆς νομοσχεδίου ἢ προτάσεως νόμου κατὰ τὸ ἄρθρον 42 παράγραφος 3.

ε) Αἱ ἐν ἄρθροις 32 παράγραφος 4, 37 παράγραφος 3, 41 παράγραφοι 1 καὶ 4 καὶ 44 παράγραφος 2 ἀναφερόμεναι ἀρμοδιότητες.

στ) Διαγέλματα ἐκδιδόμενα εἰς ὅλως ἐκτάκτους περιστάσεις κατὰ τὴν παράγραφον 3 τοῦ ἄρθρου 44.

ζ) Ὁ διορισμὸς τοῦ προσωπικοῦ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας.

Ἄρθρον 36.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, τηρουμένων ὅπωςδῆποτε τῶν ὁρισμῶν τοῦ ἄρθρου 35 παράγραφος 1, ἐκπροσωπεῖ διεθνῶς τὸ Κράτος, κηρύττει πόλεμον, συνομολογεῖ συνθήκας εἰρήνης, συμμαχίας, οἰκονομικῆς συνεργασίας καὶ συμμετοχῆς εἰς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς ἢ ἐνώσεις, ἀνακοινώνει δὲ αὐτάς εἰς τὴν Βουλὴν μετὰ τῶν ἀναγκαίων διασαφήσεων, ἅμα τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ Κράτους τὸ ἐπitrέπουν.

2. Αἱ περὶ ἐμπορίας, ὡς καὶ αἱ περὶ φορολογίας, οἰκονομικῆς συνεργασίας καὶ συμμετοχῆς εἰς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς ἢ ἐνώσεις, συνθηκαὶ καὶ ὅσαι ἄλλαι περιέχουν παραχωρήσεις περὶ τῶν ὁποίων κατ' ἄλλας διατάξεις τοῦ Συντάγματος δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ τι ἄνευ νόμου ἢ ἐπιβαρύνουν ἀτομικῶς τοὺς Ἕλληνας δὲν ἔχουν ἰσχὺν ἄνευ τυπικοῦ νόμου κυροῦντος ταύτας.

3. Μυστικὰ ἄρθρα συνθήκης οὐδέποτε δύναται νὰ ἀνατρέψουν τὰ φανερὰ.

4. Ἡ κύρωσις διεθνῶν συνθηκῶν δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως κατὰ τὸ ἄρθρον 43 παράγραφοι 2 καὶ 4.

Ἄρθρον 37.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας διορίζει τὸν Πρωθυπουργόν, ἐπὶ τῇ προτάσει δὲ αὐτοῦ διορίζει καὶ παύει τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοὺς Ὑφυπουργούς.

2. Πρωθυπουργὸς διορίζεται ὁ ἀρχηγὸς τοῦ διαθέτοντος ἐν τῇ Βουλῇ τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν ἐδρῶν κόμματος. Ἄν τὸ κόμμα

δὲν ἔχη ἀρχηγόν, ἢ ἂν ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ δὲν ἐξελέγη βουλευτὴς ἢ δὲν ὑπάρχη ἐκπρόσωπος, ὁ διορισμὸς ἐνεργεῖται μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδος τοῦ κόμματος ἀνάδειξιν ἀρχηγοῦ αὐτῆς, πραγματοποιουμένην τὸ βραδύτερον ἐντὸς πενθημέρου ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἀνακοινώσεως εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας τῆς ἐν τῇ Βουλῇ δυνάμεως τῶν κομμάτων.

3. Ἐὰν οὐδὲν κόμμα διαθέτῃ τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν ἐν τῇ Βουλῇ ἐδρῶν, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέχει ἐντολὴν διερευνητικὴν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ σχετικῶς πλειοψηφούντος κόμματος πρὸς διακρίβωσιν τῆς δυνατότητος σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως ἀπολαύσεως τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς, κατὰ τὰ ἐν τῇ προηγουμένῃ παραγράφῳ ὀριζόμενα.

4. Μὴ ἐπιτυγχανομένου τούτου, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ ἀναθέσῃ νέαν διερευνητικὴν ἐντολὴν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ δευτέρου εἰς κοινοβουλευτικὴν δύναμιν κόμματος ἢ νὰ διορίσῃ Πρωθυπουργόν, μετὰ γνώμην τοῦ Συμβουλίου Δημοκρατίας, μέλος ἢ μὴ τῆς Βουλῆς, δυνάμενον κατὰ τὴν κρίσιν του νὰ τύχῃ ψήφου ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς.

Εἰς τὸν οὕτω προκριθέντα Πρωθυπουργὸν ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ παράσχη καὶ τὸ δικαίωμα διαλύσεως τῆς Βουλῆς πρὸς διεξαγωγὴν ἐκλογῶν.

Ἄρθρον 38.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπαλλάσσει τῶν καθηκόντων τοῦ τὸν Πρωθυπουργὸν παραιτούμενον, ὡς καὶ ἂν ἡ Κυβέρνησις ἀποδοκιμασθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 84 ὀριζόμενα.

Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἡ ἐντολὴ σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως ἀνατίθεται εἰς μέλος τῆς Βουλῆς ὑποχρεούμενον ὅπως ζητήσῃ ψήφον ἐμπιστοσύνης κατὰ τὸ ἄρθρον 84, ἢ εἰς μέλος ἢ μὴ τῆς Βουλῆς πρὸς ἄμεσον διάλυσιν αὐτῆς καὶ ἐνέργειαν ἐκλογῶν.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ παύσῃ τὴν Κυβέρνησιν, ἀφοῦ ἀκούσῃ τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας, ἐφαρμοζομένου περαιτέρω τοῦ β' ἐδαφίου τῆς προηγουμένης παραγράφου.

3. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις δύ-

ναι να συγκαλεῖ παρ' αὐτῷ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδρίαν του.

Ἄρθρον 39.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος εἰδικῶς προβλεπομένας περιπτώσεις, συγκαλεῖ παρ' αὐτῷ καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν του τὸ Συμβούλιον τῆς Δημοκρατίας. Ὁμοίως συγκαλεῖ τοῦτο καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην σοβαρὰν κατὰ τὴν κρίσιν του ἐθνικὴν περίστασιν.

2. Τὸ Συμβούλιον τῆς Δημοκρατίας ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν κατὰ δημοκρατικὸν τρόπον ἐκλεγέντων καὶ διατελεσάντων Προέδρων τῆς Δημοκρατίας, τοῦ Πρωθυπουργοῦ, τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀξιωματικῆς ἐν τῇ Βουλῇ Ἀντιπολιτεύσεως, ὡς καὶ τῶν προερχομένων ἐκ τῆς Βουλῆς Πρωθυπουργῶν ἢ διατελεσάντων Πρωθυπουργῶν εἰς Κυβέρνησιν τυχούσαν τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 40.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συγκαλεῖ τακτικῶς τὴν Βουλὴν ἅπαξ τοῦ ἔτους κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 64 παράγραφος 1 ὀριζόμενα καὶ ἐκτάκτως ὡσάκις κρίνῃ τοῦτο εὐλογον, κηρύσσει δὲ αὐτοπροσώπως ἢ διὰ τοῦ Πρωθυπουργοῦ τὴν ἐναρξιν καὶ τὴν λήξιν ἐκάστης βουλευτικῆς περιόδου.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἅπαξ μόνον δύναται νὰ ἀναστείλῃ τὰς ἐργασίας τῆς βουλευτικῆς συνόδου εἴτε ἀναβάλλων τὴν ἐναρξιν εἴτε διακόπτων τὴν ἐξακολούθησιν αὐτῶν.

3. Ἡ ἀναστολὴ τῶν ἐργασιῶν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διαρκέσῃ πλέον τῶν τριάκοντα ἡμερῶν, οὐδὲ νὰ ἐπαναληφθῇ, κατὰ τὴν αὐτὴν βουλευτικὴν σύνοδον, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 41.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλὴν μετὰ γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας, ἐὰν αὕτη εὐρί-

σκεται ἐν προφανεί δυσαρμονία πρὸς τὸ λαϊκὸν αἶσθημα ἢ ἐὰν ἡ σύνθεσις αὐτῆς δὲν ἐξασφαλίζῃ κυβερνητικὴν σταθερότητα.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλὴν, προτάσει τῆς τυχούσης ψήφου ἐμπιστοσύνης Κυβερνήσεως πρὸς ἀνανέωσιν τῆς λαϊκῆς ἐντολῆς, προκειμένου νὰ ἀντιμετωπισθῇ ἐξαιρετικῆς σημασίας ἐθνικὸν θέμα.

3. Τὸ περὶ διαλύσεως διάταγμα, προσυπογεγραμμένον ἐν τῇ περιπτώσει τῆς προηγουμένης παραγράφου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, πρέπει νὰ διαλαμβάνῃ συγχρόνως τὴν προκήρυξιν ἐκλογῶν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν καὶ τὴν σύγκλησιν τῆς νέας Βουλῆς ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τούτων.

4. Βουλὴ ἐκλεγείσα μετὰ διάλυσιν τῆς προηγουμένης δὲν δύναται νὰ διαλυθῇ πρὸ τῆς παρελεύσεως ἔτους ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, ἐξαιρέσει τῆς περιπτώσεως τῆς καταψηφίσεως παρ' αὐτῆς δύο Κυβερνήσεων. Πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ διατάγματος ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ζητεῖ τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας. Ἀποκλείεται ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς δις διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν.

5. Ἡ Βουλὴ διαλύεται ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἄρθρου 32 παραγράφος 4.

Ἄρθρον 42.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κυροῖ, ἐκδίδει καὶ δημοσιεύει τοὺς ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντας νόμους ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτῶν.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται, ἐντὸς τῆς κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον προσθεμίας, νὰ ἀναπέμψῃ εἰς τὴν Βουλὴν ψηφισθὲν ὑπ' αὐτῆς νομοσχέδιον, ἐκθέτων καὶ τοὺς λόγους τῆς μὴ κρώσεως.

3. Πρότασις νόμου ἢ νομοσχέδιον ἀναπεμφθὲν ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας εἰς τὴν Βουλὴν εἰσάγεται εἰς τὴν Ὀλομέλειαν αὐτῆς, ἐὰν δὲ ἐπιψηφισθῇ καὶ αὐθις διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ ἄρθρου 76 παράγραφος 2, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κυροῖ, ἐκδίδει καὶ δημοσιεύει τοῦτο ὑποχρεωτικῶς ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δευτέρας ἐπιψηφίσεως αὐτοῦ.

Άρθρον 43.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκδίδει τὰ ἀναγκαῖα διατάγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, οὐδέποτε δὲ δύναται νὰ ἀναστείλῃ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν οὐδὲ νὰ ἐξαίρεσῃ τινὰ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν.

2. Ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ἐπιτρέπεται ἡ ἐκδοσις κανονιστικῶν διαταγμάτων βάσει ἐιδικῆς ἐξουσιοδοτήσεως νόμου καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων ταύτης. Ἐξουσιοδοτήσεις πρὸς ἐκδοσιν κανονιστικῶν πράξεων ὑπὸ ἑτέρων ὀργάνων τῆς διοικήσεως ἐπιτρέπεται προκειμένου περὶ ρυθμίσεως ἐιδικωτέρων θεμάτων ἢ θεμάτων τοπικοῦ ἐνδιαφέροντος ἢ τεχνικοῦ λεπτομερειακοῦ χαρακτήρος.

3. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκδίδει ὀργανωτικὰ διατάγματα πρὸς ρύθμισιν τῶν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀποκλειστικῶς διάρθρωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Κράτους καὶ τῶν δημοσίων ὀργανισμῶν ἀναγομένων θεμάτων, ἀποκλειομένης τῆς δι' αὐτῶν αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ προσωπικοῦ, ὡς καὶ τῆς μεταβολῆς τῆς βαθμολογικῆς διαρθρώσεως τούτου. Τὰ ὀργανωτικὰ ταῦτα διατάγματα ἐκδίδονται μετὰ γνώμην ἀνωτάτου συμβουλίου ἀποτελουμένου κατὰ τὰ δύο τρίτα τοῦλάχιστον τῶν μελῶν τοῦ ἐκ δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Διὰ νόμων ψηφιζομένων ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς δύναται νὰ παρέχεται ἐξουσιοδοτήσεις πρὸς ἐκδοσιν κανονιστικῶν διαταγμάτων διὰ τὴν ρύθμισιν τῶν εἰς αὐτοὺς ἐν γενικῷ πλαισίῳ καθοριζομένων θεμάτων. Διὰ τῶν νόμων τούτων χαράσσονται αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ καὶ κατευθύνσεις τῆς ἀκολουθητέας ρυθμίσεως καὶ τίθενται χρονικὰ ὅρια διὰ τὴν χρῆσιν τῆς ἐξουσιοδοτήσεως.

5. Τὰ κατὰ τὸ ἄρθρον 72 παράγραφος 1 θέματα τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον τῆς κατὰ τὴν προηγούμενην παράγραφον ἐξουσιοδοτήσεως.

Άρθρον 44.

1. Εἰς ἐκτάκτους περιπτώσεις ἐξαιρετικῶς ἐπείγουσας καὶ ἀπροβλέπτου ἀνάγκης, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, δύναται νὰ ἐκδίδῃ πράξεις νομοθετικοῦ περιεχομένου. Αὗται ὑποβάλλονται εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς κύρωσιν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 72 παράγραφος 1, ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν

ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς των ἢ ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς συγκλήσεως τῆς Βουλῆς εἰς σύνοδον. Ἐὰν δὲν ὑποβληθοῦν εἰς τὴν Βουλὴν ἐντὸς τῶν ἀνωτέρω προθεσμιῶν ἢ δὲν ἐγκριθοῦν ὑπ' αὐτῆς ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς των, ἀποβάλλουν ἐφ' ἑξῆς τὴν ἰσχὺν των.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται διὰ διατάγματος νὰ προκηρύσσει τὴν διεξαγωγὴν δημοψηφίσματος ἐπὶ κρισίμων ἐθνικῶν θεμάτων.

3. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἰς ὅλως ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ἀπευθύνει διαγγέλματα, δημοσιευόμενα διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

Ἄρθρον 45.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἄρχει τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τῆς Χώρας, τὴν διοίκησιν τῶν ὁποίων ἀσκεῖ ἡ Κυβέρνησις, ὡς νόμος ὁρίζει. Ἀπονέμει δὲ τοὺς βαθμοὺς εἰς τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς αὐτάς, ὡς νόμος ὁρίζει.

Ἄρθρον 46.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας διορίζει καὶ παύει κατὰ νόμον τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένων ἐξαιρέσεων.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπονέμει τὰ κεκανονισμένα παράσημα, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ αὐτῶν νόμου.

Ἄρθρον 47.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει τὸ δικαίωμα ὅπως, προτάσῃ τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης καὶ μετὰ γνώμην συμβουλίου συγκροτουμένου κατὰ πλειοψηφίαν ἐκ δικαστῶν, χαρίζῃ, μετατρέπῃ ἢ μετριάξῃ τὰς παρὰ τῶν δικαστηρίων καταγιγνωσκομένας ποινάς, ὡς καὶ νὰ αἴρῃ τὰς πάσης φύσεως κατὰ νόμον συνεπειὰς καταγνωσθεισῶν καὶ ἐκτιθεισῶν ποινῶν.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μόνον τῇ συγκαταθέσει τῆς

Βουλῆς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπονέμη χάριν εἰς Ὑπουργὸν καταδικασθέντα κατὰ τὸ ἄρθρον 86.

3. Ἀμνηστία παρέχεται μόνον ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων διὰ προεδρικοῦ διατάγματος ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

4. Ἀμνηστία ἐπὶ κοινῶν ἐγκλημάτων οὐδὲ διὰ νόμου παρέχεται.

Ἄρθρον 48.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐν περιπτώσει πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως ἔνεκεν ἐξωτερικῶν κινδύνων, διὰ προεδρικοῦ διατάγματος προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἐν περιπτώσει δὲ σοβαρᾶς διαταραχῆς ἢ ἐκδήλου ἀπειλῆς κατὰ τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας τοῦ κράτους ἐξ ἐσωτερικῶν κινδύνων, διὰ προεδρικοῦ διατάγματος προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ, δύναται νὰ ἀναστείλῃ καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν ἢ τμῆμα αὐτῆς, τὴν ἰσχὺν τῶν διατάξεων τῶν ἁρθρῶν 5 παράγραφος 4, 6, 8, 9, 11 παραγρ. 1 ἕως καὶ 4, 12, 14, 19, 22, 23, 96 παράγραφος 4 καὶ 97 ἢ τινῶν ἐξ αὐτῶν, νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸν ἐκάστοτε ἰσχύοντα νόμον περὶ καταστάσεως πολιορκίας καὶ νὰ συστήσῃ ἐξαιρετικὰ δικαστήρια. Ὁ νόμος οὗτος δὲν δύναται νὰ τροποποιηθῇ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐφαρμογῆς του.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται, ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ προεδρικοῦ διατάγματος, ὑπὸ τὰς αὐτὰς προϋποθέσεις νὰ λαμβάνῃ προσέτι καὶ πάντα τὰ ἀναγκαῖα νομοθετικῆς ἢ διοικητικῆς φύσεως μέτρα, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως καὶ τὴν ταχυτέραν ἀποκατάστασιν τῆς λειτουργίας τῶν συνταγματικῶν θεσμῶν.

3. Ἡ ἰσχὺς τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 1 ἐκδιδομένου προεδρικοῦ διατάγματος, ἂν τοῦτο δὲν ἀνακληθῇ δι' ὁμοίου διατάγματος ἐνωρίτερον, αἴρεται αὐτοδικαίως, ἐν περιπτώσει μὲν πολέμου ἀπὸ τῆς λήξεως αὐτοῦ, ἐν πάσῃ δὲ ἄλλῃ περιπτώσει μετὰ τριάκοντα ἡμέρας ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του, ἐκτὸς ἐὰν ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ παραταθῇ καὶ πέραν τῶν τριάκοντα ἡμερῶν διὰ προεδρικοῦ διατάγματος ἐκδιδομένου μετὰ προηγουμένην ἄδειαν τῆς Βουλῆς. Ἡ σχετικὴ ἀπόφασις ταύτης λαμβάνεται διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν αὐτῆς, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἁρθρου 67.

4. Ἐὰν ἡ ἐκδοσις τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 1 προεδρικοῦ διατάγματος γίνῃ ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Βουλῆς, αὕτη συγκαλεῖται καὶ ἂν ἐτι ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς ἢ διελύθη, μέχρι πέρατος τῆς κατὰ τὴν προηγούμενην παράγραφον προθεσμίας, ἵνα ἀποφασίσῃ περὶ τῆς παρατάσεως τῆς ἰσχύος τοῦ ὥς ἄνω διατάγματος.

5. Ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 1 προεδρικοῦ διατάγματος καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐφαρμογῆς του ἰσχύει αὐτοδικαίως ἡ κατὰ τὸ ἄρθρον 62 βουλευτικὴ ἀσυλία καὶ ἂν ἐτι διελύθη ἡ Βουλὴ ἢ ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς.

Κεφάλαιον Τρίτον

Εἰδικαὶ εὐθύναι τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας

Ἄρθρον 49.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν εὐθύνεται ὅπωςδήποτε διὰ πράξεις ἐνεργηθείσας κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῶν καθηκόντων του, εἰ μὴ μόνον δι' ἐσχάτην προδοσίαν ἢ ἐκ προθέσεως παραβίασιν τοῦ Συντάγματος. Διὰ πράξεις μὴ σχετιζομένας πρὸς τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του ἢ δίωξις ἀναστέλλεται μέχρι λήξεως τῆς προεδρικῆς θητείας.

2. Ἡ πρότασις περὶ κατηγορίας καὶ παραπομπῆς εἰς δίκην τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὑποβάλλεται εἰς τὴν Βουλὴν ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἐνὸς τρίτου τοῦλάχιστον τῶν μελῶν αὐτῆς, γίνεται δὲ ἀποδεκτὴ δι' ἀποφάσεως λαμβανομένης κατὰ πλειοψηφίαν τῶν δύο τρίτων τοῦ συνόλου τῶν μελῶν αὐτῆς.

3. Ἐὰν ἡ πρότασις γίνῃ ἀποδεκτὴ, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παραπέμπεται εἰς τὸ κατὰ τὸ ἄρθρον 86 δικαστήριον, τῶν περὶ τούτου διατάξεων ἐφαρμοζομένων ἀναλόγως καὶ ἐν προκειμένῳ.

4. Ἀπὸ τῆς παραπομπῆς του ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπέχει τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων του, ἀναπληρούμενος κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 34 ὀριζόμενα, ἀναλαμβάνει δὲ ἐκ νέου ταῦτα ἐφ' ὅσον δὲν ἐξηντήθη ἡ θητεία του ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως ἀπαλλακτικῆς ἀποφάσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 86 δικαστηρίου.

5. Νόμος ψηφιζόμενος ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς ρυθμίζει τὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος ἁρθρου.

Ἄρθρον 50.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν ἔχει ἄλλας ἀρμοδιότητας, εἰ μὴ ὅσας ἀπονέμει εἰς αὐτὸν ρητῶς τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ πρὸς αὐτὸ συνάδοντες νόμοι.

ΤΜΗΜΑ Γ'

ΒΟΥΛΗ

Κεφάλαιον Πρῶτον

Ἀνάδειξις καὶ συγκρότησις τῆς Βουλῆς

Ἄρθρον 51.

1. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν καθορίζεται διὰ νόμου, δὲν δύναται ὅμως νὰ εἶναι κατώτερος τῶν διακοσίων, οὐδὲ ἀνώτερος τῶν τριακοσίων.

2. Οἱ βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύουν τὸ Ἔθνος.

3. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται δι' ἀμέσου, καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας, ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν πολιτῶν, ὡς νόμος ὀρίζει. Ὁ νόμος δὲν δύναται νὰ περιορίσῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, εἰ μὴ μόνον λόγῳ μὴ συμπληρώσεως κατωτάτου ὁρίου ἡλικίας ἢ λόγῳ ἀνικανότητος πρὸς δικαιοπραξίαν ἢ συνεπείᾳ ἀμετακλήτου ποινικῆς καταδίκης δι' ὠρισμένα ἐγκλήματα.

4. Αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ διενεργοῦνται ταυτοχρόνως καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν.

Νόμος δύναται νὰ ὀρίξῃ τὰ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ὑπὸ τῶν ἐκτὸς τῆς Ἐπικρατείας εὐρισκομένων ἐκλογέων.

5. Ἡ ἀσκησης τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος, εἶναι ὑποχρεωτικὴ. Νόμος ὀρίζει ἐκάστοτε τὰς ἐξαιρέσεις καὶ τὰς ποινικὰς κυρώσεις.

Ἄρθρον 52.

Ἡ ἐλευθέρα καὶ ἀνόθευτος ἐκδήλωσις τῆς λαϊκῆς θελήσεως, ὡς ἔκφρασις τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν πάντων τῶν

λειτουργῶν τῆς Πολιτείας, οἵτινες ὑποχρεοῦνται νὰ διασφαλίζουν ταύτην εἰς πᾶσαν περίπτωσιν. Διὰ νόμου ὀρίζονται αἱ ποινικαὶ κυρώσεις κατὰ τῶν παραβατῶν τῆς διατάξεως ταύτης.

Ἄρθρον 53.

1. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται διὰ τέσσαρα συναπτά ἔτη, ἀρχόμενα ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῶν γενικῶν ἐκλογῶν. Ἄμα τῇ λήξει τῆς βουλευτικῆς περιόδου διατάσσεται, διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἡ διενέργεια γενικῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν καὶ ἡ σύγκλησις τῆς νέας Βουλῆς εἰς τακτικὴν σύνοδον, ἐντὸς ἐτέρων τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τούτων.

2. Βουλευτικὴ ἔδρα, κενωθεῖσα κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς περιόδου, δὲν πληροῦται δι' ἀναπληρωματικῆς ἐκλογῆς, ὅταν τοιαύτη ἀπαιτῆται κατὰ νόμον, ἐφ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς τῶν κενῶν ἐδρῶν δὲν ὑπερβαίνει τὸ πέμπτον τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Εἰς περίπτωσιν πολέμου παρατείνεται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτοῦ, ἡ βουλευτικὴ περίοδος. Ἐὰν ἔχῃ διαλυθῇ ἡ Βουλὴ, ἀναστέλλεται ἡ διενέργεια ἐκλογῶν μέχρι λήξεως τοῦ πολέμου, ἀνακαλουμένης μέχρι ταύτης αὐτοδικαίως τῆς διαλυθείσης Βουλῆς.

Ἄρθρον 54.

1. Τὸ ἐκλογικὸν σύστημα καὶ αἱ ἐκλογικαὶ περιφέρειαι ὀρίζονται διὰ νόμου.

2. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφερείας ὀρίζεται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νομίμου πληθυσμοῦ τῆς περιφερείας, ὡς οὗτος προκύπτει ἐκ τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς.

3. Μέρος τῆς Βουλῆς, οὐχὶ μεῖζον τοῦ ἐνὸς εἰκοστοῦ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, δύναται νὰ ἐκλέγεται ἐνιαίως καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν, ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν συνολικὴν ἐν τῇ Ἐπικρατείᾳ ἐκλογικὴν δύναμιν ἐκάστου κόμματος, ὡς νόμος ὀρίζει.

Κωλύματα καὶ ἀσυμβίβαστα τῶν Βουλευτῶν

Ἄρθρον 55.

1. Ὅπως ἐκλεγῇ τις βουλευτὴς ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι Ἑλλήν πολίτης, νὰ ἔχῃ τὴν νόμιμον ἰκανότητα τοῦ ἐκλέγειν καὶ συμπεπληρωμένον τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς.

2. Βουλευτὴς, στερηθεὶς τινὸς τῶν ἀνωτέρω προσόντων, ἐκπίπτει αὐτοδικαίως τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος.

Ἄρθρον 56.

1. Ἐμμισθοὶ δημόσιοι λειτουργοὶ καὶ ὑπάλληλοι, ἀξιωματικοὶ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, ὑπάλληλοι ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, δήμαρχοι καὶ πρόεδροι κοινοτήτων καὶ διοικηταὶ ἢ πρόεδροι διοικητικῶν συμβουλίων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ δημοσίων ἢ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων, συμβολαιογράφοι, φύλακες μεταγραφῶν καὶ ὑποθηκῶν, δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυχθοῦν ὑποψήφιοι, οὐδὲ νὰ ἐκλεγοῦν βουλευταί, ἐὰν δὲν παραιτηθοῦν πρὸ τῆς ἀνακηρύξεώς των ὡς ὑποψηφίων. Ἡ παραιτήσις συντελεῖται διὰ μόνης τῆς ἐγγράφου ὑποβολῆς αὐτῆς. Ἀποκλείεται ἡ ἐπάνοδος τῶν παραιτουμένων στρατιωτικῶν εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, ἀπαγορεύεται δὲ ἡ ἐπάνοδος τῶν παραιτουμένων πολιτικῶν ὑπαλλήλων καὶ λειτουργῶν πρὸ τῆς παρελεύσεως ἔτους ἀπὸ τῆς παραιτήσεως.

2. Τῶν περιορισμῶν τῆς προηγουμένης παραγράφου ἐξαιροῦνται οἱ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων. Νόμος ὀρίζει τὸν τρόπον τῆς ἀναπληρώσεως αὐτῶν, ἀναστελλομένης τῆς ἀσκήσεως τῶν πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ καθηγητοῦ ἀρμοδιοτήτων τοῦ ἐκλεγέντος, διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου.

3. Ἐμμισθοὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι, στρατιωτικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἀξιωματικοὶ τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, ὑπάλληλοι νομικῶν ἐν γένει προσώπων δημοσίου δικαίου, διοικηταὶ καὶ ὑπάλληλοι δημοσίων καὶ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων ἢ κοινωφελῶν ἰδρυμάτων, δὲν δύνανται νὰ

ἀνακηρυχθῶν ὑποψήφιοι, οὐδὲ νὰ ἐκλεγοῦν βουλευταὶ εἰς οἰανδῆ-
ποτε ἐκλογικὴν περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπηρετήσαν πλέον τοῦ
τριμήνου, κατὰ τὴν πρὸ τῶν ἐκλογῶν τριετίαν. Εἰς τοὺς αὐτοὺς περι-
ορισμοὺς ὑπάγονται καὶ οἱ διατελέσαντες γενικοὶ γραμματεῖς ὑπουρ-
γείων κατὰ τὸ τελευταῖον ἐξάμηνον τῆς τετραετοῦς βουλευτικῆς περι-
όδου. Δὲν ὑπάγονται εἰς τοὺς αὐτοὺς περιορισμοὺς οἱ ὑποψήφιοι βου-
λευταὶ τῆς Ἐπικρατείας καὶ οἱ κατώτεροι ὑπάλληλοι τῶν κεντρικῶν
κρατικῶν ὑπηρεσιῶν.

4. Πολιτικοὶ ὑπάλληλοι καὶ στρατιωτικοὶ ἐν γένει, ἔχοντες ἀνει-
λημμένην, κατὰ νόμον, ὑποχρέωσιν παραμονῆς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἐπὶ
ὥρισμένον χρόνον, δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυχθῶν ὑποψήφιοι, οὐδὲ
νὰ ἐκλεγοῦν βουλευταί, διαρκοῦντος τοῦ χρόνου τῆς ὑποχρεώσεως
αὐτῶν.

Ἄρθρον 57.

1. Τὰ καθήκοντα τοῦ βουλευτοῦ εἶναι ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰ ἔργα
ἢ τὴν ιδιότητα μέλους τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου, διοικητοῦ, γενι-
κοῦ διευθυντοῦ ἢ τῶν ἀναπληρωτῶν αὐτῶν, ἢ ὑπαλλήλου ἐμπορικῆς
ἐταιρείας, ἢ ἐπιχειρήσεως ἀπολαυούσης εἰδικῶν προνομίων ἢ κρατι-
κῆς ἐπιχορηγήσεως ἢ τυχούσης παραχωρήσεως δημοσίας ἐπιχειρή-
σεως.

2. Βουλευταί, ἐμπίπτοντες εἰς τὰς διατάξεις τῆς προηγουμένης
παραγράφου, ὀφείλουν ἐντὸς ὀκτῶ ἡμερῶν, ἀφ' ἧς καταστῇ ὀριστικὴ
ἡ ἐκλογή τῶν, νὰ δηλώσουν ἐπιλογὴν μετὰ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξι-
ώματος καὶ τῶν ὡς ἂν ἔργων. Ἐν παραλείψει τοιαύτης ἐμπροθέσμου
δηλώσεως, ἐκπίπτουν αὐτοδικαίως τοῦ ἀξιώματος τοῦ βουλευτοῦ.

3. Βουλευταί, ἀποδεχόμενοι οἷονδῆποτε τῶν ἐν τῇ προηγουμένῃ
ἢ τῇ παρόντι ἄρθρῳ ἀναφερομένων καθηκόντων ἢ ἔργων, χαρακτηρι-
ζομένων ὡς ἀποτελούντων κώλυμα διὰ τὴν ὑποψηφιότητα βουλευτοῦ,
ἢ ὡς ἀσυμβιβάστων διὰ τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα, ἐκπίπτουν αὐτοδι-
καίως τοῦτου.

4. Οἱ βουλευταὶ δὲν δύνανται νὰ ἀναλαμβάνουν προμηθείας, με-
λέτας, ἢ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων τοῦ Κράτους, τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς
αὐτοδιοικήσεως, ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ἢ
δημοσίων, ἢ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐνοικιάσεις δημοσίων ἢ

δημοτικῶν φόρων, οὐδὲ νὰ μισθώνουν ἀκίνητα ἀνήκοντα εἰς τὰ ἄνω ἀναφερόμενα πρόσωπα, ἢ νὰ δέχωνται πάσης μορφῆς παραχωρήσεις ἐπὶ τῶν ἀκινήτων αὐτῶν. Ἡ παράβασις τῶν διατάξεων τῆς παρούσης παραγράφου συνεπάγεται ἔκπτωσιν ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ ἀκυρότητα τῶν πράξεων. Αἱ πράξεις αὗται εἶναι ἄκυροι καὶ ὅταν γίνωνται ὑπὸ ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν ἢ ἐπιχειρήσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἔργα διευθυντοῦ ἢ διοικητικοῦ ἢ νομικοῦ συμβούλου ἐκτελεῖ βουλευτῆς, ἢ μετέχει τούτων ὡς ὁμόρρυθμος ἢ ἑτερόρρυθμος ἐταῖρος

5. Εἰδικὸς νόμος ὀρίζει τὸν τρόπον συνεχίσεως ἢ ἐκχωρήσεως ἢ διαλύσεως συμβάσεων ἐκτελέσεως τῶν ἔργων καὶ μελετῶν περὶ ὧν ἡ παράγραφος 4, ἀνειλημμένων ὑπὸ βουλευτοῦ πρὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ.

ἄρθρον 58.

Ἡ ἐξέλεξις καὶ ἐκδίκασις τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, κατὰ τοῦ κύρους τῶν ὁποίων ἐγείρονται ἐνστάσεις, ἀναφερόμεναι εἴτε εἰς ἐκλογικὰς παραβάσεις περὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων, εἴτε εἰς ἔλλειψιν τῶν νομίμων προσόντων, ἀνατίθεται εἰς τὸ κατ' ἄρθρον 100 Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον.

Κεφάλαιον Τρίτον

Καθήκοντα καὶ δικαιώματα τῶν Βουλευτῶν

ἄρθρον 59.

1. Οἱ βουλευταί, πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων αὐτῶν ὁμνῶν ἐν τῇ Βουλευτηρίῳ καὶ εἰς δημοσίαν συνεδρίασιν τὸν ἀκόλουθον ὅρκον:

«Ὁμνῶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Ἀδιαίρετου Τριάδος νὰ φυλάττω πίστιν εἰς τὴν Πατρίδα καὶ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ὑπακοὴν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους καὶ νὰ ἐκπληρῶ εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά μου».

2. Ἀλλόθρησκοι ἢ ἑτερόδοξοι βουλευταὶ δίδουν τὸν αὐτὸν ὅρκον

κατὰ τὸν τύπον τῆς ἰδίας αὐτῶν θρησκείας, ἢ τοῦ ἰδίου αὐτῶν δόγμα-
τος.

3. Ἀνακηρυσσόμενοι βουλευταὶ ἀπούσης τῆς Βουλῆς δίδουν τὸν
ὄρκον ἐνώπιον τοῦ λειτουργοῦντος Τμήματος αὐτῆς.

Ἄρθρον 60.

1. Οἱ βουλευταὶ ἔχουν ἀπεριόριστον τὸ δικαίωμα τῆς κατὰ συνεί-
δησιν γνώμης καὶ ψήφου.

2. Ἡ ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος παραίτησις εἶναι δικαίωμα
τοῦ βουλευτοῦ, συντελεῖται δὲ ἅμα τῇ ὑποβολῇ ἐγγράφου δηλώσεως
εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς καὶ δὲν ὑπόκειται εἰς ἀνάκλησιν.

Ἄρθρον 61.

1. Ὁ βουλευτὴς δὲν καταδιώκεται, οὐδ' ὁπωσδήποτε ἐξετάζεται,
ἐνεκα γνώμης ἢ ψήφου δοθείσης παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν
βουλευτικῶν καθηκόντων.

2. Ὁ βουλευτὴς διώκεται μόνον διὰ συκοφαντικὴν δυσφήμησιν
κατὰ νόμον, μετ' ἄδειαν τῆς Βουλῆς. Ἀρμόδιον διὰ τὴν ἐκδίκασιν
εἶναι τὸ Ἐφετεῖον. Ἡ ἄδεια θεωρεῖται ὡς ὀριστικῶς μὴ παρασχε-
θεῖσα, ἐὰν ἡ Βουλὴ δὲν ἀποφανθῇ ἐντὸς τεσσαράκοντα πέντε ἡμερῶν
ἀπὸ τῆς περιελύσεως τῆς ἐγκλήσεως εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς.
Ἐν ἀρνήσει χορηγήσεως τῆς ἀδείας ἢ παρελθούσης ἀπράκτου τῆς
προθεσμίας, ἡ πρᾶξις θεωρεῖται ἀνέγκλητος.

Ἡ παράγραφος αὕτη ἔχει ἐφαρμογὴν ἀπὸ τῆς προσεχοῦς βουλευ-
τικῆς περιόδου.

3. Ὁ βουλευτὴς δὲν ὑποχρεοῦται εἰς μαρτυρίαν περὶ πληροφο-
ριῶν περιελθουσῶν εἰς αὐτὸν ἢ παρασχεθεῖσων ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἀσκή-
σει τῶν καθηκόντων του, οὔτε περὶ τῶν προσώπων τὰ ὅποια ἐνεπι-
στεύθησαν εἰς αὐτὸν τὰς πληροφορίας ἢ εἰς τὰ ὅποια οὗτος παρέσχε
ταύτας.

Ἄρθρον 62.

Διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου, βουλευτὴς δὲν διώκεται, οὐδὲ

συλλαμβάνεται, φυλακίζεται, οὐδ' ἄλλως πῶς περιορίζεται, ἄνευ ἁδείας τοῦ Σώματος. Ὅμοίως, δὲν δίδεται βουλευτῇ τῆς διαλυθείσης Βουλῆς διὰ πολιτικά ἐγκλήματα, ἀπὸ τῆς διαλύσεως ταύτης μέχρι τῆς ἀνακηρύξεως τῶν βουλευτῶν τῆς νέας Βουλῆς.

Ἡ ἁδεια θεωρεῖται μὴ παρασχεθεῖσα, ἐὰν ἡ Βουλὴ δὲν ἀποφανθῇ ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς διαβίβασεως τῆς αἰτήσεως διώξεως τοῦ εἰσαγγελέως εἰς τὸν Πρόεδρον αὐτῆς.

Ἡ τρίμηνος προθεσμία ἀναστέλλεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν διακοπῶν τῆς Βουλῆς.

Ἡ ἁδεια δὲν ἀπαιτεῖται διὰ τὰ ἐπ' αὐτοφώρῳ κακούργηματα.

Ἄρθρον 63.

1. Οἱ βουλευταὶ δικαιοῦνται ἐκ τοῦ Δημοσίου ἀποζημιώσεως καὶ δαπανῶν, διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ λειτουργήματός των, τὸ ὕψος δὲ ἀμφοτέρων καθορίζεται δι' ἀποφάσεως τῆς Ὁλομελείας τῆς Βουλῆς.

2. Οἱ βουλευταὶ ἀπολαμβάνουν συγκοινωνιακῆς, ταχυδρομικῆς καὶ τηλεφωνικῆς ἀτελείας, ἢ ἑκτασίς τῆς ὁποίας καθορίζεται δι' ἀποφάσεως τῆς Ὁλομελείας τῆς Βουλῆς.

3. Ἐν ἀδικαιολογήτῳ ἀπουσία βουλευτοῦ ἐπὶ πλείονας τῶν πέντε συνεδριάσεων κατὰ μῆνα, κρατεῖται ὑποχρεωτικῶς τὸ τριακοστὸν τῆς μηνιαίας ἀποζημιώσεως, δι' ἐκάστην ἀπουσίαν.

Κεφάλαιον Τέταρτον

Ὅργάνωσις καὶ λειτουργία τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 64.

1. Ἡ Βουλὴ συνέρχεται αὐτοδικαίως κατ' ἔτος τὴν πρώτην Δευτέραν τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου εἰς τακτικὴν σύνοδον διὰ τὰ ἐτήσια ἔργα αὐτῆς, ἐκτὸς ἐὰν ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τὴν συγκαλέσῃ ἐνωρίτερον, συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 40.

2. Ἡ διάρκεια τῆς τακτικῆς συνόδου δὲν δύναται νὰ εἶναι βραχυτέρα τῶν πέντε μηνῶν, μὴ συνυπολογιζομένου τοῦ χρόνου τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 40 ἀναστολῆς.

Ἡ τακτικὴ σύνοδος παρατείνεται ὑποχρεωτικῶς μέχρι τῆς ἐγκρίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, κατὰ τὸ ἄρθρον 79, ἢ τῆς ψηφίσεως τοῦ, κατὰ τὸ αὐτὸ ἄρθρον, εἰδικοῦ νόμου.

Ἄρθρον 65.

1. Ἡ Βουλὴ ὁρίζει τὸν τρόπον τῆς ἐλευθέρως καὶ δημοκρατικῆς λειτουργίας αὐτῆς διὰ Κανονισμοῦ, ψηφιζομένου ἐν Ὁλομελείᾳ κατὰ τὸ ἄρθρον 76 καὶ δημοσιευομένου διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, παραγγελίᾳ τοῦ Προέδρου αὐτῆς.

2. Ἡ Βουλὴ ἐκλέγει ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς τὸν Πρόεδρον καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ Προεδρείου, κατὰ τὰ διὰ τοῦ Κανονισμοῦ ὀριζόμενα.

3. Ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ Ἀντιπρόεδροι ἐκλέγονται κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐκάστης βουλευτικῆς περιόδου.

Ἡ διάταξις αὕτη δὲν ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν διανοομένην πρώτην σύνοδον τῆς Ε΄ Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς ἐκλεγέντων Προέδρου καὶ Ἀντιπροέδρων.

Ἡ Βουλὴ προτάσει πεντήκοντα βουλευτῶν δύναται νὰ ἐκφράσῃ μομφὴν εἰς βάρος τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἢ μέλους τοῦ Προεδρείου, συνεπαγομένην τὴν λήξιν τῆς θητείας αὐτοῦ.

4. Ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς διευθύνει τὰς ἐργασίας τοῦ Σώματος, μεριμνᾷ διὰ τὴν διασφάλισιν τῆς ἀκωλύτου διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν του, διὰ τὴν κατοχύρωσιν τῆς ἐλευθέρως γνώμης καὶ ἐκφράσεως τῶν βουλευτῶν καὶ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως, δυνάμενος νὰ λάβῃ καὶ πειθαρχικά μέτρα κατὰ παντὸς παρεκτρεπομένου βουλευτοῦ, κατὰ τὰ διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς ὀριζόμενα.

5. Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ δύναται νὰ συσταθῇ παρὰ τῇ Βουλῇ ἐπισημονικὴ ὑπηρεσία πρὸς ὑποβοήθησιν τοῦ νομοθετικοῦ αὐτῆς ἔργου.

6. Ὁ Κανονισμὸς καθορίζει τὴν ὀργάνωσιν τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Βουλῆς ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Προέδρου καὶ πάντα τὰ ἀφορῶντα τὸ προσωπικὸν αὐτῆς. Αἱ πράξεις τοῦ Προέδρου, αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν πρόσληψιν καὶ τὴν ὑπηρεσιακὴν κατάστασιν τοῦ προσωπικοῦ τῆς Βουλῆς, ὑπόκεινται εἰς προσφυγὴν ἢ αἵτησιν ἀκυρώσεως ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 66.

1. Ἡ Βουλὴ συνεδριάζει δημοσίᾳ ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ, δύναται ὅμως νὰ διασκεφθῇ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, κατ' αἴτησιν τῆς Κυβερνήσεως ἢ δέκα πέντε βουλευτῶν, ἐὰν τοῦτο ἀποφασισθῇ ἐν μυστικῇ συνεδριάσει, κατὰ πλειοψηφίαν. Μετὰ ταῦτα ἀποφασίζει ἐὰν πρέπει νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει.

2. Οἱ Ὑπουργοὶ καὶ Ὑφυπουργοὶ ἔχουν ἐλευθέραν εἴσοδον εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς καὶ ἀκούονται ὡς ἂν ζητήσουν τὸν λόγον.

3. Ἡ Βουλὴ καὶ αἱ κοινοβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ δύνανται νὰ αἰτήσωνται τὴν παρουσίαν τοῦ ἀρμοδίου ἐπὶ συζητουμένων ὑπ' αὐτῶν θεμάτων Ὑπουργοῦ, ἢ Ὑφυπουργοῦ.

Αἱ κοινοβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ δικαιοῦνται νὰ καλοῦν, διὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, οἷονδ' ἂν ποτε δημόσιον λειτουργὸν θεωροῦν χρήσιμον διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν.

Ἄρθρον 67.

Ἡ Βουλὴ δὲν δύναται ν' ἀποφασίσῃ ἄνευ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν, ἤτις ὅμως οὐδέποτε δύναται νὰ εἶναι μικρότερα τοῦ ἐνὸς τετάρτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας ἐπαναλαμβάνεται ἡ ψηφοφορία, μετὰ νέαν δὲ ἰσοψηφίαν, ἡ πρότασις ἀπορρίπτεται.

Ἄρθρον 68.

1. Ἡ Βουλὴ συνιστᾷ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης τακτικῆς συνόδου κοινοβουλευτικὰς ἐπιτροπὰς ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς πρὸς ἐπεξεργασίαν καὶ ἐξέτασιν τῶν ὑποβαλλομένων νομοσχεδίων καὶ προτάσεων νόμων, τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν Ὀλομέλειαν καὶ τὰ Τμήματα αὐτῆς.

2. Ἡ Βουλὴ συνιστᾷ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐξεταστικὰς ἐπιτροπὰς, δι' ἀποφάσεώς της λαμβανομένης διὰ πλειοψηφίας τῶν δύο πέμπτων τοῦ συνόλου τῶν βουλευτῶν, προτάσει τοῦ ἐνὸς πέμπτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Πρὸς σύστασιν ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν ἐπὶ ζητημάτων ἀναγομέ-

νων εις την εξωτερικην πολιτικην και την εθνικην αμυναν, απαιτειται αποφασις της Βουλης λαμβανομενη δια της απολυτου πλειοψηφιας του ολου αριθμου των βουλευτων.

Τα της συγκροτησεως και λειτουργιας των επιτροπων τούτων καθοριζονται υπο του Κανονισμου της Βουλης.

3. Αι κοινοβουλευτικαι και εξεταστικαι επιτροπαι ως και τα κατα τα αρθρα 70 και 71 Τμηματα της Βουλης συνιστῶνται κατ' αναλογιαν της δυναμεως των κομμάτων, των ομάδων και των ανεξαρτητων, ως ο Κανονισμός ορίζει.

“Αρθρον 69.

Ουδεις εμφανίζεται αυτοκλητος, ενώπιον της Βουλης δια να αναφέρη τι προφορικῶς ἢ ἐγγράφως. Αἱ αναφοραι παρουσιάζονται δια τινος βουλευτου, ἢ παραδίδονται εις τον Πρόεδρον. Ἡ Βουλὴ ἔχει δικαίωμα ν' αποστέλλῃ τὰς ἀπευθυνομένας πρὸς αὐτὴν ἀναφοράς εις τοὺς Ὑπουργοὺς καὶ Ὑφυπουργοὺς, οἱ ὅποιοι ὑποχρεοῦνται νὰ δίδουν διευκρινίσεις, ὡσάκις ζητηθοῦν.

“Αρθρον 70.

1. Ἡ Βουλὴ ἀσκεῖ τὸ νομοθετικὸν ἔργον αὐτῆς ἐν Ὁλομελείᾳ.

2. Ὁ Κανονισμὸς της Βουλῆς προβλέπει τὴν ἄσκησιν τοῦ δι' αὐτοῦ καθοριζομένου νομοθετικοῦ ἔργου καὶ εις Τμηματα, οὐχὶ πλείονα τῶν δύο, ὑπὸ τοὺς ἐν ἀρθρῳ 72 περιορισμούς. Ἡ σύστασις καὶ ἡ λειτουργία τῶν Τμημάτων ἀποφασίζεται ἐκάστοτε ὑπὸ της Βουλῆς εις τὴν ἀρχὴν ἐκάστης συνόδου, διὰ της ἀπολυτου πλειοψηφιας τοῦ ολου αριθμου των βουλευτων.

3. Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ της Βουλῆς ὁρίζεται, ἐπίσης, ἡ μεταξὺ τῶν Τμημάτων κατανομή της ἀρμοδιότητος αὐτῶν κατὰ ὑπουργεία.

4. Ἐφ' ὅσον δὲν ὁρίζεται ἄλλως, αἱ περὶ Βουλῆς διατάξεις τοῦ Συντάγματος ἰσχύουν καὶ διὰ τὴν ἐν Ὁλομελείᾳ καὶ διὰ τὴν κατὰ Τμηματα λειτουργίαν αὐτῆς.

5. Πρὸς λήψιν ἀποφάσεως τῶν Τμημάτων ἡ ἀπαιτουμένη πλειοψηφία δὲν δύναται νὰ εἶναι κατωτέρα τῶν δύο πέμπτων τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτων των Τμημάτων.

6. Ὁ κοινοβουλευτικός ἐλεγχος ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐν Ὁλομελείᾳ δις τοῦλάχιστον τῆς ἐβδομάδος, ὡς ὁ Κανονισμὸς τῆς Βουλῆς ὀρίζει.

Ἄρθρον 71.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς, τὸ νομοθετικὸν ἔργον αὐτῆς, ἐξαιρέσει τῶν νομοθετημάτων ἀρμοδιότητος τῆς Ὁλομελείας κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 72 ὀριζόμενα, ἐπιτελεῖται ὑπὸ Τμήματος αὐτῆς, συγκροτουμένου καὶ λειτουργοῦντος κατὰ τὰ ἐν ἄρθροισι 68 παράγραφος 3 καὶ 70 ὀριζόμενα.

Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ δύναται νὰ προβλεφθῇ ἡ ἐπεξεργασία τῶν νομοσχεδίων ἢ προτάσεων νόμων ὑπὸ κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν μελῶν τοῦ αὐτοῦ Τμήματος.

Ἄρθρον 72.

1. Ἐν Ὁλομελείᾳ τῆς Βουλῆς συζητοῦνται καὶ ψηφίζονται ὁ Κανονισμὸς αὐτῆς, νομοσχέδια καὶ προτάσεις νόμων περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν, περὶ τῶν ἐν ἄρθροισι, 3, 13, 27, 28 καὶ 36 παράγραφος 1 θεμάτων, περὶ τῆς ἀσκήσεως καὶ προστασίας τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, περὶ τῆς λειτουργίας τῶν πολιτικῶν κομμάτων, περὶ παροχῆς νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως κατὰ τὸ ἄρθρον 43 παράγραφος 4, περὶ εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν, περὶ καταστάσεως πολιορκίας, περὶ τῆς χορηγίας τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ περὶ τῆς αὐθεντικῆς ἐρμηνείας τῶν νόμων κατὰ ἐν ἄρθρῳ 77, ὡς καὶ παντὸς ἑτέρου θέματος, ἀναγομένου εἰς τὴν Ὁλομέλειαν τῆς Βουλῆς, κατὰ ἐιδικὴν πρόβλεψιν τοῦ Συντάγματος, ἢ διὰ τὴν ρύθμισιν τοῦ ὁποίου ἀπαιτεῖται ἐιδικὴ πλειοψηφία.

Ἐν Ὁλομελείᾳ τῆς Βουλῆς ψηφίζεται ἐπίσης ὁ προϋπολογισμὸς καὶ ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ Κράτους καὶ τῆς Βουλῆς.

2. Ἡ κατ' ἀρχὴν, κατ' ἄρθρον καὶ εἰς τὸ σύνολον συζήτησις καὶ ψήφισις πάντων τῶν λοιπῶν νομοσχεδίων ἢ προτάσεων νόμων, δύναται νὰ ἀνατεθῇ εἰς Τμήμα τῆς Βουλῆς, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 70 ὀριζόμενα.

3. Τὸ ἐπιλαμβανόμενον τῆς ψηφίσεως νομοσχεδίου ἢ προτάσεως νόμου Τμήμα ἀποφαίνεται ὀριστικῶς περὶ τῆς ἀρμοδιότητος αὐτοῦ,

δικαιούμενον νὰ παραπέμψη οἰανδήποτε περὶ αὐτῆς ἀμφισβήτησιν εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Βουλῆς, δι' ἀποφάσεως λαμβανομένης διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτοῦ. Ἡ ἀπόφασις τῆς Ὀλομελείας δεσμεύει τὰ Τμήματα.

4. Ἡ Κυβέρνησις δύναται νὰ εἰσάγῃ πρὸς συζήτησιν καὶ ψήφισιν νομοσχέδιον μερίζονος σημασίας ἀντὶ τῶν Τμημάτων εἰς τὴν Ὀλομέλειαν.

5. Ἡ Ὀλομέλεια τῆς Βουλῆς δύναται νὰ ζητήσῃ δι' ἀποφάσεως αὐτῆς λαμβανομένης δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, τὴν παρ' αὐτῆς συζήτησιν καὶ κατ' ἀρχήν, κατ' ἄρθρον καὶ εἰς τὸ σύνολον ψήφισιν ἐκκρεμοὺς ἐνώπιον Τμήματος νομοσχεδίου ἢ προτάσεως νόμου.

Κεφάλαιον Πέμπτον

Νομοθετικὴ λειτουργία τῆς Βουλῆς

Ἄρθρον 73.

1. Τὸ δικαίωμα προτάσεως νόμων ἀνήκει εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Κυβέρνησιν.

2. Νομοσχέδια, ἀναφερόμενα ὅπωςδῆποτε εἰς τὴν ἀπονομὴν συντάξεως καὶ τὰς προϋποθέσεις ταύτης, ὑποβάλλονται μόνον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν, μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, προκειμένου δὲ περὶ συντάξεων βαρυνουσῶν τὸν προϋπολογισμὸν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Τὰ νομοσχέδια περὶ συντάξεων πρέπει νὰ εἶναι εἰδικά, μὴ ἐπιτρεπομένης ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος τῆς ἀναγραφῆς διατάξεων περὶ συντάξεων εἰς νόμους σκοποῦντας τὴν ρύθμισιν ἄλλων θεμάτων.

3. Οὐδεμία πρότασις νόμου ἢ τροπολογία ἢ προσθήκη εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν, ἐὰν προέρχεται ἐκ τῆς Βουλῆς, ἐφ' ὅσον συνεπάγεται εἰς βάρος τοῦ Δημοσίου, τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, δαπάνας ἢ ἐλάττωσιν

ἐσόδων, ἢ τῆς περιουσίας αὐτῶν, πρὸς μισθοσοσίαν ἢ σύνταξιν, ἢ ἐν γένει ὄφελος προσώπου.

4. Εἶναι ὁμως παραδεκτὴ τροπολογία ἢ προσθήκη ὑποβαλλομένη ὑπὸ ἀρχηγοῦ κόμματος ἢ ἐκπροσώπου ὁμάδος κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 3 τοῦ ἀρθροῦ 74 ὀριζόμενα, προκειμένου περὶ νομοσχεδίων ἀναφερομένων εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν ὀργανισμῶν δημοσίου ἐνδιαφέροντος, εἰς τὴν ὑπηρεσιακὴν ἐν γένει κατάστασιν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν ὀργάνων τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, τῶν ὑπαλλήλων ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὡς καὶ δημοσίων ἐν γένει ἐπιχειρήσεων.

5. Νομοσχέδιον δι' οὗ ἐπιβάλλονται τοπικοὶ ἢ εἰδικοὶ φόροι, ἢ οἰασδῆποτε φύσεως βάρη ὑπὲρ ὀργανισμῶν, ἢ νομικῶν προσώπων δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ δικαίου, δεόν νὰ προσυπογράφεται καὶ ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν Συντονισμοῦ καὶ Οἰκονομικῶν.

Ἄρθρον 74.

1. Πᾶν νομοσχέδιον καὶ πᾶσα πρότασις νόμου συνοδεύεται ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως, πρὸ δὲ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτοῦ εἰς τὴν Βουλὴν, Ὁλομέλειαν ἢ Τμήματα, δύναται νὰ παραπεμφθῇ πρὸς νομοτεχνικὴν ἐπεξεργασίαν εἰς τὴν κατὰ τὴν παράγραφον 5 τοῦ ἀρθροῦ 65 ἐπιστημονικὴν ὑπηρεσίαν ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς, ὡς ὁ Κανονισμὸς ὀρίζει.

2. Τὰ εἰς τὴν Βουλὴν κατατιθέμενα νομοσχέδια καὶ προτάσεις νόμων παραπέμπονται εἰς τὴν οἰκείαν κοινοβουλευτικὴν ἐπιτροπὴν. Ὑποβληθείσης τῆς ἐκθέσεως, ἢ παρελθούσης ἀπράκτου τῆς ταχθείσης προθεσμίας πρὸς ὑποβολὴν ταύτης, εἰσάγονται εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς συζήτησιν μετὰ παρέλευσιν τριῶν ἑκτοτε ἡμερῶν, πλὴν ἂν ἔχουν χαρακτηρισθῇ ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ὡς ἐπείγοντος χαρακτήρος. Ἡ συζήτησις ἄρχεται μετὰ προφορικὴν εἰσήγησιν τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τῶν εἰσηγητῶν τῆς ἐπιτροπῆς.

3. Τροπολογίαι βουλευτῶν ἐπὶ νομοσχεδίων καὶ προτάσεων νόμων τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Ὁλομελείας ἢ τῶν Τμημάτων τῆς Βουλῆς δὲν εἰσάγονται πρὸς συζήτησιν, ἐὰν δὲν ὑποβληθοῦν μέχρι καὶ τῆς προτεραιίας τῆς ἡμέρας τῆς ἐνάρξεως τῆς συζητήσεως, ἐκτὸς ἐὰν εἰς

τὴν συζήτησιν αὐτῶν συγκατατίθεται καὶ ἡ Κυβέρνησις.

4. Δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν τροποποίησιν διατάξεως νόμου, ἐὰν δὲν ἔξη καταχωρισθῇ εἰς μὲν τὴν αἰτιολογικὴν ἐκθεσιν ὁλόκληρον τὸ κείμενον τῆς τροποποιουμένης διατάξεως, εἰς δὲ τὸ κείμενον τοῦ νομοσχεδίου ἢ τῆς προτάσεως, ὁλόκληρος ἢ νέα διάταξις, ὡς διαμορφοῦται διὰ τῆς τροποποιήσεως.

5. Νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου, περιέχουσα διατάξεις ἀσχετοὺς πρὸς τὸ κύριον ἀντικείμενον αὐτῶν, δὲν εἰσάγονται πρὸς συζήτησιν.

Οὐδεμία προσθήκη ἢ τροπολογία εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν, ἂν δὲν σχετίζεται πρὸς τὸ κύριον ἀντικείμενον τοῦ νομοσχεδίου ἢ τῆς προτάσεως.

Ἐν ἀμφισβητήσῃ ἀποφαίνεται ἡ Βουλὴ.

6. Ἀπαξ τοῦ μηνός, εἰς προσδιοριστέαν ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ἡμέραν, ἐγγράφονται εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν κατὰ προτεραιότητα καὶ συζητοῦνται ἐκκρεμεῖς προτάσεις νόμων.

Ἄρθρον 75.

1. Πᾶν νομοσχέδιον καὶ πᾶσα πρότασις νόμου, συνεπαγόμενα ἐπιβάρυνσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐφ' ὅσον μὲν ὑποβάλλεται ὑπὸ Ὑπουργῶν, δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν, ἐὰν δὲν συνοδεύεται ὑπὸ ἐκθέσεως τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου τοῦ Κράτους, καθοριζούσης τὴν δαπάνην, ἐφ' ὅσον δὲ ὑποβάλλεται ὑπὸ βουλευτῶν, διαβιβάζεται πρὸ πάσης συζητήσεως εἰς τὸ Γενικὸν Λογιστήριον τοῦ Κράτους, ὑποχρεούμενον νὰ ὑποβάλλῃ σχετικὴν ἐκθεσιν ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν. Παρερχομένης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας ταύτης, ἡ πρότασις νόμου εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν καὶ ἄνευ ἐκθέσεως.

2. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰς τροπολογίας, ἐφ' ὅσον ζητηθῇ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τὸ Γενικὸν Λογιστήριον ὑποχρεοῦται νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν Βουλὴν τὴν ἐκθεσὶν τοῦ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν. Μόνον παρερχομένης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας ταύτης, ἡ συζήτησις χωρεῖ καὶ ἄνευ ἐκθέσεως.

3. Νομοσχέδιον, συνεπαγόμενον δαπάνην ἢ ἐλάττωσιν ἐσόδων, δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν ἐὰν δὲν συνοδεύεται ὑπὸ εἰδικῆς ἐκθέ-

σεως περί τοῦ τρόπου καλύψεώς των, ὑπογεγραμμένης ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν.

Ἄρθρον 76.

1. Πᾶν νομοσχέδιον καὶ πᾶσα πρότασις νόμου εἰσαγομένη ἐνώπιον τῆς Ὀλομελείας ἢ τῶν Τμημάτων συζητεῖται καὶ ψηφίζεται ἐφ' ἅπασι, κατ' ἀρχήν, κατ' ἄρθρον καὶ εἰς τὸ σύνολον.

2. Κατ' ἐξαιρέσιν νομοσχέδια καὶ προτάσεις νόμων συζητοῦνται καὶ ψηφίζονται ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς δις καὶ εἰς δύο διαφορούς συνεδριάσεις, ἀπεχούσας ἀλλήλων δύο τοῦλάχιστον ἡμέρας, κατ' ἀρχήν μὲν καὶ κατ' ἄρθρον κατὰ τὴν πρώτην συζήτησιν, κατ' ἄρθρον δὲ καὶ εἰς τὸ σύνολον κατὰ τὴν δευτέραν, ἐὰν ζητηθῇ τοῦτο μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς κατ' ἀρχήν συζητήσεως, ὑπὸ τοῦ ἐνὸς τρίτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Ἐὰν κατὰ τὴν συζήτησιν ἐγένοντο δεκταὶ τροπολογίαι, ἡ ψήφισις τοῦ συνόλου ἀναβάλλεται ἐπὶ εἰκοσιτετράωρον ἀπὸ τῆς διανομῆς τοῦ τροποποιηθέντος νομοσχεδίου ἢ προτάσεως νόμου.

4. Νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου, χαρακτηριζόμενον ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὡς κατεπεῖγον, εἰσάγεται πρὸς ψήφισιν μετὰ περιορισμένην συζήτησιν, εἰς ἣν μετέχουν, πλὴν τῶν οἰκείων εἰσηγητῶν, ὁ Πρωθυπουργὸς ἢ ὁ ἁρμόδιος Ὑπουργός, οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν ἐν τῇ Βουλῇ κομμάτων καὶ ἀνὰ εἰς ἐκπρόσωπος τούτων. Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς δύναται νὰ περιορισθῇ ἡ διάρκεια τῶν ὁμιλιῶν καὶ ὁ χρόνος συζητήσεως.

5. Ἡ Κυβέρνησις δύναται νὰ ζητήσῃ ὅπως νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου ἰδιαίτερας σημασίας ἢ ἐπείγοντος χαρακτῆρος, συζητηθῇ εἰς ὠρισμένον ἀριθμὸν συνεδριάσεων, οὐχὶ μείζονα τῶν τριῶν. Ἡ Βουλὴ δύναται νὰ παρατείνῃ τὴν συζήτησιν ἐπὶ δύο εἰσέτι συνεδριάσεις, προτάσει τοῦ ἐνὸς δεκάτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν. Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς καθορίζεται ἡ διάρκεια ἐκάστης ὁμιλίας.

6. Ἡ ἐπιψήφισις δικαστικῶν ἢ διοικητικῶν κωδίκων, συνταχθέντων ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιτροπῶν, αἱ ὁποῖαι συνεστήθησαν δι' εἰδικῶν νόμων, δύναται νὰ γίνῃ ἐν Ὀλομελείᾳ τῆς Βουλῆς δι' ἰδιαίτερου νόμου, κυροῦντος ἐν ὅλῳ τούτους.

7. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δύναται νὰ γίνῃ κωδικοποίησις ὑφι-

σταμένων διατάξεων δι' ἀπλῆς ταξινομήσεως αὐτῶν ἢ ἐν ὧν ἐπαναφορά καταργηθέντων νόμων, πλὴν τῶν φορολογικῶν.

8. Νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου, ἀποκρουσθεῖσα ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς ἢ Τμήματος αὐτῆς, δὲν εἰσάγεται ἐκ νέου εἰς τὴν αὐτὴν σύνοδον, οὐδὲ εἰς τὸ μετὰ τὴν λήξιν αὐτῆς λειτουργοῦν Τμήμα.

Ἄρθρον 77.

1. Ἡ αὐθεντικὴ ἔρμηνεία τῶν νόμων ἀνήκει εἰς τὴν νομοθετικὴν λειτουργίαν.

2. Νόμος μὴ πράγματι ἐρμηνευτικὸς ἔχει ἰσχὺν μόνον ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ.

Κεφάλαιον Ἑκτον

Φορολογία καὶ δημοσιονομικὴ διαχείρισις

Ἄρθρον 78.

1. Οὐδεὶς φόρος ἐπιβάλλεται οὐδ' εἰσπράττεται ἄνευ τυπικοῦ νόμου, καθορίζοντος τὸ ὑποκείμενον τῆς φορολογίας καὶ τὸ εἰσόδημα, τὸ εἶδος τῆς περιουσίας, τὰς δαπάνας καὶ τὰς συναλλαγὰς ἢ τὰς κατηγορίας τούτων, εἰς τὰ ὁποίας ἀναφέρεται ὁ φόρος.

2. Φόρος ἢ ἄλλο οἰονδήποτε οἰκονομικὸν βᾶρος δὲν δύναται νὰ ἐπιβληθῇ διὰ νόμου ἀναδρομικῆς ἰσχύος, ἐκτεινομένης πέραν τοῦ προηγουμένου τῆς ἐπιβολῆς τοῦ φόρου οἰκονομικοῦ ἔτους.

3. Ἐξαιρετικῶς ἐπὶ ἐπιβολῆς ἢ αὐξήσεως εἰσαγωγικοῦ ἢ ἐξαγωγικοῦ δασμοῦ ἢ φόρου καταναλώσεως, ἐπιτρέπεται ἡ εἴσπραξις αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς καταθέσεως εἰς τὴν Βουλὴν τοῦ περὶ αὐτῶν νομοσχεδίου ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νόμου ἐντὸς τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον / 42 παράγρ. 1 προθεσμίας, πάντως δὲ τὸ βραδύτερον ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς συνόδου.

4. Τὸ ἀντικείμενον τῆς φορολογίας, ὁ φορολογικὸς συντελεστής, αἱ ἀπὸ τῆς φορολογίας ἀπαλλαγαὶ ἢ ἐξαιρέσεις καὶ ἡ ἀπονομὴ συντά-

ξεων δὲν δύναται νά ἀποτελέσουν ἀντικείμενον νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως.

Δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν ὁ καθορισμὸς διὰ νόμου τοῦ τρόπου βεβαιώσεως τῆς συμμετοχῆς τοῦ Κράτους καὶ τῶν δημοσίων ἐν γένει ὀργανισμῶν εἰς τὴν ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ἐκτελέσεως δημοσίων ἔργων προκαλουμένην αὐτόματον ὑπερτίμησιν τῆς παρακειμένης ιδιωτικῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας.

5. Κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρέπεται ἢ κατ' ἐξουσιοδότησιν νόμων πλαισίων ἐπιβολὴ ἐξισωτικῶν ἢ ἀντισταθμιστικῶν εἰσφορῶν ἢ δασμῶν, ὥς καὶ ἡ λήψις οἰκονομικῶν μέτρων, ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν διεθνῶν σχέσεων τῆς Χώρας, πρὸς οἰκονομικοὺς ὀργανισμοὺς ἢ μέτρων ἀποβλεπόντων εἰς τὴν διασφάλισιν τῆς συναλλαγματικῆς θέσεως τῆς Χώρας.

Ἄρθρον 79.

1. Ἡ Βουλὴ ψηφίζει κατὰ τὴν τακτικὴν ἐτήσιαν σύνοδον αὐτῆς τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων τοῦ Κράτους διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

2. Πάντα τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ Κράτους πρέπει ν' ἀναγράφονται εἰς τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμὸν καὶ τὸν ἀπολογισμὸν.

3. Ὁ προϋπολογισμὸς εἰσάγεται εἰς τὴν Βουλὴν διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργοῦ ἓνα τοῦλάχιστον μῆνα πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, ψηφίζεται δὲ κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ὀριζόμενα, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ διασφαλίζεται τὸ δικαίωμα ἐκφράσεως τῶν ἀντιλήψεων ὅλων τῶν ἐν τῇ Βουλῇ πολιτικῶν μερίδων.

4. Ἐὰν καθίσταται ἀνεφικτός οἱ οἰονδῆποτε λόγον ἢ διοικήσεις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐνεργεῖται αὕτη βάση ἐιδικοῦ ἐκάστοτε νόμου.

5. Ἐὰν δὲν καθίσταται δυνατὴ, λόγῳ λήξεως τῆς περιόδου τῆς Βουλῆς, ἡ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ τοῦ κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον ἐιδικοῦ νόμου, παρατείνεται ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ἢ ἰσχύς τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ λήξαντος ἢ λήγοντος οἰκονομικοῦ ἔτους, διὰ διατάγματος ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

6. Διὰ νόμου δύναται νά καθιερωθῇ ἡ σύνταξις προϋπολογισμοῦ διετοῦς χρήσεως.

7. Ἐντὸς ἔτους τὸ βραδύτερον ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους κατατίθεται εἰς τὴν Βουλὴν ὁ ἀπολογισμὸς, ὡς καὶ ὁ γενικὸς ἰσολογισμὸς τοῦ Κράτους, οἱ ὅποιοι ἐξετάζονται ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς βουλευτῶν καὶ κυροῦνται ὑπὸ τῆς Βουλῆς κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς ὀριζόμενα.

8. Τὰ προγράμματα οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως ἐγκρίνονται ὑπὸ τῆς Ὁλομελείας τῆς Βουλῆς, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 80.

1. Μισθός, σύνταξις, χορηγία ἢ ἀμοιβή οὔτε ἐγγράφεται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Κράτους, οὔτε παρέχεται ἄνευ ὀργανικοῦ ἢ ἄλλου εἰδικοῦ νόμου.

2. Νόμος ὀρίζει τὰ τῆς κοπῆς ἢ ἐκδόσεως νομίσματος.

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ

Κεφάλαιον Πρῶτον

Συγκρότησις καὶ ἀποστολὴ τῆς Κυβερνήσεως

Ἄρθρον 81.

1. Τὴν Κυβέρνησιν ἀποτελεῖ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, συγκείμενον ἐκ τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν Ὑπουργῶν. Διὰ νόμου ὀρίζονται τὰ τῆς συνθέσεως καὶ λειτουργίας τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Διὰ διατάγματος, προκαλουμένου ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, δύναται νὰ διορισθοῦν εἰς ἢ πλείονες ἐκ τῶν Ὑπουργῶν Ἀντιπρόεδροι τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Νόμος ρυθμίζει τὴν θέσιν τῶν ἀναπληρωτῶν καὶ τῶν ἄνευ χαρτοφυλακίου Ὑπουργῶν, τῶν Ὑφυπουργῶν, οἱ ὅποιοι δύνανται νὰ ἀποτελοῦν μέλη τῆς Κυβερνήσεως, ὡς καὶ τῶν μονίμων ὑπηρεσιακῶν Ὑφυπουργῶν.

2. Οὐδεὶς δύναται νὰ διορισθῇ μέλος τῆς Κυβερνήσεως, ἢ Ὑφυ-

πουργός, εάν δὲν συγκεντρώνη τὰ κατὰ τὸ ἄρθρον 55 ὀριζόμενα διὰ τὸν βουλευτὴν προσόντα.

3. Οἰαδήποτε ἐπαγγελματικὴ δραστηριότης τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, τῶν Ὑφυπουργῶν καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, ἀναστέλλεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων τῶν.

4. Νόμος δύναται νὰ καθιερῶνῃ τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ Ὑφυπουργοῦ καὶ πρὸς ἕτερα ἔργα.

5. Ἐν ἐλλείψει Ἀντιπροέδρου ὁ Πρωθυπουργός, ὡςάκις παρίσταται ἀνάγκη, ὀρίζει ἐκ τῶν Ὑπουργῶν προσωρινὸν ἀναπληρωτὴν του.

Ἄρθρον 82.

1. Ἡ Κυβέρνησις καθορίζει καὶ κατευθύνει τὴν γενικὴν πολιτικὴν τῆς Χώρας, συμφώνως πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν νόμων.

2. Ὁ Πρωθυπουργός ἐξασφαλίζει τὴν ἐνότητα τῆς Κυβερνήσεως καὶ κατευθύνει τὰς ἐνεργείας αὐτῆς καὶ τῶν δημοσίων ἐν γένει ὑπηρεσιῶν πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν νόμων.

Ἄρθρον 83.

1. Ἐκαστος τῶν Ὑπουργῶν ἀσκεῖ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενας ἀρμοδιότητας. Οἱ ἄνευ χαρτοφυλακίου Ὑπουργοὶ ἀσκοῦν ὅσας ἀρμοδιότητας ἀναθέτει εἰς αὐτοὺς ὁ Πρωθυπουργός δι' ἀποφάσεώς του.

2. Οἱ Ὑφυπουργοὶ ἀσκοῦν τὰς διὰ κοινῆς ἀποφάσεως τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ οἰκείου Ὑπουργοῦ ἀνατιθεμένας εἰς αὐτοὺς ἀρμοδιότητας.

Κεφάλαιον Δεύτερον

Σχέσεις Βουλῆς καὶ Κυβερνήσεως

Ἄρθρον 84.

1. Ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ ἀπολαύῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς

Βουλῆς. Ἐντὸς δεκαπενθημέρου ἀπὸ τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ἡ Κυβέρνησις ὑποχρεοῦται νὰ ζητήσῃ ψήφον ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς καὶ δύναται νὰ πράττῃ τοῦτο ὅποτεδῆποτε ἄλλοτε. Ἐὰν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως ἔχουν διακοπῇ αἱ ἐργασίαι τῆς Βουλῆς, καλεῖται αὕτη ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν ὅπως ἀποφανθῇ ἐπὶ τῆς προτάσεως ἐμπιστοσύνης.

2. Ἡ Βουλὴ δύναται δι' ἀποφάσεώς της νὰ ἀποσύρῃ τὴν ἐμπιστοσύνην της ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἢ μέλος αὐτῆς. Πρότασις περὶ δυσπιστίας δὲν δύναται νὰ ὑποβληθῇ, εἰ μὴ μετὰ πάροδον ἐξαμήνου ἀπὸ τῆς παρὰ τῆς Βουλῆς ἀπορρίψεως προτάσεως δυσπιστίας.

Ἡ πρότασις δυσπιστίας πρέπει νὰ εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἐνὸς ἑκτοῦ τοῦλάχιστον τῶν βουλευτῶν καὶ νὰ περιλαμβάνῃ σαφῶς τὰ θέματα ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ διεξαχθῇ ἡ συζήτησις.

3. Κατ' ἐξαίρεσιν δύναται νὰ ὑποβληθῇ πρότασις περὶ δυσπιστίας καὶ πρὸ τῆς παρόδου ἐξαμήνου, ἐὰν εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

4. Ἡ συζήτησις ἐπὶ προτάσεως ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας ἀρχεῖται μετὰ δύο ἡμέρας ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς σχετικῆς προτάσεως, πλὴν ἂν ἡ Κυβέρνησις, ἐπὶ προτάσεως δυσπιστίας, ζητήσῃ τὴν ἄμεσον ἔναρξιν, δὲν δύναται δὲ νὰ παραταθῇ πέραν τῶν τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως αὐτῆς.

5. Ἡ ἐπὶ προτάσεως ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας ψηφοφορία διεξάγεται εὐθὺς μετὰ τὸ πέραν τῆς συζητήσεως, δύναται ὁμως νὰ ἀναβληθῇ ἐπὶ τεσσαράκοντα ὀκτῶ ὥρας, ἐὰν ζητήσῃ τοῦτο ἡ Κυβέρνησις.

6. Πρότασις περὶ ἐμπιστοσύνης δὲν δύναται νὰ γίνῃ δεκτὴ, ἂν δὲν ἐγκριθῇ παρὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων βουλευτῶν, ἢ ὅποια ὁμως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι κατωτέρα τῶν δύο πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ αὐτῶν. Πρότασις περὶ δυσπιστίας γίνεται δεκτὴ μόνον ἂν ἐγκριθῇ παρὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

7. Κατὰ τὴν ψηφοφορίαν ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω προτάσεων ψηφίζουν οἱ Ὑπουργοὶ καὶ Ὑφυπουργοὶ μέλη τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 85.

Τὰ μέλη τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὥς καὶ οἱ Ὑφυπουργοὶ

είναι συλλογικῶς ὑπεύθυνοι διὰ τὴν γενικὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως, ἕκαστος δὲ ἐξ αὐτῶν διὰ τὰς πράξεις ἢ παραλείψεις τῆς ἀρμοδιότητός του, κατὰ τὰς διατάξεις τῶν περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν νόμων. Οὐδέποτε ἔγγραφος ἢ προφορικὴ ἐντολὴ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀπαλάσσει τοὺς Ὑπουργοὺς καὶ Ὑφυπουργοὺς τῆς εὐθύνης τῶν.

Ἄρθρον 86.

1. Ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κατηγορῇ τοὺς διατελοῦντας ἢ διατελέσαντας μέλη Κυβερνήσεως καὶ τοὺς Ὑφυπουργοὺς, κατὰ τοὺς περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν νόμους, ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τούτῳ Δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον, προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, συγκροτεῖται ἐκ δώδεκα δικαστῶν, κληρουμένων ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει ἐξ ἀπάντων τῶν πρὸ τῆς κατηγορίας διωρισμένων Ἀρεοπαγιτῶν καὶ Προέδρων Ἐφετῶν, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα.

2. Δίωξις, ἀνάκρισις ἢ προανάκρισις κατὰ τῶν ἐν παραγράφῳ 1 προσώπων διὰ πράξεις ἢ παραλείψεις τελεσθείσας ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν καθηκόντων τῶν, δὲν ἐπιτρέπεται ἄνευ προηγουμένης περὶ τούτου ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς.

Ἐὰν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν διοικητικῆς ἐξετάσεως προκύψουν στοιχεῖα δυνάμενα νὰ θεμελιώσουν εὐθύνην μέλους Κυβερνήσεως ἢ Ὑφυπουργοῦ, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν, οἱ ἐνεργήσαντες αὐτὴν διαβιβάζουν ταῦτα μετὰ τὸ πέρασ τῆς διοικητικῆς ἐξετάσεως διὰ τοῦ ἀρμοδίου εἰσαγγελέως εἰς τὴν Βουλὴν.

Μόνῃ ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀναστέλλῃ τὴν ποινικὴν δίωξιν.

3. Μὴ περατωθείσης τῆς διαδικασίας ἐπὶ προτάσεως κατὰ Ὑπουργοῦ ἢ Ὑφυπουργοῦ δι' οἷονδήποτε λόγον, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ τῆς παραγραφῆς, ἡ Βουλὴ δύναται, αἰτήσῃ τοῦ κατηγορηθέντος, δι' ἀποφάσεώς της νὰ συστήσῃ εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ βουλευτῶν καὶ ἀνωτάτων δικαστικῶν λειτουργῶν, πρὸς ἔλεγχον τῆς κατηγορίας, ὡς ὁ Κανονισμὸς ὀρίζει.

ΤΜΗΜΑ Ε΄
ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

Κεφάλαιον Πρῶτον

Δικαστικοὶ λειτουργοὶ καὶ ὑπάλληλοι

Ἄρθρον 87.

1. Ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται ὑπὸ δικαστηρίων συγκροτουμένων ἐκ τακτικῶν δικαστῶν ἀπολαύοντων λειτουργικῆς καὶ προσωπικῆς ἀνεξαρτησίας.

2. Οἱ δικασταὶ κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων τῶν ὑπόκεινται μόνον εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους, ἐν οὐδεμιᾷ δὲ περιπτώσει ὑποχρεοῦνται νὰ συμμορφοῦνται πρὸς διατάξεις τιθεμένας κατὰ κατὰ-λυσιν τοῦ Συντάγματος.

3. Ἡ ἐπιθεώρησις τῶν τακτικῶν δικαστῶν ἐνεργεῖται ὑπὸ ἀνωτέρων κατὰ βαθμὸν δικαστῶν, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Εἰσαγγελέως καὶ τῶν Ἀντεισαγγελέων τοῦ Ἀρείου Πάγου, τῶν δὲ εἰσαγγελέων ὑπὸ ἀρεοπαγιδῶν καὶ ἀνωτέρων κατὰ βαθμὸν εἰσαγγελέων, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα.

Ἄρθρον 88.

1. Οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ διορίζονται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, ἐπὶ τῇ βάσει νόμου ὀρίζοντος τὰ προσόντα καὶ τὴν διαδικασίαν ἐπιλογῆς τῶν, εἶναι δὲ ἰσόβιοι.

2. Αἱ ἀποδοχαὶ τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὸ λειτούργημα αὐτῶν. Τὰ τῆς βαθμολογικῆς καὶ μισθολογικῆς ἐξελίξεως, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐν γένει καταστάσεως αὐτῶν, καθορίζονται δι' εἰδικῶν νόμων.

3. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλεφθῇ ἐκπαιδευτικὴ καὶ δοκιμαστικὴ περίοδος τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν πρὸ τοῦ, ὡς τακτικῶν, διορισμοῦ τῶν, διαρκείας μέχρι τριῶν ἐτῶν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δύνανται οὗτοι νὰ ἀσκοῦν καὶ καθήκοντα τακτικοῦ δικαστοῦ, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ δύνανται νὰ παυθοῦν μόνον κατόπιν

δικαστικής αποφάσεως, ἔνεκα ποινικῆς καταδίκης ἢ ἔνεκα βαρέος πειθαρχικοῦ παραπτώματος ἢ νόσου ἢ ἀναπηρίας ἢ ὑπηρεσιακῆς ἀνεπαρκείας, βεβαιουμένων καθ' ὃν τρόπον νόμος ὁρίζει καὶ τηρουμένων τῶν διατάξεων τῶν παραγράφων 2 καὶ 3 τοῦ ἄρθρου 93.

5. Οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ μέχρι καὶ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἐφέτου ἢ ἀντεισαγγελέως ἐφετῶν καὶ τούτοις ἀντιστοιχῶν ἀποχωροῦν ὑποχρεωτικῶς τῆς ὑπηρεσίας ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἐξηκοστοῦ πέμπτου ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν, πάντες δὲ οἱ ἐπὶ ἀνωτέρῳ τῶν ὡς ἀνω βαθμῶν, ἢ τῶν τούτοις ἀντιστοιχῶν, ἀποχωροῦν ὑποχρεωτικῶς τῆς ὑπηρεσίας ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἐξηκοστοῦ ἐβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν. Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως ταύτης εἰς πᾶσαν περίπτωσιν ὡς ἡμέρα συμπληρώσεως τοῦ ὡς ἀνω ὁρίου θεωρεῖται ἡ 30ῇ Ἰουνίου τοῦ ἔτους τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ δικαστικοῦ λειτουργοῦ.

6. Μετάταξις δικαστικῶν λειτουργῶν ἀπαγορεύεται. Κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρέπεται μετάταξις τακτικῶν δικαστῶν πρὸς πλήρωσιν θέσεων ἀντεισαγγελέων τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ μέχρι τοῦ ἡμίσεος αὐτῶν, ὡς καὶ μεταξὺ παρέδρων παρὰ πρωτοδικαίς καὶ παρέδρων παρ' εἰσαγγελίαις, τῇ αἰτήσῃ τῶν μετατασσομένων, ὡς νόμος ὁρίζει.

7. Εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος εἰδικῶς προβλεπόμενα δικαστήρια ἢ συμβούλια, εἰς ἃ μετέχουν μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, προεδρεῖται ὁ ἐκ τῶν μελῶν τούτων ἀρχαιότερος εἰς τὸν βαθμόν.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις:

Κατὰ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ ἄρθρου 88 ἐπιτρέπεται ὁ διορισμὸς εἰς θέσεις παρέδρων καὶ συμβούλων τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου κατὰ τὰ διὰ νόμου ὁριζόμενα.

Ἄρθρον 89.

1. Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς δικαστικοὺς λειτουργοὺς ἡ παροχὴ πάσης ἄλλης ἐμμίσθου ὑπηρεσίας, ὡς καὶ ἡ ἄσκησις οἰουδὴποτε ἐπαγέλματος.

2. Κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρέπεται ἡ ἐκλογὴ δικαστικῶν λειτουργῶν ὡς μελῶν τῆς Ἀκαδημίας ἢ ὡς καθηγητῶν ἢ ὑφηγητῶν ἀνωτάτων σχολῶν, ὡς καὶ ἡ συμμετοχὴ αὐτῶν εἰς εἰδικὰ διοικητικὰ δικαστήρια καὶ εἰς συμβούλια ἢ ἐπιτροπὰς, πλὴν τῶν διοικητικῶν συμβουλιῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν.

3. Ἐπίσης ἐπιτρέπεται ἡ ἀνάθεσις εἰς δικαστικούς λειτουργούς διοικητικῶν καθηκόντων, εἴτε παραλλήλως πρὸς τὴν ἄσκησιν τῶν κυρίων αὐτῶν καθηκόντων εἴτε ἀποκλειστικῶς, ἐπὶ ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα, ὡς νόμος ὁρίζει.

4. Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς δικαστικούς λειτουργούς ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

5. Ἐπιτρέπεται ἡ συγκρότησις ἐνώσεως δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὁρίζει.

Ἄρθρον 90.

1. Αἱ προαγωγαί, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, ἀποσπάσεις καὶ μετατάξεις τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν ἐνεργοῦνται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, ἐκδιδομένου μετὰ προηγουμένην ἀπόφασιν ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου. Τοῦτο συγκροτεῖται ἐκ τοῦ προέδρου τοῦ οἰκείου ἀνωτάτου δικαστηρίου καὶ μελῶν τοῦ αὐτοῦ δικαστηρίου ὀριζομένων διὰ κληρώσεως μετὰ τῶν ἐχόντων διετὴ τοῦλάχιστον ὑπηρεσίαν παρ' αὐτῷ ὡς νόμος ὁρίζει. Τοῦ ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου τῆς πολιτικῆς καὶ ποινικῆς δικαιοσύνης μετέχει καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου τοῦ δὲ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ὁ παρ' αὐτῷ Γενικὸς Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας.

2. Διὰ τὰς κρίσεις πρὸς προαγωγὴν εἰς τὰς θέσεις τῶν συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, ἀρεοπαγιτῶν, ἀντεισαγγελέων τοῦ Ἀρείου Πάγου, προέδρων ἐφετῶν, εἰσαγγελέων ἐφετῶν καὶ συμβούλων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τὸ κατὰ τὴν παράγραφον 1 συμβούλιον συγκροτεῖται ὑπὸ ἡδυσμένην σύνθεσιν, ὡς νόμος ὁρίζει. Ἡ διάταξις τοῦ τελευταίου ἐδαφίου τῆς παραγράφου 1 ἔχει ἐφαρμογὴν καὶ ἐν προκειμένῳ.

3. Ἄν ὁ Ὑπουργὸς διαφωνῇ πρὸς τὴν κρίσιν ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου, δύναται νὰ παραπέμψῃ τὸ κριθὲν ζήτημα εἰς τὴν ὀλομέλειαν τοῦ οἰκείου ἀνωτάτου δικαστηρίου, ὡς νόμος ὁρίζει. Δικαίωμα προσφυγῆς εἰς τὴν ὀλομέλειαν ἔχει καὶ ὁ παραλειφθεὶς δικαστικὸς λειτουργός, ὑπὸ τὰς ἐν τῷ νόμῳ ὀριζόμενας προϋποθέσεις.

4. Αἱ ἀποφάσεις τῆς ὀλομελείας ἐπὶ τοῦ παραπεμφθέντος αὐτῇ ζητήματος, ὡς καὶ αἱ ἀποφάσεις ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου, πρὸς τὰς ὁποίας δὲν διεφώνησεν ὁ Ὑπουργός, εἶναι ὑποχρεωτικά δι' αὐτόν.

5. Αί προαγωγαί εἰς τὰς θέσεις τοῦ προέδρου καὶ τῶν ἀντιπροέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐνεργοῦνται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, ἐκδομένου τῇ προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, κατ' ἐπιλογὴν μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ ἀντιστοίχου ἀνωτάτου δικαστηρίου, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἡ προαγωγή εἰς τὴν θέσιν τοῦ εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐνεργεῖται δι' ὁμοίου διατάγματος, κατ' ἐπιλογὴν μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῶν παρ' αὐτῷ ἀντεισαγγελέων.

6. Αἱ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος ἄρθρου ἀποφάσεις ἢ πράξεις δὲν ὑπόκεινται εἰς προσβολὴν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 91.

1. Ἡ πειθαρχικὴ ἐξουσία ἐπὶ τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν, ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀεροπαγίτου ἢ ἀντεισαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ ἀνωτέρου, ἢ τῶν τούτοις ἀντιστοίχων ἀσκεῖται ὑπὸ ἀνωτάτου πειθαρχικοῦ συμβουλίου, ὡς νόμος ὀρίζει.

Τὴν πειθαρχικὴν ἀγωγὴν ἐγείρει ὁ Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης.

2. Τὸ Ἀνώτατον Πειθαρχικὸν Συμβούλιον συγκροτεῖται ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς Προέδρου αὐτοῦ, ἐκ δύο ἀντιπροέδρων ἢ συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, δύο ἀντιπροέδρων τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ ἀεροπαγιτῶν, δύο ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων ἢ συμβούλων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ δύο τακτικῶν καθηγητῶν νομικῶν μαθημάτων τῶν νομικῶν σχολῶν τῶν πανεπιστημίων τῆς Χώρας, ὡς μελῶν. Τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου ὀρίζονται διὰ κληρώσεως μεταξὺ τῶν ἐχόντων τριετὴ τοῦλάχιστον ὑπηρεσίαν εἰς τὸ οἰκεῖον ἀνώτατον δικαστήριον ἢ εἰς νομικὴν σχολὴν, ἀποκλείονται δὲ ἐκάστοτε τῆς συνθέσεως αὐτοῦ τὰ μέλη τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ δικαστήριον, ἐπὶ ἐνεργείας μέλους, εἰσαγγελέως ἢ ἐπιτρόπου τοῦ ὁποίου καλεῖται νὰ ἀποφανθῇ τὸ Συμβούλιον. Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ πειθαρχικῆς διώξεως κατὰ μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀνωτάτου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου προεδρεύει ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου.

3. Ἡ πειθαρχικὴ ἐξουσία ἐπὶ τῶν λοιπῶν δικαστικῶν λειτουργῶν

άσκειται εἰς πρῶτον καὶ εἰς δεύτερον βαθμὸν ὑπὸ συμβουλίων συγκροτούμενων ἐκ τακτικῶν δικαστῶν διὰ κληρώσεως, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα. Τὴν πειθαρχικὴν ἀγωγὴν ἐγείρει καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης.

4. Αἱ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος ἄρθρου πειθαρχικαὶ ἀποφάσεις δὲν ὑπόκεινται εἰς προσβολὴν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 92.

1. Οἱ ὑπάλληλοι τῆς γραμματείας πάντων τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν εἰσαγγελιῶν εἶναι μόνιμοι. Οὗτοι δύναται νὰ παυθοῦν μόνον δυνάμει δικαστικῆς ἀποφάσεως ἐνεκα ποινικῆς καταδίκης, ἢ δι' ἀποφάσεως δικαστικοῦ συμβουλίου ἐνεκα βαρέος πειθαρχικοῦ παραπτώματος, νόσου ἢ ἀναπηρίας ἢ ὑπηρεσιακῆς ἀνεπαρκείας, βεβαιουμένων καθ' ὃν τρόπον νόμος ὀρίζει.

2. Τὰ προσόντα τῶν ὑπαλλήλων τῆς γραμματείας πάντων τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν εἰσαγγελιῶν, ὥς καὶ τὰ τῆς ἐν γένει καταστάσεως αὐτῶν, ὀρίζονται διὰ νόμου.

3. Αἱ προαγωγαί, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, ἀποσπάσεις καὶ μετατάξεις τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων ἐνεργοῦνται μετὰ σύμφωνον γνώμην δικαστικῶν συμβουλίων, ἡ πειθαρχικὴ δὲ ἐπ' αὐτῶν ἐξουσία ἄσκειται ὑπὸ τῶν ἱεραρχικῶς προΐσταμένων αὐτῶν δικαστῶν ἢ εἰσαγγελέων ἢ ἐπιτρόπων, ὥς καὶ ὑπὸ δικαστικῶν συμβουλίων, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα.

Κατὰ τῶν περὶ προαγωγῆς, ὥς καὶ τῶν πειθαρχικῶν ἀποφάσεων τῶν δικαστικῶν συμβουλίων, ἐπιτρέπεται προσφυγὴ, ὥς νόμος ὀρίζει.

4. Οἱ συμβολαιογράφοι, οἱ φύλακες ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν καὶ οἱ διευθύνται τῶν κτηματολογικῶν γραφείων εἶναι μόνιμοι, ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ σχετικαὶ ὑπηρεσίαι καὶ θέσεις. Αἱ διατάξεις τῶν προηγούμενων παραγράφων ἔχουν ἀνάλογον ἐφαρμογὴν καὶ ἐπ' αὐτῶν.

5. Οἱ συμβολαιογράφοι καὶ οἱ ἄμισθοι φύλακες ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν ἀποχωροῦν τῆς ὑπηρεσίας ὑποχρεωτικῶς ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των, οἱ δὲ λοιποὶ ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένου ὁρίου.

Ὁργάνωσις καὶ δικαιοδοσία τῶν δικαστηρίων.

Ἄρθρον 93.

1. Τὰ δικαστήρια διακρίνονται εἰς διοικητικά, πολιτικά καὶ ποινικά, ὀργανοῦνται δὲ δι' εἰδικῶν νόμων.

2. Αἱ συνεδριάσεις παντὸς δικαστηρίου εἶναι δημόσιαι, ἐκτὸς ἐὰν δι' ἀποφάσεως τούτου κριθῇ ὅτι ἡ δημοσιότης πρόκειται νὰ εἶναι ἐπιβλαβὴς εἰς τὰ χρηστὰ ἥθη ἢ ὅτι συντρέχουν εἰδικοί λόγοι πρὸς προστασίαν τοῦ ἰδιωτικοῦ ἢ οἰκογενειακοῦ βίου τῶν διαδίκων.

3. Πᾶσα δικαστικὴ ἀπόφασις πρέπει νὰ εἶναι εἰδικῶς καὶ ἐμπεριστατωμένως ἡτιολογημένη, ἀπαγγέλλεται δὲ ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει. Ἡ γνώμη τῆς μειοψηφίας δημοσιεύεται ὑποχρεωτικῶς. Νόμος ὁρίζει τὰ τῆς εἰς τὰ πρακτικά καταχωρίσεως ἐνδεχομένης μειοψηφίας καὶ τοὺς ὅρους καὶ προϋποθέσεις δημοσιότητος ταύτης.

4. Τὰ δικαστήρια ὑποχρεοῦνται ὅπως μὴ ἐφαρμόζουν νόμον, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου ἀντίκειται πρὸς τὸ Σύνταγμα.

Ἄρθρον 94.

1. Ἡ ἐκδίκασις τῶν διοικητικῶν διαφορῶν οὐσίας ἀνήκει εἰς τὰ ὑφιστάμενα τακτικά διοικητικά δικαστήρια. Ἐκ τῶν ὡς ἄνω διαφορῶν αἱ μὴ ὑπαχθεῖσαι εἰσέτι εἰς τὰ δικαστήρια ταῦτα, δεόν νὰ ὑπαχθοῦν ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν, ἐντὸς πέντε ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος, τῆς προθεσμίας ταύτης δυναμένης νὰ παρατείνεται διὰ νόμου.

2. Μέχρι τῆς ὑπαγωγῆς εἰς τὰ τακτικά διοικητικά δικαστήρια καὶ τῶν λοιπῶν οὐσιαστικῶν διοικητικῶν διαφορῶν, εἴτε ἐν τῷ συνόλῳ εἴτε κατὰ κατηγορίας, αὗται ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάγονται εἰς τὰ πολιτικά δικαστήρια, πλὴν ἐκεῖνων διὰ τὰς ὁποίας εἰδικοί νόμοι συνέστησαν εἰδικὰ διοικητικά δικαστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα τηροῦνται αἱ διατάξεις τῶν παραγράφων 2 ἕως 4 τοῦ ἁρθρου 93.

3. Εἰς τὰ πολιτικά δικαστήρια ὑπάγονται πᾶσαι αἱ ἰδιωτικαὶ διαφοραί, ὡς καὶ αἱ διὰ νόμου ἀνατιθέμεναι εἰς ταῦτα ὑποθέσεις ἐκουσίας δικαιοδοσίας.

4. Εἰς τὰ πολιτικά ἢ διοικητικά δικαστήρια δύναται νὰ ἀνατεθῇ

καὶ πᾶσα ἄλλη ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένη διοικητικῆς φύσεως ἀρμοδιότης.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις.

Ὡς τακτικὰ διοικητικὰ δικαστήρια νοοῦνται μόνον τὰ συσταθέντα διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος 3845/1958 τακτικὰ φορολογικὰ δικαστήρια.

Ἄρθρον 95.

1. Εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἀνήκουν ἰδίως:

α) Ἡ κατ' αἵτησιν ἀκύρωσις τῶν ἐκτελεστῶν πράξεων τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, δι' ὑπερβάσιν ἐξουσίας ἢ παράβασιν νόμου.

β) Ἡ κατ' αἵτησιν ἀναίρεσις τῶν τελεσιδικῶν ἀποφάσεων τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, δι' ὑπερβάσιν ἐξουσίας, ἢ παράβασιν νόμου.

γ) Ἡ ἐκδίκασις τῶν κατὰ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους ὑποβαλλομένων εἰς αὐτὸ διοικητικῶν διαφορῶν οὐσίας.

δ) Ἡ ἐπεξεργασία πάντων τῶν κανονιστικοῦ χαρακτῆρος διαταγμάτων.

2. Κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν ὑπὸ στοιχ. δ' τῆς προηγουμένης παραγράφου ἀρμοδιοτήτων δὲν ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ ἁρθρου 93 παράγραφοι 2 καὶ 3.

3. Διὰ νόμου δύναται νὰ ὑπαχθῇ ἡ ἐκδίκασις κατηγοριῶν ὑποθέσεων τῆς ἀκυρωτικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας εἰς ἄλλου βαθμοῦ διοικητικὰ τακτικὰ δικαστήρια, ἐπιφυλασσομένης πάντως τῆς εἰς τελευταῖον βαθμὸν ἀρμοδιότητος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

4. Αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ρυθμίζονται καὶ ἀσκοῦνται ὡς εἰδικώτερον νόμος ὀρίζει.

5. Ἡ διοίκησις ἔχει ὑποχρέωσιν συμμορφώσεως πρὸς τὰς ἀκυρωτικὰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Ἡ παράβασις τῆς ὑποχρέωσεως ταύτης δημιουργεῖ εὐθύνην διὰ πᾶν ὑπαίτιον ὄργανον, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 96.

1. Εἰς τὰ τακτικὰ ποινικὰ δικαστήρια ἀνήκει ὁ κολασμὸς τῶν

ἐγκλημάτων καὶ ἡ λήψις πάντων τῶν κατὰ τοὺς ποινικοὺς νόμους μέτρων.

2. Δύναται διὰ νόμου: α) νὰ ἀνατεθῇ καὶ εἰς ἀρχὰς ἀσκούσας ἀστυνομικὰ καθήκοντα ἢ ἐκδίκασις ἀστυνομικῶν παραβάσεων τιμωρουμένων διὰ προστίμου, β) νὰ ἀνατεθῇ εἰς ἀρχὰς ἀγροτικῆς ἀσφαλείας ἢ ἐκδίκασις τῶν περὶ τοὺς ἀγροὺς πταισμάτων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ἀπορρευσῶν ιδιωτικῶν διαφορῶν.

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις αἱ ἐκδιδόμεναι ἀποφάσεις ὑποκείνται εἰς ἔφεσιν ἐνώπιον τοῦ ἀρμοδίου τακτικοῦ δικαστηρίου, ἔχουσαν ἀνασταλτικὴν δύναμιν.

3. Εἰδικοὶ νόμοι ὀρίζουν τὰ περὶ δικαστηρίων ἀνηλίκων, ἐφ' ὧν ἐπιτρέπεται νὰ μὴ ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 93 παράγραφος 2 καὶ 97. Αἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τούτων δύναται νὰ ἀπαγγέλλωνται κεκλεισμένων τῶν θυρῶν.

4. Εἰδικοὶ νόμοι ὀρίζουν:

α) Τὰ περὶ στρατοδικείων, ναυτοδικείων καὶ ἀεροδικείων εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ ὑπαχθοῦν ἰδιῶται.

β) Τὰ περὶ δικαστηρίου λειῶν.

5. Τὰ ὑπὸ στοιχεῖον α' τῆς προηγουμένης παραγράφου δικαστήρια συγκροτοῦνται κατὰ πλειοψηφίαν ἐκ μελῶν τοῦ δικαστικοῦ σώματος τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, περιβαλλομένων ὑπὸ τῶν κατὰ τὸ ἀρθρον 87 παρ. 1 τοῦ παρόντος ἐγγυήσεων λειτουργικῆς καὶ προσωπικῆς ἀνεξαρτησίας. Διὰ τὰς συνεδριάσεις καὶ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τούτων ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τῶν παραγράφων 2 ἕως 4 τοῦ ἀρθρου 93. Τὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τῆς παρούσης παραγράφου, ὡς καὶ ὁ χρόνος ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος αὐτῶν, ὀρίζονται διὰ νόμου.

Ἄρθρον 97.

1. Τὰ κακουργήματα καὶ τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα δικάζονται ὑπὸ μικτῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων, συγκροτουμένων ἐκ τακτικῶν δικαστῶν καὶ ἐνόρκων, ὡς νόμος ὀρίζει. Αἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τούτων ὑπόκεινται εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα ἐνδίκια μέσα.

2. Κακουργήματα καὶ πολιτικὰ ἐγκλήματα, ὑπαχθέντα μέχρι τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος διὰ συντακτικῶν πράξεων, ψηφισμάτων καὶ ἐιδικῶν νόμων, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἐφετειῶν, ἐξακόλουθοῦν νὰ δι-

κάζονται ὑπ' αὐτῶν, ἐφ' ὅσον νόμος δὲν ὑπαγάγη ταῦτα εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν μικτῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων.

Διὰ νόμου δύναται νὰ ὑπαχθοῦν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν αὐτῶν ἐφετείων καὶ ἕτερα κακουργήματα.

3. Τὰ διὰ τοῦ τύπου διαπραττόμενα ἐγκλήματα παντὸς βαθμοῦ ὑπάγονται εἰς τὰ τακτικά ποινικὰ δικάστηρια, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 98.

1. Εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἀνήκουν ἰδίως:

α) Ὁ ἔλεγχος τῶν δαπανῶν τοῦ κράτους, ὡς καὶ τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰς τὸν ἔλεγχον αὐτοῦ ὑπαγομένων ἐκάστοτε ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

β) Ἡ ἐκθεσις πρὸς τὴν Βουλὴν ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ καὶ ἰσολογισμοῦ τοῦ Κράτους.

γ) Ἡ γνωμοδότησις ἐπὶ τῶν νόμων περὶ συντάξεων ἢ ἀναγνωρίσεως ὑπηρεσίας διὰ τὴν παροχὴν δικαιώματος συντάξεως κατὰ τὸ ἄρθρον 73 παράγραφος 2, ὡς καὶ ἐπὶ παντὸς ἑτέρου θέματος ὀριζομένου ὑπὸ τοῦ νόμου.

δ) Ὁ ἔλεγχος τῶν λογαριασμῶν τῶν δημοσίων ὑπολόγων καὶ τῶν ἐν ἐδαφίῳ α' ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

ε) Ἡ ἐκδίκασις ἐνδίκων μέσων ἐπὶ διαφορῶν ἐξ ἀπονομῆς συντάξεων, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ἐλέγχου τῶν λογαριασμῶν ἐν γένει.

στ) Ἡ ἐκδίκασις ὑποθέσεων ἀναφερομένων εἰς τὴν εὐθύνην τῶν δημοσίων πολιτικῶν ἢ στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων, ὡς καὶ τῶν ὑπαλλήλων τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, διὰ πᾶσαν ἐκ δόλου ἢ ἀμελείας ἐπελθοῦσαν εἰς τὸ Κράτος ἢ εἰς τοὺς ἀνωτέρω ὀργανισμοὺς καὶ νομικὰ πρόσωπα ζημίαν.

2. Αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου ρυθμίζονται καὶ ἀσκοῦνται, ὡς νόμος ὀρίζει.

Κατὰ τὰς ὑπὸ στοιχεῖα α' ἕως δ' περιπτώσεις τῆς προηγουμένης παραγράφου δὲν ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ ἁρθρου 93 παράγραφος 2 καὶ 3.

3. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐπὶ τῶν ἐν τῇ παρα-

γράφω 1 υποθέσεων, δὲν ὑπόκεινται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 99.

1. Ἀγωγαὶ κακοδικίας κατὰ δικαστικῶν λειτουργῶν δικάζονται, ὡς νόμος ὀρίζει, ὑπὸ εἰδικοῦ δικαστηρίου, συγκροτουμένου ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς Προέδρου αὐτοῦ καὶ ἐξ ἑνὸς συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας, ἑνὸς ἀεροπαγίτου, ἑνὸς συμβούλου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, δύο τακτικῶν καθηγητῶν νομικῶν μαθημάτων τῶν νομικῶν σχολῶν τῶν πανεπιστημίων τῆς Χώρας καὶ δύο δικηγόρων ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Ἀνωτάτου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου τῶν δικηγόρων, ὡς μελῶν, ὀριζομένων διὰ κληρώσεως.

2. Ἐκ τῶν μελῶν τοῦ εἰδικοῦ δικαστηρίου ἐξαιρεῖται ἐκάστοτε τὸ ἀνήκον εἰς τὸ σῶμα ἢ τὸν κλάδον τῆς δικαιοσύνης, ἐπὶ ἐνεργείας ἢ παραλείψεως λειτουργῶν τοῦ ὁποίου καλεῖται νὰ ἀποφανθῇ τὸ δικαστήριον. Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἀγωγῆς κακοδικίας κατὰ μέλους τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἢ λειτουργῶν τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, τοῦ ὡς ἄνω εἰδικοῦ δικαστηρίου προεδρεύει ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου.

3. Πρὸς ἔγερσιν ἀγωγῆς κακοδικίας οὐδεμία ἀπαιτεῖται ἄδεια.

Ἄρθρον 100.

1. Συνιστᾶται Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάγονται:

α) Ἡ ἐκδίκασις ἐνστάσεων κατὰ τὸ ἄρθρον 58.

β) Ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων δημοψηφίσματος, ἐνεργουμένου κατὰ τὸ ἄρθρον 44 παράγραφος 2.

γ) Ἡ κρίσις περὶ τῶν ἀσυμβιβάστων ἢ τῆς ἐκπτώσεως βουλευτοῦ κατὰ τὰ ἄρθρα 55 παράγραφος 2 καὶ 57.

δ) Ἡ ἄρσις τῶν συγκρούσεων μεταξὺ τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν ἢ μεταξὺ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων ἂν ἑνὸς καὶ τῶν ἀστικῶν καὶ ποινικῶν δικαστηρίων ἂν ἑτέρου ἢ τέλος μεταξὺ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ τῶν λοιπῶν δικαστηρίων.

ε) Ἡ ἄρσις τῆς ἀμφισβητήσεως περὶ τῆς οὐσιαστικῆς ἀντισυντα-

γματικότητα ἢ τῆς ἐννοίας διατάξεων τυπικοῦ νόμου, εἰς ἐξεδόθησαν περὶ αὐτῶν ἀντίθετοι ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

στ) Ἡ ἄρσις τῆς ἀμφισβητήσεως περὶ τὸν χαρακτηρισμὸν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου ὡς γενικῶς παραδεδεγμένων, κατὰ τὴν παράγραφον 1 τοῦ ἄρθρου 28.

2. Τὸ κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον δικαστήριον συγκροτεῖται ἐκ τῶν Προέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ἐκ τεσσάρων συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἐκ τεσσάρων ἀρεοπαγιτῶν, ὀριζομένων ἀνά διετίαν διὰ κληρώσεως, ὡς μελῶν. Τοῦ δικαστηρίου τούτου προεδρεύει ὁ ἀρχαιότερος τῶν Προέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἢ τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Εἰς τὰς περιπτώσεις δ' καὶ ε' τῆς προηγουμένης παραγράφου μετέχουν τῆς συνθέσεως τοῦ δικαστηρίου καὶ δύο τακτικοὶ καθηγηταὶ νομικῶν μαθημάτων τῶν νομικῶν σχολῶν τῶν πανεπιστημίων τῆς Χώρας, ὀριζόμενοι διὰ κληρώσεως.

3. Ἡ ὁργάνωσις καὶ λειτουργία τοῦ δικαστηρίου, τὰ τοῦ ὁρισμοῦ, ἀναπληρώσεως καὶ ἐπικουρίας τῶν μελῶν αὐτοῦ, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ διαδικασίας ὀρίζονται δι' εἰδικὸν νόμον.

4. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ δικαστηρίου εἶναι ἀμετάκλητοι.

Διάταξις νόμου κηρυττομένη ὡς ἀντισυνταγματικὴ εἶναι ἀνίσχυρος ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς περὶ τούτου ἀποφάσεως ἢ ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως ὀριζομένου χρόνου.

ΤΜΗΜΑ ΣΤ'

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Κεφάλαιον Πρῶτον

Ὁργάνωσις τῆς διοικήσεως

Ἄρθρον 101.

1. Ἡ διοίκησις τοῦ Κράτους ὁργανοῦται κατὰ τὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα.

2. Ἡ διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Χώρας διαμορφοῦται βάσει τῶν γεωοικονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ συγκοινωνιακῶν συνθηκῶν.

3. Τὰ περιφερειακὰ κρατικά ὄργανα ἔχουν γενικὴν ἀποφασιστικὴν ἀρμοδιότητα ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς περιφερείας τῶν, αἱ δὲ κεντρικαὶ ὑπηρεσίαι, πλὴν εἰδικῶν ἀρμοδιοτήτων, τὴν γενικὴν κατεῦθυνσιν, τὸν συντονισμόν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν περιφερειακῶν ὀργάνων, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 102.

1. Ἡ διοίκησις τῶν τοπικῶν ὑποθέσεων ἀνήκει εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, τῶν ὁποίων τὴν πρώτη βαθμίδα ἀποτελοῦν οἱ δήμοι καὶ αἱ κοινότητες. Αἱ λοιπαὶ βαθμίδες ὀρίζονται διὰ νόμου.

2. Οἱ ὀργανισμοὶ τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἀπολαύουν διοικητικῆς αὐτοτελείας. Αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν ἐκτέλονται διὰ καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας.

3. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλέπωνται ἀναγκαστικοὶ ἢ ἐκούσιοι σύνδεσμοι ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργων ἢ παροχὴν ὑπηρεσιῶν, διοικούμενοι ὑπὸ συμβουλίου ἐξ αἰρετῶν ἀντιπροσώπων ἐκάστου δήμου ἢ κοινότητος, λαμβανομένων κατ' ἀναλογίαν τοῦ πληθυσμοῦ τούτων.

4. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλεφθῇ ἢ εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως δευτέρας βαθμίδος συμμετοχὴ αἰρετῶν ἀντιπροσώπων τοπικῶν ἐπαγγελματικῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ πνευματικῶν ὀργανώσεων καὶ τῆς κρατικῆς διοικήσεως μέχρι τοῦ ἐνὸς τρίτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν.

5. Τὸ Κράτος ἀσκεῖ ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν ὀργανισμῶν τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, μὴ ἐμποδίζουσιν τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν δράσιν αὐτῶν. Αἱ πειθαρχικαὶ ποιναὶ ἀργίας καὶ ἀπολύσεως ἐκ τοῦ ἀξιώματος τῶν αἰρετῶν ὀργάνων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἐξαιρέσει τῶν περιπτώσεων τῶν συνεπαγομένων αὐτοδικαίαν ἔκπτωσιν, ἀπαγγέλλονται μόνον μετὰ σύμφωνον γνώμην συμβουλίου ἀποτελουμένου κατὰ πλειοψηφίαν ἐκ τακτικῶν δικαστῶν.

6. Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἀναγκαίων πόρων, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτο-

διοικήσεως. Νόμος ὁρίζει τὰ τῆς ἀποδόσεως καὶ κατανομῆς μεταξὺ τῶν ὡς ἄνω ὀργανισμῶν τῶν ὑπὲρ αὐτῶν καθοριζομένων καὶ ὑπὸ τοῦ Κράτους εἰσπραττομένων φόρων ἢ τελῶν.

Κεφάλαιον Δεύτερον

Ὑπηρεσιακὴ κατάστασις τῶν ὀργάνων τῆς διοικήσεως

Ἄρθρον 103.

1. Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι εἶναι ἐκτελεσταὶ τῆς θελήσεως τοῦ Κράτους καὶ ὑπηρετοῦν τὸν λαόν, ὀφείλοντες πίστιν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Πατρίδα. Τὰ προσόντα καὶ ὁ τρόπος τοῦ διορισμοῦ τούτων καθορίζονται ὑπὸ τοῦ νόμου.

2. Οὐδεὶς δύναται νὰ διορισθῇ ὑπάλληλος εἰς μὴ νενομοθετημένην ὀργανικὴν θέσιν. Ἐξαιρέσεις δύναται νὰ προβλέπωνται ὑπὸ ἐιδικοῦ νόμου πρὸς κάλυψιν ἀπροβλέπτων καὶ ἐπείγουσων ἀναγκῶν διὰ προσωπικοῦ προσλαμβανομένου δι' ὀρισμένην χρονικὴν περίοδον, ἐπὶ σχέσει ἰδιωτικοῦ δικαίου.

3. Ὅργανικαὶ θέσεις ἐιδικοῦ ἐπιστημονικοῦ, ὡς καὶ τεχνικοῦ ἢ βοηθητικοῦ προσωπικοῦ, δύναται νὰ πληροῦνται διὰ προσωπικοῦ προσλαμβανομένου ἐπὶ σχέσει ἰδιωτικοῦ δικαίου. Νόμος ὁρίζει τοὺς ὅρους τῆς προσλήψεως, ὡς καὶ τὰς ἐιδικωτέρας ἐγγυήσεις, ὑφ' ἃς τελεῖ τὸ προσλαμβανόμενον προσωπικόν.

4. Οἱ κατέχοντες ὀργανικὰς θέσεις δημόσιοι ὑπάλληλοι εἶναι μόνιμοι, ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ θέσεις αὗται. Οὗτοι ἐξελίσσονται μισθολογικῶς κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ νόμου, πλὴν δὲ τῶν περιπτώσεων τῆς ἀποχωρήσεως λόγῳ ὀρίου ἡλικίας καὶ τῆς παύσεως συνεπείᾳ δικαστικῆς ἀποφάσεως, δὲν δύναται νὰ μετατεθοῦν ἄνευ γνώμοδοτήσεως, οὐδὲ νὰ ὑποβιβασθοῦν ἢ παυθοῦν ἄνευ ἀποφάσεως ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου, ἀποτελουμένου κατὰ τὰ δύο τρίτα αὐτοῦ τοῦλάχιστον ἐκ μονίμων δημοσίων ὑπαλλήλων.

Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν συμβουλίων τούτων χωρεῖ προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς νόμος ὁρίζει.

5. Τῆς μονιμότητος δύναται νὰ ἐξαιροῦνται, διὰ νόμου, ἀνώτατοι

διοικητικοί υπάλληλοι των εκτός της υπαλληλικής ιεραρχίας θέσεων, οί απ' ευθείας διοριζόμενοι επί πρεσβευτικῶ βαθμῶ, οί υπάλληλοι της Προεδρίας της Δημοκρατίας καὶ των γραφείων τοῦ Πρωθυπουργοῦ, των Ὑπουργῶν καὶ Ὑφυπουργῶν.

6. Αἱ διατάξεις των προηγουμένων παραγράφων ἔχουν ἐφαρμογὴν καὶ ἐπὶ των υπαλλήλων τῆς Βουλῆς, διεπομένων ἐξ ὁλοκλήρου κατὰ τὰ λοιπὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς, ὡς καὶ ἐπὶ των υπαλλήλων των ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ λοιπῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

Ἄρθρον 104.

1. Οὐδεὶς ἐκ των ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ υπαλλήλων δύναται νὰ διορισθῇ εἰς ἑτέραν θέσιν δημοσίας ὑπηρεσίας ἢ ὀργανισμοῦ τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἑτέρου νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου ἢ δημοσίας ἐπιχειρήσεως ἢ ὀργανισμοῦ κοινῆς ὠφελείας. Κατ' ἐξαίρεσιν δύναται νὰ ἐπιτραπῇ ὁ διορισμὸς καὶ εἰς δευτέραν θέσιν ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικοῦ νόμου, τηρουμένων των διατάξεων τῆς ἐπομένης παραγράφου.

2. Αἱ πάσης φύσεως πρόσθετοι ἀποδοχαὶ ἢ ἀπολαυαὶ των κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον υπαλλήλων δὲν δύναται νὰ εἶναι κατὰ μῆνα ἀνώτεραι τοῦ συνόλου των ἀποδοχῶν τῆς ὀργανικῆς αὐτῶν θέσεως.

3. Οὐδεμία προηγούμενη ἄδεια ἀπαιτεῖται πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς δίκην δημοσίων υπαλλήλων, ὡς καὶ υπαλλήλων ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

Κεφάλαιον Τρίτον

Καθεστὼς τοῦ Ἀγίου Ὁρους

Ἄρθρον 105.

1. Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἀθῶ ἀπὸ τῆς Μεγάλης Βίγλας καὶ ἐξῆς, ἀποτελοῦσα τὴν περιοχὴν τοῦ Ἀγίου Ὁρους, εἶναι κατὰ τὸ ἀρχαῖον τοῦτου προνομιακὸν καθεστὼς αὐτοδιοίκητον τμήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, τοῦ ὁποίου ἡ κυριαρχία παραμένει ἄθικτος ἐπ' αὐτοῦ. Ἐξ

απόψεως πνευματικής τὸ Ἅγιον Ὅρος διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὅλοι οἱ μονάζοντες εἰς αὐτὸ ἀποκοτῶν, ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως, τὴν ἐλληνικὴν ἰθαγένειαν, ἅμα τῇ προσλήψει αὐτῶν ὡς δοκίμων ἢ μοναχῶν.

2. Τὸ Ἅγιον Ὅρος διοικεῖται, κατὰ τὸ καθεστῶς αὐτοῦ, ὑπὸ τῶν εἴκοσι Ἱερῶν Μονῶν του, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι κατανεμημένη ὁλόκληρος ἡ χερσόνησος τοῦ Ἄθω, τὸ ἔδαφος τῆς ὁποίας εἶναι ἀναπαλλοτρίωτον.

Ἡ διοίκησις αὐτοῦ ἀσκεῖται δι' ἀντιπροσώπων τῶν Ἱερῶν Μονῶν, ἀποτελούντων τὴν Ἱερὰν Κοινότητα. Οὐδεμία ἀπολύτως ἐπιτρέπεται μεταβολὴ τοῦ διοικητικοῦ συστήματος ἢ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, οὐδὲ τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως καὶ τῆς θέσεως αὐτῶν πρὸς τὰ ὑποτελῆ των ἐξαρτήματα. Ἀπαγορεύεται ἡ ἐν αὐτῷ ἐγκαταβίωσις ἑτεροδόξων ἢ σχισματικῶν.

3. Ὁ λεπτομερὴς καθορισμὸς τῶν ἁγιορειτικῶν καθεστώτων καὶ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας αὐτῶν γίνεται διὰ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τὸ ὁποῖον, συμπράττοντος τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Κράτους, συντάσσουν μὲν καὶ ψηφίζουν αἱ εἴκοσιν Ἱεραὶ Μοναί, ἐπικυρώνουν δὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων.

4. Ἡ ἀκριβὴς τήρησις τῶν ἁγιορειτικῶν καθεστώτων τελεῖ, ὡς πρὸς μὲν τὸ πνευματικὸν μέρος, ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς πρὸς δὲ τὸ διοικητικόν, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει ἀποκλειστικῶς καὶ ἡ διαφύλαξις τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας.

5. Αἱ ἀνωτέρω ἐξουσίαι τοῦ Κράτους ἀσκοῦνται διὰ διοικητοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα καθορίζονται διὰ νόμου.

Διὰ νόμου ἐπίσης καθορίζονται ἡ ὑπὸ τῶν μοναστηριακῶν ἀρχῶν καὶ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἀσκουμένη δικαστικὴ ἐξουσία, ὡς καὶ τὰ τελωνειακὰ καὶ φορολογικὰ πλεονεκτήματα τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

ΕΙΔΙΚΑΙ ΤΕΛΙΚΑΙ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑΙ
ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΤΜΗΜΑ Α'

ΕΙΔΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Ἄρθρον 106.

1. Πρὸς ἐδραίωσιν τῆς κοινωνικῆς εἰρήνης καὶ προστασίαν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος, τὸ Κράτος προγραμματίζει καὶ συντονίζει τὴν οἰκονομικὴν δραστηριότητα ἐν τῇ Χώρα, ἐπιδιώκον τὴν ἐξασφάλισιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ὅλων τῶν τομέων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Λαμβάνει τὰ ἐπιβαλλόμενα μέτρα πρὸς ἀξιοποίησιν τῶν πηγῶν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου ἐκ τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τῶν ὑπογείων ἢ ὑποθαλασσίων κοιτασμάτων καὶ πρὸς προώθησιν τῆς περιφερειακῆς ἀναπτύξεως καὶ προαγωγὴν ἰδίᾳ τῆς οἰκονομίας τῶν ὀρεινῶν, νησιωτικῶν καὶ παραμεθορίων περιοχῶν.

2. Ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομικὴ πρωτοβουλία δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀναπτύσσεται εἰς βάρος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας, ἢ ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

3. Ἐπιφυλασσομένης τῆς ὑπὸ τοῦ ἁρθρου 107 παρεχομένης προστασίας, ὡς πρὸς τὴν ἐπανεξαγωγὴν κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ, δύναται διὰ νόμου νὰ ρυθμίζωνται τὰ τῆς ἐξαγορᾶς ἐπιχειρήσεων ἢ ἀναγκαστικῆς εἰς ταύτας συμμετοχῆς τοῦ Κράτους ἢ ἄλλων δημοσίων φορέων, ἐφ' ὅσον αὗται κέκτηνται χαρακτηριστὰ μονοπωλίου ἢ ἔχουν ζωτικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν πηγῶν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου ἢ ἔχουν ὡς κύριον σκοπὸν τὴν παροχὴν ὑπηρεσιῶν πρὸς τὸ κοινωνικὸν σύνολον.

4. Τὸ τίμημα τῆς ἐξαγορᾶς ἢ τὸ ἀντάλλαγμα τῆς ἀναγκαστικῆς συμμετοχῆς τοῦ Κράτους ἢ ἄλλων δημοσίων φορέων, καθορίζεται ἀπαραιτήτως δικαστικῶς, πρέπει δὲ νὰ εἶναι πληρὲς, ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἐξαγοραζομένης ἐπιχειρήσεως, ἢ τῆς εἰς ταύτην συμμετοχῆς.

5. Μέτοχος, ἐταῖρος ἢ κύριος ἐπιχειρήσεως, τῆς ὁποίας ὁ ἔλεγχ-

χος περιέρχεται εις τὸ Κράτος ἢ εις ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενον φορέα συνεπείᾳ ἀναγκαστικῆς συμμετοχῆς κατὰ τὴν παράγραφον 3, δικαιούται νὰ ζητήσῃ τὴν ἐξαγορὰν τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν ἐπιχείρησιν, ὡς νόμος ὀρίζει.

6. Νόμος δύναται νὰ ὀρίσῃ τὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν δαπάνην τοῦ Δημοσίου τῶν ὀφελουμένων ἐκ τῆς ἐκτελέσεως ἔργων κοινῆς ὠφελείας ἢ γενικωτέρας σημασίας διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Χώρας.

Ἑρμηνευτικὴ δήλωσις:

Εἰς τὴν κατὰ τὴν παράγραφον 4 ἄξίαν δὲν περιλαμβάνεται ἡ ὀφειλομένη εἰς τὸν μονοπωλιακόν, τυχόν, χαρακτήρα τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἄρθρον 107.

1. Ἡ πρὸ τῆς 21 Ἀπριλίου 1967 ἠυξημένης τυπικῆς ἰσχύος νομοθεσία προστασίας κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ, διατηρεῖ τὴν ἢν ἐκέκτητο ἠυξημένην τυπικὴν ἰσχύν, ἐφαρμοζομένη καὶ ἐπὶ τῶν ἐφεξῆς εἰσαγομένων κεφαλαίων.

Τὴν αὐτὴν ἰσχὺν κέκτηνται καὶ αἱ διατάξεις τῶν κεφαλαίων Α' ἕως καὶ Δ' τοῦ τμήματος Α' τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 27/75 νόμου «περὶ φορολογίας πλοίων, ἐπιβολῆς εἰσφορᾶς πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας, ἐγκαταστάσεως ἁλλοδαπῶν ναυτιλιακῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ρυθμίσεως συναφῶν θεμάτων».

2. Νόμος, ἐφ' ᾧπαξ ἐκδιδόμενος, ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος, ὀρίζει τοὺς ὅρους καὶ τὴν διαδικασίαν ἀναθεωρήσεως ἢ λύσεως τοῦ κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος 2687/1953, ἀπὸ 21 Ἀπριλίου 1967 μέχρις 23 Ἰουλίου 1974 ἐκδοθεισῶν ὑφ' οἷον· δὴποτε τύπον ἐγκριτικῶν διοικητικῶν πράξεων ἢ συναφθεισῶν συμβάσεων περὶ ἐπενδύσεων κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ, ἐξαιρέσει τῶν ἀφορῶσιν εἰς τὴν νηολόγησιν πλοίων ὑπὸ ἐλληνικὴν σημαίαν.

Ἄρθρον 108.

Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀποδήμου ἐλληνισμοῦ καὶ τὴν διατήρησιν τῶν δεσμῶν του μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα. Ἐπίσης

μεριμνᾷ διὰ τὴν παιδείαν καὶ τὴν κοινωνικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν προαγωγὴν τῶν ἐκτὸς τῆς ἐπικρατείας ἐργαζομένων Ἑλλήνων.

Ἄρθρον 109.

1. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ μεταβολὴ τοῦ περιεχομένου ἢ τῶν ὄρων διαθήκης, κωδικέλλου ἢ δωρεᾶς κατὰ τὰς διατάξεις αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου ἢ ὑπὲρ κοινωφελοῦς σκοποῦ.

2. Ἐξαιρετικῶς ἐπιτρέπεται ἡ ἐπωφελεστέρα ἀξιοποίησις ἢ διάθεσις τοῦ καταλειφθέντος ἢ δωρηθέντος ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ ἢ ἄλλου κοινωφελοῦς σκοποῦ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ δωρητοῦ ἢ τοῦ διαθέτου καθοριζομένην περιοχὴν ἢ εἰς τὴν εὐρύτεραν ταύτης περιφέρειαν, ὅταν διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως βεβαιῶται ὅτι ἡ θέλησις τοῦ διαθέτου ἢ τοῦ δωρητοῦ δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ ἐξ οἰουδήποτε λόγου, καθ' ὅλοκληρίαν ἢ κατὰ τὸ μείζον τοῦ περιεχομένου ταύτης, ὥς καὶ ἂν δύναται νὰ ἱκανοποιηθῇ πληρέστερον διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὥς νόμος ὁρίζει.

ΤΜΗΜΑ Β'

ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ἄρθρον 110.

1. Αἱ διατάξεις τοῦ Συντάγματος ὑπόκεινται εἰς ἀναθεώρησιν, ἐξαιρέσει τῶν καθορίζουσων τὴν βάσιν καὶ τὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος ὥς Προεδρευομένης Κοινοβουλευτικῆς Δημοκρατίας, ὥς καὶ τῶν τοιούτων τῶν ἁρθρῶν 2 παράγραφος 1, 4 παράγραφοι 1,4 καὶ 7,5 παράγραφοι 1 καὶ 3, 13 παράγραφος 1 καὶ 26.

2. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος διαπιστοῦται δι' ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς, λαμβανομένης κατόπιν προτάσεως πεντήκοντα τοῦλάχιστον βουλευτῶν, διὰ πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς, εἰς δύο ψηφοφορίας ἀφισταμένας ἀλλήλων κατὰ ἓνα τοῦλάχιστον μῆνα. Διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης καθορίζονται εἰδικῶς αἱ ἀναθεωρητέαι διατάξεις.

3. Ἀποφασισθείσης τῆς ἀναθεωρήσεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἡ ἐπομένη Βουλὴ κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον αὐτῆς ἀποφασίζει ἐπὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων, δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς.

4. Ἐὰν πρότασις περὶ ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος ἔτυχε τῆς πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, οὐχὶ ὁμῶς καὶ τῆς κατὰ τὴν παράγραφον 2 πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τούτων, ἡ ἐπομένη Βουλὴ κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον αὐτῆς δύναται νὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς.

5. Πᾶσα ψηφιζομένη ἀναθεώρησις διατάξεων τοῦ Συντάγματος δημοσιεύεται διὰ τῆς Ἑφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτῆς ὑπὸ τῆς Βουλῆς, τίθεται δὲ ἐν ἰσχύϊ δι' εἰδικοῦ ταύτης ψηφίσματος.

6. Δὲν ἐπιτρέπεται ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος πρὸ τῆς παρόδου πενταετίας ἀπὸ τῆς περατώσεως τῆς προηγούμενης.

ΤΜΗΜΑ Γ'.

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Ἄρθρον 111.

1. Πᾶσα διάταξις νόμου ἢ διοικητικῆς πράξεως κανονιστικοῦ χαρακτήρος, ἀντικειμένη εἰς τὸ Σύνταγμα, καταργεῖται ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος αὐτοῦ.

2. Συντακτικαὶ πράξεις, ἐκδοθεῖσαι ἀπὸ τῆς 24ης Ἰουλίου 1974 μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς, ὡς καὶ Ψηφίσματα ταύτης, ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν καὶ κατὰ τὰς ἀντιτιθεμένας πρὸς τὸ Σύνταγμα διατάξεις αὐτῶν, ἐπιτρεπομένης τῆς διὰ νόμου τροποποιήσεως ἢ καταργήσεως αὐτῶν. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ Συντάγματος καταργεῖται ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 8 τῆς 3ης συντακτικῆς πράξεως ἀπὸ 3/9/1974, ὡς πρὸς τὸ ὄριον ἡλικίας ἀποχωρήσεως τῶν καθηγητῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων.

Διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ: α) τὸ ἄρθρον 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 700 τῆς 9/9 Ὀκτωβρίου 1974 προεδρικοῦ διατάγματος «περὶ μερικῆς ἐπαναφορᾶς

έν ισχύϊ τῶν ἄρθρων 5,6,8,10,12,14,95 καὶ 97 τοῦ Συντάγματος καὶ ἄρσεως τοῦ νόμου περὶ καταστάσεως πολιορκίας» καὶ β) τὸ ν.δ. ὑπ' ἀριθ. 167 τῆς 16/16 Νοεμβρίου 1974 «περὶ χορηγήσεως τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἐφέσεως κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ στρατιωτικοῦ δικαστηρίου», ἐπιτρεπομένης τῆς διὰ νόμου τροποποιήσεως ἢ καταργήσεως αὐτῶν.

4. Τὸ ψήφισμα τῆς 16/29 Ἀπριλίου 1952 διατηρεῖται ἐν ισχύϊ ἐπὶ ἕξ μῆνας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος. Ἐντὸς τῆς προθεσμίας ταύτης ἐπιτρέπεται ἡ διὰ νόμου τροποποιήσις, συμπλήρωσις ἢ κατάργησις τῶν ἐν παραγράφῳ 1 τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ ἀνωτέρω ψηφίσματος ἀναφερομένων συντακτικῶν πράξεων καὶ ψηφισμάτων ἢ ἡ διατήρησις τινῶν ἐκ τούτων, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει καὶ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς προθεσμίας ταύτης, ὑπὸ τὸν περιορισμὸν ὅτι αἱ τροποποιούμεναι, συμπληρούμεναι ἢ διατηρούμεναι ἐν ισχύϊ διατάξεις δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὸ παρὸν Σύνταγμα.

5. Ἑλλήνες στερηθέντες, μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ παρόντος, καθ' οἷονδήποτε τρόπον τῆς ἰθαγενείας τῶν, ἀνακτοῦν ταύτην κατόπιν κρίσεως ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιτροπῶν ἐκ δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

6. Διατηρεῖται ἐν ισχύϊ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 19 τοῦ ν.δ. 3370/1955 «περὶ κυρώσεως τοῦ Κώδικος Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας» μέχρι τῆς διὰ νόμου καταργήσεώς της.

Ἄρθρον 112.

1. Ἐπὶ θεμάτων, πρὸς ρύθμισιν τῶν ὁποίων προβλέπεται ρητῶς ὑπὸ διατάξεων τοῦ παρόντος Συντάγματος ἢ ἐκδοσις νόμου, οἱ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ὑφιστάμενοι κατὰ περίπτωσιν νόμοι ἢ διοικητικαὶ πράξεις κανονιστικοῦ χαρακτήρος, ἐξαιρέσει τῶν ἀντικειμένων εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος, ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ κατὰ περίπτωσιν νόμου.

2. Αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 109 παράγραφος 2 καὶ 79 παράγραφος 8 τίθενται εἰς ἐφαρμογὴν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ ὑπὸ ἐκάστης τούτων εἰδικῶς προβλεπομένου νόμου, ἐκδιδομένου τὸ βραδύτερον μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1976. Μέχρις ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ ὑπὸ τῆς παραγράφου 2 τοῦ ἄρθρου 109 προβλεπομένου νόμου ἐξακολουθεῖ

έφαρμοζομένη ή κατά την έναρξιν ισχύος του Συντάγματος ύφιστα-
μένη συνταγματική καί νομοθετική ρύθμισις.

3. Κατά την έννοιαν της από 5 'Οκτωβρίου 1974 συντακτικής
πράξεως, διατηρουμένης έν ισχύϊ, ή άναστολή έκτελέσεως των καθη-
κόντων των καθηγητών από της έκλογής αυτών ως βουλευτών, καθ'
όλην την παρούσαν βουλευτικήν περίοδον δέν έκτείνεται είς την δι-
δασκαλίαν, έρευναν, συγγραφικήν έργασίαν καί έπιστημονικήν άπα-
σχόλησιν είς τά έργαστήρια καί τά σπουδαστήρια των οίκείων scho-
λων, άποκλειομένης της συμμετοχής τούτων είς την διοίκησιν των
σχολών καί είς την έκλογήν του διδακτικού έν γένει προσωπικού ή
την εξέτασιν των σπουδαστών.

4. 'Η έφαρμογή της παραγράφου 3 του άρθρου 16 περί έτών ύπο-
χρεωτικής φοιτήσεως θά ολοκληρωθῇ επί τη βάσει νόμου έντός πεν-
ταετίας από της έναρξεως της ισχύος του παρόντος.

Άρθρον 113.

'Ο Κανονισμός της Βουλής, ως καί τά είς αυτόν άναφερόμενα
ψηφίσματα καί οί νόμοι περί της λειτουργίας της Βουλής, έξακολου-
θοῦν ισχύοντες μέχρι της έναρξεως της ισχύος του νέου Κανονισμού
της Βουλής, εξαίρεσει των άντικειμένων είς όρισμούς του Συντάγμα-
τος.

Προκειμένου περί της λειτουργίας των κατά τά άρθρα 70 καί 71
του Συντάγματος Τμημάτων της Βουλής έχουν συμπληρωματικήν
έφαρμογήν αί διατάξεις του τελευταίου Κανονισμού των έργασιών της
Ειδικής Νομοθετικής 'Επιτροπής του άρθρου 35 του Συντάγματος της
1ης 'Ιανουαρίου 1952, κατά τά έν άρθρω 3 του υπό στοιχ. Α' ψηφίσμα-
τος της 24.12.1974 ειδικώτερον όριζόμενα. Μέχρι της έναρξεως της
ισχύος του νέου Κανονισμού της Βουλής, ή 'Επιτροπή του άρθρου 71
του Συντάγματος συγκροτείται έξ έξήκοντα τακτικών μελών καί τριά-
κοντα άναπληρωματικών, έπιλεγομένων υπό του Πρόέδρου της Βου-
λής, έξ όλων των κομμάτων καί ομάδων καί κατ' άναλογίαν της δυνά-
μεως αυτών. 'Εγειρομένης άμφισβητήσεως μέχρι της δημοσιεύσεως
του νέου Κανονισμού περί των έφαρμοστέων έκάστοτε διατάξεων
άποφαίνεται ή 'Ολομέλεια ή τó Τμήμα της Βουλής, είς την λειτουρ-
γίαν του όποιου προεκλήθη τó ζήτημα.

Άρθρον 114.

1. Ἡ ἐκλογή τοῦ πρώτου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας δεόν νά πραγματοποιηθῇ τὸ βραδύτερον ἐντὸς διμήνου ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Συντάγματος εἰς εἰδικήν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς, προσκαλουμένης πρὸ πέντε τοῦλάχιστον ἡμερῶν ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτῆς, τηρουμένων ἀναλόγως τῶν ὁρισμῶν τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς περὶ ἐκλογῆς τοῦ Προέδρου αὐτῆς.

Ὁ ἐκλεγόμενος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναλαμβάνει τὴν ἀσκήσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἀπὸ τῆς δόσεως τοῦ ὅρκου του, ἐντὸς πέντε τὸ βραδύτερον ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ.

Ὁ κατὰ τὸ ἄρθρον 49 παράγραφος 5 νόμος περὶ ρυθμίσεως τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν εὐθύνην τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας θεμάτων ἐκδίδεται ὑποχρεωτικῶς μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1975.

Μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 3 τοῦ ἄρθρου 33 νόμου τὰ ἐν αὐτῇ θέματα διέπονται ὑπὸ τῶν διατάξεων τῶν ἀφορωσθῶν εἰς τὸν προσωρινὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας.

2. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος καὶ μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ ὁριστικοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀναλήψεως τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων του, ὁ προσωρινὸς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀσκεῖ τὰς διὰ τοῦ Συντάγματος ἀναγνωριζομένας εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ἀρμοδιότητας, ὑπὸ τοὺς ἐν ἄρθρῳ 2 τοῦ ὑπὸ στοιχ. Β' ἀπὸ 24.12.1974 ψηφίσματος τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς περι-ορισμούς.

Άρθρον 115.

1. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐν ἄρθρῳ 86 παράγραφος 1 προβλεπομένου νόμου, ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ κείμεναι διατάξεις περὶ διώξεως, ἀνακρίσεως καὶ ἐκδικάσεως τῶν κατὰ τὰ ἄρθρα 49 παράγραφος 1 καὶ 85 πράξεων καὶ παραλείψεων.

2. Ὁ ἐν ἄρθρῳ 100 προβλεπόμενος νόμος δεόν νά ἐκδοθῇ τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τούτου καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τοῦ συνιστωμένου Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου:

α) Αἱ ἀμφισβητήσεις, περὶ ὧν ἡ παράγραφος 2 τοῦ ἄρθρου 55 καὶ τὸ ἄρθρον 57 ἐπιλύονται δι' ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὰς ἐπὶ

προσωπικῶν θεμάτων διατάξεις τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς.

β) Ὁ ἐλεγχος τοῦ κύρου καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων δημοψηφίσματος ἐνεργουμένου κατ' ἄρθρον 44 παράγραφος 2 ὡς καὶ ἡ ἐκδίκασις ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρου καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 58 ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ κατ' ἄρθρον 73 τοῦ ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1952 Συντάγματος Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, ἐφαρμοζομένης τῆς διαδικασίας τῶν ἁρθρῶν 116 ἐπομ. τοῦ Π.Δ. 650/1974.

γ) Ἡ ἄρσις τῶν ἐν ἁρθρῷ 100 παράγραφος 1 ἐδάφ. δ' συγκρούσεων ὑπάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 65 τοῦ ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1952 Συντάγματος, Δικαστηρίου Συγκρούσεως Καθηκόντων, διατηρουμένων προσωρινῶς ἐν ἰσχύϊ καὶ τῶν νόμων περὶ τῆς ὀργανώσεως, λειτουργίας καὶ διαδικασίας ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου τούτου.

3. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ ὑπὸ τοῦ ἁρθροῦ 99 προβλεπομένου νόμου, αἱ ἀγωγαὶ κακοδικίας ἐκδικάζονται κατὰ τὰ ἐν ἁρθρῷ 110 τοῦ Συντάγματος τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1952 ὀριζόμενα ὑπὸ τοῦ προβλεπομένου δι' αὐτοῦ δικαστηρίου καὶ κατὰ τὴν ἐν ἰσχύϊ διαδικασίαν κατὰ τὸν χρόνον δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος Συντάγματος.

4. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ νόμου τοῦ προβλεπομένου ὑπὸ τῆς παραγράφου 3 τοῦ ἁρθροῦ 87 ὡς καὶ μέχρι τῆς συγκροτήσεως τῶν ὑπὸ τῶν ἁρθρῶν 90 παράγραφοι 1 καὶ 2 καὶ 91 προβλεπομένων δικαστικῶν καὶ πειθαρχικῶν συμβουλίων, ἐξακολουθοῦν ἰσχύουσαι αἱ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος ὑφιστάμεναι σχετικαὶ διατάξεις. Οἱ περὶ τῶν ὡς ἄνω θεμάτων νόμοι δεόν ὅπως ἐκδοθῶν τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Συντάγματος.

5. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τῶν ἐν ἁρθρῷ 92 ἀναφερομένων νόμων, ἐξακολουθοῦν ἰσχύουσαι αἱ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Συντάγματος ὑφιστάμεναι διατάξεις. Οἱ νόμοι οὗτοι δεόν ὅπως ἐκδοθῶν τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος.

6. Ὁ ἐν ἁρθρῷ 57 παράγραφος 5 εἰδικὸς νόμος δεόν νὰ ἐκδοθῇ ἐντὸς ἐξαμήνου ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ Συντάγματος.

Ἄρθρον 116.

1. Ὑφιστάμεναι διατάξεις ἀντιβαίνουνσαι εἰς τὸ ἄρθρον 4 παρά-

γραφος 2 παραμένουν ἐν ἰσχύϊ μέχρι τῆς διὰ νόμου καταργήσεώς των, τὸ βραδύτερον δὲ μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1982.

2. Ἀποκλίσεις ἐκ τῶν ὁρισμῶν τῆς παραγράφου 2 τοῦ ἄρθρου 4 ἐπιτρέπονται μόνον δι' ἀποχρῶντας λόγους εἰς τὰς εἰδικῶς ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζομένους περιπτώσεις.

3. Κανονιστικαὶ ὑπουργικαὶ ἀποφάσεις, ὡς καὶ διατάξεις συλλογικῶν συμβάσεων ἢ διαιτητικῶν ἀποφάσεων περὶ ρυθμίσεως ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας, ἀντιβαίνουναι εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 22 παράγραφος 1 ἐξακολουθοῦν ἰσχύουσai μέχρι τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτῶν, συντελουμένης τὸ βραδύτερον ἐντὸς τριετίας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος.

Ἄρθρον 117.

1. Οἱ κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρου 104 τοῦ Συντάγματος τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1952 ἐκδοθέντες μέχρι τῆς 21.4.67 νόμοι θεωροῦνται ὡς μὴ ἀντικείμενοι εἰς τὸ παρὸν Σύνταγμα καὶ διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ.

2. Ἐπιτρέπεται ἡ κατὰ παρέκκλινιν τοῦ ἄρθρου 17 νομοθετικὴ ρύθμις καὶ διάλυσις ὑφισταμένων εἰσέτι ἀγροληψιῶν καὶ ἐτέρων ἐδαφικῶν βαρῶν, ἡ ἐξαγορὰ τῆς ψιλῆς κυριότητος ὑπὸ ἐμφυτευτῶν ἐμφυτευτικῶν κτημάτων, ὡς καὶ ἡ κατάργησις καὶ ρύθμις ἰδιορρύθμων ἐμπραγμάτων σχέσεων.

3. Δημόσια ἢ ἰδιωτικὰ δάση ἢ δασικαὶ ἐκτάσεις καταστραφεῖσαι ἢ καταστρεφόμεναι ἐκ πυρκαϊᾶς ἢ ἄλλως πῶς ἀποψιλωθεῖσαι ἢ ἀποψιλούμεναι, δὲν ἀποβάλλουν ἐκ τοῦ λόγου τούτου τὸν ὄν ἐκέκτηντο πρὸ τῆς καταστροφῆς των χαρακτῆρα καὶ κηρύσσονται ὑποχρεωτικῶς ἀναδασωτέαι, ἀποκλειομένης τῆς διαθέσεως τούτων δι' ἕτερον προορισμόν.

4. Ἡ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις δασῶν ἢ δασικῶν ἐκτάσεων ἀνηκουσῶν εἰς φυσικὰ ἢ νομικὰ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ ἢ δημοσίου δικαίου, ἐπιτρέπεται μόνον ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 17 ὀριζόμενα, διὰ λόγους δημοσίας ὠφελείας, διατηρουμένης πάντως ἀμεταβλήτου τῆς μορφῆς αὐτῶν ὡς δασικῆς.

5. Αἱ μέχρι τῆς προσαρμογῆς τῶν κειμένων περὶ ἀναγκαστικῶν ἀπαλλοτριώσεων νόμων πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος κηρυχθεῖσαι ἢ κηρυχθησόμεναι ἀναγκαστικαὶ ἀπαλλοτριώσεις διέπονται ὑπὸ τῶν

κατὰ τὸν χρόνον τῆς κηρύξεώς των ἰσχυουσῶν διατάξεων.

6. Αἱ παράγραφοι 3 καὶ 5 τοῦ ἄρθρου 24 ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἰσχύος των ἐν αὐταῖς προβλεπομένων νόμων ἀναγνωριζομένων ἢ ἀναμορφουμένων οἰκιστικῶν περιοχῶν.

Ἄρθρον 118.

1. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ προέδρου ἢ εἰσαγγελέως ἐφετῶν καὶ ἀνωτέρων, ἢ τοῦτοις ἀντιστοίχου, ἀποχωροῦν τῆς ὑπηρεσίας, ὡς μέχρι τοῦδε, ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἐβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των, τοῦ ὁρίου τοῦτου μειουμένου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1977 κατὰ ἓν ἔτος ἐτησίως μέχρι τοῦ ἐξηκοστοῦ ἐβδόμου ἔτους.

2. Ἀνώτατοι δικαστικοὶ λειτουργοί, μὴ τελοῦντες ἐν ὑπηρεσίᾳ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἰσχύος τῆς ἀπὸ 4/5 Σεπτεμβρίου 1974 συντακτικῆς πράξεως «περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως καὶ εὐρυθμίας ἐν τῇ Δικαιοσύνῃ» ὑποβιβασθέντες δὲ βάσει ταύτης, λόγῳ τοῦ χρόνου πραγματοποίησεως τῆς προαγωγῆς αὐτῶν, καὶ καθ' ὧν δὲν ἡσκήθη ἡ κατὰ τὸ ἄρθρον 6 τῆς αὐτῆς συντακτικῆς πράξεως πειθαρχικὴ δίωξις, παραπέμπονται ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος εἰς τὸ Ἀνώτατον Πειθαρχικὸν Συμβούλιον.

Τὸ Ἀνώτατον Πειθαρχικὸν Συμβούλιον ἀποφαίνεται ἂν αἱ συνθήκαι τῆς προαγωγῆς ἐμείωσαν τὸ κύρος καὶ τὴν ἰδιάζουσαν ὑπηρεσιακὴν θέσιν τοῦ προαχθέντος, ἀποφαίνεται δὲ ὁριστικῶς περὶ τῆς ἀνακτήσεως ἢ μὴ τοῦ αὐτομάτως ἀπολεσθέντος βαθμοῦ καὶ τῶν πρὸς τὸν βαθμὸν συναπτομένων δικαιωμάτων, ἀποκλειομένης τῆς ἀπολήψεως ἀναδρομικῶς διαφορᾶς ἀποδοχῶν ἢ συντάξεως.

Ἡ ἀπόφασις ἐκδίδεται ὑποχρεωτικῶς ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς παραπομπῆς.

Οἱ ἐν ζωῇ κατὰ βαθμὸν στενότεροι συγγενεῖς τοῦ ὑποβιβασθέντος καὶ ἀποβιώσαντος δικαστικοῦ δύνανται νὰ ἀσκήσουν ὅλα τὰ εἰς τοὺς δικαζομένους ἀναγνωριζόμενα δικαιώματα ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου.

3. Μέχρις ἐκδόσεως τοῦ κατ' ἄρθρον 101 παρ. 3 νόμου, ἐξακολουθοῦν ἐφαρμοζόμεναι αἱ περὶ κατανομῆς ἀρμοδιοτήτων μεταξὺ κεν-

τρικῶν καὶ περιφερειακῶν ὑπηρεσιῶν ἰσχύουσai διατάξεις. Αἱ διατάξεις αὗται δύναται νὰ τροποποιῶνται διὰ μεταφορᾶς εἰδικῶν ἀρμοδιοτήτων ἐκ τῶν κεντρικῶν εἰς τὰς περιφερειακὰς ὑπηρεσίας.

Ἄρθρον 119.

1. Διὰ νόμου δύναται νὰ ἀρθῇ τὸ καθ' οἷονδῆποτε τρόπον ἰσχύσαν ἀπαράδεκτον τῆς ἀσκήσεως αἰτήσεως ἀκυρώσεως κατὰ πράξεων ἐκδοθεῖσῶν ἀπὸ 21ης Ἀπριλίου 1967 μέχρι τῆς 23ης Ἰουλίου 1974 εἴτε εἶχεν ἀσκηθῇ τοιαύτη αἴτησις εἴτε μή, ἀποκλειομένης πάντως τῆς ἀναδρομικῆς χορηγήσεως ἀποδοχῶν εἰς τυχὸν δικαιωθησομένους ἐκ τοῦ ἐνδίκου τούτου μέσου.

2. Οἱ δυνάμει νόμου αὐτοδικαίως ἀποκαθιστάμενοι εἰς ἅς δημοσίας θέσεις ἐκέκτηντο στρατιωτικοὶ ἢ δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἐφ' ὅσον ἤδη ἀπέκτησαν τὴν ιδιότητα τοῦ βουλευτοῦ, δύναται ἐντὸς ὀκταημέρου προθεσμίας νὰ δηλώσουν ἐπιλογὴν μεταξὺ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς δημοσίας αὐτῶν θέσεως.

ΤΜΗΜΑ Δ'

ΑΚΡΟΤΕΛΕΥΤΙΟΣ ΔΙΑΤΑΞΙΣ

Ἄρθρον 120.

1. Τὸ παρὸν Σύνταγμα, ψηφισθὲν ὑπὸ τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτῆς καὶ δημοσιεύεται ὑπὸ τοῦ προσωρινοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως διὰ διατάγματος προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου τίθεται δὲ εἰς ἰσχὺν ἀπὸ τῆς ἐνδεκάτης Ἰουνίου 1975.

2. Ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς συνάδοντας πρὸς αὐτὸ νόμους καὶ ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὴν Δημοκρατίαν συνιστοῦν θεμελιώδη ὑποχρέωσιν πάντων τῶν Ἑλλήνων.

3. Ὁ καθ' οἷονδῆποτε τρόπον σφετερισμὸς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας καὶ τῶν ἐκ ταύτης ἀπορρεουσῶν ἐξουσιῶν διώκεται ἅμα τῇ ἀπο-

καταστήσει της νομίμου εξουσίας, ἀφ' ἧς ἄρχεται καὶ ἡ παραγραφὴ τοῦ ἐγκλήματος.

4. Ἡ τήρησις τοῦ Συντάγματος ἐπαφίεται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων, δικαιουμένων καὶ ὑποχρεουμένων εἰς τὴν διὰ παντὸς μέσου ἀντίστασιν κατὰ οἴουδήποτε ἐπιχειροῦντος τὴν βιαίαν κατάλυσιν αὐτοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰουνίου 1975
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ
ΚΩΝΣΤ. Ε. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Β. Τὸ Ἡμέτερον Ὑπουργικὸν Συμβούλιον θέλει προσυπογράψαι καὶ δημοσιεύσει τὸ παρόν, ἐπιτιθεμένης τῆς Μεγάλης τοῦ Κράτους Σφραγίδος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰουνίου 1975
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΜΙΧΑΗΛ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

ΤΑ ΜΕΛΗ

ΠΑΝΑΓ. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ, ΙΩΑΝ. ΜΠΟΥΤΟΣ, ΓΕΩΡΓ. ΡΑΛΛΗΣ, ΔΗΜ. ΜΠΙΤΣΙΟΣ, ΚΩΝΣΤ. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΚΩΝΣΤ. ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ, ΣΟΛΩΝ ΓΚΙΚΑΣ, ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ, ΕΥΑΓΓ. ΔΕΒΛΕΙΟΓΛΟΥ, ΠΠΟΚΡ. ΙΟΥΔΑΝΟΓΛΟΥ, ΚΩΝΣΤ. ΚΟΝΟΦΑΓΟΣ, ΙΩΑΝ. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ, ΚΩΝΣΤ. ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ, ΧΡΙΣΤΟΦ. ΣΤΡΑΤΟΣ, ΓΕΩΡΓ. ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ, ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΔΟΓΓΟΝΑΣ, ΝΙΚΟΛ. ΜΑΡΤΗΣ.

Ἐθεωρήθη καὶ ἐτέθη ἡ μεγάλη τοῦ Κράτους σφραγίς.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰουνίου 1975
Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ

II. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Τὴν 10ην Δεκεμβρίου 1948, ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν, συνελθοῦσα εἰς τοὺς Παρισίους, ἐψήφισε τὴν ὑπὸ τὸν ὡς ἄνω τίτλον Διακήρυξιν. Αὕτη περιλαμβάνει 30 ἄρθρα ὡς ἑξῆς :

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις,

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀξιοπρεπείας, τῆς συμφυοῦς εἰς ὅλα τὰ μέλη τῆς ἀνθρωπίνης οἰκογενείας καὶ τῶν ἴσων καὶ ἀναπαλλοτριωτῶν δικαιωμάτων αὐτῶν, ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εἰρήνης ἐν τῷ κόσμῳ.

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ παραγνώρισις καὶ ἡ περιφρόνησις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ὠδήγησαν εἰς πράξεις βαρβαρότητος, τὰς ὁποίας, ἐντόνως, ἀποκροῦει ἡ συνείδησις τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ ὅτι ἡ ἐλευσις ἐνὸς κόσμου, ὅπου τὰ ἀνθρώπινα ὄντα θὰ εἶναι ἐλεύθερα νὰ ὀμιλοῦν καὶ νὰ πιστεύουν, ἀπηλλαγμένα ἀπὸ τὸν τρόμον καὶ ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα, διεκηρύχθη ὡς ἡ ἀνωτάτη ἐπιδίωξις τοῦ ἀνθρώπου.

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἶναι οὐσιῶδες, ὅπως τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου προστατεύονται διὰ πολιτεύματος Δικαίου, ἐπὶ σκοπῷ, ὥστε νὰ μὴν εἶναι ἀναγκασμένος ὁ ἄνθρωπος ἐν ὑστάτῃ λύσει, πρὸς ἐπανάστασιν κατὰ τῆς τυραννίας καὶ κατὰ τῆς καταπίεσεως.

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἶναι οὐσιῶδες νὰ ἐνθαρρυνθῇ ἡ ἀνάπτυξις φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν Ἐθνῶν.

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἰς τὸν Χάρτην οἱ λαοὶ τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν διεκήρυξαν ἐκ νέου τὴν πίστην αὐτῶν εἰς τὰ θεμελιώδη δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ ἀξίαν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, εἰς τὴν ἰσότητα τῶν δικαιωμάτων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ ὅτι διεδῆλωσαν, ὅτι εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ εὐνοήσουν

τὴν κοινωνικὴν πρόοδον καὶ νὰ ἐγκαθιδρύσουν καλυτέρας συνθήκας ζωῆς, ὑπὸ καθεστῶς μεγαλυτέρας ἐλευθερίας.

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὰ Κράτη - Μέλη, ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐξασφαλίσουν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, τὸν παγκόσμιον καὶ πραγματικὸν σεβασμὸν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν.

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι μία κοινὴ καὶ ὁμόφωνος ἀντίληψις τῶν δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν τούτων εἶναι ὑψίστης σημασίας διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν πλήρως τῆς ὑποχρέωσης ταύτης.

Δ ι α κ η ρ ὕ σ σ ε ι

Τὴν παροῦσαν Οἰκουμενικὴν Διακήρυξιν τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ὡς τὸ κοινὸν ἰδανικὸν τὸ ἐπιδιωκτέον ὑπὸ ὅλων τῶν λαῶν καὶ ὅλων τῶν Ἐθνῶν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ὅπως ὅλα τὰ ἄτομα καὶ ὅλα τὰ ὄργανα τῆς κοινωνίας, ἔχοντα τὴν διακήρυξιν ταύτην, διαρκῶς ὑπ' ὄψιν, προσπαθῶσι, διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ παιδείας, νὰ ἀναπτύσσωσι τὸν σεβασμὸν τῶν δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν τούτων καὶ νὰ ἐξασφαλίζωσι διὰ μέτρων προοδευτικῶν, εἰς ἐθνικὴν καὶ διεθνή κλίμακα, τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν, τὴν παγκόσμιον καὶ ἀποτελεσματικὴν, τόσον μετὰ τῶν πληθυσμῶν αὐτῶν τούτων τῶν Κρατῶν - Μελῶν, ὅσον καὶ τῶν πληθυσμῶν τῶν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Ἑδαφῶν.

Ἀρθρον 1.— Ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ὄντα γεννῶνται ἐλεύθερα καὶ ἴσα εἰς ἀξιοπρέπειαν καὶ εἰς δικαιώματα. Εἶναι πεπρωκισμένα μὲ λογικὴν καὶ συνείδησιν καὶ ὑποχρεοῦνται νὰ συμπεριφέρονται πρὸς ἄλληλα ἐν πνεύματι ἀδελφοσύνης.

Ἀρθρον 2.— Ἐκαστος δύναται νὰ διεκδικῇ ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ ὅλας τὰς ἐλευθερίας τὰς διακηρυττομένας εἰς τὴν παροῦσαν Διακήρυξιν, ἀνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως, εἰδικῶς φυλῆς, χρώματος, φύλου, γλώσσης, θρησκείας, πολιτικῆς γνώμης ἢ πάσης ἄλλης γνώμης, καταγωγῆς ἐθνικῆς ἢ κοινωνικῆς, περιουσίας, γεννήσεως ἢ πάσης ἄλλης καταστάσεως.

Ἐπὶ πλέον οὐδεμίᾳ διάκρισις θὰ γίνεται, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ καθεστώτος, τοῦ νομικοῦ ἢ τοῦ διεθνοῦς τῆς χώρας ἢ τοῦ ἐδάφους, εἰς τὰ ὅποια ἀνήκει ἐν πρόσωπον, ἀδιαφόρως, ἂν ἡ χώρα ἢ τὸ

έδαφος τοῦτο εἶναι ἀνεξάρτητα, ὑπὸ κηδεμονίαν, ὅχι αὐτόνομα ἢ ὑπαγόμενα εἰς οἰονδήποτε περιορισμὸν τῆς κυριαρχίας τῶν.

Ἄρθρον 3.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ζωὴν, εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ εἰς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ προσώπου του.

Ἄρθρον 4.— Οὐδεὶς θὰ κρατῆται εἰς δουλείαν, οὔτε εἰς δουλοπαροικίαν. Ἡ δουλεία καὶ ἡ δουλεμπορία ἀπαγορεύονται ὑφ' ὅλας τὰς μορφάς.

Ἄρθρον 5.— Οὐδεὶς θὰ ὑποβάλλεται εἰς βασανιστήρια, οὔτε εἰς ποινὰς καὶ μεταχειρίσεις σκληράς, ἀπανθρώπους καὶ ταπεινωτικάς.

Ἄρθρον 6.— Ἐκαστος ἔχει τὸ δικαίωμα εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς νομικῆς του προσωπικότητος εἰς πάντα τόπον.

Ἄρθρον 7.— Πάντες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ Νόμου καὶ ἔχουν δικαίωμα ἄνευ διακρίσεως εἰς ἴσην προστασίαν τοῦ νόμου. Πάντες ἔχουν δικαίωμα εἰς ἴσην προστασίαν ἐναντίον πάσης διακρίσεως, ἢ ὅποια θὰ παρεβίαζε τὴν παροῦσαν Διακήρυξιν καὶ ἐναντίον πάσης προσκλήσεως πρὸς διάκρισιν τοιαύτην.

Ἄρθρον 8.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς προσφυγὴν πραγματικὴν ἐνώπιον τῶν ἀρμοδίων ἐθνικῶν δικαστηρίων ἐναντίον τῶν πράξεων, τῶν παραβιάζουσῶν τὰ θεμελιώδη δικαιώματα, τὰ ὅποια ἀνεγνώρισθησαν εἰς αὐτὸ διὰ τοῦ Συντάγματος ἢ διὰ τοῦ Νόμου.

Ἄρθρον 9.— Οὐδεὶς δύναται αὐθαιρέτως νὰ φυλακισθῇ νὰ κρατηθῇ ἢ νὰ ἐξορισθῇ.

Ἄρθρον 10.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα, ἐν πλήρει ἰσότητι, ὅπως ἡ ὑπόθεσις του δικασθῇ δικαίως καὶ δημοσίᾳ, ὑπὸ ἀνεξαρτήτου καὶ ἀμερολήπτου δικαστηρίου, τὸ ὅποion θὰ ἀποφασίσῃ, εἴτε ἐπὶ τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων του, εἴτε ἐπὶ τοῦ βασίμου πάσης ἐναντίον του κατηγορίας, ποινικῆς φύσεως.

Ἄρθρον 11.— Πᾶν πρόσωπον κατηγορούμενον δι' ἀδίκημα, τεκμαίρεται ἄθωον, μέχρι τῆς νομίμου ἀποδείξεως τῆς ἐνοχῆς του, ἐν δίκῃ δημοσίᾳ, καθ' ἣν θὰ ἐξασφαλισθῶσιν εἰς αὐτὸ πᾶσαι αἱ ἀναγκαῖαι ἐγγυήσεις διὰ τὴν υπεράσπισίν του.

Οὐδεὶς δύναται νὰ καταδικασθῇ διὰ πράξεις ἢ παραλείψεις, αἱ ὅποιαι, ὅτε διεπράχθησαν δὲν ἀπετέλουν ἀδίκημα, συμφώνως πρὸς τὸ ἐθνικὸν ἢ διεθνὲς δίκαιον. Οὔτε καὶ ἐπιβάλλεται ποινὴ βαρυτέρα ἀπὸ ἐκείνην, ἢ ὅποια ἐπεβάλλετο, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς διαπράξεως τοῦ ἀδικήματος.

Ἄρθρον 12.— Οὐδεὶς θὰ εἶναι τὸ ἀντικείμενον αὐθαιρέτων ἐπεμβάσεων εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ζωὴν του, εἰς τὴν οἰκογένειάν του, εἰς τὴν κατοικίαν του, ἢ εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν του, οὔτε προσβολὼν κατὰ τῆς τιμῆς του καὶ τῆς φήμης του. Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν προστασίαν τοῦ νόμου κατὰ τοιούτων προσβολῶν.

Ἄρθρον 13.— 1) Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κυκλοφορῇ ἐλευθέρως καὶ νὰ ἐκλέγῃ τὴν διαμονήν του εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐνὸς Κράτους.

2) Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκαταλείπῃ πᾶσαν χώραν, περιλαμβανομένης καὶ τῆς ἰδικῆς του, καὶ νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὴν χώραν του.

Ἄρθρον 14.— 1) Ἐνώπιον τοῦ διωγμοῦ, πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσῃ ἄσυλον καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τοῦ ἀσύλου εἰς ἄλλας χώρας.

2) Ἐπὶ κλησίς τοῦ δικαιώματος τούτου δὲν δύναται νὰ γίνῃ εἰς τὴν περίπτωσιν διώξεων, ἐρειδομένων ἐπὶ ἐγκλήματος κοινοῦ δικαίου (ποινικοῦ) ἢ ἐπὶ ἐνεργειῶν ἀντιθέτων εἰς τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν.

Ἄρθρον 15.— 1) Πᾶν ἄτομον ἔχει δικαίωμα εἰς μίαν ἰθαγένειαν.

2) Οὐδεὶς δύναται νὰ στερηθῇ τῆς ἰθαγενείας του οὔτε νὰ στερηθῇ τοῦ δικαιώματος νὰ ἀλλάξῃ ἰθαγένειαν.

Ἄρθρον 16.— 1) Ἄμα τῇ συμπληρώσει ἡλικίας γάμου, ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνή, ἄνευ οὐδενὸς περιορισμοῦ, ὡς πρὸς τὴν φυλὴν, τὴν ἰθαγένειαν, ἢ τὴν θρησκείαν, ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ συνέρχωνται εἰς γάμον καὶ νὰ ἱδρύνουν (δημιουργοῦν) οἰκογένειαν. Ἐχουν ἴσα δικαιώματα ἐναντι τοῦ γάμου καὶ κατὰ τὴν διάλυσίν του.

2) Ὁ γάμος δὲν δύναται νὰ συναφθῇ, εἰμὴ τῇ ἐλευθερίᾳ καὶ πλήρει συναινέσει τῶν μελλόντων συζύγων.

3) Ἡ οἰκογένεια εἶναι τὸ φυσικὸν καὶ θεμελιώδες στοιχεῖον τῆς Κοινωνίας καὶ ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν προστασίαν τῆς Κοινωνίας καὶ τοῦ Κράτους.

Ἄρθρον 17.— 1) Πᾶν πρόσωπον, μόνον ἢ ἐν ὁμάδι, ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν.

2) Οὐδεὶς δύναται νὰ στερηθῇ αὐθαιρέτως τῆς ἰδιοκτησίας του.

Ἄρθρον 18.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ἐλευθερίαν σκέψεως, συνειδήσεως καὶ θρησκείας. Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἐπάγεται τὴν

ἐλευθερίαν ἀλλαγῆς θρησκείας ἢ πεποιθήσεως, ὥς καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἐκδηλώσεως τῆς θρησκείας ἢ τῶν πεποιθήσεών του, μεμονωμένως ἢ συλλογικῶς, τόσον δημοσίᾳ, ὅσον καὶ κατ' ἰδίαν, διὰ τῆς διδασκαλίας, τῆς ἀσκήσεως τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, τῆς λατρείας καὶ τῆς τελέσεως τῶν λειτουργιῶν.

Ἄρθρον 19.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα εἰς τὴν ἐλευθερίαν γνώμης καὶ ἐκφράσεως, τοῦθ' ὅπερ συνεπάγεται τὸ δικαίωμα νὰ μὴ ἐνοχλῆται διὰ τὰς γνώμας του καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ζητῇ, λαμβάνη καὶ διαδίδῃ ἀνεξαρτήτως συνόρων, τὰς πληροφορίας καὶ τὰς ἰδέας, δι' οἵουδήποτε μέσου ἐκφράσεως.

Ἄρθρον 20.— 1) Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ συνέρχεσθαι εἰρηνικῶς.

2) Οὐδεὶς δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ ὅπως ἀποτελέσῃ μέλος ἐνὸς Συνεταιρισμοῦ.

Ἄρθρον 21.— 1) Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μετέχῃ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν δημοσίων ὑποθέσεων τῆς χώρας του, εἴτε ἀπ' εὐθείας, εἴτε διὰ μέσου ἀντιπροσώπων, ἐλευθέρως ἐκλεγομένων.

2) Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα νὰ γίνεταί δεκτόν, ἐπὶ ἴσοις ὅροις, εἰς τὰς δημοσίας λειτουργίας τῆς χώρας του.

3) Ἡ θέλησις τοῦ λαοῦ εἶναι ἡ βάσις τῆς ἐξουσίας τῶν Δημοσίων ἀρχῶν. Ἡ θέλησις αὕτη, ὀφείλει νὰ ἐκδηλοῦται διὰ τιμίων ἐκλογῶν, αἵτινες δεόν νὰ διεξάγονται, περιοδικῶς, δι' ἴσης καθολικῆς ψήφου καὶ διὰ ψηφοφορίας μυστικῆς, ἢ κατὰ διαδικασίαν ἀντίστοιχον, ἐξασφαλίζουσιν τὴν ἐλευθερίαν τῆς ψηφοφορίας.

Ἄρθρον 22.— Πᾶν πρόσωπον, ὡς μέλος τῆς Κοινωνίας, ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν Κοινωνικὴν Ἀσφάλειαν. Δικαιοῦται νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ εκπαιδευτικῶν δικαιωμάτων (πολιτιστικῶν, μορφωτικῶν), τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν ἀξιοπρέπειάν του καὶ διὰ τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητός του, διὰ μέσου τῆς ἐθνικῆς προσπάθειας καὶ τῆς διεθνοῦς συνεργασίας, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῆς ὀργανώσεως καὶ τῶν πόρων ἐκάστης χώρας.

Ἄρθρον 23.— 1) Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ἐργασίαν, εἰς τὴν ἐλευθέραν ἐκλογὴν τῆς ἐργασίας του, εἰς ὅρους ἐργασίας δικαίους καὶ ἱκανοποιητικούς καὶ εἰς τὴν προστασίαν κατὰ τῆς ἀνεργίας.

2) Πάντες ἔχουν δικαίωμα, ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως, εἰς ἴσον μισθὸν δι' ἴσην ἐργασίαν.

3) Πᾶς, ὅστις ἐργάζεται, ἔχει δικαίωμα εἰς ἀμοιβὴν δικαίαν καὶ ἱκανοποιητικὴν, ἐξασφαλίζουσιν εἰς αὐτόν, ὥς καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν του, διαβίωσιν σύμφωνον πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν καὶ συμπληρουμένην, ἐφ' ὅσον συντρέχει περίπτωσις, δι' ὅλων τῶν ἄλλων μέσων κοινωνικῆς προστασίας.

4) Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἰδρῦῃ μετ' ἄλλων συνδικᾶτα καὶ νὰ προσχωρῇ εἰς συνδικᾶτα διὰ τὴν προάσπισιν τῶν συμφερόντων του.

Ἄρθρον 24.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα εἰς τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν ἀναψυχὴν καὶ κυρίως εἰς περιορισμὸν εὐλογον τῆς διαρκείας τῆς ἐργασίας καὶ εἰς περιοδικὰ ἀδείας μετ' ἀποδοχῶν.

Ἄρθρον 25.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς ἐπίπεδον ζωῆς ἐπαρκὲς διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑγείαν του, τὴν εὐημερίαν ἑαυτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του, κυρίως τὴν διατροφήν, τὴν ἐνδυσιν, τὴν κατοικίαν, τὴν ἱατρικὴν περίθαλψιν, ὥς καὶ τὰς ἀναγκαίας Κοινωνικὰς ὑπηρεσίας. Ἐχει δικαίωμα εἰς τὴν ἀσφάλειαν, ἐν περιπτώσει ἀνεργίας, ἀσθενείας, ἀναπηρίας, χηρείας, γήρατος, ἢ εἰς ἄλλας περιπτώσεις ἀπωλείας τῶν μέσων συντηρήσεώς του, συνεπειᾶ περιστάσεων ἀνεξαρτήτως τῆς θελήσεώς του.

Ἄρθρον 26.— 1) Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν. Ἡ Ἐκπαίδευσις δέον νὰ παρέχεται δωρεάν, τουλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ τὴν στοιχειώδη καὶ θεμελιώδη διδασκαλίαν. Ἡ στοιχειώδης διδασκαλία εἶναι ὑποχρεωτική. Ἡ τεχνικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ διδασκαλία δέον νὰ γενικευθῇ. Ἡ εἰσαγωγή εἰς τὰς ἀνωτέρας σπουδὰς δέον νὰ γενικευθῇ καὶ δέον νὰ εἶναι ἀνοικτὴ, ἐν πλήρει ἰσότητι, εἰς ὅλους, ἀναλόγως τῆς ἀξίας τῶν.

2) Ἡ Ἐκπαίδευσις δέον νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν. Δέον αὕτη νὰ πρ-άγῃ τὴν κατανόησιν, τὴν ἀνοχὴν καὶ τὴν φιλίαν, μεταξὺ ὅλων τῶν ἐθνῶν καὶ ὅλων τῶν ομάδων, φυλετικῶν ἢ θρησκευτικῶν, ὥς καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐνεργειῶν τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, διὰ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης.

3) Οἱ γονεῖς ἔχουν, κατὰ προτεραιότητα, τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέ-

γουν τὸ εἶδος τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἡ ὁποία θὰ δοθῇ εἰς τὰ τέκνα των.

Ἄρθρον 27.— 1) Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μετέχῃ ἐλευθέρως εἰς τὴν πολιτιστικὴν ζωὴν τῆς Κοινότητος, νὰ ἀπολαμβάνῃ τῶν τεχνῶν καὶ νὰ συμμετέχῃ εἰς ἐπιστημονικὴν πρόοδον καὶ εἰς τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα προκύπτουν ἀπ' αὐτὴν.

2) Ἐκαστος ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν προστασίαν τῶν ἠθικῶν καὶ τῶν ὕλικῶν συμφερόντων, τὰ ὁποῖα ἀπορρέουν ἐκ πάσης παραγωγῆς, ἐπιστημονικῆς, φιλολογικῆς ἢ καλλιτεχνικῆς, τῆς ὁποίας εἶναι ὁ συγγραφεύς.

Ἄρθρον 28.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὸ νὰ βασιλεύῃ ἐπὶ τοῦ Κοινωνικοῦ πεδίου καὶ ἐπὶ τοῦ διεθνoῦς πεδίου, μία τάξις τοιαύτη, ὥστε τὰ δικαιώματα καὶ αἱ ἐλευθερίαι, τὰ διακηρυσσόμενα εἰς τὴν παροῦσαν Διακήρυξιν, νὰ δύνανται νὰ εὗρωσι πλήρη πραγμάτων.

Ἄρθρον 29.— 1) Τὸ ἄτομον ἔχει καθήκοντα ἀπέναντι τῆς Κοινωνίας (Κοινότητος) ἐντὸς τῆς ὁποίας, μόνης, εἶναι δυνατὴ ἡ ἐλευθέρη καὶ πλήρης ἀνάπτυξις τῆς προσωπικότητός του.

2) Ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν δικαιωμάτων του καὶ ἐν τῇ ἀπολαύσει τῶν ἐλευθεριῶν του ἕκαστος δὲν ὑποβάλλεται εἰμὴ εἰς τοὺς περιορισμούς, τοὺς θεσπιζόμενους ὑπὸ τοῦ Νόμου ἀποκλειστικῶς, ἐπὶ τῷ τέλει νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν τοῦ ἄλλου καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ, νὰ ἱκανοποιήσουν τὰς δικαίας ἀξιώσεις τῆς ἠθικῆς, τῆς Δημοσίας Τάξεως καὶ τῆς γενικῆς εὐημερίας, ἐντὸς Δημοκρατικῆς Κοινωνίας.

3) Τὰ δικαιώματα ταῦτα καὶ αἱ ἐλευθερίαι δὲν θὰ δύνανται, ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει, νὰ ἀσκηθῶσι ἀντιθέτως πρὸς τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν.

Ἄρθρον 30.— Οὐδεμία διάταξις τῆς παρούσης Διακηρύξεως δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ, ὡς ἐπαγομένη δι' ἓν Κράτος, μίαν ὁμάδα, ἢ ἓν ἄτομον οἰονδήποτε δικαίωμα, ὅπως ἐπιδιοθῇ εἰς δραστηριότητα, ἢ ὅπως ἐκτελέσῃ πράξεις, σκοπούσας εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζονται ἐν αὐτῇ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίς

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
----------------	---

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ: Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ

1. Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ "Η Ο ΔΗΜΟΣ ΜΑΣ	
α) Γεωγραφικά	7
β) Δημογραφικά	8
γ) Ιστορικά	9
2. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ "Η ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ	
α) Όρισμός και στοιχεία της Κοινότητας ή του Δήμου	9
β) Προϋποθέσεις για την αναγνώριση Κοινότητας ή Δήμου	10
γ) Διοικητικά όργανα της Κοινότητας ή του Δήμου	11
δ) Έκλογή των διοικητικών και των άλλων οργάνων της Κοινότητας ή του Δήμου	12
ε) Άρμοδιότητες των κοινοτικών και δημοτικών οργάνων	13
3. ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ "Η ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	
α) Ή υδρευση	15
β) Ή προστασία της υγείας	16
γ) Οί δρόμοι	16
δ) Άλλα κοινοτικά ή δημοτικά έργα	17
ε) Κοινοτικές ή δημοτικές επιχειρήσεις	17
στ) Κοινοτικά και δημοτικά ιδρύματα	17
4. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΥ	17
5. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ	19

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ: Ο ΝΟΜΟΣ

1. Ο ΝΟΜΟΣ ΚΑΙ Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΟΠΟΥ ΖΟΥΜΕ	
α) Γεωγραφικά	22
β) Δημογραφικά	23
γ) Ιστορικά	23
2. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ	
α) Έννοια του Νομού	24
β) Ο Νομάρχης	24
γ) Το Νομαρχιακό Συμβούλιο	26
3. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ	
α) Εκπαιδευτικές	26
β) Γεωργικές	27
γ) Οικονομικές	27
δ) Υπηρεσίες Δημοσίων έργων	28
ε) Υπηρεσίες απασχολήσεως	28
στ) Άλλες διοικητικές υπηρεσίες	28

4. Η ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ	29
---	----

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

1. ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ, ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	32
2. ΜΕΣΑ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ	34
3. ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΓΙΕΙΝΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΙΣ	37
4. ΟΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	
α) Οί στατιστικές υπηρεσίες και ή λειτουργία τους	39
β) Η χρησιμότητα της στατιστικής	41
5. ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ	
α) Σωματεία	42
β) Τα έπιμελητήρια	43
γ) Οί συνεταιρισμοί	44
6. Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ	45

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ: Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

1. ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ	
α) Γενικά	48
β) Τα δικαιώματα και οί υποχρεώσεις του πολίτη	51
γ) Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια	53
δ) Η δικαιοσύνη	55
ε) Η άλληλεγγύη	56
στ) Η αξιοπρέπεια της εργασίας	58
ζ) Τα καθήκοντα του ανθρώπου πρὸς τήν οίκογένεια και τήν οίκογενειακή ζωή	59
η) Ο σεβασμός της ιδιωτικής και της δημοσίας περιουσίας	63
θ) Τα καθήκοντα πρὸς τήν Πατρίδα	65
ι) Τό δικαίωμα μορφώσεως	69
2. ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ	
α) Η κλασσική αρχαιότητα	71
β) Ο νόμος του Καρόλου Β' της Αγγλίας για τήν προσωπική ασφάλεια τών πολιτών	73
γ) Η άμερικανική διακήρυξη τών δικαιωμάτων του ανθρώπου (1776)	73
δ) Η διακήρυξη τών δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη της Γαλλικής Έπαναστάσεως (1789)	76
ε) Η Οίκουμενική Διακήρυξη τών Δικαιωμάτων του ανθρώπου	78
3. ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ	
α) Πολιτική έλευθερία	80
β) Άτομικές έλευθερίες	81
γ) Κοινωνική έλευθερία	84
δ) Η ισότητα	84
4. ΣΤΕΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ. ΤΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ	84

**ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ: Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ
ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ**

1. ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ	Σελίς
α) Όρισμός και στοιχεία της Πολιτείας	88
β) Πολίτευμα και είδη πολιτευμάτων	91
γ) Το Σύνταγμα	93
2. ΣΥΝΤΟΜΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	
α) Προσωρινό πολίτευμα της Ελλάδος (1822)	98
β) Ο Νόμος της Έπιδαύρου (1823)	99
γ) Το πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος (1827)	99
δ) Το ήγεμονικό Σύνταγμα (1832)	100
ε) Σύνταγμα του 1844	101
στ) Σύνταγμα του 1864/1911	101
ζ) Τα Συντάγματα του 1927 και 1952	102
η) Το δικτατορικό Σύνταγμα του 1968/1973	104
3. ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΕΞΟΥΣΙΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	
α) Εισαγωγή του Συντάγματος και περιεχόμενα αυτού	105
β) Νέες χαρακτηριστικές διατάξεις του Συντάγματος	106
γ) Τα όργανα των τριών εξουσιών του Κράτους	106
Α'. Όργανα της Εκτελεστικής εξουσίας	
1. ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	107
2. Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	109
Β'. Όργανα της Νομοθετικής εξουσίας	
Η ΒΟΥΛΗ	110
Γ'. Όργανα της Δικαστικής εξουσίας	
ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ	114

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ: ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

1. ΓΕΝΙΚΑ	125
2. Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ (ΟΗΕ)	125
3. ΟΙ ΛΟΙΠΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	129
4. ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	131
5. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ (ΕΟΚ)	132

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΚΕΙΜΕΝΑ

I. ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	135
II. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	214

024000018143

ΕΚΔΟΣΙΣ Β'. 1976 (IV) - ΑΝΤΙΤΥΠΑ 126.000 - ΣΥΜΒΑΣΙΣ 2703/15-4-76

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ : Ι. ΔΟΥΡΑΚΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : ΟΚΤΩΡΑΤΟΣ - ΚΟΥΚΙΑΣ

